



**T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI BİLİM DALI**

**“AZERBAYCAN”
DERGİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME
(1957–1962, 58–129. SAYILAR)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAMZA ŞEKER

2007- NİĞDE



**T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI BİLİM DALI**

**“AZERBAYCAN”
DERGİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME
(1957–1962, 58–129. SAYILAR)**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
HAMZA ŞEKER**

**Danışman
Yard. Doç. Dr. Hikmet KORAŞ**

2007-NİĞDE

Onay ve Kabul Sayfası

Yard. Doç. Dr. Hikmet KORAŞ danışmanlığında Hamza ŞEKER tarafından hazırlanan “**Azerbaycan Dergisi Üzerine Bir İnceleme (Yıl 1957–1962, 58–129. Sayılar)**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ:

Danışman	: Yard. Doç. Dr. Hikmet KORAŞ	
Üye	: Yard. Doç. Dr. Mahmut SARIKAYA	
Üye	: Yard. Doç. Dr. Hatice İÇEL	

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu’nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

/ /2007

Doç. Dr. Selen DOĞAN
Enstitü Müdürü

ÖZET

Millî Azerbaycan Cumhuriyeti'nin istilâsından sonra yurt dışına göç etmeye zorlanmış olan aydın ve yurtsever bir Azerî zümre, cumhuriyetin kurucu partisinin ideolojik önderliğinde istiklâl ülküsünü var gücüyle savunmuş ve yaymıştır.

Azerbaycan'ın bağımsız yaşayışına son veren Rus istilâsına karşı savaşı ve muzaffer olacaklarına daima inanan bu Azerî aydın zümrenin girişimiyle, 2 Şubat 1949 tarihinde Ankara'da "Azerbaycan Kültür Derneği" adında bir dernek kurulmuş ve bu dernek kurulduktan sonra fikir hayatı bilhassa konferanslar tertibi üzerinde teksif edilmiştir.

Dernek üyeleri tarafından, istiklâl ülküsünü yaymanın ancak ilmî-edebî bir dergi neşriyle daha muvafık olacağının beyan edilmesiyle, 1 Nisan 1952'de "Azerbaycan" dergisinin neşrine başlanmıştır. "Azerbaycan" dergisi, Azerî illerinin millî mücadelesi yanında Rus mahkûmu diğer Türk illerinin millî mücadeleleri ile de yakından ilgilenmiştir.

Yüksek lisans tezi olarak yaptığımız bu çalışma, ulvî gayelerle yayımlanan "Azerbaycan" dergisinin, 1957 ile 1962 yılları arasını kapsayan 58'den 129'a kadar olan sayılarının sistematik bir şekilde incelenmesi amacını taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan dergisi, İnceleme, Azerbaycan Kültür Derneği, Dergi

SUMMARY

After the occupation of National Azerbaijan Republic, a class of intellectual and patriot Azeri advocated and spreaded the idea of independence.

Azeri intellectuals fought against Russian occupation and always believed that they would accomplish. With the enterprise of that intellectuals, on the second of February 1949, “Azerbaijan Culture Association” was founded in Ankara. After the foundation of that association, ideological life was focussed on lectures.

Members of the association declared that the idea of independence would spread faster by a literary and scientific journal. On the first of April 1952, Azerbaijan journal started to publish. Journal of Azerbaijan paid attention both Azerbaijan cities' struggle with Russia and Turkish cities' struggle with Russia.

The aim of this master thesis study is, examining systematically the Journal of Azerbaijan's issues from 58 to 129, in years between 1957 and 1962.

Key Words: Azerbaijan Journal, Research, Azerbaijan Culture Society, Journal

ÖN SÖZ

İçtimaî, edebî ve siyasî alanlarda kalem oynatmış ve bağımsız Azerbaycan sevdalısı edipleriyle 1 Nisan 1952’de yayın hayatına ulvî ideallerle başlayan “Azerbaycan” dergisi, bağımsızlığı için mücadele ettiği Azerbaycan’ın edebî ve fikrî alanında, farklı bir ses, farklı bir soluk olmuştur.

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığımız bu çalışmada Ankara’da Azerbaycan Kültür Derneği tarafından çıkarılan ve bu bağımsızlık idealini yaymak ve yaşatmak gayesini taşıyan “Azerbaycan” dergisini inceledik.

Dört bölümde incelediğimiz derginin ilk bölümünü Kimlik Bilgileri ve İçindekiler Tablosu, ikinci bölümünü Tahlili Fihrist, üçüncü bölümünü dergide yer alan yazılardan örnekler, dördüncü bölümünü yazarların biyografileri teşkil etmektedir.

Çalışmalarımız esnasında mümkün olduğu kadar Azerbaycan dergisinin üslûbu ve imlâsına sadık kalmaya ve yazım şekillerini günümüz Türkçesine uyarlamadan olduğu gibi vermeye gayret ettik.

Amacımız Türk Dili ve Edebiyatı alanında bu yönde yapılacak araştırmalara katkı sağlayacak bir çalışma yapmaktır. Yaptığımız bu çalışmada derginin edebî bir nitelikten ziyade siyasî bir nitelik taşıması, özellikle türlerin tespit edilmesi hususunda çalışmayı kısıtlayıcı bir etken teşkil etti. Ancak yine de elimizden gelenin en iyisini yapmaya azami derecede gayret gösterdiğimiz bu çalışmanın, bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı inancındayız.

Dergiyi incelerken her şeyden evvel bana sadece bilgiyi değil esas olan metodu da öğreten muhterem hocam Yard. Doç. Dr. Hikmet KORAŞ’a; her konuda olduğu gibi tez yazımında da bana sonsuz yardımı olan hayat arkadaşım, sevgili eşim Sultan ŞEKER’e, yine her konuda yardımlarını esirgemeyen aileme ve arkadaşlarıma candan teşekkürü ve sonsuz saygılarımı sunmayı vefa bilirim.

Mayıs 2007

Hamza ŞEKER

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III-IV
ÖNSÖZ.....	V
KISALTMALAR DİZİNİ.....	XII
GİRİŞ.....	2-5

Birinci Bölüm

“AZERBAYCAN” DERGİSİNİN KÜLTÜR HAYATIMIZDAKİ YERİ

1. “AZERBAYCAN” DERGİSİNİN KÜLTÜR HAYATIMIZDAKİ YERİ...7-18	
1.1. Derginin Künyesi.....	7
1.2. Derginin Şekil Özellikleri.....	8-9
1.3. Derginin Muhteva Özellikleri.....	10-14
1.4. Derginin Yazar Kadrosu.....	15-18
2. AZERBAYCAN DERGİSİNİN (58-129) İÇİNDEKİLER TABLOSU.....	19-74

İkinci Bölüm

İNCELEME (Tahlilî Fihrist)

1. YAZILAR.....	76-191
1.1. Yazar Adına Göre Yazılar.....	76-119
1.2. Konularına Göre Yazılar.....	120-151
1.2.1. Askerî Şahsiyetler.....	120
1.2.2. Dernek Faaliyetleri.....	120-121
1.2.3. Edebî Yazılar.....	121-122
1.2.4. Edebî Şahsiyetler.....	122-123
1.2.5. Eleştiriler.....	123
1.2.6. Fikrî Yazılar.....	123-124
1.2.7. Güncel Yazılar.....	124-128
1.2.8. İçtimaî Yazılar.....	129
1.2.9. İlmî Yazılar.....	129
1.2.10. İlmî Şahsiyetler.....	130
1.2.11. Siyasî Yazılar.....	130-143
1.2.12. Siyasî Şahsiyetler.....	143-147
1.2.13. Tarihî Yazılar.....	148-149
1.2.14. Yayın Tanıtımı İle İlgili Yazılar.....	149-151

1.3. Türüne Göre Yazılar.....	152-191
1.3.1. Anılar.....	152-155
1.3.2. Bibliyografyalar.....	155-156
1.3.3. Bildiriler.....	156
1.3.4. Biyografiler.....	157-158
1.3.5. Denemeler.....	158-160
1.3.6. Efsaneler.....	160
1.3.7. Eleştiriler.....	160
1.3.8. Haberler.....	160-164
1.3.9. Konferanslar.....	164-165
1.3.10. Köşe Yazıları.....	165-168
1.3.11. Makaleler.....	168-182
1.3.12. Mektuplar.....	182-183
1.3.13. Piyesler.....	183-186
1.3.14. Raporlar.....	186-187
1.3.15. Söyleşiler.....	187
1.3.16. Söylevler.....	187-189
1.3.17. Türküler.....	189
1.3.18. Vecizeler.....	189
1.3.19. Yayın Tanıtımları.....	189-191
2. ŞİİRLER.....	192-227
2.1. Yazar Adına Göre Şiirler.....	192-202
2.2. Konularına Göre Şiirler.....	203-214
2.2.1. Ana Dili Üzerine Yazılmış Şiirler.....	203
2.2.2. Aşk ve Sevgi Üzerine Yazılmış Şiirler.....	203
2.2.3. Azerbaycan'ın İşgali ve Sovyet Zulmü Üzerine Yazılmış Şiirler.....	203-204
2.2.4. Çeşitli Duygular Üzerine Yazılmış Şiirler.....	204-205
2.2.5. Edebî ve Siyasî Şahsiyetler İçin Yazılmış Şiirler.....	205
2.2.6. Fikrî Konularda Yazılmış Şiirler.....	206
2.2.7. Güncel Konularda Yazılmış Şiirler.....	206
2.2.8. Hürriyet Özlemi Üzerine Yazılmış Şiirler.....	206-208

2.2.9. Kahramanlık Konusunu İşleyen Şiirler.....	208-209
2.2.10. Memleket Özlemi Üzerine Yazılmış Şiirler.....	210
2.2.11. Musiki Konusunu İşleyen Şiirler.....	210
2.2.12. Öğüt Veren Şiirler.....	210-211
2.2.13. Tarihî Konularda Yazılmış Şiirler.....	211
2.2.14. Vatan Sevgisi Üzerine Yazılmış Şiirler.....	211-213
2.2.15. Vatana İhanet Konusunu İşleyen Şiirler.....	213
2.2.16. Yergi Konusunda Yazılmış Şiirler.....	214
2.3. Türüne Göre Şiirler.....	215-227
2.3.1. Didaktik Şiirler.....	215
2.3.2. Dramatik Şiirler.....	215-217
2.3.3. Epik Şiirler.....	217-223
2.3.4. Lirik Şiirler.....	223-226
2.3.5. Satirik Şiirler.....	226-227
3. DUYURULAR.....	228-230
4. DÜZELTMELER.....	231
5. FOTOĞRAFLAR.....	232-234
6. HARİTALAR.....	235-236
7. REKLÂMLAR.....	237-238
8. RESİMLER.....	239
9. TAZİYELER.....	240
10. TEBRİKLER.....	241
11. TEKZİPLER.....	242
12. TELGRAFLAR.....	243
13. TEŞEKKÜRLER.....	244

Üçüncü Bölüm

SEÇİLMİŞ YAZILAR

1. Ne Büyük Bayram (Mehmet Emin Resulzade).....	246-248
2. İmân Günü (Mehmet Emin Resulzade).....	249-250
3. Rusya İhtilâlinde Türkler (Mirza Bala).....	251-255
Geriye Bir Bakış.....	252-253

1905 İnkılâbında Türkler.....	253-255
4. Rusya İhtilâlinde Türkler (Mirza Bala, Geçen Sayının Devamı).....	256-269
Türklerin Uyanışına Karşı Tedbirler Alınıyor.....	256-257
Türklerdeki Aksülamel.....	257-258
1917 İhtilâline Doğru.....	258-260
Şubat 1917 İhtilâlini Türkler Nasıl Karşıladı?.....	260-261
Büyük Millî Kongre.....	261-262
Tarihî Kararın Tatbikine Doğru.....	262-265
Bolşevik İrticar ve Milletlerin Mukabelesi.....	265-268
Son Söz	268-269
5. Kafkasya Memleketleri İstiklâl İlânının 40 ncı Yıldönümü Münasebetiyle	
(Mirza Bala).....	270-290
Şubat 1917 İnkılâbından Sonra Kafkasya.....	272-274
Geçici Güney Kafkasya Hükûmeti.....	274-276
Sulh Uğrunda Sarfedilen Gayretler.....	276-278
Kafkasyayı Sovyetleştirme Teşebbüsleri.....	278-280
Maveray-i Kafkasya Seymi.....	280-282
Kafkasya İstiklâlinin İlân Edilmesi.....	282-284
Kanlı Bir Katliâmdan Sonra Bakûde Kurulan Sovyet Hükûmeti.....	284-286
Azerbaycan Hesabına Bolşevik – Alman Anlaşması.....	286-290
6. Sovyetler Birliğinde İslâm Dinine Yeni Hücumlar.....	291-305
Hücumu İcabettiren Başlıca Sebepler.....	292-294
Çarlık Rusyada İslâm.....	294-296
Yakın Tarihten Alınan Misaller.....	296-298
Komünistler İslâmdan Nasıl Faydalanmışlardı.....	298-301
Tek Bir Müslüman ve yahut Tek Bir Türk Devleti.....	301-303
Hücum Edilen Başka Noktalar ve Çıkarılan Neticeler.....	303-305
7. Mehmet Mirza Bala (Ord. Prof. Dr. Reşit Rahmeti Arat).....	306-308
8. Hocamız Sadri Maksudî (A. Vahap Yurtsever).....	309-311
9. Ceyhun Hacıbeyli'nin Vefatı (Azerbaycan).....	312-313
10. Merhum Cihangir Berker'i Kaybettik (Baba Behbut).....	314
11. Eşref Demircan (Vahap Yurtsever).....	315-316

12. Adil Han Ziyathan'ın Vefatı Münasebetiyle (Naki Keykurun).....	317-319
13. Abbas Mirza Şerifzade (İldeniz Kurtulan).....	320-323
14. Büyük Kayıp (Av. Müstecip Ülküsal).....	324-328
15. Dr. Kasım Kasımsade (A. Vahap).....	329-331
16. Büyük Fikir Adamı Ahmet Ağaoğlu (Dr. Mehmet Kengerli).....	332-336
17. Ana Dili (Nebi Babaoğlu).....	337-338
18. Azerî Kızı (Hamit Dönmez).....	339
19. Ağlayan Mısrarlar (Süleyman Rüştü Karoğlu).....	340
20. Hasret Üstüne Şiir (Süleyman Rüştü Karoğlu).....	341
21. Üstadıma (Teymur Ateşli).....	342
22. Büyük Atatürk'e (Teymur Ateşli).....	343
23. Kıbrıs Türkün Gözüdür (Abdullah Aslantürk).....	344
24. Ergenekon Bayramı (Fazlıoğlu Cemal Oğuz Öcal).....	345
25. Hürriyet (Teymur Ateşli).....	346-347
26. Azerbaycan Şehitlerine (Teymur Ateşli).....	348-349
27. Vatan Hasreti (Ali Volkan).....	350
28. Vahit'ten Gazeller (Kürşat).....	351
29. Her Ne Versen Ver (Ali Ekber Sabir).....	352
30. Kız Kalesi (Cafer Cebbarlı).....	353
31. Bahar (Nesrin Ata Erbil).....	354
32. Lânet Olsun Sizlere... (Teymur Ateşli).....	355-356

Dördüncü Bölüm

AZERBAIJAN DERGİSİNDE YAZISI YAYIMLANAN YAZARLAR

HAKKINDA BİLGİLER

Azerbaycan Dergisinin İncelenen Sayılarında Yazısı Yayınlanan

Yazarlar Hakkında Bilgiler.....	358-385
Abdullah Battal Taymas.....	358
Abdülvahap Yurtsever.....	358-359
Agâh Sırrı Levend.....	359-360
Ahet Ural.....	360
Ali Azertekin.....	360-361

Ali Volkan.....	361
Elmas Yıldırım.....	361-362
Fazlıoğlu Cemal Oğuz Öcal.....	362
Galip Erdem.....	362-364
Hamit Dönmez.....	364
Hüseyin Cavid.....	364-365
İldeniz Kurtulan.....	366
İsmail Hikmet Ertaylan.....	366
Kadircan Kaflı.....	366-367
Kerim Oder.....	367-368
Kerim Yayıcı.....	368-369
Mehmet Emin Resulzade.....	369
Dr. Mehmet Kengerli.....	369-370
Mirza Elekber Sabir.....	370-375
Mirza Feth Ali Ahundzade.....	375-376
Mustafa Zihni Hızal.....	376-377
Müstecip Ülküsal.....	377-379
Nesip Bey Yusufbeyli.....	379
Nesrin Ata Erbil.....	379-381
Orhan Seyfi Orhon.....	381-382
Reşit Rahmeti Arat.....	382
Servet Mehterbaşıoğlu.....	382
Şerafettin Erel.....	382-383
Tahir Çağatay.....	383
Teymur Ateşli.....	383
Ziya Gökalp.....	383-385
Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu.....	385
SONUÇ.....	386-399
KAYNAKÇA.....	400
ÖZGEÇMİŞ.....	401

KISALTMALAR DİZİNİ

Adı geçen eser	a.g.e.
Amerika Birleşik Devletleri	ABD
Anonim Şirketi	A.Ş.
Araştırma Plânlama Koordinasyon Kurulu	APK
Associated Press (ABD Haber Ajansı)	A.P.
Avukat	Av.
Azerbaycan Kültür Derneği	A.K.D.
Azerbaycan Kültürünü Tanıtma Derneği	A.K.T.D.
Santimetre	cm
Doçent	Doç.
Doktor	Dr.
Dünya Azerbaycanlılar Kongresi	DAK
Gazete	gaz.
İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri	İETT
İstanbul Üniversitesi	İÜ
Merzifon Yağlı Tohumlar Anonim Şirketi	Meray
Milliyetçi Hareket Partisi	MHP
Ordinaryüs	Ord.
Posta Telgraf Telefon Genel Müdürlüğü	PTT
Profesör	Prof.
Sayfa	s.
Sayı	S.
Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği	SSCB
Ticaret Anonim Şirketi	T.A.Ş.
Türk Devletleri ve Toplulukları Dostluk ve Kardeşlik Vakfı	TÜDEV
Türkiye Büyük Millet Meclisi	TBMM
Türkiye Cumhuriyeti	T.C.
United Soviets Socialist Republic (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği.)	USSR
Yardımcı	Yard.
Yüzyıl	yy.

GİRİŞ

GİRİŞ

Mehmet Emin Resulzâde, Azerbaycan Millî Merkezi Başkanı olarak II. Dünya Savaşı yıllarında Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde çalışmalarda bulundu. Bu yıllarda uzun bir süre Türkiye'nin Romanya Büyükelçisi, yakın arkadaşı Hamdullah Suphi Tanrıöver'in konuğu olarak Bükreş'te kaldı. Sovyetler Birliği'nin Romanya'yı işgali üzerine İsviçre'ye geçen Resulzâde, savaşın sona ermesinin ardından Türkiye'ye dönerek Ankara'ya yerleşti. Türkiye'de ve dünyanın çeşitli ülkelerinde yaşayan dava arkadaşlarıyla temaslarını sıklaştırdı.

Savaşın, Almanya'nın mağlubiyetiyle sonuçlanması, vatanlarının işgali sona erecek ümidiyle Ruslara karşı Almanya saflarında çarpışan Rusya esiri Türk halklarına mensup askerlerden Rusya'ya iade edilmekten kurtulanlar, Türkiye'ye gelerek muhacerete katıldılar. Resulzâde, yeni katılanlarla birlikte devam ettirdiği mücadelede taktik gerçekleştirerek kültürel çalışmaları ön plana çıkardı. Azerbaycan muhacereti, "Türklük İdeali"ne gönül vermiş Türkiye'den ülküdaşların da katılımı ile demokratik ülkelerle Sovyet Rusya'sının savaşta sağlanan işbirliğinin yarattığı "balayı siyaseti"nin sona ereceğini tespit ederek bundan sonra siyasî mücadelenin kültürel mücadele ile birlikte yürütülmesi amacıyla kararlar aldı.

Resulzâde, Türkiye'de çok partili hayata geçilmesinin yarattığı şartlardan da yararlanarak Ankara'da bir dernek kurulması suretiyle kültürel faaliyetlerin başlatılmasını arkadaşlarına telkin etti. Hazırlık çalışmalarının kısa sürede tamamlanmasının ardından "Azerbaycan Kültür Derneği" Dr. Hamit Ataman, Dr. Aziz Alpaut ve Mehmet Altunbay tarafından 1 Şubat 1949 tarihinde Ankara'da çalışmalarına başladı.

Kurucuların ve yöneticilerin üstün gayretleriyle, Türkiye'yi kendilerine ikinci vatan seçen Azerbaycanlılar, Türk Dünyasına gönül vermiş üniversite öğrencileri ve vatandaşlarımızın oluşturduğu üyelerle kısa bir sürede ilk kurultayını gerçekleştirdi.

Azerbaycan Kültür Derneği'nde Başkanlığa Dr. Hamit Ataman, Başkan Yardımcılığına Dr. Aziz Alpaut, Genel Sekreterliğe Feyzi Aküzüm, Muhasip Üyeliğe Enver Roman, üyeliğe ise Mehmet Altunbay seçilmiştir.

Azerbaycan Kültür Derneği, kısa zamanda Türkiye Cumhuriyeti kanunlarının himayesinde tüzel kişiliği ile Azerbaycan Türklerinin bir ocağına dönüşmüş, yurt dışına çıkararak muhacirlik talihsizliğini yaşayanların sesi olmuştur. Görüşlerin ifade edildiği, yok edilmek istenen bir tarih ve kültürün korunup yaşatıldığı bir yer; işgale uğramış ülke halkına manevî şemsiye olma görevini üstlendi. Dernek merkezinde gerçekleştirilen ve problemlerinin müzakere edildiği “Cumartesi Toplantıları”nın yanı sıra, kültür ve geleneklerin sergilendiği faaliyetler ve seri konferanslar sunuldu.

Ankara’da, Azerbaycan Kültür Derneği kurulduktan sonra, dernek faaliyetleri ve fikir hayatı bilhassa konferanslar tertibi üzerinde teksif edilmişti. Birbirini takip eden birçok ilmî ve edebî konferanstan dernek, sadece on tanesini broşür halinde neşredebilmişti. Sonradan merhum Elmas Yıldırım’ın seçilmiş şiirler mecmuası da buna ilâve edildi.

Derneğin, 1952 senesi 4. Kongresinde 15 günlük bir gazete yayımlanması fikri ileri sürüldü. Yönetim Kurulu bu fikri incelemekle meşgul iken Mehmet Emin Resulzâde, çıkışından birkaç gün sonra sararıp solacak bir gazete yerine daim surette kalacak ilmî-edebî bir dergi neşrinin daha muvafık olacağını beyan etti. Mehmet Emin Resulzâde’nin bu fikri, bütün dernek yeleri tarafından kabul grmştir.

Azerbaycan Kültür Derneğince yapılan toplantılar ve gerçekleştirilen konferansların yanı sıra dernek faaliyetlerine kalıcı bir boyut kazandırmak ve faaliyetleri kamuoyuna iletmek amacıyla 1 Nisan 1952 tarihinde “Azerbaycan Türk Kültür Dergisi”nin ilk sayısı okuyucuları ile buluştu. Derginin adını Azerbaycan Kültür Derneği’nin Genel Sekreteri Feyzi Aküzüm koydu. Dr. Ahmet Yaşat’ın mesul müdürlüğünde yayımlanmaya başlayan derginin ilk sayısından itibaren Azerbaycan Türklerinin kültürü, edebiyatı, sanatı, sosyal hayat problemleri ve Azerbaycan halkının esaretinden Türkiye’deki kardeşlerinin haberdar edilmesini amaçlayan haber ve makaleler geniş kitlelere ulaştırıldı. Dergi, kuruluş amacına uygun olarak bütün faaliyet döneminde yalnız Azerbaycan Türklerinin sorunlarını gündeme getirme ve çözümü ile ilgili çabalarla yetinmemiş, aynı zamanda bütün Dünya Türklerinin güncel sorunları ile ilgili çalışmalarda da bulunmuştur. Bulgaristan Türklerinin maruz kaldığı vahşet, Irak Türklerinin maruz kaldığı katliamlar, Kırım Türklerinin vatana dönme mücadeleleri, Türkistan Türklerinin bağımsızlık mücadelesi, Rus

mahkûmu diğerk Türk illerinin millî savaşları, Azerbaycan Kùltùr Dergisi'nin gündeminde değışmeyen konular olmuş; bu çevrelerin en selâhiyetli temsilcilerinin yazıları dergi sùtunlarında yer almıştır.

Azerbaycan Türk Kùltùr Dergisi, 1952 yılından itibaren, uzun süre aylık, 1990 yılına kadar 3 aylık yayımlanmış; aynı tarihten itibaren de iki aylık olmak üzere aralıksız olarak çok renkli baskı yöntemiyle hâlâ yayımlanmaktadır.

Yüksek lisans tezi olarak yaptığımız bu çalışma, Azerbaycan dergisinin Ocak 1957 tarihli 58. sayısından, Ekim-Kasım-Aralık 1962 tarihli 127-128-129. sayısına kadar olan nüshaları kapsamaktadır.

Yaptığımız bu çalışma ile, derginin sistematik bir incelemesini yaparak Azerbaycan'ın siyasî, edebî, kùltürel hayatında ve bağımsızlığına giden yolda çok mühim bir yere sahip olan “Azerbaycan Türk Kùltùr Dergisi”ni, bu yolda yapılacak çalışmalara kaynaklık etmesi umuduyla ilim dünyasına tanıtmayı amaçladık. Azerbaycan'ın bağımsızlık mücadelesini hür dünyaya taşıyarak medenî milletlere iletmek, Azerbaycan'ın kurtuluşuna iyi bir zemin hazırlamak ve Azerbaycanlı yurttaşlarının memleket davaları ile ilgili manevî ihtiyaçlarını mütevazı da olsa bir dereceye kadar tatmin etmek gibi değıerli amaçlara hizmet fikri ile yola çıkan ve bu yolda sebatla yürüyen bu önemli yayını, biz de mütevazı da olsa tanıtmaya çalıştık.

Azerbaycan dergisi, Ankara Millî Kùtùphane'de 1956 SA 123 yer numarasında kayıtlı bulunmaktadır. Bu çalışma, buradaki nüshalardan alınan fotokopiler üzerinde yapılmıştır. 1961 yılının bütùn sayıları, 106. sayıdan 117. sayıya kadar olan nüshalar; 1962 yılının Ocak, şubat, Mart aylarına ait 118, 119 ve 120. sayılar Millî Kùtùphane kayıtlarında bulunmamaktadır. Birbirini takip eder nitelikteki kayıt numaralarında, bu sayılara ait nüshalar yer almamaktadır.

Derginin, kardeş ùlke Türkiye'de neşredilmesinin gerektirdiğı sebepten olmalıdır ki, Azerbaycan dergisi, Türkiye Türkçesiyle yayımlanmıştır. Ancak özellikle şiirlerden bazıları, Azerî Türkçesiyle kaleme alınmıştır. Bazı yazılarda da yer yer Azerî sözcüklere rastlanmaktadır. Bazı imlâ kuralları da Azerbaycan Türkçesindeki şekilleriyle uygulanmıştır.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin, bağımsızlığını kazanma yolunda verdiği gayretlerin, bağımsızlığın hangi şartlarda elde edildiğinin lâıyıkıyla anlaşılabilmesi, “Bir kere yükselen bayrak, bir daha inmez!” nidasıyla, “İnsanlara hürriyet, milletlere istiklâl!” şiarıyla yola çıkan ve kendileri göremeseler dahi bağımsızlığın bir gün mutlaka kazanılacağı inancıyla bu yola baş koymuş insanların, çektiği eziyet ve işkencelerin bilinmesi açısından, Azerbaycan dergisi gibi yayınların her Türk için tekrar tekrar okunması şarttır.

Birinci Bölüm

“AZERBAYCAN” DERGİSİNİN KÜLTÜR HAYATIMIZDAKİ YERİ

1. “AZERBAYCAN” DERGİSİNİN KÜLTÜR HAYATIMIZDAKİ YERİ

1. 1. DERGİNİN KÜNYESİ

Adı: Azerbaycan

Türü: Aylık Kültür Dergisi

Sahibi: Azerbaycan Kültür Derneği

Sorumlu Müdür: Dr. Ahmet YAŞAT

Basıldığı Yer: Derginin incelenen sayıları değişik matbaalarda basılmıştır. 58. sayıdan 63. sayıya kadar Yıldız Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.Ş.-Ankara, 63. sayıdan 129. sayıya kadar Ayyıldız Matbaası-Ankara tesislerinde basılmıştır.

İdare Yeri: Anafartalar, Vakıf İşhanı, No: 324, Posta Kutusu: 165, Ankara.

Fiyatı: Derginin incelenen sayıları değişik fiyatlarla satılmıştır. 58. sayıdan 64. sayıya kadar 50 kuruş, 64. sayıdan 76-77. sayıya kadar 100 kuruş, 76-77. sayıdan 80-81. sayıya kadar 250 kuruş, 80-81. sayıdan 96. sayıya kadar 200 kuruş, 96. sayıdan 103-104-105. sayıya kadar 250 kuruş, 103-104-105. sayı 375 kuruştan satılmıştır. 106. sayıdan 121. sayıya kadar olan dergiler, Millî Kütüphane kayıtlarında bulunamamıştır. 121-122-123. sayıdan 127-128-129. sayıya kadar olan dergiler 250 kuruştan satılmıştır.

Abonelik Şartları: 58. sayıdan 62. sayıya kadar yıllık Türkiye dahilinde 6, Türkiye haricinde 12 lira; 62. sayıdan 72. sayıya kadar yıllık Türkiye dahilinde 12, Türkiye haricinde 24 lira; 72. sayıdan 78-79. sayıya kadar yıllık Türkiye dahilinde 6, Türkiye haricinde 12 lira; 78-79. sayıdan 96. sayıya kadar yıllık Türkiye dahilinde 12, Türkiye haricinde 24 lira; 96. sayıdan 127-128-129. sayıya kadar yıllık Türkiye dahilinde 15, Türkiye haricinde 30 liradır.

1. 2. DERGİNİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

Azerbaycan Kültür Dergisi, 1 Nisan 1952 tarihinde Azerbaycan Kültür Derneği'nin yayın organı olarak Ankara'da yayımlanmaya başlanmıştır. Azerbaycan'ın bağımsızlığı yolunda fikirleri ve gayretleri ile önemli bir yere sahip bulunan dergi, Ankara Millî Kütüphane'de 1956 SA 123 yer numarasında kayıtlı bulunmaktadır. Yaptığımız bu çalışma, bu nüshalardan alınan fotokopiler üzerinde yapılmıştır.

Yüksek lisans tezi olarak yaptığımız bu  alışma, Ocak 1957 tarihli 58. sayıdan, Ekim-Kasım-Aralık 1962 tarihli 127-128-129. sayıya kadar olan dergileri kapsamaktadır. 1961 yılının bütün sayıları (106. sayıdan 117. sayıya kadar) ve 1962 yılına ait Ocak, şubat, Mart sayıları (118, 119, 120. sayılar) Millî Kütüphane kayıtlarında bulunmamaktadır.

Derginin sahibi Azerbaycan Kültür Derneği, mesul müdürü Ahmet Yaşat'tır.

Yayın hayatına 16 sayfalık bir dergi olarak başlayan Azerbaycan dergisinde, daha sonraki sayılarda sayfa sayısı artırılmış, Mayıs-Haziran 1958 tarihli 74-75 numaralı sayıları 71 sayfa, Mart 1959 tarihli 84 numaralı dergi 65 sayfa, Nisan-Mayıs-Haziran 1962 tarihli 121-122-123 sayılı dergi 72 sayfa olarak yayımlanmıştır. İncelediğimiz sayılar itibarıyla ortalama 30-35 sayfalık bir dergidir. Renksiz olarak saman k ğıda basılmış olan dergi, 16 cm eninde ve 22 cm boyundadır. Derginin dış yüzü, renkli karton kapaktır ve dergilerdeki yazılar "Times New Roman" karakterindedir.

Azerbaycan'ın bağımsız yaşayışına son veren istilâya karşı savaşan ve bu yolda muzaffer olacağına inanan aydın kalemlerin bir araya geldiği derginin  n kapağında, üst kısımda başlık, başlığın altında içindekiler bölümü bulunmaktadır. Derginin ilk sayfasında başmakale, başmakalenin hemen üzerinde derginin adı, derginin sahibi, mesul müdürü, yılı, sayısı ve "Birlik Dirliktir" sloganı yer almaktadır. Derginin sayfaları piyes ve şiirlerin bulunduğu sayfalar dışında çift sütun olarak düzenlenmiştir.

Derginin incelediğimiz 57 sayısı 36 nüsha olarak yayımlanmıştır. Derginin bazı nüshaları tek, bazı nüshaları çift, bazı nüshaları da üç sayı olarak çıkarılmıştır.

Derginin Mart 1959 tarihli 84 sayılı nüshası, vefatı münasebetiyle Mirza Bala'ya tahsis edilmiştir.

Azerbaycan'ın 28 Mayıs 1918 tarihinde bağımsızlığını ilân etmesinin 40. yıldönümü münasebetiyle Mayıs-Haziran 1958 tarihli, 74-75 sayılı nüshanın ve Temmuz-Ağustos 1958 tarihli, 76-77 sayılı nüshanın ön kapağında Azerbaycan bayrağının resmi yer almaktadır.

Derginin arka kapağında ise Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası bulunmaktadır. Haritanın altında da derginin idare yeri, abonelik şartları ve basım yerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Arka kapağın en altında ise derginin basıldığı tarih ve fiyatı bulunmaktadır.

1. 3. DERGİNİN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

1917 yılında Çarlığın yerine Sovyetlerin Rusya’da egemen olmasından sonra bağımsızlık mücadelesini kaybeden Türk halklarının siyasi önderleri muhacir olarak değişik ülkelere sığınmak mecburiyetinde kalmışlardı. Rusya esiri diğer Türk halkları gibi muhacerette yaşayarak mücadelelerini devam ettiren ve Türkiye’ye gelerek muhacerete katılan Azerbaycan aydınları, Azerbaycan dışında bir “Muhaceret Edebiyatı” meydana getirmiştir. Gurbette yaşayan Azerbaycan aydınları, bulundukları ülkelerde Azerbaycan’ın millî, edebî, medenî, siyasî ve içtimaî fikirlerini yorulmadan temsil ve tebliğ etmişlerdir. Azerbaycan’ın içine düştüğü faciaların kamuoyuna taşınması için gayret göstermişler, Azerbaycan’ın işgal altındaki topraklarının kurtarılması yolundaki faaliyetlerine son nefeslerine kadar devam etmişlerdir. Bu gayretli çalışmaların bir neticesi olarak 1 Şubat 1949 tarihinde Ankara’da “Azerbaycan Kültür Derneği” faaliyete açılmış ve muhacerette bulunan aydınlar, faaliyetlerini dernek çatısı altında sürdürmüşlerdir. Dernek faaliyetlerine kalıcılık kazandırmak ve faaliyetleri kamuoyuna duyurmak amacıyla derneğin yayın organı olarak 1 Nisan 1952 tarihinde de “Azerbaycan Türk Kültür Dergisi” yayın hayatına başlamıştır. “Azerbaycan Türk Kültür Dergisi”, yurt dışına çıkarak muhacirlik talihsizliğini yaşayan ve yurtları Rus esareti altında bulunan Azerbaycan Türklerinin sesi olmuştur.

Azerbaycan dergisi, Azerbaycan Türklerinin kültürü, edebiyatı, sanatı, sosyal hayat meseleleri ve Azerbaycan halkının esaretinden Türkiye’deki kardeşlerinin haberdar edilmesini amaçlayan haber ve makaleleri geniş kitlelere ulaştırmıştır. Azerbaycan dergisi, yalnızca Azerbaycan’a değil, daha geniş bir Türk sahasına ciddi bir şekilde ilgi göstererek Azerbaycan’ın bağımsızlığı yanında bütün Türk yurdunun bağımsızlığı için de çalışmış; İdil-Ural’dan Türkiye’ye kadar bütün Türk kavimlerini ilgilendiren bilcümle siyasî, ilmî, edebî, içtimaî ve kültürel meselelerin müzakere edildiği bir dergi mahiyetini almıştır. Herhangi bir şahsî emel beslemeden sebat ve ısrarla inandığı yolda yürümüş, bağımsızlık yolunda verdikleri gayretlerle ve kaleme almış oldukları eserlerle kültür ve toplum hayatında unutulmaz izler bırakmış, gençliğe ilham kaynağı teşkil eden yüksek meziyet ve fazilet sahibi yazarların mühim yazıları dergi sütunlarını süslemiştir.

Azerbaycan'ın bağımsız yaşayışına son veren istilâya karşı savaşıyan Azerbaycan dergisinde ele alınan konular başta siyasî meseleler, ülke davaları, kültürel meseleler, Millî Hükümet döneminin işlemleri, büyük kişilerin portreleri, millî şiirler, piyesler gibi mevcudu tükenen edebî belgelerin tefrikası ve benzeri konular olmuştur.

Dergide en fazla yer tutan konuların başında siyasî meseleler, Azerbaycan'ın bağımsız yaşayışına son veren istilâya karşı verilen mücadeleler ve siyaset gibi konular gelmektedir. Siyaset, ilim, edebiyat, askerlik gibi konularla yakından ilgili olan önemli şahsiyetlere dair yazılar da dergide hayli yer tutmaktadır. Azerbaycan tarihinde mühim bir yere sahip şahsiyetlerle ilgili biyografi ve anı türünde birçok yazı kaleme alınmıştır.

Özellikle siyasî, fikrî meseleler, ülkenin ve Türk illerinin sorunları, dönemin meseleleri gibi konuları kapsayan; Mirza Bala, Mehmet Emin Resulzade, Mehmet Emin Buğra, Dr. Mehmet Kengerli, A. Vahap Yurtsever, Kerim Oder, Şerafettin Erel, İldeniz Kurtulan, Kadircan Kafli, Abdullah Battal Taymas, Kerim Yayıcı, Ali Volkan, Müştak Karabağ ve daha nice değerli yazarın kaleminden çıkan makale ve köşe yazısı dergide okuyucularıyla buluşmuştur.

Vahap Yurtsever tarafından imzasız olarak kaleme alınan başmakalelerde özellikle istiklâl ülküsü, istilâ ve Bolşevizm aleyhtarlığı ve ülke meseleleri üzerinde ısrarla durulmaktadır. İmzasız olarak yayımlanan bu başmakalelerin, derginin yönetmeni ve millî yazar A. Vahap Yurtsever'in kaleminden çıktığı, derginin 100. sayısında dergiyi tanıtan yazıda açıklanmaktadır.

Mirza Bala, Mehmet Emin Resulzade gibi önemli şahsiyetler üzerine, Azerbaycan'ın işgali, bağımsızlık, Bolşeviklik aleyhtarlığı gibi konularda yazılmış; Ali Volkan, Ahet Ural, Şinasi Ural, Dr. Hamit Ataman, Dr. Mehmet Kengerli, Hüseyin Baykara, Müştak Karabağ gibi mühim kalemlerden çıkmış deneme türündeki yazılar da, dergide önemli bir yere sahiptir.

Ankara'da faaliyet gösteren “Azerbaycan Kültür Derneği”, İstanbul'da faaliyet gösteren “Azerbaycan Kültürünü Tanıtma Derneği”, Paris'teki “Sovyetler Birliği Milletlerini Kurtarma Cemiyeti (Paris Bloku)” gibi bağımsızlık yolunda

mühim çalışmalarda bulunan derneklerin tertip ettikleri toplantılara, konferanslara, çay partilerine ve balolara da dergi nüshalarında sıkça yer verilmiştir.

A. Vahap Yurtsever'in kaleminden çıkan ve yazarın Bolşevik hapishaneleri ve zindanlarında geçen anılarının anlatıldığı yazılar, dergide yer alan anı türündeki yazıların büyük bir çoğunluğunu teşkil etmektedir. Bunun yanında Abdullah Battal Taymas, Ali Volkan, Ejder Kurtulan, İldeniz Kurtulan, Naki Keykurun gibi yazarların kalemlerinden çıkmış ve tarihin mühim olaylarına ışık tutan anıları, dergide önemli bir yere sahiptir.

Prof. Dr. İsmail Hikmet Ertaylan'ın "Azerbaycan Kültür Derneği" adına verdiği "Nesimî" konulu konferansı ve bu konferansın Azerbaycan dergisinde yayımlanması, kayda değer olaylardandır.

Derginin incelediğimiz sayılarında, millî his ve bilinci işleyen birçok şiir neşredilmiştir. Teymur Ateşli, Mirza Bala, Ahmet Cevat, Hamit Dönmez, Cafer Cebbarlı, Süleyman Rüştü Karoğlu, Mirza Ali Ekber Sabir, Kerim Yayıcı, Ali Volkan, İldeniz Kurtulan, Yaşar Kömek, Abay Mirza, İslâm Seferli, Elmas Yıldırım, Ahmet Tekin, Abbas Güven Dikicioğlu, Nedret Bernâ, Hasan Bayri, Nebi Babaoğlu, Abdullah Aslantürk gibi, Azerbaycan coğrafyasının yetiştirdiği şairlerin birçok şiiri okuyucuların duygu dünyasına seslenmiştir. Bu şairlerin yanında, Irak Türklerinden Nesrin Ata Erbil, Türkiye Cumhuriyeti şairlerinden Prof. İsmail Hikmet Ertaylan, Fazlıoğlu Cemal Oğuz Öcal ve Ziya Gökalp gibi şairlerin şiirleri de dergi sayfalarında okuyucuları ile buluşmuştur. Dergide yer alan şiirlerin büyük bir kısmı, bağımsızlık yolunda verilen mücadeleyi, bu mücadele sırasında gösterilen kahramanlıkları, Rus işgalini, Bolşevik zulmünü, hürriyet ve vatan hasretini, yurt sevgisini dile getiren epik şiir türündedir. Kılıç kadar sert ve keskin bir mizahî şiir anlayışı ile Azerbaycan edebiyatında tamamıyla yeni bir üslûbun temellerini atan, mizahî şiir anlayışının en önemli unsuru yurtseverlik olan Mirza Elekber Sabir'in, "Hophopname" adlı eserinden "Hop-Hop Nâme'den Parçalar" başlığıyla yayımlanan öğretici nitelikteki şiirleri de, dergide yer alan önemli şiirlerdendir.

Dergide, Azerbaycan edebiyatının iki önemli ismi olan Hüseyin Cavid ve Mirza Fethali Ahundzade imzasıyla yayımlanan piyeslere de yer verilmiştir.

Milletinin birliği yolunda verdiği m¼cadeleler yanında halkını da m¼cadeleye sevk eden bilgili, bilinçli bir aydın, büyük bir şair ve oyun yazarı olan H¼seyin Cavid'in, "şeyh San'an" ve "Siyavuş" adlı manzum tiyatrolarıyla "Meral" adlı tiyatrosu, 25 sayı boyunca yayımlanmıştır. Azerî Türk lehçesi ile yazdığı eserlerle tanınmış ve edebî Türkçülüğe hizmet etmiş olan, Türk edebiyatı ve fikir hayatı alanındaki en önemli faaliyeti sayılan ilk Türkçe tiyatroyu yazması yön¼yle de değeri kazanan Mirza Fethali Ahundzade'nin, "Serg¼zeřt-i Merdi Hasis (Hacı Kara)" adlı tiyatro eseri, 5 sayı boyunca yayımlanmıştır.

Azerbaycan K¼lt¼r Derneği tarafından d¼zenlenen çeşitli anma, kutlama ve kınama programlarında, "Kurtuluş" ve "Azadlık" radyolarında yapılan konuşmaları içeren söylev metinleri de dergi sayfalarında yer alan yazılardandır.

Ayrıca Azerbaycan Türk K¼lt¼r Dergisi'nde, Sovyet Rusya'nın esareti altındaki Türk yurtlarının bağımsızlık m¼cadelelerine hizmet eden, Türk yurtlarının yanında esaret altındaki diğer milletlerin meselelerini de gündeme getiren, Azerbaycan tarihini anlatan, Türk yurtlarında ve d¼nyanın muhtelif ¼lkelerinde yayımlanan önemli kitap ve dergiler de tanıtılmış; bu yayınları tanıtan yazılar kaleme alınmıştır.

Dergide işlenen konularla yakın ilgisi olan ve birinci derecede kaynak vazifesi gören bazı eserlere ilişkin bibliyografyalar, Mustafa Zihni Hızal imzasıyla yayımlanan mühim yazılardandır.

Azerbaycan dergisinde, hepsinin içeriği de bağımsızlık olan, çeşitli dernek, cemiyet ve meclisler tarafından hazırlanmış; Rus esareti altındaki Türk milletlerinin ve d¼nyanın diğer esir milletlerinin m¼cadelelerini bağımsız d¼nyaya duyurmak amacını taşıyan bildiriler de yer almıştır.

Çoğunluğu Azerbaycan K¼lt¼r Derneği'nin faaliyetlerinin anlatıldığı raporlardan oluşun bazı rapor metinleri dergide yayımlanan yazılar arasındadır.

D¼nyanın çeşitli yerlerinde meydana gelen, çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanan ve mühim olayların anlatıldığı birçok haber metni, dergi sayfalarındaki yerini almıştır.

Edebî türlerden olan efsane, söyleşi, türk¼ gibi metinler, eleştiri ve vecizeler,

çeşitli vesilelerle alınan mektup ve telgraflar, Azerbaycan dergisinde yayımlanan diğer yazılardır.

Azerbaycan dergisi abonelik ücretlerinin ve Azerbaycan Kültür Derneği üye aidatlarının ödenmesi hususunda da dergide yer yer duyurular yayımlanmıştır.

Dergide bunların yanında, düzeltme, taziye, tebrik, tekzip ve teşekkür bildiren muhtelif yazılar da yer almıştır.

Azerbaycan dergisinde, Azerbaycan tarihi ve bağımsızlık mücadelesi açısından önemli olan şahsiyetlerin, bunun yanında Azerbaycan Kültür Derneği tarafından düzenlenen toplantı ve programların fotoğraflarına yer verilmiştir.

Dergi, hepsi de Türkiye Cumhuriyeti'nin resmî kuruluşları olan dört kurumun reklâmlarına da yer vermiştir.

Azerbaycan Türk Kültür Dergisi, Sovyet esareti altında inleyen Azerbaycan Türk yurdunu, Bolşevizm'e karşı cephe alarak hak ettiği bağımsızlığına kavuşturmak, bağımsızlık savaşını hür dünyaya duyurmak ve bunun şuurunda olarak durmadan çalışmak gibi kutsal gayelere hizmet etmek amacıyla yayımlanmıştır. Bu gayeler uğruna, manen ve özellikle madden karşılaştığı birçok engele rağmen yine de yılmamış ve yayın hayatını sürdürmüştür.

1. 4. DERGİNİN YAZAR KADROSU

Derginin incelediğimiz sayılarında yer alan imzalar şunlardır:

ABRAMÇİK, Mikola

AHUNDZADE, Mirza Fethali

AKKOÇ, Zeynel

ALOB, Naşid

ALPTEKİN

ARAN, M. Azer

ARAT, Ord. Prof. Dr. Reşit Rahmeti

ASLANTÜRK, Abdullah

A-T

ATAMAN, Dr. Hamit

ATEŞLİ, Teymur

AVAROĞLU, Ahmet

A.V.Y.

AZERBAYCAN

AZERBAYCAN KÜLTÜR DERNEĞİ

AZERBAYCAN KÜLTÜR DERNEĞİ İDARE HEYETİ

AZERBAYCAN KÜLTÜR DERNEĞİ YÖNETİM KURULU AZERBAYCAN
KÜLTÜR DERNEĞİ YÖNETİM KURULU VE

AZERBAYCAN DERGİSİ YAZI AİLESİ

AZERBAYCAN MİLLÎ MERKEZİ

AZERTEKİN, Ali

BABAKURBAN, Ziyaeddin

BABAOĞLU, Nebi

BALA, Mirza

BAYKARA, Hüseyin

BAYRİ, Hasan

BEHBUT, Baba

BERKE, Mustafa

BERNÂ, Nedret

BORYSENKO, V.
BUĞRA, Mehmet Emin
CAVİT, Hüseyin
CEBBARLI, Cafer
CEVAT, Ahmet
ÇAĞATAY, Tahir
DEMİRUTKU, Erhan
DİKİCİOĞLU, Abbas Güven
DÖNMEZ, Hamit
ELÇİ
ERBİL, Nesrin Ata
ERDEM, Galip
EREL, Şerafettin
ERTAYLAN, Prof. İsmail Hikmet
ESMER, Ahmet Şükrü
FINDIKOĞLU, Prof. Dr. Ziyaeddin Fahri
GÖKALP, Ziya
GÖKGÖL, Cengiz
G.T.
HIZAL, Ahmet Hazer
HIZAL, Hazer
HIZAL, Hazer
HIZAL, Mustafa Zihni
HIZALOĞLU, Mustafa Zihni
İDARE HEYETİ
İHSANOĞLU, Sabir
İMZASIZ
KAFLI, Kadircan
KARABAĞ, Müştak
KARACA, Ahmet M.
KARAKAYA, Ahmet
KAROĞLU, Süleyman Rüştü

KENGERLİ, Dr. Mehmet
KESEMENLİ, Zührap
KEYKURUN, Naki
KEYKURUN, Salih
KİTAPÇI, Yalçın
KÖMEK, Yaşar
K.S.Ü.
KURTULAN, Ejder
KURTULAN, İldeniz
KÜRŞAT
LEVEND, Agâh Sırrı
M.B.
MEHTERBAŞIOĞLU, (Servet)
MİRZA, Abay
MUHABİR
NART
O'CONNER, Edward M.
ODER, Kerim
ORHON, Orhan Seyfi
OTAYLI, R. Ö.
ÖCAL, Fazlıoğlu Cemal Oğuz
ÖZ.
ÖZBEK ve EŞİ YILDIZ DÖNMEZ
ÖZER, Aziz
R.A.
RESULZADE, Mehmet Emin
SABİR, Ali Ekber
SAKMAR, M.
SEFERLİ, İslâm
SEVDİYAR, Muhittin
ŞAMİL, Sait
TAYMAS, Abdullah Battal

TEKİN, Ahmet
TEKİNER, Süleyman
TOKTAMIŞOĞLU
TÜRK YURDU
URAL, Ahet
URAL, Şinasi
ÜLKÜSAL, Av. Müstecip
VAHAP, A.
VOLKAN, Ali
VOLKAN, Azer
VOLKAN, Nergiz
V.Y.
YAYCILI, Kerim
YAZI HEYETİ
YENER, Ahmet
YILDIRIM, Elmas
YÖNETİM KURULU
YURTSEVER, A.V.
YURTSEVER, A.Vahap
YUSUFBEYLİ, Nesip Bey
ZUSY, Fred, J.

2. AZERBAIJAN DERGİSİNİN (58–129) İÇİNDEKİLER TABLOSU

SAYI	TARİH	YAZAR ADI	YAZI ADI	TÜRÜ	SAYFA
58	Ocak 1957	—	Sümerbank	Reklâm	Ön İç Kapak
58	Ocak 1957	İMZASIZ	Resulzade'nin 73 ncü Doğum Yıldönümü	Makale	1–2
58	Ocak 1957	YURTSEVER, A.V.	Yeni Yıla Girerken	Makale	3–5
58	Ocak 1957	YURTSEVER, A.Vahap	Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler (Devam)	Anı	6–8
58	Ocak 1957	CAVİD, Hüseyin	Şeyh San'an	Piyes	9–13
58	Ocak 1957	ATEŞLİ, Teymur	Azerbaycan	Şiir	14–15
58	Ocak 1957	İMZASIZ	Azerbaycan Kültür Derneğinin 9 ncü Kongresi	Rapor	16–19,27
58	Ocak 1957	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	20–21
58	Ocak 1957	YAYCILI, Kerim	Kitaplar ve Dergiler Arasında (Devam)	Yayın Tanıtım	22–23
58	Ocak 1957	AZERBAIJAN	Dergi	Yayın Tanıtım	23–26
58	Ocak 1957	AZERBAIJAN	Kırım Dergisi	Yayın Tanıtım	26–27
58	Ocak 1957	AZERBAIJAN	Acı Bir Kayıp	Taziye	27

58	Ocak 1957	DİKİCİOĞLU, Abbas Güven	Aras'a Sesleniş	Şiir	28
58	Ocak 1957	—	Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu	Reklâm	Arka Kapak
59	Şubat 1957	İMZASIZ	İdeoloji İhtilâfı	Makale	1–3
59	Şubat 1957	ATEŞLİ, Teymur	Azerbaycan Bizim Vatan	Şiir	4
59	Şubat 1957	A.V.Y.	Hocamız Sadri Maksudî	Biyografi	5–6
59	Şubat 1957	—	Türkiye İş Bankası	Reklâm	6
59	Şubat 1957	TEKİNER, Süleyman	Celil Mehmet Kuluzade'nin 25 nci Ölüm Yıldönümüne Hasredilen Bir Makale Münasebetiyle (1)	Söylev	7–8
59	Şubat 1957	MİRZA, Abay	Azerbaycan Gazeli	Şiir	9
59	Şubat 1957	TEKİNER, Süleyman	Mukayeseye Değer Tarihi İki Sened (1)	Söylev	10–11
59	Şubat 1957	CAVİD, Hüseyin	Şeyh San'an (Devam)	Piyes	12–16
59	Şubat 1957	YURTSEVER, A. Vahap	Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler (Devam)	Anı	17–19
59	Şubat 1957	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	20
59	Şubat 1957	TEKİNER, Süleyman	Komünist Anlayışına Göre İhtilâl ve Aksi İhtilâl (1)	Söylev	21–23

59	Şubat 1957	ALOBA, Naşid	Azərbaycan Balosu	Köşe Yazısı	23–26
59	Şubat 1957	—	Ziraat Bankası	Reklâm	27
59	Şubat 1957	—	Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu	Reklâm	28
59	Şubat 1957	—	Sümerbank	Reklâm	Arka İç Kapak
59	Şubat 1957	—	Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
60	Mart 1957	—	Sümerbank	Reklâm	Ön İç Kapak
60	Mart 1957	İMZASIZ	Büyük Kaybımızın İkinci Yıldönümü	Makale	1–2
60	Mart 1957	ATEŞLİ, Teymur	Üstadıma	Şiir	3
60	Mart 1957	BAYKARA, Hüseyin	M. Emin Resulzade Hakkında Birkaç Söz	Makale	4–8
60	Mart 1957	BAYRİ, Hasan	Azərbaycan	Şiir	8
60	Mart 1957	VOLKAN, Azer	Ardından	Söyleşi	9
60	Mart 1957	CAVİD, Hüseyin	Şeyh San'an (Devam)	Piyes	10–14
60	Mart 1957	R. A.	Büyük Ölü	Deneme	10

60	Mart 1957	İMZASIZ	İstanbul'da M. E. Resulzade İhtifali	Köşe Yazısı	15–22
60	Mart 1957	KÖMEK, Yaşar	Ağlar	Şiir	22
60	Mart 1957	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	23–24
60	Mart 1957	İMZASIZ	Ankara'da M. E. Resulzade İhtifali	Köşe Yazısı	25
60	Mart 1957	ORHON, Orhan Seyfi	Bir Bakıma Yeni Yıl Nevruz	Deneme	26
60	Mart 1957	İMZASIZ	Ergenekon Gecesi	Köşe Yazısı	27–30
60	Mart 1957	VOLKAN, Nergiz	Mehmet Emin Beye	Şiir	30
60	Mart 1957	ÖCAL, Fazlıoğlu Cemal Oğuz	Ergenekon Bayramı	Şiir	31
60	Mart 1957	---	Ziraat Bankası	Reklâm	32
60	Mart 1957	---	Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu	Reklâm	Arka İç Kapak
60	Mart 1957	---	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
61	Nisan 1957	---	Sümerbank	Reklâm	Ön İç Kapak
61	Nisan 1957	İMZASIZ	27 Nisan İstilâsının 37 nci Yıldönümü	Makale	1–4

61	Nisan 1957	KAROĞLU, S. Rüştü	Sonsuz Arzu	Şiir	5
61	Nisan 1957	A. V. Y.	23 Nisan Millî Hâkimiyet Bayramı	Makale	6
61	Nisan 1957	KENGERLİ, Dr. M.	Hunharcasına Boğulan Bir Ses	Deneme	7–9
61	Nisan 1957	ATEŞLİ, Teymur	Azerbaycan’dan Çekil	Şiir	10
61	Nisan 1957	İMZASIZ	Ankara’da Yapılan 27 Nisan İhtifali	Köşe Yazısı	11
61	Nisan 1957	YENER, Ahmet	Azerbaycan Kültür Derneği Başkanlığına	Mektup	12
61	Nisan 1957	V. Y.	Azerbaycan Beş Yaşında	Köşe Yazısı	13
61	Nisan 1957	CAVİD, Hüseyin	Şeyh San’an (Devam)	Piyes	14–18
61	Nisan 1957	ASLANTÜRK, Abdullah	Kıbrıs Türkün Gözüdür	Şiir	18
61	Nisan 1957	İMZASIZ	İstanbul’da 27 Nisan İhtifali	Köşe Yazısı	19–20
61	Nisan 1957	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	21–22
61	Nisan 1957	KÜRŞAD	Nişan Yeri Var	Şiir	23
61	Nisan 1957	—	Ziraat Bankası	Reklâm	24

61	Nisan 1957	---	Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu	Reklâm	Arka İç Kapak
61	Nisan 1957	---	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
62	Mayıs 1957	İMZASIZ	28 Mayıs Millî İstiklâl Günü	Makale	1-3
62	Mayıs 1957	BAYKARA, Hüseyin	28 Mayısın Maddî ve Manevî Temeli ve Milletlerarası Neticeleri	Makale	4-8
62	Mayıs 1957	AZERBAYCAN KÜLTÜR DERNEĞİ İDARE HEYETİ	Sayın Dernek Üyelerine	Duyuru	8
62	Mayıs 1957	KENGERLİ, Dr. Mehmet	Büyük Fikir Adamı Ahmet Ağaoğlu	Biyografi	9-12
62	Mayıs 1957	ODER, Kerim	28 Mayıs Münasebetiyle	Makale	13-14
62	Mayıs 1957	---	Eşref Demircan	Fotoğraf	14
62	Mayıs 1957	V. Y.	Eşref Demircan	Biyografi	14-15
62	Mayıs 1957	KEYKURUN, Naki	Büyük Bir Hayırsever Hacı Zeynelabidin Takizade	Anı	16-19
62	Mayıs 1957	CAVİD, Hüseyin	Şeyh San'an (Devam)	Piyes	20-23
62	Mayıs 1957	NART	11 Mayıs Şimali Kafkas İstiklâli	Makale	24-25
62	Mayıs 1957	BERKE, Mustafa	Kırım Millî Muhtariyet Günü	Makale	25-27

62	Mayıs 1957	KARACA, Ahmet M.	Aras	Şiir	27
62	Mayıs 1957	ATEŞLİ, Teymur	Oğlum Kemal'e	Şiir	28
62	Mayıs 1957	TEKİN, Ahmet	Turan Türk'ündür	Şiir	29
62	Mayıs 1957	İMZASIZ	28 Mayıs Gecesi	Köşe Yazısı	30
62	Mayıs 1957	---	Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu	Reklâm	31
62	Mayıs 1957	---	Sümerbank	Reklâm	32
62	Mayıs 1957	---	Ziraat Bankası	Reklâm	Arka İç Kapak
62	Mayıs 1957	---	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
63	Haziran 1957	İMZASIZ	İdeal Aşk	Makale	1-4
63	Haziran 1957	BALA, Mirza	Rusya İhtilâlinde Türkler	Makale	5-8
63	Haziran 1957	KÜRŞAD	Vahit'ten Gazeller	Şiir	8
63	Haziran 1957	KEYKURUN, Salih	Müstakil Azerbaycan Murahhas Heyetiyle Osmanlı Devleti Arasında İmzalanan 2 Mühim Tarihî Vesika	Makale	9-14
63	Haziran 1957	AKKOÇ, Zeynel	Bakü'deki Kızkulesi	Efsane	14-20

63	Haziran 1957	KEYKURUN, Naki	Büyük Bir Hayırsever Hacı Zeynelabidin Takizade (Devam)	Anı	21–24
63	Haziran 1957	CAVİD, Hüseyin	Şeyh San'an (Devam)	Piyes	25–28
63	Haziran 1957	ATEŞLİ, Teymur	Yine Yadıma Düştü	Şiir	29
63	Haziran 1957	KÜRŞAD	Anam Yar	Türkü	30
63	Haziran 1957	—	Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu	Reklâm	31
63	Haziran 1957	—	Sümerbank	Reklâm	32
63	Haziran 1957	—	Ziraat Bankası	Reklâm	Arka İç Kapak
63	Haziran 1957	—	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
64	Temmuz 1957	İMZASIZ	Asrın Hâkim İdesi	Makale	1–2
64	Temmuz 1957	BALA, Mirza	Rusya İhtilâlinde Türkler (Devam)	Makale	3–14
64	Temmuz 1957	CAVİT, H.	Şeyh San'an (Devam)	Piyes	15–20
64	Temmuz 1957	AZERBAYCAN	Mirza Feth-Ali Ahundzade'nin Tiyatro Eserlerindeki Azerbaycan Halk Hayatı ve Muasır Temayüller	Makale	21–23
64	Temmuz 1957	ATEŞLİ, Teymur	Korkmayız	Şiir	24

64	Temmuz 1957	KAROĞLU, S. Rüştü	Kuşlarla Selam	Şiir	25
64	Temmuz 1957	DÖNMEZ, Hamit	Beni Yaşatan Emel O'dur	Şiir	26
64	Temmuz 1957	ATEŞLİ, Teymur	İlham Perisi	Şiir	27
64	Temmuz 1957	İMZASIZ	Ali Ağa Vahid'den Gazeller	Şiir	28
64	Temmuz 1957	BERNÂ, Nedret	Ses Ver	Şiir	29
64	Temmuz 1957	—	Sümerbank	Reklâm	Arka İç Kapak
64	Temmuz 1957	—	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
65	Ağustos 1957	—	Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu	Reklâm	Ön İç Kapak
65	Ağustos 1957	İMZASIZ	Asıl İstedikleri Nedir	Makale	1–3
65	Ağustos 1957	ODER, Kerim	Dumlupınar Zaferi	Makale	4–6
65	Ağustos 1957	BAYKARA, Hüseyin	Kızıl Kremlin Sarayında Yapılan Temizliğin İçyüzü	Makale	7–10
65	Ağustos 1957	DÖNMEZ, Hamit	Azeri Kızı	Şiir	10
65	Ağustos 1957	CAVİD, Hüseyin	Şeyh San'an (Devam)	Piyes	11–14

65	Ağustos 1957	AZERBAYCAN	Dünyadan Haberler	Haber	15
65	Ağustos 1957	İMZASIZ	"Paris Bloku" Konferansı	Konferans	16–19
65	Ağustos 1957	ATEŞLİ, Teymur	Şair Gültekin'e	Şiir	20
65	Ağustos 1957	KAROĞLU, S. Rüştü	Karlı Dağlar Ardına	Şiir	21
65	Ağustos 1957	AZERBAYCAN	Kitaplar ve Broşürler Arasında	Yayın Tanıtım	22–23
65	Ağustos 1957	—	Ziraat Bankası	Reklâm	24
65	Ağustos 1957	—	Sümerbank	Reklâm	Arka İç Kapak
65	Ağustos 1957	—	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
66	Eylül 1957	—	Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu	Reklâm	Ön İç Kapak
66	Eylül 1957	İMZASIZ	Yeni Sömürge İdarecileri	Makale	1–5
66	Eylül 1957	KENGERLİ, Dr. M.	Kardeş Yardımı	Makale	5–8
66	Eylül 1957	CAVİD, Hüseyin	Şeyh San'an (Devam)	Piyes	9–11
66	Eylül 1957	FINDIKOĞLU, Prof. Dr. Ziyaeddin Fahri	Bir Azeri Şairinin Kasidası	Makale	12–13

66	Eylül 1957	ATEŞLİ, Teymur	Azerbaycan Şehitlerine	Şiir	14
66	Eylül 1957	DÖNMEZ, Hamit	Vatan Kokusu	Şiir	15
66	Eylül 1957	---	Ziraat Bankası	Reklâm	16
66	Eylül 1957	---	Sümerbank	Reklâm	Arka İç Kapak
66	Eylül 1957	---	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
67	Ekim 1957	İMZASIZ	Oktabr İrticasının Kırkıncı Yıldönümü	Makale	1-7
67	Ekim 1957	KAROĞLU, S. Rüştü	Gurbet Elllerinden	Şiir	8
67	Ekim 1957	KENGERLİ, Dr. M.	Türkiye Cumhuriyeti 34 Yaşında	Makale	9-10
67	Ekim 1957	BALA, Mirza	XXIV. Müsteşrikler Kongresinde Azerbaycan	Mektup	11-14
67	Ekim 1957	A.K.D. İDARE HEYETİ	Sayın Üye ve Abonelerimize	Duyuru	14
67	Ekim 1957	EREL, Şerafettin	Azerbaycan Tarihinde Mesukât	Makale	15
67	Ekim 1957	TEKİNER, Süleyman	Beynelmilel Mahiyetteki İhtilâflı Meselelerin Halli Hususunda İki Görüş Tarzı	Söylev	16-17
67	Ekim 1957	---	---	Fotoğraf	18

67	Ekim 1957	BEHBUT, Baba	Albay Aslan Berkan'ı Kaybettik	Makale	18–19
67	Ekim 1957	KAROĞLU, Süleyman Rüştü	Hâlâ Eskisi Gibi	Şiir	19
67	Ekim 1957	ATEŞLİ, Teymur	Kanlı Saltanat	Şiir	20
67	Ekim 1957	KAROĞLU, Süleyman Rüştü	Hep Vatan İçindir	Şiir	21
67	Ekim 1957	—	Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu	Reklâm	22
67	Ekim 1957	—	Ziraat Bankası	Reklâm	23
67	Ekim 1957	—	Sümerbank	Reklâm	Arka İç Kapak
67	Ekim 1957	—	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
68	Kasım 1957	—	Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu	Reklâm	Ön İç Kapak
68	Kasım 1957	İMZASIZ	Propaganda Silâhlanması	Makale	1–2
68	Kasım 1957	—	Atatürk Resmi	Resim	3
68	Kasım 1957	KENGERLİ, Dr. M.	Büyük Kaybımızın 19. Yıldönümü Münasebetiyle	Deneme	3–5
68	Kasım 1957	YAYCILI, Kerim	Türk İllerinden Uzakta Kalan Hemşehrime	Şiir	5

68	Kasım 1957	ŞAMİL, Sait	"Hukukçular Kongresi"	Konferans	6–8
68	Kasım 1957	İMZASIZ	Münih'teki Protesto Toplantısı	Bildiri	9–10
68	Kasım 1957	A.K.D. İDARE HEYETİ	Sayın Üye ve Abonelerimize	Duyuru	10
68	Kasım 1957	CAUCASIAN REVIEW	Hüseyin Cavid ve Yusuf Vezir (Çemenzeminli)	Haber	11–13
68	Kasım 1957	ATEŞLİ, Teymur	İhtar	Şiir	14
68	Kasım 1957	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	15
68	Kasım 1957	—	Ziraat Bankası	Reklâm	16
68	Kasım 1957	—	Sümerbank	Reklâm	Arka İç Kapak
68	Kasım 1957	—	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
69	Aralık 1957	—	Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu	Reklâm	Ön İç Kapak
69	Aralık 1957	İMZASIZ	Kahire Konferansı	Makale	1–3
69	Aralık 1957	VOLKAN, Ali	İstiklâl Hasreti	Şiir	3
69	Aralık 1957	KENGERLİ, Dr. M.	Harp Sonu Sovyet Müstemleke Siyaseti ve Batılıların Mukabil Savunma Tedbirleri	Makale	4–8

69	Aralık 1957	A.K.D. İDARE HEYETİ	Sayın Üye ve Abonelerimize	Duyuru	8
69	Aralık 1957	YAYCILI, Kerim	Ümit Güneşi	Şiir	9
69	Aralık 1957	ATEŞLİ, Teymur	Ağlama	Şiir	10
69	Aralık 1957	KAROĞLU, Süleyman Rüştü	Ağlayan Mısralar	Şiir	11
69	Aralık 1957	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	12
69	Aralık 1957	MİRZA, Abay	Hürriyet Meleğine	Şiir	13
69	Aralık 1957	KAROĞLU, Süleyman Rüştü	Dün ve Bugün	Şiir	14
69	Aralık 1957	KAROĞLU, Süleyman Rüştü	Hünerim	Şiir	15
69	Aralık 1957	—	Ziraat Bankası	Reklâm	16
69	Aralık 1957	—	Sümerbank	Reklâm	Arka İç Kapak
69	Aralık 1957	—	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
70	Ocak 1958	İMZASIZ	Resulzade'nin 74 ncü Doğum Yıldönümü	Deneme	1–2
70	Ocak 1958	YURTSEVER, A. Vahap	1957 Senesi	Makale	2–5

70	Ocak 1958	KEYKURUN, Naki	Mekteb-i Ruhânî (Azerbaycan İstikbâline Hazırlık Safhaları)	Makale	5–7
70	Ocak 1958	YAYCILI, Kerim	Büyüyen Ümitler	Şiir	7
70	Ocak 1958	AHUNDZADE, Mirza Feth-Ali	Sergüzeşt-i Merd-i Hasis (Hacı Kara)	Piyes	8–14
70	Ocak 1958	AZERBAYCAN MİLLÎ MERKEZİ	Muhterem "Azerbaycan" Dergisi Yazı Heyetine	Mektup	15–16
70	Ocak 1958	KEYKURUN, Naki	Adil Han Ziyathan'ın Vefatı Münasebetiyle	Biyografi	17–18
70	Ocak 1958	YAZI HEYETİ	"Azerbaycan"ın Notu	Taziye	18
70	Ocak 1958	KAROĞLU, Süleyman Rüştü	Vatan Sevgisi	Şiir	18
70	Ocak 1958	KAROĞLU, Süleyman Rüştü	Promete	Şiir	19–21
70	Ocak 1958	ATEŞLİ, Teymur	Azerbaycan Bestekârı Üzeyir Hacıbeyli'ye	Şiir	22
70	Ocak 1958	YAYCILI, Kerim	Gökgöl	Şiir	23
70	Ocak 1958	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	24
70	Ocak 1958	YÖNETİM KURULU	Azerbaycan Balosu	Duyuru	24
70	Ocak 1958	A.K.D. İDARE HEYETİ	Teşekkür	Teşekkür	24

71	Şubat 1958	İMZASIZ	Teşebbüs Kudreti	Makale	1–3
71	Şubat 1958	YURTSEVER, A. Vahap	Fesatçı Telkinler	Makale	4–7
71	Şubat 1958	—	Ziraat Bankası	Reklâm	7
71	Şubat 1958	ATEŞLİ, Teymur	Sibirya’dan Mektup	Şiir	8
71	Şubat 1958	EREL, Şerafettin	Akkoyunlara Ait Görülmemiş Bir Sikke	Makale	9
71	Şubat 1958	KAROĞLU, Süleyman Rüştü	Sâbir Gibi	Şiir	10
71	Şubat 1958	KENGERLİ, Dr. M.	Çağdaş Azerbaycan Tarihinde Ocak-Şubat Olayları	Makale	11–12
71	Şubat 1958	DÖNMEZ, Hamit	Kars’ın Kalesi	Şiir	13–14
71	Şubat 1958	KAROĞLU, Süleyman Rüştü	Promete II	Şiir	15–16
71	Şubat 1958	ÖZER, Aziz	Kars’ta Oynanan Milli Oyunlar Hakkında	Makale	17–19
71	Şubat 1958	ATEŞLİ, Teymur	Unutma Beni	Şiir	20
71	Şubat 1958	AHUNDZADE, M. Feth-Ali	Hacı Kara (Devam)	Piyes	21–30
71	Şubat 1958	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	31

71	Şubat 1958	İMZASIZ	Azerbaycan Kültürünü Tanıtma Derneğinin Tertip Ettiği Çay	Köşe Yazısı	32–33
71	Şubat 1958	AZERBAYCAN	Azerbaycan Balosu	Köşe Yazısı	34–35
71	Şubat 1958	---	Artırmaya Konan Hançerin Teslimi	Fotoğraf	34
71	Şubat 1958	---	Rahim Zeyneloğlu "Şamil"i Oynarken	Fotoğraf	35
71	Şubat 1958	---	Kars Millî Oyun Ekibinin Gösterileri	Fotoğraf	36
71	Şubat 1958	---	Azerbaycan Millî Oyunlarından Bir Gösteri	Fotoğraf	37
71	Şubat 1958	---	Erzurum Millî Oyun Ekibinin Gösterileri	Fotoğraf	37
71	Şubat 1958	---	Azerbaycan Millî Oyunu	Fotoğraf	38
71	Şubat 1958	DÖNMEZ, H.	Vecizeler	Vecize	38
71	Şubat 1958	---	Sümerbank	Reklâm	39
71	Şubat 1958	---	Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu	Reklâm	40
71	Şubat 1958	---	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
72	Mart 1958	---	Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu	Reklâm	Ön İç Kapak

72	Mart 1958	İMZASIZ	Unutulmayan Tarih	Deneme	1–2
72	Mart 1958	KEYKURUN, Naki	Hatıra Defterinden Bir Yaprak	Anı	3–4
72	Mart 1958	URAL, Ahet	Azerbaycan’ın Büyük Evladı M. Emin Resulzade	Deneme	5–6
72	Mart 1958	İMZASIZ	İstanbul’da Resulzade Emin Bey İhtifali	Makale	7–16
72	Mart 1958	AZERBAYCAN	Ankara’da M. Emin Resulzade İçin İhtifal	Köşe Yazısı	17–18
72	Mart 1958	—	Ziraat Bankası	Reklâm	18
72	Mart 1958	KAROĞLU, Süleyman Rüştü	Promete III	Şiir	19–22
72	Mart 1958	İMZASIZ	Azerbaycan Kültür Derneğinin 29 Mart 1958 Tarihinde Yapılan Yıllık Kongresi	Rapor	23–25
72	Mart 1958	AHUNDZADE, M. Fethali	Hacı Kara (Devam)	Piyes	26–31
72	Mart 1958	AZERBAYCAN	Haberler	Haber	32
72	Mart 1958	AZERBAYCAN	Abonelerimize	Duyuru	32
72	Mart 1958	AZERBAYCAN	Bayram Tebriki	Tebrik	32
72	Mart 1958	AZERBAYCAN	Yazar Arkadaşlarımıza	Duyuru	32

72	Mart 1958	---	Sümerbank	Reklâm	33
72	Mart 1958	---	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
73	Nisan 1958	---	Ziraat Bankası	Reklâm	Ön İç Kapak
73	Nisan 1958	İMZASIZ	27 Nisan Faciası	Makale	1-2
73	Nisan 1958	K.S.Ü.	23 Nisan	Makale	3-4
73	Nisan 1958	TEKİNER, Süleyman	28 Nisan Yaklaşırken	Söylev	5-6
73	Nisan 1958	KAROĞLU, S. Rüştü	27 Nisan	Şiir	7
73	Nisan 1958	URAL, Ahet	Millî Matem	Makale	8-10
73	Nisan 1958	ATEŞLİ, Teymur	Ben Hakkımı İsterim	Şiir	10
73	Nisan 1958	CEVAT, Ahmet	Unutulmuş Sevda	Şiir	11
73	Nisan 1958	İMZASIZ	Ankara'da 27 Nisan İhtifâli	Köşe Yazısı	12
73	Nisan 1958	İMZASIZ	İstanbul'da 27 Nisan İhtifâli	Köşe Yazısı	13-17
73	Nisan 1958	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	18

73	Nisan 1958	AHUNDZADE, M. Fethali	Hacı Kara (Devam)	Piyes	19–24
73	Nisan 1958	ATEŞLİ, Teymur	Bir Gün Gelecek	Şiir	25
73	Nisan 1958	İMZASIZ	Azerbaycan 6 Yaşında	Haber	26–27
73	Nisan 1958	ATEŞLİ, Teymur	Annem İçin	Şiir	28
73	Nisan 1958	—	Sünerbank	Reklâm	Arka İç Kapak
73	Nisan 1958	—	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
74-75	Mayıs-Haziran 1958	—	Az. Millî Şûra Reisi Mehmet Emin Resulzade	Fotoğraf	2
74-75	Mayıs-Haziran 1958	İMZASIZ	Azerbaycan İstiklâlinin 40 ncı Yıldönümü	Makale	3–4
74-75	Mayıs-Haziran 1958	İMZASIZ	Azerbaycan İstiklâlini Mübeyyin Akitname (1)	Bildiri	5
74-75	Mayıs-Haziran 1958	—	Millî Azerbaycan'ın İlk Başvekili Fethali Han Hoylu	Resim	6
74-75	Mayıs-Haziran 1958	—	Millî Azerbaycan'ın Son Başvekili Nasip Bey Yusufbeyli	Resim	6
74-75	Mayıs-Haziran 1958	YUSUFBEYLİ, Nesip Bey	Azerbaycan Millî Hükûmetinin 28 Mayıs 1919 Tarihli Beyannamesi	Bildiri	6,36
74-75	Mayıs-Haziran 1958	RESULZADE, M. E.	Ne Büyük Bayram	Makale	7–8
74-75	Mayıs-Haziran 1958	—	Millî Az. Parlâmentosu Oturum Halinde	Fotoğraf	9

74-75	Mayıs-Haziran 1958	BALA, Mirza	Kafkasya Memleketleri İstiklâl İlânının 40 ncı Yıldönümü Münasebetiyle	Makale	9–28
74-75	Mayıs-Haziran 1958	—	Bakü Türk Kültür Sarayı	Fotoğraf	29
74-75	Mayıs-Haziran 1958	ATEŞLİ, Teymur	Bizim Bahçemiz	Şiir	30
74-75	Mayıs-Haziran 1958	TEKİNER, Süleyman	İdeler-İdeolojiler-İdeologlar	Makale	31–32
74-75	Mayıs-Haziran 1958	URAL, Ahet	Şanlı Bir Bayram	Deneme	33
74-75	Mayıs-Haziran 1958	—	Azerbaycan Millî Cumhuriyet Devri Yedek Subay Okulu Öğrencileri (1919)	Fotoğraf	34
74-75	Mayıs-Haziran 1958	RESULZADE, Mehmet Emin	İman Günü	Makale	34–35
74-75	Mayıs-Haziran 1958	YUSUFBEYLİ, Nesip Bey	Azerbaycan Millî Hükûmetinin 28 Mayıs 1919 Tarihli Beyannamesi (6. sayfadan devam)	Bildiri	36
74-75	Mayıs-Haziran 1958	KEYKURUN, Naki	Hatıra Defterinden Bir Yaprak	Anı	37–42
74-75	Mayıs-Haziran 1958	ATEŞLİ, Teymur	İsyân	Şiir	43
74-75	Mayıs-Haziran 1958	VOLKAN, Ali	İstiklâl Hayatımızdan bir Hatıra	Anı	44–45
74-75	Mayıs-Haziran 1958	KEYKURUN, Salih	28 Mayıs Münasebetiyle	Deneme	46–47
74-75	Mayıs-Haziran 1958	—	15 Eylül 1918’de Bakü’ye Giren Kardeş Türk Ordusu	Resim	47

74-75	Mayıs-Haziran 1958	AZERBAYCAN	Ankara’da 28 Mayısın 40 ncı Yıldönümü	Köşe Yazısı	48
74-75	Mayıs-Haziran 1958	İMZASIZ	Münih’te Kafkasya Memleketleri İstiklâlinin 40 ncı Yıldönümünün Kutlanması	Söylev	49–54
74-75	Mayıs-Haziran 1958	—	Bolşevikler Tarafından 1918 Senesinde Ateşe Verilen Eski Şemahı Mescidi	Resim	54
74-75	Mayıs-Haziran 1958	İMZASIZ	Amerika’da 28 Mayısın 40 ncı Yıldönümü	Köşe Yazısı	55–56
74-75	Mayıs-Haziran 1958	İMZASIZ	Kardeş Basının Akisleri	Haber	57–59
74-75	Mayıs-Haziran 1958	EREL, Şerafettin	Azerbaycan Tarihinde Meskûkat	Makale	60
74-75	Mayıs-Haziran 1958	SEFERLİ, İslâm	Anadili	Şiir	61
74-75	Mayıs-Haziran 1958	İMZASIZ	Turkism And The Soviets	Yayın Tanıtım	62–67
74-75	Mayıs-Haziran 1958	İMZASIZ	Dünya Haberleri	Haber	68–70
74-75	Mayıs-Haziran 1958	—	Ziraat Bankası	Reklâm	70
74-75	Mayıs-Haziran 1958	AZERBAYCAN	Spor Haberleri	Haber	71
74-75	Mayıs-Haziran 1958	AZERBAYCAN	Bir Düzeltme	Düzeltme	71
74-75	Mayıs-Haziran 1958	—	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak

76-77	Temmuz-Ağustos 1958	İMZASIZ	Tarihî Bir Karar Sureti	Makale	1-4
76-77	Temmuz-Ağustos 1958	KENGERLİ, Dr. Mehmet	Millî Bayramımızın Manâsı	Makale	5-6
76-77	Temmuz-Ağustos 1958	YURTSEVER, A. V.	İsmarlama Bir Cevap	Makale	7-11
76-77	Temmuz-Ağustos 1958	---	Ziraat Bankası	Reklâm	11
76-77	Temmuz-Ağustos 1958	YAYCILI, Kerim	Yurdum ve Bayrağım	Şiir	12
76-77	Temmuz-Ağustos 1958	YURTSEVER, A. Vahap	Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler (Devam)	Anı	13-18
76-77	Temmuz-Ağustos 1958	ATEŞLİ, Teymur	Alın Yazımdır Benim	Şiir	18
76-77	Temmuz-Ağustos 1958	İMZASIZ	Dünya Basınında Davamız	Haber	19
76-77	Temmuz-Ağustos 1958	ATEŞLİ, Teymur	Celâl	Şiir	22
76-77	Temmuz-Ağustos 1958	AZERBAYCAN	---	Taziye	22
76-77	Temmuz-Ağustos 1958	AHUNDZADE, M. Fethali	Hacı Kara (Devam)	Piyes	23-31
76-77	Temmuz-Ağustos 1958	KAROĞLU, S. Rüştü	Ankara	Şiir	32-33
76-77	Temmuz-Ağustos 1958	TOKTAMIŞOĞLU	Kitaplar ve Broşürler Arasında	Yayın Tanıtım	34-36

76-77	Temmuz-Ağustos 1958	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	36–37
76-77	Temmuz-Ağustos 1958	KESEMENLİ, Zührap	Şehitlerimizi Unutmayalım	Deneme	38
76-77	Temmuz-Ağustos 1958	DÖNMEZ, Hamit	Haberler	Haber	39
76-77	Temmuz-Ağustos 1958	BEHBUT, Baba	Merhum Cihangir Berker’i Kaybettik	Biyografi	40
76-77	Temmuz-Ağustos 1958	—	Sümerbank	Reklâm	Arka İç Kapak
76-77	Temmuz-Ağustos 1958	—	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
78-79	Eylül-Ekim 1958	İMZASIZ	15 Eylûl 1918	Makale	1–4
78-79	Eylül-Ekim 1958	—	Kafkasya İslâm Fırkası Kumandanı Merhum Nuri Paşa	Fotoğraf	1
78-79	Eylül-Ekim 1958	—	Bakü Fatihi Merhum Mürsel Paşa	Fotoğraf	2
78-79	Eylül-Ekim 1958	BALA, Mirza	Sovyetler Birliğinde İslâm Dinine Yeni Hücumlar	Makale	5–17
78-79	Eylül-Ekim 1958	Buğra, M. E.	Doğu Türkistan Cumhuriyetinin Yirmi Beşinci Yılı Münasebetiyle	Makale	18-21
78-79	Eylül-Ekim 1958	ATEŞLİ, Teymur	Yaşasın Cumhuriyet	Şiir	22
78-79	Eylül-Ekim 1958	YURTSEVER, A. Vahap	Sovyetlerin Din Düşmanlığı	Makale	23–28

78-79	Eylül-Ekim 1958	ATEŞLİ, Teymur	Acı Bir Hatıra	Şiir	29–30
78-79	Eylül-Ekim 1958	YURTSEVER, A. V.	Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler (Devam)	Anı	31–34
78-79	Eylül-Ekim 1958	KURTULAN, İlideniz	Sibirya Konukları	Şiir	35
78-79	Eylül-Ekim 1958	CAVİD, Hüseyin	Meral	Piyes	36–41
78-79	Eylül-Ekim 1958	AZERBAIJAN KÜLTÜR DERNEĞİ	Üye ve Abonelerimize Önemli Bir Bildiri	Duyuru	41
78-79	Eylül-Ekim 1958	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	42
78-79	Eylül-Ekim 1958	SABİR, A.	"Debistan" da Kapandı	Şiir	43
78-79	Eylül-Ekim 1958	—	Sümerbank	Reklâm	44
78-79	Eylül-Ekim 1958	—	Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu	Reklâm	45
78-79	Eylül-Ekim 1958	—	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
80-81	Kasım-Aralık 1958	İMZASIZ	Macar İhtilâlinin İkinci Yıldönümü	Makale	1–3
80-81	Kasım-Aralık 1958	BALA, Mirza	Sovyetlerin Dinî Bir Müracaatnamesi Münasebetiyle	Makale	3–11
80-81	Kasım-Aralık 1958	ATEŞLİ, Teymur	Büyük Atatürk’e	Şiir	12

80-81	Kasım-Aralık 1958	AZERBAYCAN	Nesimî Hakkında Konferans	Konferans	13
80-81	Kasım-Aralık 1958	ERTAYLAN, Prof. İsmail Hikmet	Nesimi	Konferans	14-19
80-81	Kasım-Aralık 1958	ATEŞLİ, Teymur	Dertli Gönül	Şiir	19-20
80-81	Kasım-Aralık 1958	YURTSEVER, A. Vahap	Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler (Devam)	Anı	21-23
80-81	Kasım-Aralık 1958	BABAOĞLU, Nebi	Ana Dili	Şiir	24-25
80-81	Kasım-Aralık 1958	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	26-28
80-81	Kasım-Aralık 1958	CAVİD, Hüseyin	Meral (Devam)	Piyes	29-31
80-81	Kasım-Aralık 1958	AZERBAYCAN	Kitaplar ve Dergiler Arasında	Yayın Tanıtım	32-34
80-81	Kasım-Aralık 1958	—	Ziraat Bankası	Reklâm	Arka İç Kapak
80-81	Kasım-Aralık 1958	—	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
82-83	Ocak-Şubat 1959	İMZASIZ	Büyük Önderimizin 75. Doğum Yıldönümü	Makale	1-2
82-83	Ocak-Şubat 1959	HIZAL, Mustafa Z.	Türkiye ve Kafkasya I	Makale	2-4
82-83	Ocak-Şubat 1959	URAL, Ahet	Vatan Borcu	Makale	4-5

82-83	Ocak-Şubat 1959	SEVDİYAR, M.	Çelebi Cihan'ı Anarken	Makale	6-12
82-83	Ocak-Şubat 1959	—	Numan Çelebi Cihan (1887-1918)	Fotoğraf	7
82-83	Ocak-Şubat 1959	ERTAYLAN, Prof. İsmail Hikmet	Nesimi (Devam)	Konferans	13-17
82-83	Ocak-Şubat 1959	ATEŞLİ, Teymur	Lânet Olsun Sizlere...	Şiir	18
82-83	Ocak-Şubat 1959	YURTSEVER, A. Vahap	Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler (Devam)	Anı	19-21
82-83	Ocak-Şubat 1959	KAROĞLU, S. Rüştü	Garipler Sabahı	Şiir	21
82-83	Ocak-Şubat 1959	CAVİD, Hüseyin	Meral (Devam)	Piyes	22-26
82-83	Ocak-Şubat 1959	OTAYLI, R. Ö.	Ağlar	Şiir	26
82-83	Ocak-Şubat 1959	İMZASIZ	Dünya Haberleri	Haber	27
82-83	Ocak-Şubat 1959	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	28
82-83	Ocak-Şubat 1959	ODER, Kerim; MENDERES, Adnan	Taziyet Telgrafı ve Cevabı	Telgraf	29
82-83	Ocak-Şubat 1959	A.K.D. İDARE HEYETİ	Azerbaycan Balosu	Köşe Yazısı	29-30
82-83	Ocak-Şubat 1959	İMZASIZ	Düzeltilme	Düzeltilme	30

82-83	Ocak-Şubat 1959	---	Ziraat Bankası	Reklâm	31
82-83	Ocak-Şubat 1959	---	Sümerbank	Reklâm	32
82-83	Ocak-Şubat 1959	---	Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu	Reklâm	33
84	Mart 1959	---	Mirza Bala'nın Fotoğrafi	Fotoğraf	Ön İç Kapak
84	Mart 1959	A.K.D. İDARE HEYETİ	Beyanı Taziyet	Taziye	---
84	Mart 1959	İMZASIZ	6 ve 8 Mart	Makale	1-2
84	Mart 1959	İMZASIZ	Mirza Bala'nın Hal Tercümesi	Biyografi	3-5
84	Mart 1959	İMZASIZ	Azerbaycan'ın İstiklâl Mücahidi Mirza Bala Vefat Etti	Haber	5
84	Mart 1959	AZERTEKİN, Ali	Mirza Bala'nın Ölümü ve Cenaze Merasimi	Makale	6-11
84	Mart 1959	---	Kadıköy Osmanağa Camiinde Cenaze Namazı Kılınırken	Fotoğraf	9
84	Mart 1959	---	Mirza Bala'nın Tabutu Omuzlar Üzerinde Taşınırken	Fotoğraf	10
84	Mart 1959	İMZASIZ	Mirza Bala'nın Ölümü Münasebetiyle Alınan Telgraf ve Mektuplar	Mektup	12-20
84	Mart 1959	İMZASIZ	Münih'teki Enstitü'de Yapılan İhtifâl	Köşe Yazısı	21-22

84	Mart 1959	İMZASIZ	"Paris Bloku"nın Tertip Ettiği İhtifâl	Köşe Yazısı	22–25
84	Mart 1959	İMZASIZ	Washington'daki Anma Töreni	Köşe Yazısı	26–30
84	Mart 1959	—	Mirza Bala'nın Tedfininden Sonra Ülkü Arkadaşlarından Vahap Yurtsever Konuşurken	Fotoğraf	28
84	Mart 1959	İMZASIZ	"Kurtuluş Radyosu"nda Yapılan Konuşma	Söylev	30
84	Mart 1959	AZERTEKİN, Ali	Mirza Bala'yı Düşünürken	Makale	31–33
84	Mart 1959	BAYKARA, Hüseyin	Mirza Bala	Deneme	34–38
84	Mart 1959	BALA, Mirza	Kardeşim Baykara'ya	Şiir	38
84	Mart 1959	BALA, Mirza	Kardeşim Baykara'ya (Orijinal Metin)	Şiir	39
84	Mart 1959	TAYMAS, A. Battal	Mirza Bala Kutluk'u Anarken	Makale	40–42
84	Mart 1959	ATEŞLİ, Teymur	Ne Hoştur	Şiir	42
84	Mart 1959	ÇAĞATAY, Tahir	Aziz Dostum Mirza Bala	Anı	43–47
84	Mart 1959	—	Mirza Bala'nın Kabri Başında Yakın Arkadaşlarından Dayı Hüseyin Cemal Yanar Konuşurken	Fotoğraf	43
84	Mart 1959	KAROĞLU, S. Rüştü	Ebediyet Yolcusu	Şiir	47

84	Mart 1959	ÜLKÜSAL, Av. Müstecib	Mirza Bala	Biyografi	48–49
84	Mart 1959	ATAMAN, Dr. Hamit	Ardından	Deneme	49–50
84	Mart 1959	HIZAL, M.	Büyük Kaybımız Mirza Bala	Biyografi	51–54
84	Mart 1959	KURTULAN, İldeniz	Mirza Bala’nın Son Günleri	Anı	54–57
84	Mart 1959	ERTAYLAN, İ. H.	Ali Kutluk Mirza Bala’ya	Şiir	58–59
84	Mart 1959	KURTULAN, İldeniz	Mirza Bala’nın Satırları Arasında	Haber	60–61
84	Mart 1959	VOLKAN, Ali	Mücadele Cephemizin Acı Bir Kaybı	Deneme	62
84	Mart 1959	AZERBAYCAN	Teşekkür	Teşekkür	62
84	Mart 1959	İMZASIZ	Merhum Resulzade Mehmet Emin Bey İçin Ankara’da Tertip Olunan İhtifâl	Köşe Yazısı	63–64
84	Mart 1959	AZERBAYCAN	Beyanı Taziyet	Taziye	64
84	Mart 1959	—	Türkiye İş Bankası	Reklâm	65
84	Mart 1959	—	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
85	Nisan 1959	—	Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu	Reklâm	Ön İç Kapak

85	Nisan 1959	İMZASIZ	27 Nisan Faciasının 39 ncü Yıldönümü	Makale	1–3
85	Nisan 1959	ÖZ.	27 Nisan	Makale	4
85	Nisan 1959	İMZASIZ	27 Nisan İhtifâli	Söylev	5–6
85	Nisan 1959	ATEŞLİ, Teymur	Yazık Sana	Şiir	7
85	Nisan 1959	ÖZ.	Resulzade	Deneme	8
85	Nisan 1959	ŞAMİL, Sait	Dostum Mirza Bala	Deneme	9
85	Nisan 1959	ARAT, Ord. Prof. Dr. R. Rahmeti	Mehmet Mirza Bala	Biyografi	10–11
85	Nisan 1959	KAFLI, Kadircan	Mirza Bala ve Bir Çağrı	Makale	12–13
85	Nisan 1959	YAYCILI, Kerim	Başsağlığı	Taziye	13
85	Nisan 1959	TÜRK YURDU	Mahkûm Türk İllerinin Büyük Bir Kaybı	Biyografi	14
85	Nisan 1959	DÖNMEZ, Hamit	O İller	Şiir	15
85	Nisan 1959	YURTSEVER, A. Vahap	Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler (Devam)	Anı	16–17
85	Nisan 1959	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	18

85	Nisan 1959	CAVİT, Hüseyin	Meral (Devam)	Piyes	19–20
85	Nisan 1959	BABAKURBAN, Ziyaeddin	Türkistan Türk Gençliğinin Hür Dünyaya Beyannamesi	Bildiri	21
85	Nisan 1959	ERTAYLAN, Ord. Prof. İ. Hikmet	Nesimi (Devam)	Konferans	22–25
85	Nisan 1959	İMZASIZ	Azerbaycan Kültür Derneğinin 11. Kongresi	Rapor	26–27
85	Nisan 1959	YURTSEVER, A. Vahap	(Azerbaycan) 7 Yaşında	Makale	28
85	Nisan 1959	—	İş Bankası	Reklâm	29
85	Nisan 1959	—	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
86–87	Mayıs-Haziran 1959	—	Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu	Reklâm	Ön İç Kapak
86–87	Mayıs-Haziran 1959	İMZASIZ	Azerbaycan İstiklâlinin 41. Yıldönümü	Makale	1–2
86–87	Mayıs-Haziran 1959	HIZALOĞLU, M. Z.	Kuzey Kafkasya Cumhuriyetinin İstiklâli	Makale	3–8
86–87	Mayıs-Haziran 1959	KAROĞLU, Süleyman Rüştü	28 Mayıs	Şiir	8
86–87	Mayıs-Haziran 1959	ODER, Kerim	Kaybettiğimiz Büyük Değer	Deneme	9–10
86–87	Mayıs-Haziran 1959	ATEŞLİ, Teymur	Hazer Denizindeki Facia	Şiir	10–11

86-87	Mayıs-Haziran 1959	HIZAL, Mustafa Zihni	Türkiye ve Kafkasya II	Makale	12-13
86-87	Mayıs-Haziran 1959	DÖNMEZ, Hamit	28 Mayıs'ta Kızılıra Protestomuz	Şiir	14-15
86-87	Mayıs-Haziran 1959	YURTSEVER, A. Vahap	43 Senelik Arkadaşım Mirza Bala	Anı	16-24
86-87	Mayıs-Haziran 1959	KURTULAN, İlideniz	28 Mayıs ve Mirza Bala	Haber	25
86-87	Mayıs-Haziran 1959	YURTSEVER, A. Vahap	Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler (Devam)	Anı	26-31
86-87	Mayıs-Haziran 1959	İMZASIZ	Düzeltilme	Düzeltilme	31
86-87	Mayıs-Haziran 1959	ATEŞLİ, Teymur	Ateş...	Şiir	32
86-87	Mayıs-Haziran 1959	KURTULAN, İlideniz	Hâza Kitab-ü Âsâril-Cemal	Yayın Tanıtım	33-36
86-87	Mayıs-Haziran 1959	ÖZ.	Bir İstiklâl Günü	Makale	36-37
86-87	Mayıs-Haziran 1959	VOLKAN, Ali	Gültekin'in İzinden	Makale	38-41
86-87	Mayıs-Haziran 1959	CAVİD, Hüseyin	Meral (Devam)	Piyes	42-46
86-87	Mayıs-Haziran 1959	ZUSY, Fred J.	Rusya'daki Milliyet Grupları	Makale	47-48
86-87	Mayıs-Haziran 1959	AZERBAIJAN	Azerbaycan İstiklâlinin 41.ci Yıldönümünün Kutlanması	Haber	48

86–87	Mayıs-Haziran 1959	—	Türkiye İş Bankası	Reklâm	49
86–87	Mayıs-Haziran 1959	—	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
88–89	Temmuz-Ağustos 1959	İMZASIZ	Esir Milletler Haftası	Makale	1–3
88–89	Temmuz-Ağustos 1959	İMZASIZ	Esir Milletler Haftası	Haber	3
88–89	Temmuz-Ağustos 1959	İMZASIZ	Müşterek Karar Sureti	Bildiri	3–4
88–89	Temmuz-Ağustos 1959	İMZASIZ	1959 Senesi Esir Milletler Haftası	Haber	5
88–89	Temmuz-Ağustos 1959	İMZASIZ	Sovyetler Birliği Milletlerini Kurtarma Cemiyeti (Paris Bloku)’nin Deklarasyonu	Makale	6–9
88–89	Temmuz-Ağustos 1959	YÖNETİM KURULU	Üye ve Abonelerimize Bildiri	Duyuru	9
88–89	Temmuz-Ağustos 1959	ATEŞLİ, Teymur	Azerbaycan Gençliğine	Şiir	10
88–89	Temmuz-Ağustos 1959	BUĞRA, M. Emin	Doğu Türkistan’da Hürriyet Savaşlarının Yeni Safhası	Makale	11–12
88–89	Temmuz-Ağustos 1959	YURTSEVER, A. Vahap	Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler (Devam)	Anı	13–17
88–89	Temmuz-Ağustos 1959	ATEŞLİ, Teymur	Vurun, Cellâtlar Vurun	Şiir	18
88–89	Temmuz-Ağustos 1959	KURTULAN, İldeniz	Hâzâ Kitabü Asâril Cemâl	Yayın Tanıtım	19–23

88–89	Temmuz-Ağustos 1959	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	24
88–89	Temmuz-Ağustos 1959	CAVİD, Hüseyin	Meral (Devam)	Piyes	25–28
88–89	Temmuz-Ağustos 1959	KAROĞLU, S. Rüştü	Hasret Üstüne Şiir	Şiir	29
88–89	Temmuz-Ağustos 1959	İMZASIZ	Sovyetler Birliği Öğrenme Enstitüsünün Konferansı	Haber	30–31
88–89	Temmuz-Ağustos 1959	V. Y.	Abdullah Şaik Vefat Etti	Haber	31–32
88–89	Temmuz-Ağustos 1959	YAYCILI, Kerim	Teksas'ta Azerbaycan Makamlarının Çalınması	Haber	32–33
88–89	Temmuz-Ağustos 1959	YAYCILI, Kerim	Açık Mektuplar	Mektup	33
88–89	Temmuz-Ağustos 1959	—	Ziraat Bankası	Reklâm	34
88–89	Temmuz-Ağustos 1959	—	Türkiye İş Bankası	Reklâm	35
88–89	Temmuz-Ağustos 1959	—	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
90–91	Eylül-Ekim 1959	İMZASIZ	Millî Birlik Yolu	Makale	1–3
90–91	Eylül-Ekim 1959	ODER, Kerim	Tibet İsyanı ve Zulme Mukabele Hakkı	Makale	4–6
90–91	Eylül-Ekim 1959	HIZAL, Mustafa Zihni	Türkiye-Kafkasya III	Makale	7–9

90-91	Eylül-Ekim 1959	HIZAL, Hazar	Macaristan Faciası ve Kızıl Moskof Barbarlığı	Makale	10-13
90-91	Eylül-Ekim 1959	ARAN, M. Azer	Taziyet Telgrafı	Taziye	13
90-91	Eylül-Ekim 1959	YAYCILI, Kerim	İstiklâl Uğrunda	Şiir	14
90-91	Eylül-Ekim 1959	—	15 Eylül 1918'de Bakü'ye Giren Kardeş Türk Ordusu	Resim	15
90-91	Eylül-Ekim 1959	YAYCILI, Kerim	Gençliğe	Şiir	15-17
90-91	Eylül-Ekim 1959	—	Mehmet Emin Resulzade	Fotoğraf	16
90-91	Eylül-Ekim 1959	YAYCILI, Kerim	Mirza Bala İçin	Şiir	17-18
90-91	Eylül-Ekim 1959	—	Mirza Bala	Fotoğraf	18
90-91	Eylül-Ekim 1959	YURTSEVER, A. Vahap	Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler (Devam)	Anı	19-22
90-91	Eylül-Ekim 1959	ATEŞLİ, Teymur	Otuz Beş Yaşım	Şiir	23
90-91	Eylül-Ekim 1959	KURTULAN, İlideniz	Hâzâ Kitabü Asâril Cemâl	Yayın Tanıtım	24-27
90-91	Eylül-Ekim 1959	VOLKAN, Ali	Altun Yurduma	Şiir	28
90-91	Eylül-Ekim 1959	CAVİD, Hüseyin	Meral (Devam)	Piyes	29-32

90–91	Eylül-Ekim 1959	KAROĞLU, S. Rüştü	Sürgün	Şiir	33
90–91	Eylül-Ekim 1959	KURTULAN, İldeniz	Abbas Mirza Şerifzade	Biyografi	34–37
90–91	Eylül-Ekim 1959	—	Abbas Mirza Şerifzade	Resim	34
90–91	Eylül-Ekim 1959	CEBBARLI, Cafer	Gözleri	Şiir	38
90–91	Eylül-Ekim 1959	YILDIRIM, Elmas	Susun	Şiir	39
90–91	Eylül-Ekim 1959	İMZASIZ	Basın Sütunlarından	Haber	40
90–91	Eylül-Ekim 1959	İHSANOĞLU, Sabir	Ah, Azerbaycan Mücahidi Mirza Bala Efendi	Makale	40–41
90–91	Eylül-Ekim 1959	İMZASIZ	"Mücahit" Mecmuası Protesto Ediliyor	Mektup	42–43
90–91	Eylül-Ekim 1959	KAROĞLU, Süleyman Rüştü	Değilse Vatan Üstüne	Şiir	44
90–91	Eylül-Ekim 1959	VAHAP, A.	Dr. Kasım Kasımsade	Biyografi	45–46
90–91	Eylül-Ekim 1959	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	47
90–91	Eylül-Ekim 1959	İMZASIZ	Haberler	Haber	48
90–91	Eylül-Ekim 1959	—	Ziraat Bankası	Reklâm	49

90–91	Eylül-Ekim 1959	—	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
92–93	Kasım-Aralık 1959	—	Ziraat Bankası	Reklâm	Ön İç Kapak
92–93	Kasım-Aralık 1959	İMZASIZ	Çağımızın Ana Problemi	Makale	1–4
92–93	Kasım-Aralık 1959	HIZAL, Mustafa Zihni	Türkiye-Kafkasya IV	Makale	5–9
92–93	Kasım-Aralık 1959	ATEŞLİ, Teymur	Bizim Ordumuz	Şiir	10
92–93	Kasım-Aralık 1959	HIZAL, Hazer	Azerbaycan'da Hanlıklar Devrinde Rus İstilâ Hareketi I	Makale	11–13
92–93	Kasım-Aralık 1959	İDARE HEYETİ	Mirza Bala'yı Yaşatma Fonu	Duyuru	13
92–93	Kasım-Aralık 1959	İMZASIZ	"Paris Bloku"nın Organı	Makale	14–16
92–93	Kasım-Aralık 1959	KEYKURUN, Naki	Kaçaklar	Anı	17–18
92–93	Kasım-Aralık 1959	ATEŞLİ, Teymur	Vatandır Dedim...	Şiir	19
92–93	Kasım-Aralık 1959	ATEŞLİ, Teymur	Kalbimin Sesleri	Şiir	19–20
92–93	Kasım-Aralık 1959	ATEŞLİ, Teymur	Eski Bir Dostuma...	Şiir	20
92–93	Kasım-Aralık 1959	KURTULAN, İldeniz	Azerbaycan Posta Pulları	Makale	21–24

92-93	Kasım-Aralık 1959	AZERBAYCAN	Beyanı Taziyet	Taziye	24
92-93	Kasım-Aralık 1959	Özbek ve Eşi Yıldız Dönmez	A.K.D. Yazı Ailesine En Derin Sevgilerimle	Taziye	24
92-93	Kasım-Aralık 1959	YURTSEVER, A. Vahap	Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler (Devam)	Anı	25-30
92-93	Kasım-Aralık 1959	A.K.D. İdare Heyeti	Dernek Üyelerimizin ve Abonelerimizin Nazarı Dikkatine	Duyuru	30
92-93	Kasım-Aralık 1959	CAVİD, Hüseyin	Meral (Devam)	Piyes	31-34
92-93	Kasım-Aralık 1959	YAYCILI, Kerim	M. E. Resulzade İle Mirza Bala'ya Karşı Duyulan Umumî Hürmet ve Sevgi	Makale	35-36
92-93	Kasım-Aralık 1959	KURTULAN, İldeniz	Genç Nesile Emanet Edilen Kutsal Ülkü	Makale	37-39
92-93	Kasım-Aralık 1959	KÖMEK, Yaşar	Her Şey Orda Başkadır	Şiir	40
92-93	Kasım-Aralık 1959	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	41
92-93	Kasım-Aralık 1959	GÖKGÖL, Cengiz	Tekzip	Tekzip	42-44
92-93	Kasım-Aralık 1959	AZERBAYCAN	Süleyman Tekiner Münih Enstitü Muhabir Üyeliğine Seçilmiştir	Duyuru	44
92-93	Kasım-Aralık 1959	İMZASIZ	Haberler	Haber	45-46
92-93	Kasım-Aralık 1959	İMZASIZ	"Kişveri" Hakkında Konferans	Duyuru	46

92-93	Kasım-Aralık 1959	KAROĞLU, Süleyman Rüştü	Vatan Nasıl Can Verir?	Şiir	47
92-93	Kasım-Aralık 1959	—	Türkiye İş Bankası	Reklâm	48
92-93	Kasım-Aralık 1959	—	Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu	Reklâm	49
92-93	Kasım-Aralık 1959	—	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
94-95	Ocak-Şubat 1960	İMZASIZ	Azerbaycan Millî Önderinin 76 ncı Doğum Yıldönümü	Makale	1-3
94-95	Ocak-Şubat 1960	AZERBAYCAN KÜLTÜR DERNEĞİ	Büyük Bir Kayıp	Taziye	3
94-95	Ocak-Şubat 1960	ODER, Kerim	Millî ve Ferdî İstiklâl	Deneme	4-6
94-95	Ocak-Şubat 1960	A.K.D. İdare Heyeti	Mirza Bala'yı Yaşatma Fonu	Duyuru	6
94-95	Ocak-Şubat 1960	HIZAL, Mustafa Zihni	Türkiye-Kafkasya V	Makale	7-9
94-95	Ocak-Şubat 1960	A.K.D. İdare Heyeti	Üye ve Abonelerimizin Nazarı Dikkatlerine	Duyuru	9
94-95	Ocak-Şubat 1960	A.K.D. İdare Heyeti	Yeni Yıl Tebriki	Tebrik	9
94-95	Ocak-Şubat 1960	GÖKALP, Ziya	Alageyik	Şiir	10
94-95	Ocak-Şubat 1960	YAYCILI, Kerim	Alageyik Masalı	Şiir	11

94-95	Ocak-Şubat 1960	HIZAL, Hazer	Azerbaycan'da Hanlıklar Devrinde Rus İstilâ Hareketi II	Makale	12-15
94-95	Ocak-Şubat 1960	ATEŞLİ, Teymur	Meçhul Asker	Şiir	16
94-95	Ocak-Şubat 1960	SEVDİYAR, Muhittin	Azerbaycan'ın Acıklı Durumu	Makale	17-22
94-95	Ocak-Şubat 1960	ATEŞLİ, Teymur	Bizim Şair	Şiir	23
94-95	Ocak-Şubat 1960	KEYKURUN, Naki	Kaçak Nebi	Anı	24-26
94-95	Ocak-Şubat 1960	KAROĞLU, S. Rüştü	Bir Aşk Ki Aşka Benzemez...	Şiir	27
94-95	Ocak-Şubat 1960	KURTULAN, İldeniz	Azerî Yazısının Değişim Tablosu	Makale	28-32
94-95	Ocak-Şubat 1960	AZERBAYCAN	Azerbaycan Balosu	Köşe Yazısı	33
94-95	Ocak-Şubat 1960	---	Azerbaycan Balosuna Şeref Veren Vekillerimiz	Fotoğraf	34
94-95	Ocak-Şubat 1960	---	Baloda Hazır Bulunan Sefirler	Fotoğraf	34
94-95	Ocak-Şubat 1960	---	Azerbaycan Millî Ekibi	Fotoğraf	34
94-95	Ocak-Şubat 1960	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	35-36
94-95	Ocak-Şubat 1960	YURTSEVER, A. Vahap	Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler (Devam)	Anı	36-39

94-95	Ocak-Şubat 1960	CAVİT, Hüseyin	Meral (Devam)	Piyes	40-44
94-95	Ocak-Şubat 1960	İMZASIZ	İstiklâl Davası Peşinde	Makale	45-46
94-95	Ocak-Şubat 1960	İMZASIZ	Azerbaycan'ın Mutlu Bir Günü	Makale	46-47
94-95	Ocak-Şubat 1960	İMZASIZ	Azerbaycan'ın Mutlu Bir Yıldönümü	Haber	47
94-95	Ocak-Şubat 1960	O'CONNER, Edward	Bir Amerikalının Cevabı	Mektup	48-49
94-95	Ocak-Şubat 1960	İMZASIZ	A.P. Ajansının Tefsiri	Haber	50-51
94-95	Ocak-Şubat 1960	İMZASIZ	Çeşitli Haberler	Haber	52
94-95	Ocak-Şubat 1960	—	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
96	Mart 1960	İMZASIZ	Büyük Zıyamızın Yıldönümü	Makale	1-4
96	Mart 1960	—	Merhum Mehmet Emin Resulzade	Fotoğraf	1
96	Mart 1960	A.K.D. İdare Heyeti	Üye ve Abonelerimizin Nazarı Dikkatlerine	Duyuru	4
96	Mart 1960	A.K.D. İdare Heyeti	Mirza Bala'yı Yaşatma Fonu	Duyuru	4
96	Mart 1960	ATEŞLİ, Teymur	Görmeğe Geldim	Şiir	5

96	Mart 1960	URAL, Ahet	Mirza Bala	Deneme	6
96	Mart 1960	İMZASIZ	Mirza Bala Diyor Ki:	Vecize	7–8
96	Mart 1960	—	Mirza Bala	Resim	7
96	Mart 1960	ATEŞLİ, Teymur	Mirza Bala	Şiir	9
96	Mart 1960	A–T	Kıymetli Bir Eserin Mehmet Emin Bey’e Verdiği Değer	Yayın Tanıtım	10–11
96	Mart 1960	KEYKURUN, Naki	Kaçak Nebi (Devam)	Anı	11–12
96	Mart 1960	YURTSEVER, A. Vahap	Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler (Devam)	Anı	13–16
96	Mart 1960	İMZASIZ	Mehmet Emin Resulzade İstanbul’da Anıldı	Makale	16–24
96	Mart 1960	AZERBAYCAN	Mirza Bala Anıldı	Haber	24
96	Mart 1960	AZERBAYCAN	Emin Bey ve Mirza Bala İhtifâli	Köşe Yazısı	25–26
96	Mart 1960	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	27–28
96	Mart 1960	İMZASIZ	"Siyavuş" ve Hüseyin Cavit Üzerine	Eleştiri	28–29
96	Mart 1960	CAVİT, Hüseyin	Siyavuş	Piyes	30–32

96	Mart 1960	—	Açık Mektuplar ve Telgraflar	Mektup	33
96	Mart 1960	AZERBAYCAN	Haberler	Haber	34
96	Mart 1960	İMZASIZ	Düzeltilme	Düzeltilme	34
96	Mart 1960	HIZAL, Mustafa Zihni	Bibliyografya	Bibliyografya	35–36
96	Mart 1960	—	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
97	Nisan 1960	İMZASIZ	Kızıl İstilânın 40.cı Yıldönümü	Makale	1–3
97	Nisan 1960	KURTULAN, İldeniz	İstilâyı Kutlayanlara	Söylev	4–5
97	Nisan 1960	—	Merhum Cafer Seyidahmet Kırımer	Fotoğraf	6
97	Nisan 1960	ÜLKÜSAL, Müstecip	Büyük Kayıp	Biyografi	6–10
97	Nisan 1960	TAYMAS, A. Battal	Rahmetlik Cafer Seydahmet Kırımer'den Kısa Hatıralarım	Anı	10–14
97	Nisan 1960	KEYKURUN, Naki	Difai Fırkasının Doğuş Sebepleri	Anı	14–15
97	Nisan 1960	YURTSEVER, A. Vahap	Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler (Devam)	Anı	16–19
97	Nisan 1960	KARABAĞ, Müştak	Kemallerin İzinde: Doğacak Güneş!..	Deneme	19

97	Nisan 1960	CAVİT, Hüseyin	Siyavuş (Devam)	Piyes	20–22
97	Nisan 1960	YAZI HEYETİ	"AZERBAYCAN" 8 Yaşında	Köşe Yazısı	23
97	Nisan 1960	İMZASIZ	Azerbaycan Kültür Derneğinin XII. Kongresi	Rapor	24–27
97	Nisan 1960	—	Yazı Heyeti	Fotoğraf	25
97	Nisan 1960	—	Telgraflar	Telgraf	27
97	Nisan 1960	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	28–29
97	Nisan 1960	M. B.	Basın Sütunlarından: 27 Nisan Faciasının Mânası	Makale	30
97	Nisan 1960	HIZAL, M. Zihni	Bibliyografya (Devam)	Bibliyografya	31–32
97	Nisan 1960	—	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
98–99	Mayıs-Haziran 1960	İMZASIZ	İstiklâl Ülküsü	Makale	1–2
98–99	Mayıs-Haziran 1960	KURTULAN, İlideniz	"Tutsak Uluslar Haftası" Üzerine	Makale	3–4
98–99	Mayıs-Haziran 1960	ÜLKÜSAL, Av. Müstecip	Millî İnkılâp ve Dış Türkler	Makale	5–7
98–99	Mayıs-Haziran 1960	G. T.	Şanlı İstiklâl Mücadelesi	Şiir	5

98-99	Mayıs-Haziran 1960	YAYCILI, Kerim	Şehit Teğmen	Şiir	7
98-99	Mayıs-Haziran 1960	KARABAĞ, Müştak	Mayıs ve Milletim	Deneme	8
98-99	Mayıs-Haziran 1960	ATEŞLİ, Teymur	Hürriyet	Şiir	9
98-99	Mayıs-Haziran 1960	HIZALOĞLU, M. Zihni	Şimali Kafkasya Cumhuriyetinin İstiklâl Yıldönümü	Makale	10-14
98-99	Mayıs-Haziran 1960	ALPTEKİN	Nisan	Şiir	14
98-99	Mayıs-Haziran 1960	KAROĞLU, S. Rüştü	En Güzel Şiir: 27 Mayıs Şehidi	Şiir	15
98-99	Mayıs-Haziran 1960	KEYKURUN, Naki	Difai Fırkasının Doğuş Sebepleri (Devam)	Anı	16-18
98-99	Mayıs-Haziran 1960	YURTSEVER, A. Vahap	Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler (Devam)	Anı	18-21
98-99	Mayıs-Haziran 1960	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	22
98-99	Mayıs-Haziran 1960	KİTAPÇI, Yalçın	28 Mayıs	Deneme	23
98-99	Mayıs-Haziran 1960	BORYSENKO, V.	Sovyet Millî Cumhuriyetleri Komünist Partisinde 1959 Senesinde Yapılan Tasfiye	Makale	24-26
98-99	Mayıs-Haziran 1960	CAVİT, Hüseyin	Siyavuş (Devam)	Piyes	27-29
98-99	Mayıs-Haziran 1960	KAROĞLU, S. Rüştü	Zafer Kartalları	Şiir	30

98-99	Mayıs-Haziran 1960	HIZAL, M. Zihni	Bibliyografya (Devam)	Bibliyografya	31-32
98-99	Mayıs-Haziran 1960	---	Düzeltilme	Düzeltilme	32
98-99	Mayıs-Haziran 1960	---	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
100-101- 102	Temmuz-Ağustos- Eylül 1960	İMZASIZ	Gelenekleşen Hafta	Makale	1-4
100-101- 102	Temmuz-Ağustos- Eylül 1960	---	M. E. Resulzade'nin Hazineye Hediyesi	Duyuru	4
100-101- 102	Temmuz-Ağustos- Eylül 1960	SAKMAR, M.	Esir Milletler Haftası	Makale	5-8
100-101- 102	Temmuz-Ağustos- Eylül 1960	EISENHOWER, Dwight D.	Birleşik Amerika Cumhurbaşkanı'nın Emirnamesi	Duyuru	9
100-101- 102	Temmuz-Ağustos- Eylül 1960	KURTULAN, İldeniz	Toprak Reformu	Makale	10-12
100-101- 102	Temmuz-Ağustos- Eylül 1960	HIZAL, M. Z.	Komünist Tiyatro Mahkemeleri	Makale	13-15
100-101- 102	Temmuz-Ağustos- Eylül 1960	AZERBAYCAN	Millî Servetimizi Kaptırmayalım	Makale	16-17
100-101- 102	Temmuz-Ağustos- Eylül 1960	G. T.	Kork	Şiir	17
100-101- 102	Temmuz-Ağustos- Eylül 1960	KARAKAYA, A.	Çelebi Cihan ve Alphonse Daudet	Makale	18-21
100-101- 102	Temmuz-Ağustos- Eylül 1960	KEYKURUN, Naki	Difai Fırkasının Doğuş Sebepleri (Devam)	Anı	22-23

100-101-102	Temmuz-Ağustos-Eylül 1960	YURTSEVER, A. Vahap	Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler (Devam)	Anı	24–26
100-101-102	Temmuz-Ağustos-Eylül 1960	KURTULAN, İlideniz	Azerbaycan	Yayın Tanıtım	26–28
100-101-102	Temmuz-Ağustos-Eylül 1960	KARABAĞ, Müştak	Kemal’lerin İzinde: Yaz; Oğlum, Yaz...	Deneme	29
100-101-102	Temmuz-Ağustos-Eylül 1960	İMzasız	Hicran	Şiir	30
100-101-102	Temmuz-Ağustos-Eylül 1960	MUHABİR	Cafer Kırimer’i Anma Töreni	Köşe Yazısı	31–34
100-101-102	Temmuz-Ağustos-Eylül 1960	VOLKAN, Ali	Vatan Hasreti	Şiir	34
100-101-102	Temmuz-Ağustos-Eylül 1960	İMzasız	"Bund Freiheit"’in Genel Kurulunda Söylenen Nutuk	Söylev	35–38
100-101-102	Temmuz-Ağustos-Eylül 1960	İMzasız	Esir Milletler Haftası ile İlgili Yazı ve Haberler	Haber	38–44
100-101-102	Temmuz-Ağustos-Eylül 1960	CAVİT, Hüseyin	Siyavuş (Devam)	Piyes	45–48
100-101-102	Temmuz-Ağustos-Eylül 1960	İMzasız	Azerbaycan İstiklâl Günü	Köşe Yazısı	49–50
100-101-102	Temmuz-Ağustos-Eylül 1960	İMzasız	Almanya’daki Azerî Mülteciler Kongresi	Köşe Yazısı	51
100-101-102	Temmuz-Ağustos-Eylül 1960	İMzasız	Azerbaycan Okullarındaki Rus Lisansı	Makale	52–53
100-101-102	Temmuz-Ağustos-Eylül 1960	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	54

100-101-102	Temmuz-Ağustos-Eylül 1960	HIZAL, M. Zihni	Bibliyografya (Devam)	Bibliyografya	55-56
100-101-102	Temmuz-Ağustos-Eylül 1960	---	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
103-104-105	Ekim-Kasım-Aralık 1960	İMZASIZ	Kızıl Sömürgecilik	Makale	1-6
103-104-105	Ekim-Kasım-Aralık 1960	A.K.D. Yönetim Kurulu ve Azerbaycan Dergisi Yazı Ailesi	Yeni Yıl Tebriki	Tebrik	6
103-104-105	Ekim-Kasım-Aralık 1960	KURTULAN, İldeniz	İşçi Problemi	Makale	7-10
103-104-105	Ekim-Kasım-Aralık 1960	AVAROĞLU, Ahmet	Şimalî Kafkasya ve Azerbaycan	Makale	11-13
103-104-105	Ekim-Kasım-Aralık 1960	HIZAL, Ahmet Hazar	Kuzey Kafkasya'da Hürriyet Mücadelesi ve Sovyet-Rus Müstemlekeçiliği	Makale	14-18
103-104-105	Ekim-Kasım-Aralık 1960	ABRAMÇİK, Mikola	"Paris Bloku"nın Mesajı	Söylev	19-20
103-104-105	Ekim-Kasım-Aralık 1960	EREL, Şerafettin	Azerbaycan Hükümdarlarına Ait Şimdiye Kadar Görülmemiş Bir Sikke	Makale	21
103-104-105	Ekim-Kasım-Aralık 1960	KEYKURUN, Naki	Difaî Fırkasının Doğuş Sebepleri	Anı	22-24
103-104-105	Ekim-Kasım-Aralık 1960	A.K.D. Yönetim Kurulu	Üye ve Abonelerimizin Dikkat Nazarlarına	Duyuru	24
103-104-105	Ekim-Kasım-Aralık 1960	YURTSEVER, A. Vahap	Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler (Devam)	Anı	25-28
103-104-105	Ekim-Kasım-Aralık 1960	DÖNMEZ, Hamit	Yine Ülkü Yolcularına	Şiir	29

103-104-105	Ekim-Kasım-Aralık 1960	KARABAĞ, Müştak	Nihal'e Mektup	Mektup	30-31
103-104-105	Ekim-Kasım-Aralık 1960	VOLKAN, Ali	Millî Savaş	Şiir	32
103-104-105	Ekim-Kasım-Aralık 1960	KARABAĞ, Müştak	Komünizm ve Hürriyet	Makale	33-34
103-104-105	Ekim-Kasım-Aralık 1960	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	35
103-104-105	Ekim-Kasım-Aralık 1960	İMZASIZ	Basın Sütunlarından: Yeni Emperyalizm	Makale	36-37
103-104-105	Ekim-Kasım-Aralık 1960	ESMER, Ahmet Şükrü	Sovyet Sömürge İmparatorluğu	Makale	38-39
103-104-105	Ekim-Kasım-Aralık 1960	ESMER, Ahmet Şükrü	Birleşmiş Milletlerde Sömürgecilik	Makale	40-41
103-104-105	Ekim-Kasım-Aralık 1960	AZERBAYCAN	Kitap ve Dergiler Arasında: Delhi Konferansı ve Tibet	Yayın Tanıtım	42-43
103-104-105	Ekim-Kasım-Aralık 1960	AZERBAYCAN	Emel Dergisi	Yayın Tanıtım	44
103-104-105	Ekim-Kasım-Aralık 1960	İMZASIZ	Haberler: Münih Enstitüsünün Mutad İlmî Konferansı	Haber	45-46
103-104-105	Ekim-Kasım-Aralık 1960	İMZASIZ	Paris Bloku Konferansı	Haber	46
103-104-105	Ekim-Kasım-Aralık 1960	CAVİT, Hüseyin	Siyavuş (Devam)	Piyes	47-52
103-104-105	Ekim-Kasım-Aralık 1960	—	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak

106-117	1961	1961 yılının bütün sayıları (106'dan 117'ye kadar) Millî Kütüphane kayıtlarında bulunmamaktadır.			
118-120	Ocak-Şubat-Mart 1962	1962 yılına ait Ocak, Şubat, Mart (118,119,120) sayıları Millî Kütüphane kayıtlarında bulunmamaktadır.			
121-122- 123	Nisan-Mayıs- Haziran 1962	İMZASIZ	Esas Davâ	Makale	2-5
121-122- 123	Nisan-Mayıs- Haziran 1962	BUĞRA, M. E.	İslâm Dünyası Konferansında Mahkûm Türkler Davâsı	Makale	6-7
121-122- 123	Nisan-Mayıs- Haziran 1962	ATEŞLİ, Teymur	Benim İsyanım	Şiir	8-9
121-122- 123	Nisan-Mayıs- Haziran 1962	BAYKARA, Hüseyin	Mirza Bala'nın Şiirleri	Makale	10-12
121-122- 123	Nisan-Mayıs- Haziran 1962	YURTSEVER, A. Vahap	Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler (Devam)	Anı	13-15
121-122- 123	Nisan-Mayıs- Haziran 1962	URAL, Şinasi	27 Nisan	Deneme	16
121-122- 123	Nisan-Mayıs- Haziran 1962	ATEŞLİ, Teymur	Kahrolsun Komünizm	Şiir	17
121-122- 123	Nisan-Mayıs- Haziran 1962	KURTULAN, Ejder	27 Nisan 1920'de Azerbaycan Harbiye Mektebinin Durumu	Anı	18-21
121-122- 123	Nisan-Mayıs- Haziran 1962	KEYKURUN, Naki	Kaçak Deliali	Anı	21-26
121-122- 123	Nisan-Mayıs- Haziran 1962	AZERBAYCAN	27 Nisan İhtifali	Söylev	26-32
121-122- 123	Nisan-Mayıs- Haziran 1962	CAVİT, Hüseyin	Siyavuş (Devam)	Piyes	33-40

121-122-123	Nisan-Mayıs-Haziran 1962	AZERBAYCAN	Azerbaycan Gecesi	Köşe Yazısı	41–42
121-122-123	Nisan-Mayıs-Haziran 1962	İMZASIZ	İstanbul’da Azerbaycan İstiklâl Bayramı Kutlandı	Söylev	43–52
121-122-123	Nisan-Mayıs-Haziran 1962	İMZASIZ	Neu Ulm’de 28 Mayıs Bayramı	Köşe Yazısı	53–55
121-122-123	Nisan-Mayıs-Haziran 1962	LEVEND, Agâh Sırrı	Doğumunun 100. Yıldönümünde Azerî Şairi Ali Ekber Sabir	Makale	56–57
121-122-123	Nisan-Mayıs-Haziran 1962	KAFLI, Kadircan	Özlenen Azerbaycan	Makale	58
121-122-123	Nisan-Mayıs-Haziran 1962	ERDEM, Galip	Azerbaycan’ın Kara Günü	Makale	59–60
121-122-123	Nisan-Mayıs-Haziran 1962	İMZASIZ	Esir Azerbaycan	Deneme	61–62
121-122-123	Nisan-Mayıs-Haziran 1962	TEKİNER, Süleyman	Bir Azerî Şairinin Yeni Çıkan Bir Şiir Kitabı Münasebetiyle	Söylev	63–66
121-122-123	Nisan-Mayıs-Haziran 1962	MEHTERBAŞIOĞLU	Anadolu-Kafkas-Azerbaycan	Makale	66–68
121-122-123	Nisan-Mayıs-Haziran 1962	İMZASIZ	Haberler: Münih Enstitüsünün Heyeti	Haber	68
121-122-123	Nisan-Mayıs-Haziran 1962	—	Mirza Ağaoğlu	Fotoğraf	69
121-122-123	Nisan-Mayıs-Haziran 1962	İMZASIZ	Acı Bir Kayıp	Haber	69
121-122-123	Nisan-Mayıs-Haziran 1962	AZERBAYCAN	"Azerbaycan" 10 Yaşında	Haber	70

121-122-123	Nisan-Mayıs-Haziran 1962	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	71
121-122-123	Nisan-Mayıs-Haziran 1962	AZERBAYCAN	Üye ve Abonelerimizin Dikkat Nazarlarına	Duyuru	72
121-122-123	Nisan-Mayıs-Haziran 1962	—	Anadolu-Kafkas-Azerbaycan’a Armağan	Duyuru	72
124-125-126	Temmuz-Ağustos-Eylül 1962	İMzasız	Esir Milletlerin Kurtuluşu	Makale	2–4
124-125-126	Temmuz-Ağustos-Eylül 1962	KARABAĞ, Müştak	Millî Kurtuluş Hareketimiz ve Türk Gençliği	Makale	5–7
124-125-126	Temmuz-Ağustos-Eylül 1962	ATEŞLİ, Teymur	Benim Dünyam	Şiir	7
124-125-126	Temmuz-Ağustos-Eylül 1962	YURTSEVER, A. Vahap	Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler (Devam)	Anı	8–11
124-125-126	Temmuz-Ağustos-Eylül 1962	ATEŞLİ, Teymur	Azerbaycan Kartalı	Şiir	12
124-125-126	Temmuz-Ağustos-Eylül 1962	KEYKURUN, Naki	Deliali (Devam)	Anı	13–15
124-125-126	Temmuz-Ağustos-Eylül 1962	ELÇİ	Millî Azerbaycan Harbiye Mektepleri Üzerine Vesikalar -I-	Köşe Yazısı	16–17
124-125-126	Temmuz-Ağustos-Eylül 1962	İMzasız	"Paris Bloku" Konferansının Bildirisi	Bildiri	18–19
124-125-126	Temmuz-Ağustos-Eylül 1962	KURTULAN, Ejder	Bir Tarihin Tespiti	Haber	19
124-125-126	Temmuz-Ağustos-Eylül 1962	CAVİT, Hüseyin	Siyavuş (Devam)	Piyes	20–26

124-125-126	Temmuz-Ağustos-Eylül 1962	KARABAĞ, Müştak	Düş ve Gerçek	Deneme	27–28
124-125-126	Temmuz-Ağustos-Eylül 1962	AZERBAYCAN	Kitaplar ve Dergiler Arasında: Türkistan Hakkında Yeni Bir Eser	Yayın Tanıtım	29–30
124-125-126	Temmuz-Ağustos-Eylül 1962	AZERBAYCAN	Ali Şir Nevai	Yayın Tanıtım	30
124-125-126	Temmuz-Ağustos-Eylül 1962	HIZAL, M. Zihni	Rus Mahkûmu Milletlerin Kurtuluş Birliği (Paris Bloku)	Makale	31–34
124-125-126	Temmuz-Ağustos-Eylül 1962	İMZASIZ	Sovyetler Birliğinin Gayrı Rus Milletleri	Haber	35
124-125-126	Temmuz-Ağustos-Eylül 1962	İMZASIZ	Haberler: Azerbaycan Mülteciler Cemiyetinin İkinci Büyük Kongresi	Haber	36–37
124-125-126	Temmuz-Ağustos-Eylül 1962	İMZASIZ	Azerbaycan Gençlik Derneğinin İşlevliği	Haber	37–38
124-125-126	Temmuz-Ağustos-Eylül 1962	İMZASIZ	Millî Sanatkâr İsrail Azeri İstanbul’dan Ayrıldı	Haber	38–39
124-125-126	Temmuz-Ağustos-Eylül 1962	—	İsrail, Azerî Şarkılarından Birini Okurken	Fotoğraf	39
124-125-126	Temmuz-Ağustos-Eylül 1962	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	40
124-125-126	Temmuz-Ağustos-Eylül 1962	—	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak
127-128-129	Ekim-Kasım-Aralık 1962	İMZASIZ	Dışı Komünist, İçi Sömürgeci Bir Devlet	Makale	2–5
127-128-129	Ekim-Kasım-Aralık 1962	A.K.D. Yönetim Kurulu	Yılbaşı Tebriki	Tebrik	5

127-128-129	Ekim-Kasım-Aralık 1962	KARABAĞ, Müştak	Ulus Önderi	Makale	6–7
127-128-129	Ekim-Kasım-Aralık 1962	YURTSEVER, A. Vahap	Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler (Devam)	Anı	7–11
127-128-129	Ekim-Kasım-Aralık 1962	KURTULAN, Ejder	Azerbaycan Parlâmentosunun 28 Şubat 1919 Tarihli Toplantısından	Rapor	11–15
127-128-129	Ekim-Kasım-Aralık 1962	İMZASIZ	Dikkat, Dikkat	Duyuru	15
127-128-129	Ekim-Kasım-Aralık 1962	A.V.Y.	"Kız Kalesi" Hakkında Birkaç Söz	Anı	16–17
127-128-129	Ekim-Kasım-Aralık 1962	CEBBARLI, Cafer	Kız Kalesi	Şiir	18–19
127-128-129	Ekim-Kasım-Aralık 1962	İMZASIZ	Azerbaycan Gençlik Derneğinin Yıllık Genel Kurul Toplantısı Yapıldı	Rapor	20–21
127-128-129	Ekim-Kasım-Aralık 1962	İMZASIZ	Azerbaycan Kültür Derneğinin 14. Yıllık Kongresi	Rapor	22–23
127-128-129	Ekim-Kasım-Aralık 1962	ERBİL, Nesrin Ata	Bahar	Şiir	24
127-128-129	Ekim-Kasım-Aralık 1962	DEMİRUTKU, Erhan	Kitaplar ve Dergiler Arasında: Azerbaycan Türkleri	Makale	25–26
127-128-129	Ekim-Kasım-Aralık 1962	AZERBAYCAN	Takdir ve Teşekkür	Teşekkür	26
127-128-129	Ekim-Kasım-Aralık 1962	KURTULAN, İlideniz	Yeni Yayınlar	Yayın Tanıtım	27–29
127-128-129	Ekim-Kasım-Aralık 1962	RESULZADE, Mehmet Emin	Bir Tarihin Tespiti	Telgraf	29

127-128-129	Ekim-Kasım-Aralık 1962	İMZASIZ	Haberler: Azerbaycan Gençlik Derneği Çalışmaları	Haber	30–31
127-128-129	Ekim-Kasım-Aralık 1962	TAYMAS, A. Battal	Mânidar Bir Anma Töreni	Haber	31–33
127-128-129	Ekim-Kasım-Aralık 1962	AZERBAYCAN	Ceyhun Hacıbeyli’nin Vefatı	Biyografi	34
127-128-129	Ekim-Kasım-Aralık 1962	SABİR, A.	Hop-Hop Nâmeden Parçalar	Şiir	35–36
127-128-129	Ekim-Kasım-Aralık 1962	—	Azerbaycanlı Türk Şairi Hüseyin Cavit	Duyuru	37
127-128-129	Ekim-Kasım-Aralık 1962	—	Anadolu-Kafkas-Azerbaycan’a Armağan	Duyuru	37
127-128-129	Ekim-Kasım-Aralık 1962	—	Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	Harita	Arka Kapak

İkinci Bölüm
İNCELEME
(Tahlilî Fihrist)

1. YAZILAR

1.1. YAZAR ADINA GÖRE YAZILAR

ABRAMÇİK, Mikola: “Paris Bloku”nun Mesajı, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 19-20, (Mikola Abramçik’in Birleşmiş Milletler Genel Kurulu delegelerine hitaben Sovyet sömürgeciliğini anlattığı söylev.)

AHUNDZADE, Mirza Fethali: Sergüzeşt-i Merdi Hasis (Hacı Kara), S. 70, Ocak 1958, s. 8-14, (Hacı Kara’nın maceralarını anlatan bir piyes.)

AHUNDZADE, Mirza Fethali: Hacı Kara (Devam), S.71, Şubat 1958, s.21-30, (Hacı Kara’nın maceralarını anlatan bir piyes.)

AHUNDZADE, Mirza Fethali: Hacı Kara (Devam), S.72, Mart 1958, s. 26-31, (Hacı Kara’nın maceralarını anlatan bir piyes.)

AHUNDZADE, Mirza Fethali: Hacı Kara (Devam), S.73, Nisan 1958, s.19-24, (Hacı Kara’nın maceralarını anlatan bir piyes.)

AHUNDZADE, Mirza Fethali: Hacı Kara (Devam), S.76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s.23-31, (Hacı Kara’nın maceralarını anlatan bir piyes.)

AKKOÇ, Zeynel: Bakü’deki Kızkulesi, S.63, Haziran 1957, s.14-20, (Bakü’deki Kızkulesi hakkında anlatılan üç efsane.)

ALOA, Naşid: Azerbaycan Balosu, S.59, Şubat 1957, s. 23-26, (9 Şubat 1957’de Azerbaycan Kültür Derneği tarafından Ankara’da düzenlenen baloyu anlatan bir köşe yazısı.)

ALPTEKİN: Nisan, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s.14, (27 Nisan 1920 tarihinde Azerbaycan’ın işgal edilmesi üzerine yazılmış bir şiir.)

ARAT, Ord. Prof. Dr. Reşit Rahmeti: Mehmet Mirza Bala, S.85, Nisan 1959, s.10-11, (Mehmet Mirza Bala’yı anlatan bir biyografi.)

ASLANTÜRK, Abdullah: Kıbrıs Türkün Gözüdür, S. 61, Nisan 1957, s. 18, (Kıbrıs konulu bir şiir.)

A-T: Kıymetli Bir Eserin Mehmet Emin Bey’e Verdiği Değer, S. 96, Mart 1960, s. 10-11, (Ahmet Bedevi Kuran adlı yazarın “Rusya’daki Türkler” adlı eserini tanıtan ve eserin Mehmet Emin Resulzade’ye verdiği değerden bahseden bir yayın tanıtım.)

- ATAMAN, Dr. Hamit:** Ardından, S. 84, Mart 1959, s. 49-50, (Mirza Bala hakkında yazılmış bir deneme.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Azərbaycan, S.58, Ocak 1957, s. 14-15, (Azərbaycan'ın doğal güzelliğinden ve yurt sevgisinden bahseden bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Azərbaycan Bizim Vatan, S.59, Şubat 1957, s. 4, (Azərbaycan ve yurt sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Üstadıma, S. 60, Mart 1957, s. 3, (Mehmet Emin Resulzade'nin aziz ruhuna ithaf edilmiş bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Azərbaycan'dan Çekil, S. 61, Nisan 1957, s. 10, (Azərbaycan'ın işğali üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Oğlum Kemal'e, S. 62, Mayıs 1957, s.28, (Şairin, oğluna hitaben yazdığı, vatan sevgisi temalı bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Yine Yadıma Düştü, S. 63, Haziran 1957, s. 29, (Vatan sevgisi temalı bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Korkmayız, S. 64, Temmuz 1957, s.24, (Sovyet işğaline ve tehdidine cevaben yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** İlham Perisi, S. 64, Temmuz 1957, s. 27, (Vatan sevgisi temalı bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Şair Gültekin'e, S. 65, Ağustos 1957, s. 20, (Hürriyet özlemi ve vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Azərbaycan Şehitlerine, S. 66, Eylül 1957, s. 14, (Azərbaycan şehitlerine hitaben yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Kanlı Saltanat, S. 67, Ekim 1957, s. 20, (Kızıl ihtilâlin 40. yılı dolayısıyla Azərbaycan'daki Rus zulmünü işleyen bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** İhtar, S. 68, Kasım 1957, s. 14, (Hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Ağlama, S. 69, Aralık 1957, s. 10, (Halk şairi Ali Volkan'a ithafen hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Azərbaycan Bestekârı Üzeyir Hacıbeyli'ye, S. 70, Ocak 1958, s.22, (Üzeyir Hacıbeyli'ye hitaben yazılan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Sibirya'dan Mektup, S. 71, Şubat 1958, s. 8, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)

- ATEŞLİ, Teymur:** Unutma Beni, S. 71, Şubat 1958, s. 20, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Ben Hakkımı İsterim, S. 73, Nisan 1958, s. 10, (Hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Bir Gün Gelecek, S. 73, Nisan 1958, s. 25, (Esaretteki Azerbaycanlılara hitaben hürriyet özlemi üzerine yazılan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Annem İçin, S. 73, Nisan 1958, s.28, (Şairin, annesi için yazdığı bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Bizim Bahçemiz, S.74-75, Mayıs-Haziran 1958, s.30, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** İsyan, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 43, (Sovyet esaretine isyan eden ve hürriyet özlemi üzerine yazılan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Alın Yazımdır Benim, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s.18, (Hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Celâl, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 20-22, (Ruslar tarafından şehit edilen Azerbaycanlı pilot Celâl Mehmetzade için yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Yaşasın Cumhuriyet, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s.22, (Türkiye Cumhuriyeti'nin 35. yılı münasebetiyle yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Acı Bir Hatıra, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 29-30, (Rus zulmünü konu alan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Büyük Atatürk'e, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s.12, (Atatürk'ü konu alan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Dertli Gönül, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 19-20, (Hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Lânet Olsun Sizlere..., S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s.18, (Azerbaycan'ın millî istiklâline hıyanet edenlere yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Ne Hoştur, S. 84, Mart 1959, s.42, (Mirza Bala için yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Yazık Sana, S. 85, Nisan 1959, s. 7, (Azerbaycan'ın işgalini anlatan bir şiir.)

- ATEŞLİ, Teymur:** Hazer Denizindeki Facia, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 10-11, (Hürriyet özlemini konu alan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Ateş..., S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 32, (Bağımsızlık mücadelesine saldıranları konu alan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Azərbaycan Gençliğine, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 10, (Azerbaycan gençlerine bağımsızlık mücadelesi için seslenen bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Vurun, Cellâtlar Vurun, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 18, (Kızıl Rusya tarafından kurşuna dizilen mücahitlerin dilinden Rus ordusuna seslenen bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Otuz Beş Yaşım, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 23, (İstiklâl üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Bizim Ordumuz, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s.10, (Azerbaycan ordusuna hitaben yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Vatandır Dedim..., S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s.19, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Kalbimin Sesleri, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 19-20, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Eski Bir Dostuma..., S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 20, (Eski bir dosta öğüt veren bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Meçhul Asker, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s.16, (Azerbaycan şehitleri için yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Bizim Şair, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 23, (Azerbaycan şairleri için yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Görmeğe Geldim, S. 96, Mart 1960, s. 5, (Mehmet Emin Resulzade'ye hitaben yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Mirza Bala, S. 96, Mart 1960, s. 9, (Mirza Bala'ya hitaben yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Hürriyet, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 9, (Hürriyet üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Benim İsyanım, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 8-9, (Birleşmiş Milletler'e hitaben yazılmış; hak, adalet ve özgürlük konularını işleyen bir şiir.)

- ATEŞLİ, Teymur:** Kahrolsun Komünizm, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 17, (Komünizm düşüncesine karşı yazılan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Benim Dünyam, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 7, (Azerbaycan için yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Azerbaycan Kartalı, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 12, (Şehit pilot Celil Mehmedzade'ye yazılmış bir şiir.)
- AVAROĞLU, Ahmet:** Şimalî Kafkasya ve Azerbaycan, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 11-13, (Şimalî Kafkasya ve Azerbaycan'ın bağımsızlık mücadelesini anlatan bir makale.)
- A.V.Y. :** Hocamız Sadri Maksudî, S. 59, Şubat 1957, s. 5-6, (Prof. Dr. Sadri Maksudî'nin hayatını anlatan bir biyografi.)
- A.V.Y. :** 23 Nisan Millî Hakimiyet Bayramı, S.61, Nisan 1957, s.6, (23 Nisan Millî Egemenlik Bayramı üzerine bir makale.)
- A.V.Y. :** “Kız Kalesi” Hakkında Birkaç Söz, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 16-17, (Kız Kalesi manzumesinin yazılış serencamı ve müellifi ile geçirilen hapishane günlerinin anlatıldığı bir anı.)
- AZERBAYCAN:** Dergi, S.58, Ocak 1957, s.23-26, (Sovyetler Birliği Öğrenme Enstitüsü'nün Münih'te neşrettiği “Dergi” adlı mecmuanın 6.ve 7. sayılarını tanıtan bir yayın tanıtım.)
- AZERBAYCAN:** Kırım Dergisi, S. 58, Ocak 1957, s. 26-27, (Kırım Türkleri yayın ve mücadele organı olan “Kırım” dergisinin Ocak 1957 tarihli ilk sayısını tanıtan bir yayın tanıtım.)
- AZERBAYCAN:** Mirza Feth-Ali Ahundzade'nin Tiyatro Eserlerindeki Azerbaycan Halk Hayatı ve Muasır Temayülleri, S. 64, Temmuz 1957, s. 21-23, (Mirza Fethali Ahundzade'nin tiyatro eserlerindeki toplum hayatını ve muasır temayülleri anlatan bir makale.)
- AZERBAYCAN:** Kitaplar ve Broşürler Arasında, S. 65, Ağustos 1957, s. 22-23, (Mehmet Emin Buğra'nın bastırdığı “İslâm Dünyasına Hitap” başlıklı broşürü tanıtan bir yayın tanıtım.)
- AZERBAYCAN:** Azerbaycan Balosu, S. 71, Şubat 1958, s. 34-35, (16 Şubat 1958 tarihinde Azerbaycan Kültür Derneği tarafından Ankara'da tertip edilen baloyu anlatan bir köşe yazısı.)

- AZERBAYCAN:** Ankara’da M. Emin Resulzade İçin İhtifal, S. 72, Mart 1958, s. 17-18, (Mehmet Emin Resulzade’nin üçüncü ölüm yıldönümü münasebetiyle 8 Mart 1958 tarihinde Azerbaycan Kültür Derneği’nin düzenlediği töreni anlatan bir köşe yazısı.)
- AZERBAYCAN:** Ankara’da 28 Mayısın 40 ncı Yıldönümü, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s.48, (28 Mayıs’ta Azerbaycan’ın bağımsızlık ilânının 40. yıldönümü münasebetiyle 1 Haziran 1958 tarihinde Ankara’da tertip edilen kutlamayı anlatan bir köşe yazısı.)
- AZERBAYCAN:** Nesimî Hakkında Konferans, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 13, (Azerbaycan şairi Nesimî’ye dair bir konferans.)
- AZERBAYCAN:** Kitaplar ve Dergiler Arasında, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 32-34, (1958’de Münih’te yayımlanan “Sovyetler Birliği Milletlerinin Meseleleri” adlı derginin ilk sayısının tanıtıldığı bir yayın tanıtım.)
- AZERBAYCAN:** Azerbaycan Balosu, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 33, (Azerbaycan Kültür Derneği’nin 30 Ocak 1960 tarihinde Ankara’da düzenlediği Azerbaycan Balosu’nu anlatan bir köşe yazısı.)
- AZERBAYCAN:** Emin Bey ve Mirza Bala İhtifâli, S. 96, Mart 1960, s. 25-26, (Mehmet Emin Resulzade ve Mirza Bala’nın ölüm yıldönümleri münasebetiyle 3 Mart 1960 tarihinde düzenlenen toplantıyı anlatan bir köşe yazısı.)
- AZERBAYCAN:** Millî Servetimizi Kaptırmayalım, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 16-17, (Millî değerlere sahip çıkmanın önemini anlatan bir makale.)
- AZERBAYCAN:** Kitaplar ve Dergiler Arasında: Delhi Konferansı ve Tibet, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 42-43, (Mehmet Emin Buğra’nın “Delhi Konferansı ve Tibet” adlı eserini tanıtan bir yayın tanıtım.)
- AZERBAYCAN:** Emel Dergisi, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 44, (Kırım Türklerinin istiklâl davasına hizmet eden ve Ankara’da yayımlanan “Emel” dergisini tanıtan bir yayın tanıtım.)
- AZERBAYCAN:** 27 Nisan İhtifali, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s.26-32, (27 Nisan 1920 tarihinde Azerbaycan’ın istilâsının 42. yıldönümü

münasebetiyle Ankara’da düzenlenen ihtifal toplantısı ve toplantıdaki konuşmaları veren söylev.)

AZERBAYCAN: Azerbaycan Gecesi, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 41-42, (Azerbaycan Cumhuriyeti’nin kuruluşunun 44. yılı dolayısıyla 26 Mayıs 1962 yılında Ankara’da düzenlenen Azerbaycan Gecesi’ni anlatan bir köşe yazısı.)

AZERBAYCAN: Kitaplar ve Dergiler Arasında: Türkistan Hakkında Yeni Bir Eser, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 29-30, (Doç. Dr. Tahir Çağatay’ın “Türkistan’da İstismar Vasıtası Olarak Geliştirilen Pamukçuluk” adlı eserini tanıtan bir yayın tanıtım.)

AZERBAYCAN: Ali Şir Nevai, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 30, (Doğu Türkistan Göçmenler Cemiyeti tarafından neşredilen “Ali Şir Nevai” adlı eseri tanıtan bir yayın tanıtım.)

AZERBAYCAN: Ceyhun Hacıbeyli’nin Vefatı, S. 127-128-129, Ekim- Kasım-Aralık 1962, s. 34, (Azerbaycan siyasî hayatının tanınmış simalarından Ceyhun Hacıbeyli’nin vefatı münasebetiyle kaleme alınmış bir biyografi.)

AZERBAYCAN KÜLTÜR DERNEĞİ İDARE HEYETİ: Azerbaycan Balosu, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 29-30, (16 Şubat 1959 tarihinde Ankara’da yapılan Azerbaycan Balosu’nu anlatan bir köşe yazısı.)

AZERBAYCAN MİLLÎ MERKEZİ: Muhterem “Azerbaycan” Dergisi Yazı Heyetine, S.70, Ocak 1958, s.15-16, (Millî istiklâl mücadelesi hususunda elzem birkaç konunun dergide daha ziyade işlenmesi konusunda kaleme alınmış bir mektup.)

AZERTEKİN, Ali: Mirza Bala’nın Ölümü ve Cenaze Merasimi, S. 84, Mart 1959, s. 6-11, (Mirza Bala’nın ölümü ve cenaze merasimi münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)

AZERTEKİN, Ali: Mirza Bala’yı Düşünürken, S. 84, Mart 1959, s. 31-33, (Mirza Bala’nın şahsiyeti, muharrirliği ve Azerbaycan tarihindeki mühim yeri üzerine kaleme alınmış bir makale.)

BABAKURBAN, Ziyaeddin: Türkistan Türk Gençliğinin Hür Dünyaya Beyannamesi, S. 85, Nisan 1959, s. 21, (Türkistan Türk gençliğinin, esir

Türk milletlerinin hürriyet mücadelesini dünyaya duyurmak amacıyla hazırladığı bir bildiri.)

BABAOĞLU, Nebi: Ana Dili, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 24-25, (Ana dili konu alan bir şiir.)

BALA, Mirza: Rusya İhtilâlinde Türkler, S. 63, Haziran 1957, s. 5-8, (1917 Rus ihtilâlinin Rus İmparatorluğu dâhilindeki Türkler üzerindeki etkisini anlatan bir makale.)

BALA, Mirza: Rusya İhtilâlinde Türkler (Devam), S. 64, Temmuz 1957, s. 3-14, (1917 Rus ihtilâlinin Rus İmparatorluğu dâhilindeki Türkler üzerindeki etkisini anlatan bir makale.)

BALA, Mirza: XXIV. Müsteşrikler Kongresinde Azerbaycan, S. 67, Ekim 1957, s.11-14, (28 Ağustos-4 Eylül 1957 tarihleri arasında Almanya’da düzenlenen 24. Müsteşrikler Kongresi’nden izlenimlerin anlatıldığı bir mektup.)

BALA, Mirza: Kafkasya Memleketleri İstiklâl İlânının 40 ncı Yıldönümü Münasebetiyle, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 9-28, (Rus çarlığının yıkıldığı ve Bolşevizm’in ortaya çıktığı günlerde Kafkasya millî ideolojisinin kendine has tarihî yol üzerinde nasıl gelişmeye başladığını ve Bolşevizm’in gelişmesine izin vermeyen bu tarihî gelişmenin ana merhalelerinin anlatıldığı bir makale.)

BALA, Mirza: Sovyetler Birliğinde İslâm Dinine Yeni Hücumlar, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 5-17, (Sovyetler Birliği’nde İslâm dinine yapılan hücumları konu alan bir makale.)

BALA, Mirza: Sovyetlerin Dinî Bir Müracaatnamesi Münasebetiyle, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 3-11, (Sovyetlerin, dini unutturmak amacıyla yaptıkları zalimce icraatları anlatan bir makale.)

BALA, Mirza: Kardeşim Baykara’ya, S. 84, Mart 1959, s. 38, (Hürriyet aşkı üzerine yazılmış bir şiir.)

BALA, Mirza: Kardeşim Baykara’ya, S. 84, Mart 1959, s. 39, (“Kardeşim Baykara’ya” adlı şiirin Arap harfleriyle yazılmış orijinal metni.)

- BAYKARA, Hüseyin:** M. Emin Resulzade Hakkında Birkaç Söz, S. 60, Mart 1957, s. 4-8, (Azerbaycan'ın bağımsızlığı için Mehmet Emin Resulzade'nin yaptığı çalışmaları anlatan bir makale.)
- BAYKARA, Hüseyin:** 28 Mayısın Maddî ve Manevî Temeli ve Milletlerarası Neticeleri, S. 62, Mayıs 1957, s. 4-8, (28 Mayıs 1918'de Azerbaycan'ın bağımsızlık ilânı ve bunun milletlerarası neticeleri üzerine bir makale.)
- BAYKARA, Hüseyin:** Kızıl Kremlin Sarayında Yapılan Temizliğin İçyüzü, S. 65, Ağustos 1957, s. 7-10, (Hruşşov döneminde Kremlin sarayında birbiri ardınca gerçekleşen ölümlerin iç yüzünü anlatan bir makale.)
- BAYKARA, Hüseyin:** Mirza Bala, S. 84, Mart 1959, s. 34-38, (Mirza Bala hakkında yazılmış bir deneme.)
- BAYKARA, Hüseyin:** Mirza Bala'nın Şiirleri, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 10-12, (Mirza Bala'nın şiirlerini ve şairliğini konu alan bir makale.)
- BAYRÎ, Hasan:** Azerbaycan, S. 60, Mart 1957, s. 8, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- BEHBUT, Baba:** Albay Aslan Berkan'ı Kaybettik, S. 67, Ekim 1957, s. 18-19, (Millî Azerbaycan ordusunda görev yapmış Albay Aslan Berkan'ın vefatı münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)
- BEHBUT, Baba:** Merhum Cihangir Berker'i Kaybettik, S. 76-77, Temmuz- Ağustos 1958, s. 40, (Vefatı münasebetiyle General Cihangir Berker'in hayatını anlatan bir biyografi.)
- BERKE, Mustafa:** Kırım Millî Muhtariyet Günü, S. 62, Mayıs 1957, s. 25-27, (25 Mart 1917 tarihinde Kırım'ın, muhtariyetini ilân etmesi üzerine kaleme alınmış bir makale.)
- BERNÂ, Nedret:** Ses Ver, S. 64, Temmuz 1957, s. 29, (Vatan sevgisi konulu bir şiir.)
- BORYSENKO, V. :** Sovyet Millî Cumhuriyetleri Komünist Partisinde 1959 Senesinde Yapılan Tasfiye, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 24-26, (Sovyet millî cumhuriyetleri komünist partilerinde 1959 senesinde yapılan tasfiyelerin konu edildiği bir makale.)

- BUĞRA, Mehmet Emin:** Doğu Türkistan Cumhuriyetinin Yirmi Beşinci Yılı Münasebetiyle, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 18-21, (20 Ekim 1933'te ilân edilen Doğu Türkistan Cumhuriyeti'nin yirmi beşinci yıldönümü münasebetiyle yazılmış bir makale.)
- BUĞRA, Mehmet Emin:** Doğu Türkistan'da Hürriyet Savaşlarının Yeni Safhası, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 11-12, (Çin istilâsı ve baskılarına karşı Doğu Türkistan Türklerinin mücadelelerinin kaleme alındığı bir makale.)
- BUĞRA, Mehmet Emin:** İslâm Dünyası Konferansında Mahkûm Türkler Dâvâsı, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 6-7, (29 Mayıs-4 Haziran 1962 tarihleri arasında Bağdat'ta toplanan İslâm Dünyası Konferansı'nda, mahkum Türkler lehine alınan kararlardan bahseden bir makale.)
- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an, S. 58, Ocak 1957, s. 9-13, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an (Devam), S. 59, Şubat 1957, s. 12-16, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an (Devam), S. 60, Mart 1957, s. 10-14, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an (Devam), S. 61, Nisan 1957, s. 14-18, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an (Devam), S. 62, Mayıs 1957, s. 20-23, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an (Devam), S. 63, Haziran 1957, s. 25-28, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an (Devam), S. 64, Temmuz 1957, s. 15-20, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an (Devam), S. 65, Ağustos 1957, s. 11-14, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an (Devam), S. 66, Eylül 1957, s. 9-11, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Meral, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 36-41, (Kendisinden otuz yaş büyük, zengin bir adamla evlendirilen Meral adlı bir genç kızın yaşadığı dramı anlatan bir piyes.)

- CAVİT, Hüseyin:** Meral (Devam), S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 29-31, (Kendisinden otuz yaş büyük, zengin bir adamla evlendirilen Meral adlı bir genç kızın yaşadığı dramı anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Meral (Devam), S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 22-26, (Kendisinden otuz yaş büyük, zengin bir adamla evlendirilen Meral adlı bir genç kızın yaşadığı dramı anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Meral (Devam), S.85, Nisan 1959, s. 19-20, (Kendisinden otuz yaş büyük, zengin bir adamla evlendirilen Meral adlı bir genç kızın yaşadığı dramı anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Meral (Devam), S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 42-46, (Kendisinden otuz yaş büyük, zengin bir adamla evlendirilen Meral adlı bir genç kızın yaşadığı dramı anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Meral (Devam), S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 25-28, (Kendisinden otuz yaş büyük, zengin bir adamla evlendirilen Meral adlı bir genç kızın yaşadığı dramı anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Meral (Devam), S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 29-32, (Kendisinden otuz yaş büyük, zengin bir adamla evlendirilen Meral adlı bir genç kızın yaşadığı dramı anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Meral (Devam), S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 31-34, (Kendisinden otuz yaş büyük, zengin bir adamla evlendirilen Meral adlı bir genç kızın yaşadığı dramı anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Meral (Devam), S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 40-44, (Kendisinden otuz yaş büyük, zengin bir adamla evlendirilen Meral adlı bir genç kızın yaşadığı dramı anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Siyavuş, S. 96, Mart 1960, s. 30-32, (Keyan hükümdarı Keykâvus'un oğlu Siyavuş adlı gencin, Türk hakanı Efresiyab ile mücadelesini, Türk illerinde adaleti savunmasını ve bu uğurda hayatını kaybetmesini anlatan manzum piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Siyavuş (Devam), S. 97, Nisan 1960, s. 20-22, (Keyan hükümdarı Keykâvus'un oğlu Siyavuş adlı gencin, Türk hakanı Efresiyab ile mücadelesini, Türk illerinde adaleti savunmasını ve bu uğurda hayatını kaybetmesini anlatan manzum piyes.)

- CAVİT, Hüseyin:** Siyavuş (Devam), S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 27-29, (Keyan hükümdarı Keykâvus'un oğlu Siyavuş adlı gencin, Türk hakanı Efresiyab ile mücadelesini, Türk illerinde adaleti savunmasını ve bu uğurda hayatını kaybetmesini anlatan manzum piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Siyavuş (Devam), S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 45-48, (Keyan hükümdarı Keykâvus'un oğlu Siyavuş adlı gencin, Türk hakanı Efresiyab ile mücadelesini, Türk illerinde adaleti savunmasını ve bu uğurda hayatını kaybetmesini anlatan manzum piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Siyavuş (Devam), S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 47-52, (Keyan hükümdarı Keykâvus'un oğlu Siyavuş adlı gencin, Türk hakanı Efresiyab ile mücadelesini, Türk illerinde adaleti savunmasını ve bu uğurda hayatını kaybetmesini anlatan manzum piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Siyavuş (Devam), S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 33-40, (Keyan hükümdarı Keykâvus'un oğlu Siyavuş adlı gencin, Türk hakanı Efresiyab ile mücadelesini, Türk illerinde adaleti savunmasını ve bu uğurda hayatını kaybetmesini anlatan manzum piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Siyavuş (Devam), S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 20-26, (Keyan hükümdarı Keykâvus'un oğlu Siyavuş adlı gencin, Türk hakanı Efresiyab ile mücadelesini, Türk illerinde adaleti savunmasını ve bu uğurda hayatını kaybetmesini anlatan manzum piyes.)
- CEBBARLI, Cafer:** Gözleri, S. 90-91, Eylül-Ekim 1960, s. 38, (Sevgilinin güzelliğini konu alan bir şiir.)
- CEBBARLI, Cafer:** Kız Kalesi, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 18-19, (Bakü'deki Kız Kalesi'nin hikâyesinin anlatıldığı bir şiir.)
- CEVAT, Ahmet:** Unutulmuş Sevda, S. 73, Nisan 1958, s. 11, (Hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ÇAĞATAY, Tahir:** Aziz Dostum Mirza Bala, S. 84, Mart 1959, s. 43-47, (Azerbaycan'ın millî önderlerinden Mirza Bala'nın vefatı münasebetiyle kaleme alınmış bir anı.)
- DEMİRUTKU, Erhan:** Kitaplar ve Dergiler Arasında: Azerbaycan Türkleri, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 25-26, (Rus hükümetinin Azerbaycan'daki Komünist Parti desteğiyle çıkardığı çeşitli dergiler

vasıtasıyla Azerbaycan üniversite gençliğine Türk dilini ve kültürünü unutturmak ve komünist düşüncüyü benimsetmek için gösterdiği büyük çabaları anlatan bir makale.)

DİKİCİOĞLU, Abbas Güven: Aras’a Sesleniş, S. 58, Ocak 1957, s. 28, (Hürriyet özlemini dile getiren bir şiir.)

DÖNMEZ, Hamit: Beni Yaşatan Emel O’dur, S. 64, Temmuz 1957, s. 26, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)

DÖNMEZ, Hamit: Azeri Kızı, S. 65, Ağustos 1957, s. 10, (Bir Azerî kızına olan aşkı dile getiren bir şiir.)

DÖNMEZ, Hamit: Vatan Kokusu, S. 66, Eylül 1957, s. 15, (Vatan sevgisini dile getiren bir şiir.)

DÖNMEZ, Hamit: Kars’ın Kalesi, S. 71, Şubat 1958, s. 13-14, (Kars Kalesi üzerine kaleme alınmış bir şiir.)

DÖNMEZ, Hamit: Vecizeler, S. 71, Şubat 1958, s. 38, (Azerbaycan’ın bağımsızlığı üzerine söylenmiş bazı vecizeler.)

DÖNMEZ, Hamit: Haberler, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 39, (Bir Azerî milliyetçisi ve vatanperveri olan Mehmet Sönmez’in ölüm haberi.)

DÖNMEZ, Hamit: O İller, S. 85, Nisan 1959, s. 15, (Bakü radyosunda Azerî âşık Nabat’ın “İllerim Vardır” adlı şarkısıyla Sovyet Azerbaycan’ını “cennet” diye göstermesine karşılık yazılmış bir şiir.)

DÖNMEZ, Hamit: 28 Mayıs’ta Kızılara Protestomuz, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 14-15, (Kızıl Rusya’nın Azerbaycan işgalini protesto eden bir şiir.)

DÖNMEZ, Hamit: Yine Ülkü Yolcularına, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 29, (Bağımsızlık için mücadele edenleri anlatan bir şiir.)

ELÇİ: Millî Azerbaycan Harbiye Mektepleri Üzerine Vesikalar I, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 16-17, (Azerbaycan hükümetinin açtığı Zabıt Vekili Mektebi’nin ilk mezuniyet töreninin anlatıldığı bir köşe yazısı.)

ERBİL, Nesrin Ata: Bahar, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 24, (Bağdat’ta neşredilen “Kardaşlık” dergisinden alınan ve Irak Türklerinin duygularına tercüman olan bir şiir.)

- ERDEM, Galip:** Azerbaycan'ın Kara Günü, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 59-60, (İstanbul'da çıkan "Yeni İstanbul" gazetesinde 29.04.1962 tarihinde neşredilen ve Azerbaycan'ın işgaline dair kaleme alınan bir makale.)
- EREL, Şerafettin:** Azerbaycan Tarihinde Meskukât, S. 67, Ekim 1957, s. 15, (Azerbaycan tarihinde basılmış sikkeleri anlatan bir makale.)
- EREL, Şerafettin:** Akkoyunlulara Ait Görülmemiş Bir Sikke, S. 71, Şubat 1958, s. 9, (Akkoyunlulara ait bir sikkeden bahseden bir makale.)
- EREL, Şerafettin:** Azerbaycan Tarihinde Meskûkât, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 60, (Azerbaycan'da bulunan iki tarihî bakır sikkeden bahseden bir makale.)
- EREL, Şerafettin:** Azerbaycan Hükümdarlarına Ait Şimdiye Kadar Görülmemiş Bir Sikke, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 21, (Akkoyunlu hükümdarlarından Tur Ali Bahadır'a ait olup o tarihe kadar görülmemiş bir sikkeden bahseden bir makale.)
- ERTAYLAN, Prof. İsmail Hikmet:** Nesimi, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 14-19, (Şair Nesimi'yi anlatan bir konferans.)
- ERTAYLAN, Prof. İsmail Hikmet:** Nesimi (Devam), S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 13-17, (Şair Nesimi'nin edebî kişiliği ve eserlerinin anlatıldığı bir konferans.)
- ERTAYLAN, Prof. İsmail Hikmet:** Ali Kutluk Mirza Bala'ya, S. 84, Mart 1959, s. 58-59, (Mirza Bala'yı anlatan bir şiir.)
- ERTAYLAN, Ord. Prof. İsmail Hikmet:** Nesimi (Devam), S. 85, Nisan 1959, s. 22-25, (Şair Nesimi'nin anlatıldığı bir konferans.)
- ESMER, Ahmet Şükrü:** Sovyet Sömürge İmparatorluğu, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 38-39, (Ankara'da çıkan "Ulus" gazetesinde 29.09.1960 tarihinde Sovyet sömürgeciliği üzerine yazılmış bir makale.)
- ESMER, Ahmet Şükrü:** Birleşmiş Milletlerde Sömürgecilik, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 40-41, (Ankara'da çıkan "Ulus" gazetesinde 05.12.1960 tarihinde, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda görüşülen sömürgecilik üzerine yazılmış bir makale.)

- FINDIKOĞLU, Prof. Dr. Ziyaeddin Fahri:** Bir Azeri Şairinin Kasidesi, S. 66, Eylül 1957, s. 12-13, (Nazır adlı bir Azerî şairin kasidesini konu alan bir makale.)
- GÖKALP, Ziya:** Alageyik, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 10, (Turan ülkesi için yazılmış bir şiir.)
- G.T. :** Şanlı İstiklâl Mücadelesi, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 5, (İstiklâl üzerine yazılmış bir şiir.)
- G.T. :** Kork, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 17, (Millî duyguların işlendiği bir şiir.)
- HIZAL, Ahmet Hazer:** Kuzey Kafkasya'da Hürriyet Mücadelesi ve Sovyet-Rus Müstemlekeçiliği, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 14-18, (Kuzey Kafkasya'daki hürriyet mücadelesi ve Rus sömürgeçiliği üzerine kaleme alınmış bir makale.)
- HIZAL, Hazer:** Macaristan Faciası ve Kızıl Moskof Barbarlığı, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 10-13, (Sovyetler Birliği'nin 1945'te Macaristan'ı işgal etmesi ve 4 Kasım 1956'da 25.000 Macar'ı katletmesini konu alan bir makale.)
- HIZAL, Hazer:** Azerbaycan'da Hanlıklar Devrinde Rus İstilâ Hareketi I, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 11-13, (Rusların tarih sahnesine çıkışı ve 9. yy. başlarına kadar geçirdiği süreci işleyen bir makale.)
- HIZAL, Hazer:** Azerbaycan'da Hanlıklar Devrinde Rus İstilâ Hareketi II, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 12-15, (Hanlıklar devrinde Azerbaycan'daki Rus istilâ hareketleri üzerine yazılmış bir makale.)
- HIZAL, Mustafa Zihni:** Türkiye ve Kafkasya I, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 2-4, (Kafkasya'nın Rus istilâsı karşısında üç asır devam eden ve bütün dünyanın hayranlığını üzerinde toplayan mukavemetini ve Türkiye ile olan hayatî alâkasını işleyen bir makale.)
- HIZAL, Mustafa Zihni:** Büyük Kaybımız Mirza Bala, S. 84, Mart 1959, s. 51-54, (Mirza Bala'nın vefatı münasebetiyle kaleme alınan ve Mirza Bala'yı anlatan bir biyografi.)
- HIZAL, Mustafa Zihni:** Türkiye ve Kafkasya II, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 12-13, (Rus tehlikesinin ortadan kalkması ve Şark meselesinin dünya

lehine çözülebilmemesinin tek çaresinin esir milletlerin kurtarılması olduğunu ifade eden bir makale.)

HIZAL, Mustafa Zihni: Türkiye-Kafkasya III, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 7-9, (Osmanlı İmparatorluğu'nun Kafkasya'ya karşı izlediği siyasetin anlatıldığı bir makale.)

HIZAL, Mustafa Zihni: Türkiye-Kafkasya IV, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 5-9, (1711 Prut Savaşı'ndan 1871 Londra Antlaşması'na kadar geçen tarihî süreci ve Rusya'nın kazanımlarını konu alan bir makale.)

HIZAL, Mustafa Zihni: Türkiye-Kafkasya V, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 7-9, (Rusların Kafkasya üzerindeki istilâ hareketlerini ve bu durum karşısındaki Osmanlı siyasetini konu alan bir makale.)

HIZAL, Mustafa Zihni: Bibliyografya, S. 96, Mart 1960, s. 35-36, (Dergide işlenen konularla yakın ilgisi olan ve birinci derecede kaynak vazifesi gören bazı eserlere ait bibliyografya.)

HIZAL, Mustafa Zihni: Bibliyografya (Devam), S. 97, Nisan 1960, s. 31-32, (Dergide işlenen konularla yakın ilgisi olan ve birinci derecede kaynak vazifesi gören bazı eserlere ait bibliyografya.)

HIZAL, Mustafa Zihni: Bibliyografya (Devam), S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 31-32, (Dergide işlenen konularla yakın ilgisi olan ve birinci derecede kaynak vazifesi gören bazı eserlere ait bibliyografya.)

HIZAL, Mustafa Zihni: Komünist Tiyatro Mahkemeleri, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 13-15, (Kırım ve Kafkasya'da olduğu gibi esir milletler toptan imha ameliyesine tabi tutulurken, komünist mahkemelerinin ciddiyet ve tarafsızlığından bahsetmenin çok büyük bir hafiflik olduğunu anlatan bir makale.)

HIZAL, Mustafa Zihni: Bibliyografya (Devam), S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 55-56, (Dergide işlenen konularla yakın ilgisi olan ve birinci derecede kaynak vazifesi gören bazı eserlere ilişkin bir bibliyografya.)

HIZAL, Mustafa Zihni: Rus Mahkûmu Milletlerin Kurtuluş Birliği (Paris Bloku), S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 31-34, (Rus esareti altındaki milletlerin oluşturduğu "Sovyet Rusya Mahkumu Milletlerin

Kurtuluş Birliği (Paris Bloku)” adlı teşkilatın faaliyetlerini anlatan bir makale.)

HIZALOĞLU, Mustafa Zihni: Kuzey Kafkasya Cumhuriyetinin İstiklâli, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 3-8, (Kuzey Kafkasya’nın bağımsızlık mücadelesini ve Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti’nin bağımsızlık ilânını anlatan bir makale.)

HIZALOĞLU, Mustafa Zihni: Şimali Kafkasya Cumhuriyetinin İstiklâl Yıldönümü, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 10-14, (Kuzey Kafkasya Cumhuriyetinin 11 Mayıs 1918’de istiklâlini ilân ettiği günün ve daha sonrasında gelen esaretin anlatıldığı bir makale.)

İHSANOĞLU, Sabir: Ah, Azerbaycan Mücahidi Mirza Bala Efendi, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 40-41, (Pakistan’da neşredilen “Tercüman-ı Efkâr” dergisinin Nisan-Eylül 1959 tarihli sayısında Pakistanlı Sabir İhsanoğlu’nun merhum Mirza Bala hakkında yazdığı bir makale.)

İMZASIZ: Resulzade’nin 73 ncü Doğum Yıldönümü, S. 58, Ocak 1957, s. 1-2, (Mehmet Emin Resulzade’nin 73. doğum yıldönümü dolayısıyla kaleme alınmış bir makale.)

İMZASIZ: Azerbaycan Kültür Derneğinin 9 ncü Kongresi, S. 58, Ocak 1957, 16-19,27 (Azerbaycan Kültür Derneği’nin 27 Ocak 1957 tarihli 9. kongresini anlatan bir rapor.)

İMZASIZ: İdeoloji İhtilâfi, S. 59, Şubat 1957, s. 1-3, (Sovyet ideolojisi ile diğer komünist devletlerin ideoloji ihtilâfi üzerine yazılan bir makale.)

İMZASIZ: Büyük Kaybımızın İkinci Yıldönümü, S. 60, Mart 1957, s. 1-2, (Mehmet Emin Resulzade’nin ölümünün ikinci yıldönümü üzerine kaleme alınmış bir makale.)

İMZASIZ: İstanbul’da M. E. Resulzade İhtifali, S. 60, Mart 1957, s. 15-22, (Azerbaycan Kültürünü Tanıtma Derneği tarafından Mehmet Emin Resulzade’nin ölümüne müsadif olan 6 Mart 1957 tarihinde İstanbul’da düzenlenen ihtifali anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: Ankara’da M. E. Resulzade İhtifali, S. 60, Mart 1957, s. 25, (Azerbaycan Kültür Derneği tarafından Mehmet Emin Resulzade’nin ikinci

ölüm yıldönümü münasebetiyle 9 Mart 1957 tarihinde Ankara’da düzenlenen ihtifali anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: Ergenekon Gecesi, S. 60, Mart 1957, s. 27-30, (A.K.D. tarafından 23 Mart 1957 tarihinde Eskişehir’de düzenlenen “Ergenekon Gecesi”ni anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: 27 Nisan İstilâsının 37 nci Yıldönümü, S. 61, Nisan 1957, s. 1-4, (Azerbaycan’ın 27 Nisan 1920 tarihinde istilâ edilîşinin 37. yıldönümü üzerine kaleme alınmış bir makale.)

İMZASIZ: Ankara’da Yapılan 27 Nisan İhtifali, S. 61, Nisan 1957, s. 11, (A.K.D. tarafından Ankara’da yapılan 27 Nisan 1920 istilâsını anma programını anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: İstanbul’da 27 Nisan İhtifali, S. 61, Nisan 1957, s. 19-20, (A.K.T.D. tarafından İstanbul’da yapılan 27 Nisan 1920 istilâsını anma programını anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: 28 Mayıs Millî İstiklâl Günü, S. 62, Mayıs 1957, s. 1-3, (28 Mayıs 1918’de ilân edilen Azerbaycan Cumhuriyeti’ne dair bir makale.)

İMZASIZ: 28 Mayıs Gecesi, S. 62, Mayıs 1957, s. 30, (28 Mayıs 1918 Millî İstiklâl Bayramı münasebetiyle Ankara’da düzenlenen baloyu anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: İdeal Aşkı, S. 63, Haziran 1957, s. 1-4, (İdealizm ve ideal aşkı üzerine yazılmış bir makale.)

İMZASIZ: Asrın Hakim İdesi, S. 64, Temmuz 1957, s. 1-2, (20. yüzyılın hâkim ideisi olan milliyetçilik üzerine yazılmış bir makale.)

İMZASIZ: Ali Ağa Vahid’den Gazeller, S. 64, Temmuz 1957, s. 28, (Aşk temasını işleyen bir şiir.)

İMZASIZ: Asıl İstedikleri Nedir, S. 65, Ağustos 1957, s. 1-3, (Sovyet Rus Devleti’nin tüm dünya üzerindeki emellerinin anlatıldığı bir makale.)

İMZASIZ: “Paris Bloku” Konferansı, S. 65, Ağustos 1957, s. 16-19, [Sovyetler Birliği Milletlerini Kurtarma Cemiyeti (Paris Bloku)’nin 28 Temmuz-6 Ağustos 1957 tarihleri arasında Münih’te düzenlenen yıllık konferansı.]

- İMZASIZ:** Yeni Sömürge İdarecileri, S. 66, Eylül 1957, s. 1-5, (27 Nisan 1920 tarihinde Sovyet Rusya'nın Azerbaycan'ı işgalini ve sonrasında yaşananları anlatan bir makale.)
- İMZASIZ:** Oktabır İrticanın Kırkınıc Yıldıönümü, S. 67, Ekim 1957, s. 1-7, (25 Ekim 1917 tarihinde Sovyet Rusya'da gerçekleştirilen ihtilâlin 40. yıldönümü münasebetiyle yazılmış bir makale.)
- İMZASIZ:** Propaganda Silâhlanması, S. 68, Kasım 1957, s. 1-2, (Yıkıcı komünist faaliyetlere karşı kullanılacak en güçlü silahın propaganda olduğunu anlatan bir makale.)
- İMZASIZ:** Münih'teki Protesto Toplantısı, S. 68, Kasım 1957, s. 9-10, (Bolşevik iktidarının 40. yıldönümü münasebetiyle Sovyetler Birliği Milletlerini Kurtarma Cemiyeti tarafından 20 Kasım 1950 tarihinde Münih'te düzenlenen protesto toplantısında alınan karar bildirisi.)
- İMZASIZ:** Kahire Konferansı, S. 69, Aralık 1957, s. 1-3, (26 Aralık 1957 tarihinde Kahire'de düzenlenecek olan "Asyalı ve Avrupalı Milletlerin İkinci Konferansı"nı konu alan bir makale.)
- İMZASIZ:** Resulzade'nin 74 ncü Doğum Yıldönümü, S. 70, Ocak 1958, s. 1-2, (Mehmet Emin Resulzade'nin doğumunun 74. yılı münasebetiyle kaleme alınmış bir deneme.)
- İMZASIZ:** Teşebbüs Kudreti, S. 71, Şubat 1958, s. 1-3, (Dünya siyasetinde demokrasilerle komünizm arasında kırk senedir yapılan mücadeleyi anlatan bir makale.)
- İMZASIZ:** Azerbaycan Kültürünü Tanıtma Derneğinin Tertip Ettiği Çay, S. 71, Şubat 1958, s. 32-33, (A.K.T.D. tarafından 19 Ocak 1958'de tertip ettiği çay toplantısını anlatan bir köşe yazısı.)
- İMZASIZ:** Unutulmayan Tarih, S. 72, Mart 1958, s. 1-2, (Mehmet Emin Resulzade'nin ulvî şahsiyetini anlatan bir deneme.)
- İMZASIZ:** İstanbul'da Resulzade Emin Bey İhtifali, S. 72, Mart 1958, s. 7-16, (Mehmet Emin Resulzade'nin ölümünün üçüncü yılını anmak maksadıyla İstanbul'da Azerbaycan Kültürünü Tanıtma Derneği'nin 6 Mart 1958 tarihinde düzenlediği anma törenini ve Resulzade'nin ulvî şahsiyetini anlatan bir makale.)

İMZASIZ: Azərbaycan Kültür Derneğinin 29 Mart 1958 Tarihinde Yapılan Yıllık Kongresi, S. 72, Mart 1958, s. 23-25, (29 Mart 1958 tarihinde yapılan, Azərbaycan Kültür Derneği'nin 10. Yıllık Kongresi'nin idare heyeti raporu.)

İMZASIZ: 27 Nisan Faciası, S. 73, Nisan 1958, s. 1-2, (Azərbaycan'ın 27 Nisan 1920 tarihinde Ruslar tarafından işgalini anlatan bir makale.)

İMZASIZ: Ankara'da 27 Nisan İhtifâli, S. 73, Nisan 1958, s. 12, (Millî Azərbaycan Cumhuriyeti'nin Rus-Bolşevik istilâsına uğramasının 38. yıldönümü münasebetiyle 28 Nisan 1958 tarihinde A.K.D. merkezinde düzenlenen ihtifali anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: İstanbul'da 27 Nisan İhtifâli, S. 73, Nisan 1958, s. 13-17, (Millî Azərbaycan Cumhuriyeti'nin Rus-Bolşevik istilâsına uğramasının 38. yıldönümü münasebetiyle 27 Nisan 1958 tarihinde İstanbul'da A.K.T.D. binasında düzenlenen ihtifali anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: Azərbaycan İstiklâlinin 40 ncı Yıldönümü, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 3-4, (Azərbaycan'ın bağımsızlık mücadelesini anlatan bir makale.)

İMZASIZ: Azərbaycan İstiklâlini Mübeyyin Akidname (1), S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 5, (Azərbaycan'ın 28 Mayıs 1918 tarihinde bağımsızlık ilânını duyuran bildiri.)

İMZASIZ: Münih'te Kafkasya Memleketleri İstiklâlinin 40 ncı Yıldönümü Kutlaması, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 49-54, (Kafkasya ülkeleri istiklâlinin 40. yıldönümü münasebetiyle Münih'te düzenlenen kutlama töreninde Hasan Oroys ve Ahmet Nebi Magoma tarafından verilen söylevler.)

İMZASIZ: Amerika'da 28 Mayısın 40 ncı Yıldönümü, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 55-56, (Azərbaycan'ın bağımsızlığının 40. yıldönümü münasebetiyle Amerika'da düzenlenen toplantı ve faaliyetleri konu alan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: Turkism And The Soviets, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s.62-67, (Charles Warren Hostler adlı bir Amerikan albayın yazdığı "The Turks Of The World And Their Political Objectives" adlı kitabın incelendiği bir yayın tanıtım.)

- İMZASIZ:** Tarihî Bir Karar Sureti, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 1-4, (ABD Mümessiller Meclisi Connetieut eyaleti temsilcisi Bay Albert Cretella'nın 85. kongreye 2 Temmuz 1958 tarihinde sunduğu ve Rus komünist idaresinin, bünyesindeki milletlere uyguladığı vahşiyane ve mütecaviz politikaya karşı yapılması gerekenleri belirten karar suretini konu alan bir makale.)
- İMZASIZ:** 15 Eylül 1918, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 1-4, (15 Eylül 1918 tarihinde Türk ordusunun Azerbaycan'ı Rus işgalinden kurtarışının 40. yıldönümü münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)
- İMZASIZ:** Macar İhtilâlinin İkinci Yıldönümü, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 1-3, (1956 senesi Ekim ayı sonlarında başlayıp Kasım ayının 4'üne kadar muhtelif safhalarla devam eden Macar ihtilâlinin ikinci yıldönümü münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)
- İMZASIZ:** Büyük Önderimizin 75. Doğum Yıldönümü, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 1-2, (Mehmet Emin Resulzade'nin doğumunun 75. yıldönümü dolayısıyla onun ulvî şahsiyetini ve Azerbaycan'ın bağımsızlığı yolunda verdiği mücadeleyi konu alan bir makale.)
- İMZASIZ:** 6 ve 8 Mart, S. 84, Mart 1959, s. 1-2, (6 Mart 1955 tarihinde Mehmet Emin Resulzade'nin, 8 Mart 1959 tarihinde Mirza Bala'nın vefatı münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)
- İMZASIZ:** Mirza Bala'nın Hal Tercümesi, S. 84, Mart 1959, s. 3-5, (Mirza Bala'nın hayatının ve eserlerinin anlatıldığı bir biyografi.)
- İMZASIZ:** Mirza Bala'nın Ölümü Münasebetiyle Alınan Telgraf ve Mektuplar, S. 84, Mart 1959, s. 12-20, (Mirza Bala'nın vefatı dolayısıyla alınan telgraf ve mektuplar.)
- İMZASIZ:** Münih'teki Enstitü'de Yapılan İhtifâl, S. 84, Mart 1959, s. 21-22, (Mirza Bala'nın vefatı münasebetiyle Münih'teki "Sovyetler Birliği'ni Öğrenme Enstitüsü" tarafından 10 Mart 1959 tarihinde düzenlenen anma programını anlatan bir köşe yazısı.)
- İMZASIZ:** "Paris Bloku'nun Tertip Ettiği İhtifâl, S. 84, Mart 1959, s. 22-25, (Mirza Bala'nın vefatı münasebetiyle "Sovyetler Birliği Milletleri Kurtuluş

Cemiyeti (Paris Bloku)” tarafından 13 Mart 1959 tarihinde Münih’te düzenlenen anma programını anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: Washington’daki Anma Töreni, S. 84, Mart 1959, s. 26-30, (Mirza Bala’nın vefatı münasebetiyle Azerbaycan Türkleri tarafından 19 Nisan 1959 tarihinde Washington’da düzenlenen anma programını anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: “Kurtuluş Radyosu”nda Yapılan Konuşma, S. 84, Mart 1959, s.30, (Mirza Bala’nın vefatı münasebetiyle Sovyetler Birliği’nde yayınlanan Kurtuluş Radyosu’nda verilen bir söylev.)

İMZASIZ: Merhum Resulzade Mehmet Emin Bey İçin Ankara’da Tertip Olunan İhtifal, S. 84, Mart 1959, s. 63-64, (Merhum Resulzade Mehmet Emin Bey için Ankara’da tertip olunan ihtifali anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: 27 Nisan Faciasının 39 ncü Yıldönümü, S. 85, Nisan 1959, s. 1-3, (27 Nisan 1920 tarihinde Azerbaycan’ın Ruslar tarafından istilâsının 39. yıldönümü münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)

İMZASIZ: 27 Nisan İhtifali, S. 85, Nisan 1959, s. 5-6, (27 Nisan 1920’de Azerbaycan’ın Ruslar tarafından istilâsı münasebetiyle dernek binasında gerçekleştirilen kınama programında Vahap Yurtsever’in söylevi.)

İMZASIZ: Azerbaycan Kültür Derneğinin 11. Kongresi, S. 85, Nisan 1959, s. 26-27, (Azerbaycan Kültür Derneği’nin 18 Nisan 1959 tarihinde yapılan 11. Kongresi’nde sunulan 1958 yılı İdare Heyeti raporu.)

İMZASIZ: Azerbaycan İstiklâlinin 41. Yıldönümü, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 1-2, (Azerbaycan istiklâlinin 41. yıldönümü dolayısıyla kaleme alınan ve istiklâl fikrinin her daim yaşatılacağını vurgulayan bir makale.)

İMZASIZ: Esir Milletler Haftası, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 1-3, (Esir Milletler Haftası’nın teşekkül sürecini ve amacını konu alan bir makale.)

İMZASIZ: Müşterek Karar Sureti, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 3-4, (Temmuz ayının üçüncü haftasının “Esir Milletler Haftası” olarak ilân edilmesi hususunda yayımlanan bildiri.)

İMZASIZ: Sovyetler Birliği Milletlerini Kurtarma Cemiyeti (Paris Bloku)nin Deklarasyonu, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 6-9, (Sovyet Rusya’nın

yayılmacı politikasına karşı ABD'nin faaliyetlerini kaleme alan bir makale.)

İMZASIZ: “Mücahit” Mecmuası Protesto Ediliyor, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 42-43, (Ankara’da çıkan “Mücahit” dergisinin Nisan 1959 tarihli sayısında Mehmet Emin Resulzade ve Mirza Bala hakkında yazılan yazıya karşılık gerçekleri yansıtmadığı gerekçesiyle yazılan protesto mektubu.)

İMZASIZ: Millî Birlik Yolu, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 1-3, (Millî birliği sağlamanın yöntemlerini kaleme alan bir makale.)

İMZASIZ: Çağımızın Ana Problemi, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 1-4, (Yaşanılan çağın asıl probleminin Sovyet Rusya’nın yayılmacı politikası olduğunu ve buna karşı alınması gereken önlemleri anlatan bir makale.)

İMZASIZ: “Paris Bloku”nun Organı, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 14-16, (Paris Bloku’nun yayın organı olarak üç ayda bir çıkan ve Sovyet Rus politikasının iç yüzünü dünyaya duyuran “Problems of the Peoples of the USSR” adlı dergiyi ve derginin faaliyetlerini konu alan bir makale.)

İMZASIZ: Azerbaycan Millî Önderinin 76 ncı Doğum Yıldönümü, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 1-3, (Mehmet Emin Resulzade’nin doğumunun 76. yıldönümü münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)

İMZASIZ: İstiklâl Davası Peşinde, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 45-46, (Sovyet mahkumu milletlerin istiklâl uğruna verdikleri mücadeleleri konu alan bir makale.)

İMZASIZ: Azerbaycan’ın Mutlu Bir Günü, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 46-47, (Azerbaycan’ın bağımsızlığının resmen tanınmasının 40. yıldönümü münasebetiyle Van’da yayımlanan “Van Sesi” gazetesinde neşredilen bir makale.)

İMZASIZ: Büyük Zıyamızın Yıldönümü, S. 96, Mart 1960, s. 1-4, (Mehmet Emin Resulzade ve Mirza Bala’nın, hayatları boyunca Azerbaycan’ın bağımsızlığı yolunda yaptıkları maddî ve manevî çalışmalarının kaleme alındığı bir makale.)

İMZASIZ: Mirza Bala Diyor Ki: , S. 96, Mart 1960, s. 7-8, (Mirza Bala’nın bağımsızlık üzerine söylediği bazı vecizeler.)

- İMZASIZ:** Mehmet Emin Resulzade İstanbul’da Anıldı, S. 96, Mart 1960, s. 16-24, (Mehmet Emin Resulzade’nin vefatının 5. yıldönümü dolayısıyla 6 Mart 1960 tarihinde Bay Ejder Kurtulan’ın evinde anılması ve onun hakkındaki düşünceleri konu alan bir makale.)
- İMZASIZ:** “Siyavuş” ve Hüseyin Cavit Üzerine..., S. 96, Mart 1960, s. 28-29, (Hüseyin Cavit’in “Siyavuş” adlı tiyatro eseri hakkında H. Mehdi tarafından yazılan eleştirel yazıya mukabil yazılmış bir eleştiri.)
- İMZASIZ:** Kızıl İstilânın 40.cı Yıldönümü, S. 97, Nisan 1960, s. 1-3, (Azerbaycan’daki Sovyet istilâsının gerçek yüzünü kaleme alan bir makale.)
- İMZASIZ:** Azerbaycan Kültür Derneğinin XII. Kongresi, S. 97, Nisan 1960, s. 24-27, (Azerbaycan Kültür Derneği’nin 9 Nisan 1960 tarihinde dernek merkezinde gerçekleştirilen XII. kongreye idare heyetinin sunduğu faaliyet raporu.)
- İMZASIZ:** İstiklâl Ülküsü, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 1-2, (Rusların, Azerîlere bağımsızlık ülküsünü unutturmak için yaptığı maddî ve manevî işkenceleri konu alan bir makale.)
- İMZASIZ:** Gelenekleşen Hafta, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 1-4, (Evrensel bir sorun haline gelen komünizm ile tüm dünya milletlerinin hep birlikte savaşması gerektiğini işleyen bir makale.)
- İMZASIZ:** Hicran, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 30, (Bağımsızlık üzerine yazılmış bir şiir.)
- İMZASIZ:** “Bund Freiheit”in Genel Kurulunda Söylenen Nutuk, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 35-38, (Sovyet esareti altındaki Türk illerini, bu illerin maruz kaldığı işkenceleri anlatan ve buna karşı oluşturulan “Hürriyet Birliği” adlı teşekkülü konu alan bir söylev.)
- İMZASIZ:** Azerbaycan İstiklâl Günü, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 49-50, (Azerbaycan’ın bağımsızlığının 42. yıldönümü münasebetiyle 29 Mayıs 1960 tarihinde Batı Almanya’nın Neu Ulm kentinde düzenlenen törenin anlatıldığı bir köşe yazısı.)
- İMZASIZ:** Almanyadaki Azerî Mülteciler Kongresi, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 51, (17 Temmuz 1960 tarihinde Batı Almanya’nın

Neu Ulm kentinde toplanan Azerî Mülteciler Kongresi'ni konu alan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: Azerbaycan Okullarındaki Rus Lisanı, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 52-53, (21 Haziran 1959 tarihinde, Azerbaycan Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin ve Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'nun, Azerbaycan okullarında Rus dilinin öğretilmesi ve bu durumu destekleyecek faaliyetlerin yapılmasına dair yayımladığı emirname konusunda yazılmış bir makale.)

İMZASIZ: Kızıl Sömürgecilik, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 1-6, (Sovyetler Birliği'nin dünya milletleri üzerindeki sömürgecilik faaliyetlerini işleyen bir makale.)

İMZASIZ: Basın Sütunlarından: Yeni Emperyalizm, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 36-37, ("The New York Times" gazetesinde 8 Ağustos 1960 tarihinde yayımlanan, Sovyet emperyalizmi üzerine bir makale.)

İMZASIZ: Esas Davâ, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 2-5, (Tüm dünyada büyük bir tehlike halini alan Sovyet Rusya ile topyekûn mücadele edilmesi gerektiğini anlatan bir makale.)

İMZASIZ: İstanbul'da Azerbaycan İstiklâl Bayramı Kutlandı, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 43-52, (Azerbaycan istiklâlinin 44. yıldönümü münasebetiyle İstanbul'da düzenlenen kutlama töreninde, İlideniz Kurtulan, Hüseyin Baykara ve Av. Müstecip Ülküsal adlı kişiler tarafından verilen söylevler.)

İMZASIZ: Neu Ulm'de 28 Mayıs Bayramı, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 53-55, (Azerbaycan'ın bağımsızlığının 44. yıldönümü münasebetiyle Batı Almanya'nın Neu Ulm kentinde düzenlenen törenin anlatıldığı bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: Esir Azerbaycan, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 61-62, (Türkiye'de neşredilen "Yeni İstanbul" gazetesinde, Rus esareti altındaki Azerbaycan üzerine yazılmış bir deneme.)

İMZASIZ: Esir Milletlerin Kurtuluşu, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 2-4, (Sovyet esareti altındaki esir milletlerin kurtuluşa giden yolda yapması gerekenler üzerine kaleme alınmış bir makale.)

- İMZASIZ:** “Paris Bloku” Konferansının Bildirisi, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 18-19, (7-11 Temmuz 1962 tarihleri arasında Münih’te düzenlenen, Sovyetler Birliği Milletleri Kurtuluş Cemiyeti (Paris Bloku)’nin 10. Konferansı sonunda yayımlanan bildiri.)
- İMZASIZ:** Dış Komünist, İç Sömürgeci Bir Devlet; S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 2-5, (Rus ve Çin komünizminin perde arkasında saklı istilâ ve sömürgecilik faaliyetlerini konu alan bir makale.)
- İMZASIZ:** Azerbaycan Gençlik Derneğinin Yıllık Genel Kurul Toplantısı Yapıldı, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 20-21, (25 Kasım 1962 tarihinde yapılan Azerbaycan Gençlik Derneği Yıllık Genel Kurul Toplantısı’nın raporu.)
- İMZASIZ:** Azerbaycan Kültür Derneğinin 14. Yıllık Kongresi, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 22-23, (Azerbaycan Kültür Derneği 14. Yıllık Kongresi’nin raporu.)
- KAFLI, Kadircan:** Mirza Bala ve Bir Çağrı, S. 85, Nisan 1959, s. 12-13, (Mirza Bala’nın ulvî şahsiyeti üzerine kaleme alınmış bir makale.)
- KAFLI, Kadircan:** Özlenen Azerbaycan, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 58, (29 Nisan 1962 tarihinde İstanbul’da “Tercüman” gazetesinde yayımlanan ve Azerbaycan’ın tarihinden ve bugününden bahseden bir makale.)
- KARABAĞ, Müştak:** Kemal’lerin İzinde: Doğacak Güneş!.., S. 97, Nisan 1960, s. 19, (Azerbaycan’ın istiklâline tekrar kavuşacağını işleyen bir deneme.)
- KARABAĞ, Müştak:** Mayıs ve Milletim, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 8, (Türkiye’de yapılan 27 Mayıs 1960 ihtilâlini öven bir deneme.)
- KARABAĞ, Müştak:** Kemal’lerin İzinde: Yaz; Oğlum, Yaz..., S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 29, (Türklük ülküsünü işleyen bir deneme.)
- KARABAĞ, Müştak:** Nihal’e Mektup, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 30-31, (Bir genç kızın şahsında vatan için yazılmış bir mektup.)
- KARABAĞ, Müştak:** Komünizm ve Hürriyet, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 33-34, (Komünizmin hürriyet anlayışı üzerine yazılmış bir makale.)

- KARABAĞ, Müştak:** Millî Kurtuluş Hareketimiz ve Türk Gençliği, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 5-7, (Esaret altındaki Türk gençliğinin esaretten kurtulmak için yapması gerekenlerin anlatıldığı bir makale.)
- KARABAĞ, Müştak:** Düş ve Gerçek, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 27-28, (Bolşevik zindanlarında yapılan işkenceler üzerine kaleme alınan bir deneme.)
- KARABAĞ, Müştak:** Ulus Önderi, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 6-7, (Atatürk'ün önderliğinden ve şahsiyetinin büyüklüğünden bahseden bir makale.)
- KARACA, Ahmet M. :** Aras, S. 62, Mayıs 1957, s. 27, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- KARAKAYA, A. :** Çelebi Cihan ve Alphonse Daudet, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 18-21, (Şair Çelebi Cihan'ın, Fransız meslektaş Alphonse Daudet'ten etkilenişinin ele alındığı ve iki şairin mukayesesinin yapıldığı bir makale.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Sonsuz Arzu, S. 61, Nisan 1957, s. 5, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Kuşlarla Selam, S. 64, Temmuz 1957, s. 25, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Karlı Dağlar Ardına, S. 65, Ağustos 1957, s. 21, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Gurbet Ellerinden, S. 67, Ekim 1957, s. 8, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Hâlâ Eskisi Gibi, S. 67, Ekim 1957, s. 19, (Vatan ve hürriyet sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Hep Vatan İçindir, S. 67, Ekim 1957, s. 21, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Ağlayan Mısralar, S. 69, Aralık 1957, s. 11, (Azerbaycan'daki Sovyet Rus zulmünü konu alan bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Dün ve Bugün, S. 69, Aralık 1957, s. 14, (Hürriyet ve vatan konulu bir şiir.)

- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Hünerim, S. 69, Aralık 1957, s. 15, (Vatan ve hürriyet sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Vatan Sevgisi, S. 70, Ocak 1958, s. 18, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Promete, S. 70, Ocak 1958, s. 19-21, (Hürriyet özlemini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Sabir Gibi, S. 71, Şubat 1958, s. 10, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Promete II, S. 71, Şubat 1958, s. 15-16, (Hürriyet özlemini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Promete III, S. 72, Mart 1958, s. 19-22, (Hürriyet özlemini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** 27 Nisan, S. 73, Nisan 1958, s. 7, (Azerbaycan'ın istilâsı üzerine yazılmış bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Ankara, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 32-33, (Başkent Ankara konulu bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Garipler Sabahı, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 21, (Gurbet konusunu işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Ebediyet Yolcusu, S. 84, Mart 1959, s. 47, (Mirza Bala için kaleme alınmış bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** 28 Mayıs, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 8, (Bağımsızlık konusunu işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Hasret Üstüne Şiir, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 29, (Hasret üzerine yazılmış bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Sürgün, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 33, (Vatan özlemini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Değilse Vatan Üstüne, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 44, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Vatan Nasıl Can Verir? , S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 47, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Bir Aşk ki Aşka Benzemez, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 27, (Hürriyet aşkını işleyen bir şiir.)

- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** En Güzel Şiir: 27 Mayıs Şehidi, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 15, (Türkiye’de 27 Mayıs 1960 ihtilâlinde ölen bir teğmen için yazılmış bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Zafer Kartalları, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 30, (Azerbaycanlıların kahramanlıklarını anlatan bir şiir.)
- KENGERLİ, Dr. Mehmet:** Hunharcasına Boğulan Bir Ses, S. 61, Nisan 1957, s. 7-9, (Azerbaycan’ın işgalini işleyen bir deneme.)
- KENGERLİ, Dr. Mehmet:** Büyük Fikir Adamı Ahmet Ağaoğlu, S. 62, Mayıs 1957, s. 9-12, (Fikir adamı Ahmet Ağaoğlu’nun hayatını işleyen bir biyografi.)
- KENGERLİ, Dr. Mehmet:** Kardeş Yardımı, S. 66, Eylül 1957, s. 5-8, (Türk ordusunun Azerbaycan’a girişinin 39. yıldönümünü işleyen bir makale.)
- KENGERLİ, Dr. Mehmet:** Türkiye Cumhuriyeti 34 Yaşında, S. 67, Ekim 1957, s. 9-10, (Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunun 34. yıldönümü münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)
- KENGERLİ, Dr. Mehmet:** Büyük Kaybımızın 19.Yıldönümü Münasebetiyle, S. 68, Kasım 1957, s. 3-5, (Ulu önder Atatürk’ün 19. ölüm yıldönümü münasebetiyle kaleme alınmış bir deneme.)
- KENGERLİ, Dr. Mehmet:** Harp Sonu Sovyet Müstemleke Siyaseti ve Batılıların Mukabil Savunma Tedbirleri, S. 69, Aralık 1957, s. 4-8, (Sovyetlerin işgal politikası ve Batılı devletlerin buna mukabil savunma tedbirleri üzerine kaleme alınmış bir makale.)
- KENGERLİ, Dr. Mehmet:** Çağdaş Azerbaycan Tarihinde Ocak-Şubat Olayları, S. 71, Şubat 1958, s. 11-12, (1884 senesinden 1949 senesine kadar geçen zamanda ocak ve şubat aylarında meydana gelen ilginç olayları işleyen bir makale.)
- KENGERLİ, Dr. Mehmet:** Millî Bayramımızın Manâsı, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 5-6, (Azerbaycan bayrağının ifade ettiği manâya dair kaleme alınmış bir makale.)
- KESEMENLİ, Zührap:** Şehitlerimizi Unutmayalım, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 38, (Şehitler üzerine yazılmış bir deneme.)
- KEYKURUN, Naki:** Büyük Bir Hayırsever Hacı Zeynelabidin Takizade, S. 62, Mayıs 1957, s. 16-19, (Hacı Zeynelabidin Takizade ile ilgili anılar.)

- KEYKURUN, Naki:** Büyük Bir Hayırsever Hacı Zeynelabidin Takizade, S. 63, Haziran 1957, s. 21-24, (Hacı Zeynelabidin Takizade ile ilgili anılar.)
- KEYKURUN, Naki:** Mekteb-i Ruhânî (Azerbaycan İstikbâline Hazırlık Safhaları), S. 70, Ocak 1958, s. 5-7, (Millî şuuru uyandırmaya yönelik olan ve Azerbaycan istikbâline hazırlık safhalarından birini teşkil eden Mekteb-i Ruhânî'den bahseden bir makale.)
- KEYKURUN, Naki:** Adil Han Ziyathan'ın Vefatı Münasebetiyle, S. 70, Ocak 1958, s. 17-18, (Azerbaycan'ın bağımsızlığı yolunda çalışmış ve Millî Azerbaycan Cumhuriyeti'nde çeşitli siyasî görevlerde bulunmuş olan Adil Han Ziyathan'ın vefatı münasebetiyle kaleme alınan biyografisi.)
- KEYKURUN, Naki:** Hatıra Defterinden Bir Yaprak, S. 72, Mart 1958, s. 3-4, (Azerbaycan millî şairlerinden Ahmet Cevat ile ilgili anılar.)
- KEYKURUN, Naki:** Hatıra Defterinden Bir Yaprak, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 37-42, (Ruslara karşı yapılan mücadelelerin anlatıldığı bir anı.)
- KEYKURUN, Naki:** Kaçaklar, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 17-18, (Rus zulmüne karşı baş kaldıran, dağlarda kaçak yaşayıp Ruslarla mücadele eden kaçaklarla ilgili anı.)
- KEYKURUN, Naki:** Kaçak Nebi, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 24-26, (Ruslarla mücadele ederek Kaçak Nebi adıyla ün yapmış şahısla ilgili anı.)
- KEYKURUN, Naki:** Kaçak Nebi, S. 96, Mart 1960, s. 11-12, (Ruslarla mücadele ederek Kaçak Nebi adıyla ün yapmış bir şahısla ilgili anı.)
- KEYKURUN, Naki:** Difai Fırkasının Doğuş Sebepleri, S. 97, Nisan 1960, s. 14-15, (Rusların, Ermenilerle Türkleri birbirine düşürme çabalarıyla ilgili bir anı.)
- KEYKURUN, Naki:** Difai Fırkasının Doğuş Sebepleri, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 16-18, (Fırkanın doğuşunu sağlayan olaylarla ilgili anı.)
- KEYKURUN, Naki:** Difai Fırkasının Doğuş Sebepleri, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 22-23, (Difai Fırkası'nın Ruslarla olan mücadeleleriyle ilgili anı.)
- KEYKURUN, Naki:** Difai Fırkasının Doğuş Sebepleri, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 22-24, (Difai Fırkası'nın Ruslarla olan mücadeleleriyle ilgili anı.)

- KEYKURUN, Naki:** Kaçak Deliali, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 21-26, (Dağlarda kaçak yaşayarak Ruslarla mücadele eden ve ünü Türkiye'ye kadar ulaşmış bir mücahidin anıları.)
- KEYKURUN, Naki:** Deliali, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 13-15, (Dağlarda kaçak yaşayarak Ruslarla mücadele eden ve ünü Türkiye'ye kadar ulaşmış bir mücahidin anıları.)
- KEYKURUN, Salih:** Müstakil Azerbaycan Murahhas Heyetiyle Osmanlı Devleti Arasında İmzalanan 2 Mühim Tarihî Vesika, S. 63, Haziran 1957, s. 9-14, (Azerbaycan hükümeti ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan vesikaları işleyen bir makale.)
- KEYKURUN, Salih:** 28 Mayıs Münasebetiyle, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 46-47, (Tarihin mühim olaylarına tanıklık etmiş 28 Mayıs tarihinin uğurundan bahseden bir deneme.)
- KİTAPÇI, Yalçın:** 28 Mayıs, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 23, (28 Mayıs tarihine denk düşen iki mühim olayı konu alan bir deneme.)
- KÖMEK, Yaşar:** Ağlar, S. 60, Mart 1957, s. 22, (Azerbaycan'ın millî önderi Mehmet Emin Resulzade'nin ölümü üzerine yazılan bir şiir.)
- KÖMEK, Yaşar:** Her Şey Orda Başkadır, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 40, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- K.S.Ü. :** 23 Nisan, S. 73, Nisan 1958, s. 3-4, (23 Nisan 1920 tarihinin anlam ve öneminden bahseden bir makale.)
- KURTULAN, Ejder:** 27 Nisan 1920'de Azerbaycan Harbiye Mektebinin Durumu, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 18-21, (Azerbaycan Harbiye Mektebi'nde meydana gelen olaylarla ilgili anı.)
- KURTULAN, Ejder:** Azerbaycan Parlâmentosunun 28 Şubat 1919 Tarihli Toplantısından, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 11-15, (Azerbaycan parlâmentosunun 28 Şubat 1919 tarihli toplantı raporu.)
- KURTULAN, İldeniz:** Sibirya Konukları, s. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 35, (Vatanı uğrunda şehit olanları öven bir şiir.)
- KURTULAN, İldeniz:** Mirza Bala'nın Son Günleri, S. 84, Mart 1959, s. 54-57, (Mirza Bala'nın son günleri ile ilgili bir anı.)

- KURTULAN, İldeniz:** Hâza Kitab-ü Âsâril-Cemal, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 33-36, (Müellifi bilinmeyen ve Azerî tarihinin hanlık devrinden bahseden “Hâza Kitab-ü Âsâril-Cemal” adlı eseri tanıtan yayın tanıtım.)
- KURTULAN, İldeniz:** Hâza Kitab-ü Âsâril-Cemal, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 19-23, (Müellifi bilinmeyen ve Azerî tarihinin hanlık devrinden bahseden “Hâza Kitab-ü Âsâril-Cemal” adlı eseri tanıtan bir yayın tanıtım.)
- KURTULAN, İldeniz:** Hâza Kitab-ü Âsâril-Cemal, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 24-27, (Müellifi bilinmeyen ve Azerî tarihinin hanlık devrinden bahseden “Hâza Kitab-ü Âsâril-Cemal” adlı eseri tanıtan yayın tanıtım.)
- KURTULAN, İldeniz:** Abbas Mirza Şerifzâde, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 34-37, (Abbas Mirza Şerifzâde’nin biyografisi.)
- KURTULAN, İldeniz:** Azerbaycan Posta Pulları, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 21-24, (Azerbaycan tarihindeki posta pullarından bahseden bir makale.)
- KURTULAN, İldeniz:** Genç Nesile Emanet Edilen Kutsal Ülkü, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 37-39, (Bir okura hitaben yazılmış, Azerbaycan’ın kutsal ülkesünü işleyen bir makale.)
- KURTULAN, İldeniz:** Azerî Yazısının Değişim Tablosu, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 28-32, (Azerî alfabesinin zaman içerisindeki değişimini anlatan bir makale.)
- KURTULAN, İldeniz:** İstilâyı Kutlayanlara, S. 97, Nisan 1960, s. 4-5, (Azerbaycan’ın Sovyet Rusya tarafından istilâsını kutlayan Azerîlere sitemkâr bir söylev.)
- KURTULAN, İldeniz:** “Tutsak Uluslar Haftası” Üzerine, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 3-4, (“Tutsak Uluslar Haftası”nın önemi ve bu tutsak ulusların tutsaklıktan kurtarılması hususunda yapılması gerekenleri işleyen bir makale.)
- KURTULAN, İldeniz:** Toprak Reformu, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 10-12, (Müsavat Halk Partisi’nin, toprak derebeyliğini önleyen toprak reformu üzerine kaleme alınmış bir makale.)
- KURTULAN, İldeniz:** Azerbaycan, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 26-28, (“Azerbaycan” dergisinin 100. sayısının çıkması üzerine dergiyi tanıtan bir yayın tanıtım.)

- KURTULAN, İldeniz:** İşçi Problemi, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 7-10, (İşçi problemi ile ilgili olarak Müsavat Partisi'nin 1919 yılı programı ve 1936 yılının "Yeni Program Esasları" üzerine kaleme alınmış bir makale.)
- KURTULAN, İldeniz:** Yeni Yayınlar, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 27-29, (Dr. Baymirza Hayit'in "Komünist Emperyalizmi Karşısında Türkistan" adlı eserinin tanıtıldığı yayın tanıtım.)
- KÜRŞAT:** Nişan Yeri Var, S. 61, Nisan 1957, s. 23, (Aşk temasını işleyen bir şiir.)
- KÜRŞAT:** Vahit'ten Gazeller, S. 63, Haziran 1957, s. 8, (Musiki konusunu işleyen bir şiir.)
- KÜRŞAT:** Anam Yar, S. 63, Haziran 1957, s. 30, (Aşk konusunu işleyen bir Azerbaycan halk türküsü.)
- LEVEND, Agâh Sırrı:** Doğumunun 100. Yıldönümünde Azerî Şairi Ali Ekber Sabir, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 56-57, (Azerî şair Ali Ekber Sabir'in hayatı ve eserleri hakkında yazılmış bir makale.)
- M.B. :** Basın Sütunlarından: 27 Nisan Faciasının Mânası, S. 97, Nisan 1960, s. 30, (27 Nisan 1920 tarihinde Azerbaycan'ın işgal edilmesi üzerine kaleme alınmış bir makale.)
- MEHTERBAŞIOĞLU:** Anadolu-Kafkas-Azerbaycan, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 66-68, (Kerim Yayıncı'nın "Anadolu-Kafkas-Azerbaycan" adlı şiir kitabı hakkında yazılmış bir makale.)
- MİRZA, Abay:** Azerbaycan Gazeli, S. 59, Şubat 1957, s. 9, (Yurt sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- MİRZA, Abay:** Hürriyet Meleşine, S. 69, Aralık 1957, s. 13, (Hürriyet özlemini işleyen bir şiir.)
- MUHABİR:** Cafer Kırımer'i Anma Töreni, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 31-34, (Kırım istiklâl davasının lideri ve büyük Türkçü merhum Cafer Kırımer için 24 Temmuz 1960 tarihinde Kırım Türkleri Yardımlaşma Cemiyeti tarafından İstanbul'da tertip edilen anma törenini ve Cafer Kırımer'in hayatını konu alan bir köşe yazısı.)

- NART:** 11 Mayıs Şimali Kafkas İstiklâli, S. 61, Mayıs 1957, s. 24-25, (Şimali Kafkasya'nın 11 Mayıs 1918 tarihinde istiklâlini kazanması konusunu işleyen bir makale.)
- O'CONNER, Edward:** Bir Amerikalının Cevabı, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 48-49, ("New York Times" gazetesinin 1 Şubat 1960 tarihli sayısından tercüme edilen, "Esir Milletler Haftası"ndan bahseden bir mektup.)
- ODER, Kerim:** 28 Mayıs Münasebetiyle, S. 62, Mayıs 1957, s. 13-14, (28 Mayıs 1918'de Azerbaycan'ın istiklâlini kazanması münasebetiyle 27 Nisan 1920'de istilâ edilmesini konu alan bir makale.)
- ODER, Kerim:** Dumlupınar Zaferi, S. 65, Ağustos 1957, s. 4-6, (Anadolu'nun Türkleşmesini işleyen bir makale.)
- ODER, Kerim:** Kaybettiğimiz Büyük Değer, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 9-10, (Mirza Bala hakkında kaleme alınmış bir deneme.)
- ODER, Kerim:** Tibet İsyanı ve Zulme Mukabele Hakkı, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 4-6, (Tibet'in 1951 yılında Çin tarafından istilâ edilmesi üzerine kaleme alınmış bir makale.)
- ODER, Kerim:** Millî ve Ferdî İstiklâl, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 4-6, (Millî ve ferdî istiklâl konusunda kaleme alınmış bir deneme.)
- ORHON, Orhan Seyfi:** Bir Bakıma Yeni Yıl Nevruz, S. 60, Mart 1957, s. 26, (Nevruzun Türk kültüründeki yeri üzerine kaleme alınmış bir deneme.)
- OTAYLI, R. Ö. :** Ağlar, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 26, (Hürriyet özlemini dile getiren bir şiir.)
- ÖCAL, Fazlhoğlu Cemal Oğuz:** Ergenekon Bayramı, S. 60, Mart 1957, s. 31, (23 Mart 1957 Cumartesi günü Azerbaycan Kültür Derneği menfaatine Eskişehir'de düzenlenen "Ergenekon Gecesi"nin anlam ve önemine dair kaleme alınmış bir şiir.)
- ÖZ. :** 27 Nisan, S. 85, Nisan 1959, s. 4, (Van'da çıkan "Van Sesi" gazetesinde yayımlanan ve Azerbaycan'ın 27 Nisan 1920 tarihinde Ruslar tarafından istilâ edilmesine dair kaleme alınan bir makale.)
- ÖZ. :** Resulzade, S. 85, Nisan 1959, s. 8, ("Van Sesi" gazetesinde Resulzade hakkında kaleme alınmış bir deneme.)

- ÖZ. :** Bir İstiklâl Günü, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 36-37, (“Van Sesi” gazetesinde, 28 Mayıs 1918 tarihinde Azerbaycan’ın bağımsızlığını ilân etmesine dair kaleme alınmış bir makale.)
- ÖZER, Aziz:** Kars’ta Oynanan Millî Oyunlar Hakkında, S. 71, Şubat 1958, s. 17-19, (Yazı ve yazar adı derginin kapağında olmasına rağmen derginin içinde eksik sayfa bulunduğundan yazı metni dergide yoktur.)
- R.A. :** Büyük Ölü, S. 60, Mart 1957, s. 10, (Mehmet Emin Resulzade’nin ölüm yıldönümü üzerine onun ulvî şahsiyetini kaleme alan bir deneme.)
- RESULZADE, Mehmet Emin:** Ne Büyük Bayram, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 7-8, (Azerbaycan’ın 28 Mayıs 1918 tarihinde ilân ettiği istiklâli üzerine kaleme alınan bir makale.)
- RESULZADE, Mehmet Emin:** İman Günü, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 34-35, (İki senelik Müsavat devrinin Azerbaycan halkı üzerinde bıraktığı millî tesiri ve bu tesirin neticelerini konu alan bir makale.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 58, Ocak 1957, s. 20-21, (Ev hanımlarına kocalarının zulümlerinden korunmaları için nasihatler veren bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 59, Şubat 1957, s. 20, (Azerbaycan’ın bağımsızlık mücadelelerini anlatan bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 60, Mart 1957, s. 23-24, (Azerbaycan’ın işgal edilmesini işleyen bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 61, Nisan 1957, s. 21-22, (Gençlere nasihatler içeren bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 68, Kasım 1957, s. 15, (Halka öğütler veren bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 69, Aralık 1957, s. 12, (Çocuk yetiştirme üzerine halka öğütler veren bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 70, Ocak 1958, s. 24, (Hayatın gerçeklerini anlamaya çağıran bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 71, Şubat 1958, s. 31, (Ahlakî öğütler veren bir şiir.)

- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 73, Nisan 1958, s. 18, (Azerbaycan'ın içinde bulunduğu buhranlı durumu işleyen bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 36-37, (İnsanın paraya olan düşkünlüğünü yeren bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 42, (Bir gencin ölümcül derdini anlatan bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** "Debistan" da Kapandı, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 43, ("Debistan" mecmuasının kapanmasını konu alan bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 26-28, (Türklerin geçmişten bugüne mücadelelerini konu alan bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 28, (Korku ve cesaret duygularının işlendiği bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 85, Nisan 1959, s. 18, ("Taze Hayat" gazetesinde Mehmed Zade'nin "Sen diyen oldu, men diyen?!..." nakaratlı şiirine cevaben yazılmış bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 24, (Sabrın önemini belirten bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 47, (Hürriyet temasını işleyen bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 41, (Bilge bir şahsın toy bir delikanlıya öğütlerini içeren bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 35-36, (İran şahı Mehmet Ali Şah için yazılmış bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 96, Mart 1960, s. 27-28, (Pişmanlık ve şikâyet üzerine yazılmış bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 97, Nisan 1960, s. 28-29, (Bahtın kötülüğünü işleyen bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 22, (İnsanların bencilliğinden yakınan bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 54, (Doğru yoldan sapan insanlar üzerine kaleme alınmış bir şiir.)

- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 35, (Müsrifliği hicveden bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 71, (Tüm hayatını tembellikle geçiren kişileri hicveden bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 40, (Kur'an'ı yanlış yorumlayan sözde âlimler üzerine yazılmış bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 35-36, (İlim ve irfana değer vermeyen insanları hicveden bir şiir.)
- SAKMAR, M. :** Esir Milletler Haftası, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos- Eylül 1960, s. 5-8, ("Esir Milletler Haftası" üzerine yazılan olumsuz bir makalenin tezini çürütmek için kaleme alınmış bir makale.)
- SEFERLİ, İslâm:** Anadili, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 61, (Ana dilin önemini konu alan bir şiir.)
- SEVDİYAR, Muhittin:** Çelebi Cihan'ı Anarken, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 6-12, (Kırım Cumhurbaşkanı Çelebi Cihan'ın Ruslarla mücadelesinin kaleme alındığı bir makale.)
- SEVDİYAR, Muhittin:** Azerbaycan'ın Acıklı Durumu, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 17-22, (Azerbaycan'ın içinde bulunduğu kötü durumu konu alan bir makale.)
- ŞAMİL, Sait:** "Hukukçular Kongresi", S. 68, Kasım 1957, s. 6-8, (7-11 Kasım 1957 tarihleri arasında Şam'da düzenlenen "Asyalı ve Afrikalı Hukukçular Konferansı"na Kızıl Rus-Çin mahkumu milletler adına sunulan muhtırayı içeren konferans.)
- ŞAMİL, Sait:** Dostum Mirza Bala, S. 85, Nisan 1959, s. 9, (Mirza Bala'nın konu alındığı bir deneme.)
- TAYMAS, A. Battal:** Mirza Bala Kutluk'u Anarken, S. 84, Mart 1959, s. 40-42, (Mirza Bala hakkında kaleme alınmış bir makale.)

- TAYMAS, A. Battal:** Rahmetlik Cafer Seydahmet Kırımer'den Kısa Hatıralarım, S. 97, Nisan 1960, s. 10-14, (Yazarın, Cafer Seydahmet Kırımer ile ilgili bazı anıları.)
- TEKİN, Ahmet:** Turan Türk'ündür, S. 62, Mayıs 1957, s. 29, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- TEKİNER, Süleyman:** Celil Mehmet Kuluzade'nin 25 nci Ölüm Yıldönümüne Hasredilen Bir Makale Münasebetiyle (1), S. 59, Şubat 1957, s. 7-8, (Celil Mehmet Kuluzade'nin 25. ölüm yıldönümüne hasredilen bir makale münasebetiyle yapılan söylev.)
- TEKİNER, Süleyman:** Mukayeseye Değer Tarihî İki Senet (1), S. 59, Şubat 1957, s. 10-11, (Macaristan ve Azerbaycan'ı Rusya'nın istilâsı üzerine radyodan verilen bir söylev.)
- TEKİNER, Süleyman:** Komünist Anlayışına Göre İhtilâl ve Aksi İhtilâl (1), S. 59, Şubat 1957, s. 21-23, (Sovyet katliamlarının "ihtilâl" kisvesiyle maskelenmeye çalışılması üzerine radyoda yayınlanan bir söylev.)
- TEKİNER, Süleyman:** Beynelmilel Mahiyetteki İhtilaflı Meselelerin Halli Hususunda İki Görüş Tarzı, S. 67, Ekim 1957, s. 16-17, (Uluslar arası mahiyetteki ihtilaflı iki ayrı meselenin çözümü hususunda Birleşmiş Milletler Cemiyeti'nin iki ayrı görüş tarzını değerlendiren bir söylev.)
- TEKİNER, Süleyman:** 28 Nisan Yaklaşırken, S. 73, Nisan 1958, s. 5-6, (28 Nisan 1920 tarihinde Azerbaycan'da Sovyet Rusya tarafından yapılan sözde "inkılâp" üzerine yapılmış bir söylev.)
- TEKİNER, Süleyman:** İdeler-İdeolojiler-İdeologlar, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 31-32, (Azerbaycan ülküsünün anlatıldığı bir makale.)
- TEKİNER, Süleyman:** Bir Azerî Şairinin Yeni Çıkan Bir Şiir Kitabı Münasebetiyle, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 63-66, (Muhaceretteki muktedir Azerî şairlerden Kerim Yayıncı'nın yeni çıkan "Anadolu, Kafkas, Azerbaycan'a Armağan" adlı şiir kitabı hakkında Münih "Azadlık Radyosu"nda verilen bir söylev.)
- TOKTAMIŞOĞLU:** Kitaplar ve Broşürler Arasında, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 34-36, (Dr. Tahir Çağatay'ın "Kızıl İmperyalizm" adlı kitabını tanıtan bir yayın tanıtım.)

- TÜRK YURDU:** Mahkûm Türk İllerinin Büyük Bir Kaybı, S. 85, Nisan 1959, s. 14, (“Türk Yurdu” adlı derginin 2. sayısında Mirza Bala’nın, vefatı münasebetiyle kaleme alınan biyografisi.)
- URAL, Ahet:** Azerbaycan’ın Büyük Evladı M. Emin Resulzade, S. 72, Mart 1958, s. 5-6, (Mehmet Emin Resulzade hakkında kaleme alınmış bir deneme.)
- URAL, Ahet:** Millî Matem, S. 73, Nisan 1958, s. 8-10, (Azerbaycan’ın, 27 Nisan 1920’de tarihinde işgal edilmesini işleyen bir makale.)
- URAL, Ahet:** Şanlı Bir Bayram, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 33, (28 Mayıs 1918 bağımsızlık üzerine kaleme alınmış bir deneme.)
- URAL, Ahet:** Vatan Borcu, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 4-5, (Vatansever gençlerden beklenenler üzerine kaleme alınmış bir makale.)
- URAL, Ahet:** Mirza Bala, S. 96, Mart 1960, s. 6, (Mirza Bala hakkında kaleme alınmış bir deneme.)
- URAL, Şinasi:** 27 Nisan, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 16, (Azerbaycan’ın 27 Nisan 1920 tarihinde işgal edilmesine karşı duyulan kinin ve nefretin kaleme alındığı bir deneme.)
- ÜLKÜSAL, Av. Müstecip:** Mirza Bala, S. 84, Mart 1959, s. 48-49, (Mirza Bala’nın, vefatı münasebetiyle kaleme alınmış biyografisi.)
- ÜLKÜSAL, Av. Müstecip:** Büyük Kayıp, S. 97, Nisan 1960, s. 6-10, (Kırım Türklerinin lideri Cafer Seydahmet Kırımer’in, vefatı dolayısıyla kaleme alınan biyografisi.)
- ÜLKÜSAL, Av. Müstecip:** Millî İnkılâp ve Dış Türkler, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 5-7, (27 Mayıs 1960 tarihinde Türkiye’de yaşanan ihtilâli konu alan bir makale.)
- VAHAP, A. :** Dr. Kasım Kasımcı, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 45-46, (Azerbaycan’ın tanınmış simalarından hukukçu bir ilim adamı olan Prof. Dr. Kasım Kasımcı’nın biyografisi.)
- VOLKAN, Ali:** İstiklâl Hasreti, S. 69, Aralık 1957, s. 3, (Hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- VOLKAN, Ali:** İstiklâl Hayatımızdan Bir Hatıra, S. 74-75, s. Mayıs-Haziran 1958, s. 44-45, (1919’da Azerbaycan millî mücadelesinin gerçekleştiği zamanda geçen bir anı.)

- VOLKAN, Ali:** Mücadele Cephemizin Acı Bir Kaybı, S. 84, Mart 1959, s. 62, (Mirza Bala'nın vefatı münasebetiyle kaleme alınan ve Mirza Bala'yı konu alan bir deneme.)
- VOLKAN, Ali:** Gültekin'in İzinden, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 38-41, (Teymur Ateşli'nin edebî hayatını kaleme alan bir makale.)
- VOLKAN, Ali:** Altun Yurduma, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 28, (İstiklâl ve Azerbaycan zerine yazılmış bir şiir.)
- VOLKAN, Ali:** Vatan Hasreti, S. 100-101-102, Temmuz-Aġustos-Eylül 1960, s. 34, (Vatana duyulan hasretin dile getirildiġi bir şiir.)
- VOLKAN, Ali:** Millî Savaş, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 32, (Baġımsızlık uġrunda verilen savaşları anlatan bir şiir.)
- VOLKAN, Azer:** Ardından, S. 60, Mart 1957, s. 9, (M. E. Resulzade'nin ölüm yıldönümü üzerine yapılan bir söyleşi.)
- VOLKAN, Nergiz:** Mehmet Emin Beye, S. 60, Mart 1957, s. 30, (Mehmet Emin Resulzade'ye hitaben yazılmış bir şiir.)
- V.Y. :** Azerbaycan Beş Yaşında, S. 61, Nisan 1957, s. 13, ("Azerbaycan" dergisinin kuruluşunun 5. yıldönümü üzerine kaleme alınmış bir köşe yazısı.)
- V.Y. :** Eşref Demircan, S. 62, Mayıs 1957, s. 14-15, (Müsavat Partisi'nin ön saflarında yer alan ve millî istiklâl mücadelesine katılarak istiklâl ülküsünü yaymaya alışan Eşref Demircan'ın, 10. Ölüm yıldönümü münasebetiyle kaleme alınan biyografisi.)
- YAYCILI, Kerim:** Kitaplar ve Dergiler Arasında, S. 58, Ocak 1957, s. 22-23, ("Irak Türkleri", "Dergi" ve "Kırım Dergisi" adlı dergileri tanıtın bir yayın tanıtım.)
- YAYCILI, Kerim:** Türk İllerinden Uzakta Kalan Hemşehrime, S. 68, Kasım 1957, s. 5, (Vatan hasretini işleyen bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** mit Güneşi, S. 69, Aralık 1957, s. 9, (Memleket özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** Büyüyen mitler, S. 70, Ocak 1958, s. 7, (Baġımsızlık özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** Gkgl, S. 70, Ocak 1958, s. 23, (Azerbaycan'ın işgali üzerine yazılmış bir şiir.)

- YAYCILI, Kerim:** Yurdum ve Bayrağım, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 12, (Yurt ve bayrak sevgisini işleyen bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** Açık Mektuplar, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 33, (Mehmet Emircan'a ve Süleyman Tekiner'e hitaben yazılmış ve onların başarılarını kutlayan mektuplar.)
- YAYCILI, Kerim:** İstiklâl Uğrunda, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 14, (İstiklâl ümidinin işlendiği bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** Gençliğe, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 15-17, (Gençliğe hitaben yazılmış ve istiklâl özlemini dile getiren bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** Mirza Bala İçin, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 17-18, (Mirza Bala için yazılmış bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** M. E. Resulzade ile Mirza Bala'ya Karşı Duyulan Umumî Hürmet ve Sevgi, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 35-36, (Mehmet Emin Resulzade ile Mirza Bala'ya karşı halkın duyduğu sevgi ve hürmeti konu alan bir makale.)
- YAYCILI, Kerim:** Alageyik Masalı, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 11, (Mehmet Emin Resulzade'ye hitaben yazılmış bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** Şehit Teğmen, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 7, (Şehit olmuş bir teğmen için yazılmış bir şiir.)
- YAZI HEYETİ:** "Azerbaycan" 8 Yaşında, S. 97, Nisan 1960, s. 23, ("Azerbaycan" dergisinin 8. yılını doldurması dolayısıyla kaleme alınan bir köşe yazısı.)
- YENER, Ahmet:** Azerbaycan Kültür Derneği Başkanlığına, S. 61, Nisan 1957, s. 12, (Azerbaycan Kültür Derneği Başkanlığına, Azerbaycan'ın işgal edilmesi konusunda yazılmış bir mektup.)
- YILDIRIM, Elmas:** Susun, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 39, (Azerbaycan'ın kurtuluş mücadelesini anlatan bir şiir.)
- YURTSEVER, A.V. :** Yeni Yıla Girerken, S. 58, Ocak 1957, s. 3-5, (Yeni bir yıla girerken geride kalan 1956 yılının genel bir değerlendirmesini yapan bir makale.)
- YURTSEVER, A.V. :** Ismarlama Bir Cevap, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 7-11, (İsviçre'de bir gazetede yayımlanan yazısı münasebetiyle Haiyit

ismindeki bir muharrire Moskova'nın buyruğu ile yazılmış, Şeref Raşidov imzalı ısmarlama bir cevap yazısını konu alan bir makale.)

YURTSEVER, A.V. : Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 31-34, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)

YURTSEVER, A.Vahap : Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 58, Ocak 1957, s. 6-8, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)

YURTSEVER, A.Vahap : Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 59, Şubat 1957, s. 17-19, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)

YURTSEVER, A.Vahap : 1957 Senesi, S. 70, Ocak 1958, s. 2-5, (1957 yılı içinde de devam eden, Rusya'nın tecavüz ve istilâ politikasını anlatan bir makale.)

YURTSEVER, A.Vahap : Fesatçı Telkinler, S. 71, Şubat 1958, s. 4-7, (Rusya'nın Türk devletlerini birbirine düşürmek için oynadığı oyunları işleyen bir makale.)

YURTSEVER, A.Vahap : Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 13-18, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)

YURTSEVER, A.Vahap : Sovyetlerin Din Düşmanlığı, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 23-28, (Sovyet Rusya'nın Türklere İslâm dinini unutturmak için yaptığı mezalimleri anlatan bir makale.)

YURTSEVER, A.Vahap : Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 21-23, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)

YURTSEVER, A.Vahap : Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 19-21, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)

YURTSEVER, A.Vahap : Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 85, Nisan 1959, s. 16-17, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)

- YURTSEVER, A.Vahap** : (Azerbaycan) 7 Yaşında, S. 85, Nisan 1959, s. 28, (Azerbaycan dergisinin 7. yılı münasebetiyle dergiyi tanıtan bir makale.)
- YURTSEVER, A.Vahap** : 43 Senelik Arkadaşım Mirza Bala, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 16-24, (Vahap Yurtsever'in Mirza Bala ile geçen çeşitli hatıralarının kaleme alındığı bir anı.)
- YURTSEVER, A.Vahap** : Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 26-31, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A.Vahap** : Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 13-17, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A.Vahap** : Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 19-22, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A.Vahap** : Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 25-30, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A.Vahap** : Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 36-39, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A.Vahap** : Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 96, Mart 1960, s. 13-16, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A.Vahap** : Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 97, Nisan 1960, s. 16-19, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A.Vahap** : Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 18-21, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A.Vahap** : Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 24-26, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)

- YURTSEVER, A.Vahap** : Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 25-28, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A.Vahap** : Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 13-15, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A.Vahap** : Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 8-11, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A.Vahap** : Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 7-11, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YUSUFBEYLİ, Nesip Bey**: Azerbaycan Millî Hükümetinin 28 Mayıs 1919 Tarihli Beyannamesi, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 6,36, (Azerbaycan millî hükümetinin 28 Mayıs 1919 tarihli beyannamesi.)
- ZUSY, Fred, J.** : Rusya'daki Milliyet Grupları, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 47-48, (Rusya'daki esir milletlerin desteklenmesi ve Güney Irak'ta kurulmaya çalışılan Kürt devletinin önlenmesi yolundaki politikalardan bahseden bir makale.)

1.2. KONULARINA GÖRE YAZILAR

1.2.1. Askerî Şahsiyetler

BEHBUT, Baba: Albay Aslan Berkan'ı Kaybettik, S. 67, Ekim 1957, s. 18-19, (Millî Azerbaycan ordusunda görev yapmış Albay Aslan Berkan'ın vefatı münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)

BEHBUT, Baba: Merhum Cihangir Berker'i Kaybettik, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 40, (Vefatı münasebetiyle General Cihangir Berker'in hayatını anlatan bir biyografi.)

1.2.2. Dernek Faaliyetleri

İMZASIZ: Azerbaycan Kültür Derneğinin 9 ncü Kongresi, S. 58, Ocak 1957, 16-19,27 (Azerbaycan Kültür Derneği'nin 27 Ocak 1957 tarihli 9. kongresini anlatan bir rapor.)

İMZASIZ: Azerbaycan Kültür Derneğinin 29 Mart 1958 Tarihinde Yapılan Yıllık Kongresi, S. 72, Mart 1958, s. 23-25, (29 Mart 1958 tarihinde yapılan, Azerbaycan Kültür Derneği'nin 10. Yıllık Kongresi'nin idare heyeti raporu.)

İMZASIZ: Azerbaycan Kültür Derneğinin 11. Kongresi, S. 85, Nisan 1959, s. 26-27, (Azerbaycan Kültür Derneği'nin 18 Nisan 1959 tarihinde yapılan 11. Kongresi'nde sunulan 1958 yılı İdare Heyeti raporu.)

İMZASIZ: Azerbaycan Kültür Derneğinin XII. Kongresi, S. 97, Nisan 1960, s. 24-27, (Azerbaycan Kültür Derneği'nin 9 Nisan 1960 tarihinde dernek merkezinde gerçekleştirilen XII. kongreye İdare Heyeti'nin sunduğu faaliyet raporu.)

İMZASIZ: Azerbaycan Gençlik Derneğinin Yıllık Genel Kurul Toplantısı Yapıldı, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 20-21, (25 Kasım 1962 tarihinde yapılan Azerbaycan Gençlik Derneği Yıllık Genel Kurul Toplantısı'nın raporu.)

İMZASIZ: Azərbaycan Kültür Derneğinin 14. Yıllık Kongresi, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 22-23, (Azərbaycan Kültür Derneği 14. Yıllık Kongresi'nin raporu.)

KURTULAN, Ejder: Azərbaycan Parlâmentosunun 28 Şubat 1919 Tarihli Toplantısından, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 11-15, (Azərbaycan parlâmentosunun 28 Şubat 1919 tarixli toplantı raporu.)

1.2.3. Edebî Yazılar

A.V.Y. : “Kız Kalesi” Hakkında Birkaç Söz, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 16-17, (Kız Kalesi manzumesinin yazılış serencamı ve müellifi ile geçirilen hapishane günlerinin anlatıldığı bir anı.)

AZERBAYCAN: Mirza Feth-Ali Ahundzade'nin Tiyatro Eserlerindeki Azərbaycan Halk Hayatı ve Muasır Temayüllər, S. 64, Temmuz 1957, s. 21-23, (Mirza Fethali Ahundzade'nin tiyatro eserlerindeki toplum hayatını ve muasır temayülleri anlatan bir makale.)

AZERBAYCAN: Kitaplar ve Dergiler Arasında: Türkistan Hakkında Yeni Bir Eser, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 29-30, (Doç. Dr. Tahir Çağatay'ın “Türkistan'da İstismar Vasıtası Olarak Geliştirilen Pamukçuluk” adlı eserini tanıtan bir yayın tanıtım.)

AZERBAYCAN: Ali Şir Nevai, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 30, (Doğu Türkistan Göçmenler Cemiyeti tarafından neşredilen “Ali Şir Nevai” adlı eseri tanıtan bir yayın tanıtım.)

BAYKARA, Hüseyin: Mirza Bala'nın Şiirleri, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 10-12, (Mirza Bala'nın şiirlerini ve şairliğini konu alan bir makale.)

FINDIKOĞLU, Prof. Dr. Ziyaeddin Fahri: Bir Azeri Şairinin Kasıdasi, S. 66, Eylül 1957, s. 12-13, (Nazır adlı bir Azerî şairin kasidesini konu alan bir makale.)

KARABAĞ, Müştak: Nihal'e Mektup, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 30-31, (Bir genç kızın şahsında vatan için yazılmış bir mektup.)

KARAKAYA, A. : Çelebi Cihan ve Alphonse Daudet, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 18-21, (Şair Çelebi Cihan'ın, Fransız meslektaş Alphonse Daudet'ten etkilenişinin ele alındığı ve iki şairin mukayesesinin yapıldığı bir makale.)

MEHTERBAŞIOĞLU: Anadolu-Kafkas-Azerbaycan, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 66-68, (Kerim Yayıncı'nın "Anadolu-Kafkas-Azerbaycan" adlı şiir kitabı hakkında yazılmış bir makale.)

TEKİNER, Süleyman: Bir Azerî Şairinin Yeni Çıkan Bir Şiir Kitabı Münasebetiyle, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 63-66, (Muhaceretteki muktadir Azerî şairlerden Kerim Yayıncı'nın yeni çıkan "Anadolu, Kafkas, Azerbaycan'a Armağan" adlı şiir kitabı hakkında Münih "Azadlık Radyosu"nda verilen bir söylev.)

1.2.4. Edebî Şahsiyetler

AZERBAYCAN: Nesimî Hakkında Konferans, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 13, (Azerbaycan şairi Nesimî'ye dair bir konferans.)

ERTAYLAN, Prof. İsmail Hikmet: Nesimi, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 14-19, (Şair Nesimi'yi anlatan bir konferans.)

ERTAYLAN, Prof. İsmail Hikmet: Nesimi (Devam), S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 13-17, (Şair Nesimi'nin edebî kişiliği ve eserlerinin anlatıldığı bir konferans.)

ERTAYLAN, Ord. Prof. İsmail Hikmet: Nesimi (Devam), S. 85, Nisan 1959, s. 22-25, (Şair Nesimi'nin anlatıldığı bir konferans.)

KEYKURUN, Naki: Hatıra Defterinden Bir Yaprak, S. 72, Mart 1958, s. 3-4, (Azerbaycan millî şairlerinden Ahmet Cevat ile ilgili anılar.)

KURTULAN, İldeniz: Abbas Mirza Şerifzâde, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 34-37, (Abbas Mirza Şerifzâde'nin biyografisi.)

LEVEND, Ağâh Sırrı: Doğumunun 100. Yıldönümünde Azerî Şairi Ali Ekber Sabir, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 56-57, (Azerî şair Ali Ekber Sabir'in hayatı ve eserleri hakkında yazılmış bir makale.)

- TEKİNER, Süleyman:** Celil Mehmet Kuluzade'nin 25 nci Ölüm Yıldönümüne Hasredilen Bir Makale Münasebetiyle (1), S. 59, Şubat 1957, s. 7-8, (Celil Mehmet Kuluzade'nin 25. ölüm yıldönümüne hasredilen bir makale münasebetiyle yapılan söylev.)
- VOLKAN, Ali:** Gültekin'in İzinden, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 38-41, (Teymur Ateşli'nin edebî hayatını kaleme alan bir makale.)

1.2.5. Eleştiriler

- İMZASIZ:** "Mücahit" Mecmuası Protesto Ediliyor, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 42-43, (Ankara'da çıkan "Mücahit" dergisinin Nisan 1959 tarihli sayısında Mehmet Emin Resulzade ve Mirza Bala hakkında yazılan yazıya karşılık gerçekleri yansıtmadığı gerekçesiyle yazılan protesto mektubu.)
- İMZASIZ:** "Siyavuş" ve Hüseyin Cavit Üzerine..., S. 96, Mart 1960, s. 28-29, (Hüseyin Cavit'in "Siyavuş" adlı tiyatro eseri hakkında H. Mehdi tarafından yazılan eleştirel yazıya mukabil yazılmış bir eleştiri.)

1.2.6. Fikrî Yazılar

- AZERBAYCAN:** Millî Servetimizi Kaptırmayalım, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 16-17, (Millî değerlere sahip çıkmanın önemini anlatan bir makale.)
- İMZASIZ:** İdeoloji İhtilâfı, S. 59, Şubat 1957, s. 1-3, (Sovyet ideolojisi ile diğer komünist devletlerin ideoloji ihtilâfı üzerine yazılan bir makale.)
- İMZASIZ:** İdeal Aşk, S. 63, Haziran 1957, s. 1-4, (İdealizm ve ideal aşkı üzerine yazılmış bir makale.)
- İMZASIZ:** Propaganda Silâhlanması, S. 68, Kasım 1957, s. 1-2, (Yıkıcı komünist faaliyetlere karşı kullanılacak en güçlü silahın propaganda olduğunu anlatan bir makale.)
- İMZASIZ:** İstiklâl Ülküsü, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 1-2, (Rusların, Azerîlere bağımsızlık ülküsünü unutturmak için yaptığı maddî ve manevî işkenceleri konu alan bir makale.)

- KARABAĞ, Müştak:** Kemal’lerin İzinde: Doğacak Güneş!..., S. 97, Nisan 1960, s. 19, (Azerbaycan’ın istiklâline tekrar kavuşacağını işleyen bir deneme.)
- KARABAĞ, Müştak:** Komünizm ve Hürriyet, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 33-34, (Komünizmin hürriyet anlayışı üzerine yazılmış bir makale.)
- KESEMENLİ, Zührap:** Şehitlerimizi Unutmayalım, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 38, (Şehitler üzerine yazılmış bir deneme.)
- KURTULAN, İldeniz:** Genç Nesile Emanet Edilen Kutsal Ülkü, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 37-39, (Bir okura hitaben yazılmış, Azerbaycan’ın kutsal ülkesünü işleyen bir makale.)
- KURTULAN, İldeniz:** “Tutsak Uluslar Haftası” Üzerine, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 3-4, (“Tutsak Uluslar Haftası”nın önemi ve bu tutsak ulusların tutsaklıktan kurtarılması hususunda yapılması gerekenleri işleyen bir makale.)
- ODER, Kerim:** Millî ve Ferdî İstiklâl, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 4-6, (Millî ve ferdî istiklâl konusunda kaleme alınmış bir deneme.)
- ORHON, Orhan Seyfi:** Bir Bakıma Yeni Yıl Nevruz, S. 60, Mart 1957, s. 26, (Nevruzun Türk kültüründeki yeri üzerine kaleme alınmış bir deneme.)
- SAKMAR, M. :** Esir Milletler Haftası, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 5-8, (“Esir Milletler Haftası” üzerine yazılan olumsuz bir makalenin tezini çürütmek için kaleme alınmış bir makale.)
- TEKİNER, Süleyman:** İdeler-İdeolojiler-İdeologlar, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 31-32, (Azerbaycan ülkesünün anlatıldığı bir makale.)
- URAL, Ahet:** Şanlı Bir Bayram, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 33, (28 Mayıs 1918 bağımsızlık üzerine kaleme alınmış bir deneme.)
- URAL, Ahet:** Vatan Borcu, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 4-5, (Vatansever gençlerden beklenenler üzerine kaleme alınmış bir makale.)

1.2.7. Güncel Yazılar

- ALOA, Naşid:** Azerbaycan Balosu, S.59, Şubat 1957, s. 23-26, (9 Şubat 1957 tarihinde Azerbaycan Kültür Derneği tarafından Ankara’da düzenlenen baloyu anlatan bir köşe yazısı.)

AZERBAYCAN: Azərbaycan Balosu, S. 71, Şubat 1958, s. 34-35, (16 Şubat 1958 tarihinde Azərbaycan Kültür Derneği tarafından Ankara’da tertip edilen baloyu anlatan bir köşe yazısı.)

AZERBAYCAN: Ankara’da M. Emin Resulzade İçin İhtifal, S. 72, Mart 1958, s. 17-18, (Mehmet Emin Resulzade’nin üçüncü ölüm yıldönümü münasebetiyle 8 Mart 1958 tarihinde Azərbaycan Kültür Derneği’nin düzenlediği töreni anlatan bir köşe yazısı.)

AZERBAYCAN: Ankara’da 28 Mayıs 40 ncı Yıldönümü, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s.48, (28 Mayıs’ta Azərbaycan’ın bağımsızlık ilânının 40. yıldönümü münasebetiyle 1 Haziran 1958 tarihinde Ankara’da tertip edilen kutlamayı anlatan bir köşe yazısı.)

AZERBAYCAN: Azərbaycan Balosu, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 33, (Azərbaycan Kültür Derneği’nin 30 Ocak 1960 tarihinde Ankara’da düzenlediği Azərbaycan Balosu’nu anlatan bir köşe yazısı.)

AZERBAYCAN: Emin Bey ve Mirza Bala İhtifali, S. 96, Mart 1960, s. 25-26, (Mehmet Emin Resulzade ve Mirza Bala’nın ölüm yıldönümleri münasebetiyle 3 Mart 1960 tarihinde düzenlenen toplantıyı anlatan bir köşe yazısı.)

AZERBAYCAN: 27 Nisan İhtifali, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s.26-32, (27 Nisan 1920 tarihinde Azərbaycan’ın istilâsının 42. yıldönümü münasebetiyle Ankara’da düzenlenen ihtifal toplantısı ve toplantıdaki konuşmaları veren söylev.)

AZERBAYCAN: Azərbaycan Gecesi, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 41-42, (Azərbaycan Cumhuriyeti’nin kuruluşunun 44. yılı dolayısıyla 26 Mayıs 1962 tarihinde Ankara’da düzenlenen Azərbaycan Gecesi’ni anlatan bir köşe yazısı.)

AZERBAYCAN KÜLTÜR DERNEĞİ İDARE HEYETİ: Azərbaycan Balosu, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 29-30, (16 Şubat 1959 tarihinde Ankara’da yapılan Azərbaycan Balosu’nu anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: İstanbul’da M. E. Resulzade İhtifali, S. 60, Mart 1957, s. 15-22, (Azərbaycan Kültürünü Tanıtma Derneği tarafından Mehmet Emin

Resulzade'nin ölümüne müsadif olan 6 Mart 1957 tarihinde İstanbul'da düzenlenen ihtifali anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: Ankara'da M. E. Resulzade İhtifali, S. 60, Mart 1957, s. 25, (Azerbaycan Kültür Derneği tarafından Mehmet Emin Resulzade'nin ikinci ölüm yıldönümü münasebetiyle 9 Mart 1957 tarihinde Ankara'da düzenlenen ihtifali anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: Ergenekon Gecesi, S. 60, Mart 1957, s. 27-30, (A.K.D. tarafından 23 Mart 1957 tarihinde Eskişehir'de düzenlenen "Ergenekon Gecesi"ni anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: 27 Nisan İstilâsının 37 nci Yıldönümü, S. 61, Nisan 1957, s. 1-4, (Azerbaycan'ın 27 Nisan 1920 tarihinde istilâ edililişinin 37. yıldönümü üzerine kaleme alınmış bir makale.)

İMZASIZ: Ankara'da Yapılan 27 Nisan İhtifali, S. 61, Nisan 1957, s. 11, (A.K.D. tarafından Ankara'da yapılan 27 Nisan 1920 istilâsını anma programını anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: İstanbul'da 27 Nisan İhtifali, S. 61, Nisan 1957, s. 19-20, (A.K.T.D. tarafından İstanbul'da yapılan 27 Nisan 1920 istilâsını anma programını anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: 28 Mayıs Gecesi, S. 62, Mayıs 1957, s. 30, (28 Mayıs 1918 Millî İstiklâl Bayramı münasebetiyle Ankara'da düzenlenen baloyu anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: Azerbaycan Kültürünü Tanıtma Derneğinin Tertip Ettiği Çay, S. 71, Şubat 1958, s. 32-33, (A.K.T.D. tarafından 19 Ocak 1958'de tertip ettiği çay toplantısını anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: İstanbul'da Resulzade Emin Bey İhtifali, S. 72, Mart 1958, s. 7-16, (Mehmet Emin Resulzade'nin ölümünün üçüncü yılını anmak maksadıyla İstanbul'da Azerbaycan Kültürünü Tanıtma Derneği'nin 6 Mart 1958 tarihinde düzenlediği anma törenini ve Resulzade'nin ulvî şahsiyetini anlatan bir makale.)

İMZASIZ: Ankara'da 27 Nisan İhtifali, S. 73, Nisan 1958, s. 12, (Millî Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Rus-Bolşevik istilâsına uğramasının 38. yıldönümü

münasebetiyle 28 Nisan 1958 tarihinde A.K.D. merkezinde düzenlenen ihtifali anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: İstanbul'da 27 Nisan İhtifâli, S. 73, Nisan 1958, s. 13-17, (Millî Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Rus-Bolşevik istilâsına uğramasının 38. yıldönümü münasebetiyle 27 Nisan 1958 tarihinde İstanbul'da A.K.T.D. binasında düzenlenen ihtifali anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: Münih'te Kafkasya Memleketleri İstiklâlinin 40 ncı Yıldönümü Kutlaması, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 49-54, (Kafkasya ülkeleri istiklâlinin 40. yıldönümü münasebetiyle Münih'te düzenlenen kutlama töreninde Hasan Oroys ve Ahmet Nebi Magoma tarafından verilen söylevler.)

İMZASIZ: Amerika'da 28 Mayısın 40 ncı Yıldönümü, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 55-56, (Azerbaycan'ın bağımsızlığının 40. yıldönümü münasebetiyle Amerika'da düzenlenen toplantı ve faaliyetleri konu alan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: Münih'teki Enstitü'de Yapılan İhtifâl, S. 84, Mart 1959, s. 21-22, (Mirza Bala'nın vefatı münasebetiyle Münih'teki "Sovyetler Birliği'ni Öğrenme Enstitüsü" tarafından 10 Mart 1959 tarihinde düzenlenen anma programını anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: "Paris Bloku"nın Tertip Ettiği İhtifâl, S. 84, Mart 1959, s. 22-25, (Mirza Bala'nın vefatı münasebetiyle "Sovyetler Birliği Milletleri Kurtuluş Cemiyeti (Paris Bloku)" tarafından 13 Mart 1959 tarihinde Münih'te düzenlenen anma programını anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: Washington'daki Anma Töreni, S. 84, Mart 1959, s. 26-30, (Mirza Bala'nın vefatı münasebetiyle Azerbaycan Türkleri tarafından 19 Nisan 1959 tarihinde Washington'da düzenlenen anma programını anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: Merhum Resulzade Mehmet Emin Bey İçin Ankara'da Tertip Olunan İhtifal, S. 84, Mart 1959, s. 63-64, (Merhum Resulzade Mehmet Emin Bey için Ankara'da tertip olunan ihtifali anlatan bir köşe yazısı.)

- İMZASIZ:** 27 Nisan İhtifali, S. 85, Nisan 1959, s. 5-6, (27 Nisan 1920 tarihinde Azerbaycan'ın Ruslar tarafından istilâsı münasebetiyle dernek binasında gerçekleştirilen kınama programında Vahap Yurtsever'in söylevi.)
- İMZASIZ:** Azerbaycan İstiklâl Günü, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 49-50, (Azerbaycan'ın bağımsızlığının 42. yıldönümü münasebetiyle 29 Mayıs 1960 tarihinde Batı Almanya'nın Neu Ulm kentinde düzenlenen törenin anlatıldığı bir köşe yazısı.)
- İMZASIZ:** Almanyadaki Azerî Mülteciler Kongresi, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 51, (17 Temmuz 1960 tarihinde Batı Almanya'nın Neu Ulm kentinde toplanan Azerî Mülteciler Kongresi'ni konu alan bir köşe yazısı.)
- İMZASIZ:** İstanbul'da Azerbaycan İstiklâl Bayramı Kutlandı, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 43-52, (Azerbaycan istiklâlinin 44. yıldönümü münasebetiyle İstanbul'da düzenlenen kutlama töreninde, İlideniz Kurtulan, Hüseyin Baykara ve Av. Müstecip Ülküsal adlı kişiler tarafından verilen söylevler.)
- İMZASIZ:** Neu Ulm'de 28 Mayıs Bayramı, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 53-55, (Azerbaycan'ın bağımsızlığının 44. yıldönümü münasebetiyle Batı Almanya'nın Neu Ulm kentinde düzenlenen törenin anlatıldığı bir köşe yazısı.)
- V.Y. :** Azerbaycan Beş Yaşında, S. 61, Nisan 1957, s. 13, ("Azerbaycan" dergisinin kuruluşunun 5. yıldönümü üzerine kaleme alınmış bir köşe yazısı.)
- YAYCILI, Kerim:** Açık Mektuplar, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 33, (Mehmet Emircan'a ve Süleyman Tekiner'e hitaben yazılmış ve onların başarılarını kutlayan mektuplar.)
- YAZI HEYETİ:** "Azerbaycan" 8 Yaşında, S. 97, Nisan 1960, s. 23, ("Azerbaycan" dergisinin 8. yılını doldurması dolayısıyla kaleme alınan bir köşe yazısı.)
- YURTSEVER, A.V. :** Yeni Yıla Girerken, S. 58, Ocak 1957, s. 3-5, (Yeni bir yıla girerken geride kalan 1956 yılının genel bir değerlendirmesini yapan bir makale.)
- YURTSEVER, A.Vahap :** (Azerbaycan) 7 Yaşında, S. 85, Nisan 1959, s. 28, (Azerbaycan dergisinin 7. yılı münasebetiyle dergiyi tanıtan bir makale.)

1.2.8. İctimaî Yazılar

ELÇİ: Millî Azerbaycan Harbiye Mektepleri Üzerine Vesikalar I, S. 124-125- 126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 16-17, (Azerbaycan hükümetinin açtığı Zabıt Vekili Mektebi'nin ilk mezuniyet töreninin anlatıldığı bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: Azerbaycan Okullarındaki Rus Lisanı, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 52-53, (21 Haziran 1959 tarihinde, Azerbaycan Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin ve Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'nun, Azerbaycan okullarında Rus dilinin öğretilmesi ve bu durumu destekleyecek faaliyetlerin yapılmasına dair yayımladığı emirname konusunda yazılmış bir makale.)

KEYKURUN, Naki: Büyük Bir Hayırsever Hacı Zeynelabidin Takizade, S. 62, Mayıs 1957, s. 16-19, (Hacı Zeynelabidin Takizade ile ilgili anılar.)

KEYKURUN, Naki: Büyük Bir Hayırsever Hacı Zeynelabidin Takizade, S. 63, Haziran 1957, s. 21-24, (Hacı Zeynelabidin Takizade ile ilgili anılar.)

KURTULAN, Ejder: 27 Nisan 1920'de Azerbaycan Harbiye Mektebinin Durumu, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 18-21, (Azerbaycan Harbiye Mektebi'nde meydana gelen olaylarla ilgili anı.)

KURTULAN, İlideniz: İşçi Problemi, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 7-10, (İşçi problemi ile ilgili olarak Müsavat Partisi'nin 1919 yılı programı ve 1936 yılının "Yeni Program Esasları" üzerine kaleme alınmış bir makale.)

SEVDİYAR, Muhittin: Azerbaycan'ın Acıklı Durumu, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 17-22, (Azerbaycan'ın içinde bulunduğu kötü durumu konu alan bir makale.)

1.2.9. İlmî Yazılar

KURTULAN, İlideniz: Azerî Yazısının Değişim Tablosu, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 28-32, (Azerî alfabesinin zaman içerisindeki değişimini anlatan bir makale.)

1.2.10. İlmî Şahsiyetler

A.V.Y. : Hocamız Sadri Maksudî, S. 59, Şubat 1957, s. 5-6, (Prof. Dr. Sadri Maksudî'nin hayatını anlatan bir biyografi.)

KENGERLİ, Dr. Mehmet: Büyük Fikir Adamı Ahmet Ağaoğlu, S. 62, Mayıs 1957, s. 9-12, (Fikir adamı Ahmet Ağaoğlu'nun hayatını işleyen bir biyografi.)

VAHAP, A. : Dr. Kasım Kasımlı, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 45-46, (Azerbaycan'ın tanınmış simalarından hukukçu bir ilim adamı olan Prof. Dr. Kasım Kasımlı'nın biyografisi.)

1.2.11. Siyasî Yazılar

ABRAMÇİK, Mikola: “Paris Bloku”nun Mesajı, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 19-20, (Mikola Abramçık'in Birleşmiş Milletler Genel Kurulu delegelerine hitaben Sovyet sömürgeciliğini anlattığı bir söylev.)

AVAROĞLU, Ahmet: Şimalî Kafkasya ve Azerbaycan, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 11-13, (Şimalî Kafkasya ve Azerbaycan'ın bağımsızlık mücadelesini anlatan bir makale.)

A.V.Y. : 23 Nisan Millî Hakimiyet Bayramı, S.61, Nisan 1957, s.6, (23 Nisan Millî Egemenlik Bayramı üzerine bir makale.)

AZERBAYCAN MİLLÎ MERKEZİ: Muhterem “Azerbaycan” Dergisi Yazı Heyetine, S.70, Ocak 1958, s.15-16, (Millî istiklâl mücadelesi hususunda elzem birkaç konunun dergide daha ziyade işlenmesi konusunda kaleme alınmış bir mektup.)

BABAKURBAN, Ziyaeddin: Türkistan Türk Gençliğinin Hür Dünyaya Beyannamesi, S. 85, Nisan 1959, s. 21, (Türkistan Türk gençliğinin, esir Türk milletlerinin hürriyet mücadelelerini dünyaya duyurmak amacıyla hazırladığı bir bildiri.)

BALA, Mirza: Rusya İhtilâlinde Türkler, S. 63, Haziran 1957, s. 5-8, (1917 Rus ihtilâlinin Rus İmparatorluğu dâhilindeki Türkler üzerindeki etkisini anlatan bir makale.)

BALA, Mirza: XXIV. Müsteşrikler Kongresinde Azerbaycan, S. 67, Ekim 1957, s.11-14, (28 Ağustos-4 Eylül 1957 tarihleri arasında Almanya'da

düzenlenen 24. Müsteşrikler Kongresi'nden izlenimlerin anlatıldığı bir mektup.)

BALA, Mirza: Kafkasya Memleketleri İstiklâl İlânının 40 ncı Yıldönümü Münasebetiyle, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 9-28, (Rus çarlığının yıkıldığı ve Bolşevizm'in ortaya çıktığı günlerde Kafkasya millî ideolojisinin kendine has tarihî yol üzerinde nasıl gelişmeye başladığını ve Bolşevizm'in gelişmesine izin vermeyen bu tarihî gelişmenin ana merhalelerinin anlatıldığı bir makale.)

BALA, Mirza: Sovyetler Birliğinde İslâm Dinine Yeni Hücumlar, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 5-17, (Sovyetler Birliği'nde İslâm dinine yapılan hücumları konu alan bir makale.)

BALA, Mirza: Sovyetlerin Dinî Bir Müracaatnamesi Münasebetiyle, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 3-11, (Sovyetlerin, dini unutturmak amacıyla yaptıkları zalimce icraatları anlatan bir makale.)

BAYKARA, Hüseyin: 28 Mayısın Maddî ve Manevî Temeli ve Milletlerarası Neticeleri, S. 62, Mayıs 1957, s. 4-8, (28 Mayıs 1918'de Azerbaycan'ın bağımsızlık ilânı ve bunun milletlerarası neticeleri üzerine bir makale.)

BERKE, Mustafa: Kırım Millî Muhtariyet Günü, S. 62, Mayıs 1957, s. 25-27, (25 Mart 1917 tarihinde Kırım'ın, muhtariyetini ilân etmesi üzerine kaleme alınmış bir makale.)

BORYSENKO, V. : Sovyet Millî Cumhuriyetleri Komünist Partisinde 1959 Senesinde Yapılan Tasfiye, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 24-26, (Sovyet millî cumhuriyetleri komünist partilerinde 1959 senesinde yapılan tasfiyelerin konu edildiği bir makale.)

BUĞRA, Mehmet Emin: Doğu Türkistan Cumhuriyetinin Yirmi Beşinci Yılı Münasebetiyle, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 18-21, (20 Ekim 1933 tarihinde ilân edilen Doğu Türkistan Cumhuriyeti'nin yirmi beşinci yıldönümü münasebetiyle yazılmış bir makale.)

BUĞRA, Mehmet Emin: Doğu Türkistan'da Hürriyet Savaşlarının Yeni Safhası, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 11-12, (Çin istilâsı ve baskılarına karşı Doğu Türkistan Türklerinin mücadelelerinin kaleme alındığı bir makale.)

- BUĞRA, Mehmet Emin:** İslâm Dünyası Konferansında Mahkûm Türkler Dâvâsı, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 6-7, (29 Mayıs-4 Haziran 1962 tarihleri arasında Bağdat'ta toplanan İslâm Dünyası Konferansı'nda, mahkum Türkler lehine alınan kararlardan bahseden bir makale.)
- DEMİRUTKU, Erhan:** Kitaplar ve Dergiler Arasında: Azerbaycan Türkleri, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 25-26, (Rus hükümetinin Azerbaycan'daki Komünist Parti desteğiyle çıkardığı çeşitli dergiler vasıtasıyla Azerbaycan üniversite gençliğine Türk dilini ve kültürünü unutturmak ve komünist düşüncüyü benimsetmek için gösterdiği büyük çabaları anlatan bir makale.)
- ERDEM, Galip:** Azerbaycan'ın Kara Günü, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 59-60, (İstanbul'da çıkan "Yeni İstanbul" gazetesinde 29.04.1962 tarihinde neşredilen ve Azerbaycan'ın işgaline dair kaleme alınan bir makale.)
- ESMER, Ahmet Şükrü:** Sovyet Sömürge İmparatorluğu, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 38-39, (Ankara'da çıkan "Ulus" gazetesinde 29.09.1960 tarihinde Sovyet sömürgeciliği üzerine yazılmış bir makale.)
- ESMER, Ahmet Şükrü:** Birleşmiş Milletlerde Sömürgecilik, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 40-41, (Ankara'da çıkan "Ulus" gazetesinde 05.12.1960 tarihinde, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda görüşülen sömürgecilik üzerine yazılmış bir makale.)
- HIZAL, Ahmet Hazer:** Kuzey Kafkasya'da Hürriyet Mücadelesi ve Sovyet-Rus Müstemlekeçiliği, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 14-18, (Kuzey Kafkasya'daki hürriyet mücadelesi ve Rus sömürgeciliği üzerine kaleme alınmış bir makale.)
- HIZAL, Hazer:** Macaristan Faciası ve Kızıl Moskof Barbarlığı, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 10-13, (Sovyetler Birliği'nin 1945'te Macaristan'ı işgal etmesi ve 4 Kasım 1956'da 25.000 Macar'ı katletmesini konu alan bir makale.)
- HIZAL, Mustafa Zihni:** Türkiye ve Kafkasya I, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 2-4, (Kafkasya'nın Rus istilâsı karşısında üç asır devam eden ve bütün dünyanın

hayranlığını üzerinde toplayan mukavemetini ve Türkiye ile olan hayatî alâkasını işleyen bir makale.)

HIZAL, Mustafa Zihni: Türkiye ve Kafkasya II, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 12-13, (Rus tehlikesinin ortadan kalkması ve Şark meselesinin dünya lehine çözülebilmesinin tek çaresinin esir milletlerin kurtarılması olduğunu ifade eden bir makale.)

HIZAL, Mustafa Zihni: Komünist Tiyatro Mahkemeleri, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 13-15, (Kırım ve Kafkasya’da olduğu gibi esir milletler toptan imha ameliyesine tabi tutulurken, komünist mahkemelerinin ciddiyet ve tarafsızlığından bahsetmenin çok büyük bir hafiflik olduğunu anlatan bir makale.)

HIZAL, Mustafa Zihni: Rus Mahkûmu Milletlerin Kurtuluş Birliği (Paris Bloku), S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 31-34, [Rus esareti altındaki milletlerin oluşturduğu “Sovyet Rusya Mahkûmu Milletlerin Kurtuluş Birliği (Paris Bloku)” adlı teşkilatın faaliyetlerini anlatan bir makale.]

HIZALOĞLU, Mustafa Zihni: Kuzey Kafkasya Cumhuriyetinin İstiklâli, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 3-8, (Kuzey Kafkasya’nın bağımsızlık mücadelesini ve Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti’nin bağımsızlık ilânını anlatan bir makale.)

HIZALOĞLU, Mustafa Zihni: Şimali Kafkasya Cumhuriyetinin İstiklâl Yıldönümü, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 10-14, (Kuzey Kafkasya Cumhuriyetinin 11 Mayıs 1918’de istiklâlini ilân ettiği günün ve daha sonrasında gelen esaretin anlatıldığı bir makale.)

İMZASIZ: 27 Nisan İstilâsının 37 nci Yıldönümü, S. 61, Nisan 1957, s. 1-4, (Azerbaycan’ın 27 Nisan 1920 tarihinde istilâ edilmesinin 37. yıldönümü üzerine kaleme alınmış bir makale.)

İMZASIZ: 28 Mayıs Millî İstiklâl Günü, S. 62, Mayıs 1957, s. 1-3, (28 Mayıs 1918’de ilân edilen Azerbaycan Cumhuriyeti’ne dair bir makale.)

İMZASIZ: Asrın Hakim İdesi, S. 64, Temmuz 1957, s. 1-2, (20. yüzyılın hâkim ideisi olan milliyetçilik üzerine yazılmış bir makale.)

- İMZASIZ:** Asıl İstedikleri Nedir, S. 65, Ağustos 1957, s. 1-3, (Sovyet Rus Devleti'nin tüm dünya üzerindeki emellerinin anlatıldığı bir makale.)
- İMZASIZ:** "Paris Bloku" Konferansı, S. 65, Ağustos 1957, s. 16-19, [Sovyetler Birliği Milletlerini Kurtarma Cemiyeti (Paris Bloku)'nin 28 Temmuz-6 Ağustos 1957 tarihleri arasında Münih'te düzenlenen yıllık konferansı.]
- İMZASIZ:** Yeni Sömürge İdarecileri, S. 66, Eylül 1957, s. 1-5, (27 Nisan 1920 tarihinde Sovyet Rusya'nın Azerbaycan'ı işgalini ve sonrasında yaşananları anlatan bir makale.)
- İMZASIZ:** Oktabır İrticının Kırkıncı Yıldönümü, S. 67, Ekim 1957, s. 1-7, (25 Ekim 1917 tarihinde Sovyet Rusya'da gerçekleştirilen ihtilâlin 40. yıldönümü münasebetiyle yazılmış bir makale.)
- İMZASIZ:** Münih'teki Protesto Toplantısı, S. 68, Kasım 1957, s. 9-10, (Bolşevik iktidarının 40. yıldönümü münasebetiyle Sovyetler Birliği Milletlerini Kurtarma Cemiyeti tarafından 20 Kasım 1950 tarihinde Münih'te düzenlenen protesto toplantısında alınan karar bildirisi.)
- İMZASIZ:** Kahire Konferansı, S. 69, Aralık 1957, s. 1-3, (26 Aralık 1957 tarihinde Kahire'de düzenlenecek olan "Asyalı ve Avrupalı Milletlerin İkinci Konferansı"nı konu alan bir makale.)
- İMZASIZ:** Teşebbüs Kudreti, S. 71, Şubat 1958, s. 1-3, (Dünya siyasetinde demokrasilerle komünizm arasında kırk senedir yapılan mücadeleyi anlatan bir makale.)
- İMZASIZ:** 27 Nisan Faciası, S. 73, Nisan 1958, s. 1-2, (Azerbaycan'ın 27 Nisan 1920 tarihinde Ruslar tarafından işgalini anlatan bir makale.)
- İMZASIZ:** Azerbaycan İstiklâlinin 40 ncı Yıldönümü, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 3-4, (Azerbaycan'ın bağımsızlık mücadelesini anlatan bir makale.)
- İMZASIZ:** Azerbaycan İstiklâlini Mübeyyin Akidname (1), S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 5, (Azerbaycan'ın 28 Mayıs 1918 tarihinde bağımsızlık ilânını duyuran bildirisi.)
- İMZASIZ:** Tarihî Bir Karar Sureti, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 1-4, (ABD Mümessiller Meclisi Connetieut eyaleti temsilcisi Bay Albert Cretella'nın 85. kongreye 2 Temmuz 1958 tarihinde sunduğu ve Rus komünist idaresinin, bünyesindeki milletlere uyguladığı vahşiyane ve mütecaviz

politikaya karşı yapılması gerekenleri belirten karar suretini konu alan bir makale.)

İMZASIZ: 15 Eylül 1918, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 1-4, (15 Eylül 1918 tarihinde Türk ordusunun Azerbaycan'ı Rus işgalinden kurtarışının 40. yıldönümü münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)

İMZASIZ: Macar İhtilâlinin İkinci Yıldönümü, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 1-3, (1956 senesi Ekim ayı sonlarında başlayıp Kasım ayının 4'üne kadar muhtelif safhalarla devam eden Macar ihtilâlinin ikinci yıldönümü münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)

İMZASIZ: 6 ve 8 Mart, S. 84, Mart 1959, s. 1-2, (6 Mart 1955 tarihinde Mehmet Emin Resulzade'nin, 8 Mart 1959 tarihinde Mirza Bala'nın vefatı münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)

İMZASIZ: 27 Nisan Faciasının 39 ncü Yıldönümü, S. 85, Nisan 1959, s. 1-3, (27 Nisan 1920 tarihinde Azerbaycan'ın Ruslar tarafından istilâsının 39. yıldönümü münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)

İMZASIZ: Azerbaycan İstiklâlinin 41. Yıldönümü, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 1-2, (Azerbaycan istiklâlinin 41. yıldönümü dolayısıyla kaleme alınan ve istiklâl fikrinin her daim yaşatılacağını vurgulayan bir makale.)

İMZASIZ: Esir Milletler Haftası, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 1-3, (Esir Milletler Haftası'nın teşekkül sürecini ve amacını konu alan bir makale.)

İMZASIZ: Müşterek Karar Sureti, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 3-4, (Temmuz ayının üçüncü haftasının "Esir Milletler Haftası" olarak ilân edilmesi hususunda yayımlanan bildiri.)

İMZASIZ: Sovyetler Birliği Milletlerini Kurtarma Cemiyeti (Paris Bloku)nin Deklarasyonu, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 6-9, (Sovyet Rusya'nın yayılmacı politikasına karşı ABD'nin faaliyetlerini kaleme alan bir makale.)

İMZASIZ: Millî Birlik Yolu, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 1-3, (Millî birliği sağlamanın yöntemlerini kaleme alan bir makale.)

İMZASIZ: Çağımızın Ana Problemi, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 1-4, (Yaşanılan çağın asıl probleminin Sovyet Rusya'nın yayılmacı politikası olduğunu ve buna karşı alınması gereken önlemleri anlatan bir makale.)

- İMZASIZ:** “Paris Bloku”nun Organı, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 14-16, (Paris Bloku’nun yayın organı olarak üç ayda bir çıkan ve Sovyet Rus politikasının iç yüzünü dünyaya duyuran “Problems of the Peoples of the USSR” adlı dergiyi ve derginin faaliyetlerini konu alan bir makale.)
- İMZASIZ:** İstiklâl Davası Peşinde, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 45-46, (Sovyet mahkumu milletlerin istiklâl uğruna verdikleri mücadeleleri konu alan bir makale.)
- İMZASIZ:** Azerbaycan’ın Mutlu Bir Günü, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 46-47, (Azerbaycan’ın bağımsızlığının resmen tanınmasının 40. yıldönümü münasebetiyle Van’da yayımlanan “Van Sesi” gazetesinde neşredilen bir makale.)
- İMZASIZ:** Mirza Bala Diyor Ki: , S. 96, Mart 1960, s. 7-8, (Mirza Bala’nın bağımsızlık üzerine söylediği bazı vecizeler.)
- İMZASIZ:** Kızıl İstilânın 40.cı Yıldönümü, S. 97, Nisan 1960, s. 1-3, (Azerbaycan’daki Sovyet istilâsının gerçek yüzünü kaleme alan bir makale.)
- İMZASIZ:** Gelenekleşen Hafta, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 1-4, (Evrensel bir sorun haline gelen komünizm ile tüm dünya milletlerinin hep birlikte savaşması gerektiğini işleyen bir makale.)
- İMZASIZ:** “Bund Freiheit”in Genel Kurulunda Söylenen Nutuk, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 35-38, (Sovyet esareti altındaki Türk illerini, bu illerin maruz kaldığı işkenceleri anlatan ve buna karşı oluşturulan “Hürriyet Birliği” adlı teşekkülü konu alan bir söylev.)
- İMZASIZ:** Kızıl Sömürgecilik, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 1-6, (Sovyetler Birliği’nin dünya milletleri üzerindeki sömürgecilik faaliyetlerini işleyen bir makale.)
- İMZASIZ:** Basın Sütunlarından: Yeni Emperyalizm, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 36-37, (“The New York Times” gazetesinde 8 Ağustos 1960 tarihinde yayımlanan, Sovyet emperyalizmi üzerine bir makale.)
- İMZASIZ:** Esas Davâ, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 2-5, (Tüm dünyada büyük bir tehlike halini alan Sovyet Rusya ile topyekûn mücadele edilmesi gerektiğini anlatan bir makale.)

- İMZASIZ:** Esir Azerbaycan, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 61-62, (Türkiye’de neşredilen “Yeni İstanbul” gazetesinde, Rus esareti altındaki Azerbaycan üzerine yazılmış bir deneme.)
- İMZASIZ:** Esir Milletlerin Kurtuluşu, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 2-4, (Sovyet esareti altındaki esir milletlerin kurtuluşa giden yolda yapması gerekenler üzerine kaleme alınmış bir makale.)
- İMZASIZ:** “Paris Bloku” Konferansının Bildirisi, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 18-19, (7-11 Temmuz 1962 tarihleri arasında Münih’te düzenlenen, Sovyetler Birliği Milletleri Kurtuluş Cemiyeti (Paris Bloku)’nin 10. Konferansı sonunda yayımlanan bildiri.)
- İMZASIZ:** Dış Komünist, İç Sömürgeci Bir Devlet; S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 2-5, (Rus ve Çin komünizminin perde arkasında saklı istilâ ve sömürgecilik faaliyetlerini konu alan bir makale.)
- KAFLI, Kadircan:** Özlenen Azerbaycan, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 58, (29 Nisan 1962 tarihinde İstanbul’da “Tercüman” gazetesinde yayımlanan ve Azerbaycan’ın tarihinden ve bugününden bahseden bir makale.)
- KARABAĞ, Müştak:** Mayıs ve Milletim, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 8, (Türkiye’de yapılan 27 Mayıs 1960 ihtilâlini öven bir deneme.)
- KARABAĞ, Müştak:** Kemal’lerin İzinde: Yaz; Oğlum, Yaz..., S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 29, (Türklük ülküsünü işleyen bir deneme.)
- KARABAĞ, Müştak:** Millî Kurtuluş Hareketimiz ve Türk Gençliği, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 5-7, (Esaret altındaki Türk gençliğinin esaretten kurtulmak için yapması gerekenlerin anlatıldığı bir makale.)
- KARABAĞ, Müştak:** Düş ve Gerçek, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 27-28, (Bolşevik zindanlarında yapılan işkenceler üzerine kaleme alınan bir deneme.)
- KENGERLİ, Dr. Mehmet:** Hunharcasına Boğulan Bir Ses, S. 61, Nisan 1957, s. 7-9, (Azerbaycan’ın işgalini işleyen bir deneme.)

- KENGERLİ, Dr. Mehmet:** Kardeş Yardımı, S. 66, Eylül 1957, s. 5-8, (Türk ordusunun Azerbaycan'a girişinin 39. yıldönümünü işleyen bir makale.)
- KENGERLİ, Dr. Mehmet:** Türkiye Cumhuriyeti 34 Yaşında, S. 67, Ekim 1957, s. 9-10, (Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 34. yıldönümü münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)
- KENGERLİ, Dr. Mehmet:** Harp Sonu Sovyet Müstemleke Siyaseti ve Batılıların Mukabil Savunma Tedbirleri, S. 69, Aralık 1957, s. 4-8, (Sovyetlerin işgal politikası ve Batılı devletlerin buna mukabil savunma tedbirleri üzerine kaleme alınmış bir makale.)
- KENGERLİ, Dr. Mehmet:** Millî Bayramımızın Manâsı, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 5-6, (Azerbaycan bayrağının ifade ettiği manâya dair kaleme alınmış bir makale.)
- KEYKURUN, Naki:** Mekteb-i Ruhânî (Azerbaycan İstikbâline Hazırlık Safhaları), S. 70, Ocak 1958, s. 5-7, (Millî şuuru uyandırmaya yönelik olan ve Azerbaycan istikbâline hazırlık safhalarından birini teşkil eden Mekteb-i Ruhânî'den bahseden bir makale.)
- KEYKURUN, Naki:** Hatıra Defterinden Bir Yaprak, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 37-42, (Ruslara karşı yapılan mücadelelerin anlatıldığı bir anı.)
- KEYKURUN, Naki:** Difai Fırkasının Doğuş Sebepleri, S. 97, Nisan 1960, s. 14-15, (Rusların, Ermenilerle Türkleri birbirine düşürme çabalarıyla ilgili bir anı.)
- KEYKURUN, Naki:** Difai Fırkasının Doğuş Sebepleri, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 16-18, (Fırkanın doğuşunu sağlayan olaylarla ilgili anı.)
- KEYKURUN, Naki:** Difai Fırkasının Doğuş Sebepleri, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 22-23, (Difai Fırkası'nın Ruslarla olan mücadeleleriyle ilgili anı.)
- KEYKURUN, Naki:** Difai Fırkasının Doğuş Sebepleri, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 22-24, (Difai Fırkası'nın Ruslarla olan mücadeleleriyle ilgili anı.)
- KEYKURUN, Salih:** 28 Mayıs Münasebetiyle, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 46-47, (Tarihin mühim olaylarına tanıklık etmiş 28 Mayıs tarihinin uğurundan bahseden bir deneme.)

- KİTAPÇI, Yalçın:** 28 Mayıs, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 23, (28 Mayıs tarihine denk düşen iki mühim olayı konu alan bir deneme.)
- K.S.Ü. :** 23 Nisan, S. 73, Nisan 1958, s. 3-4, (23 Nisan 1920 tarihinin anlam ve öneminden bahseden bir makale.)
- KURTULAN, İldeniz:** İstilâyı Kutlayanlara, S. 97, Nisan 1960, s. 4-5, (Azerbaycan'ın Sovyet Rusya tarafından istilâsını kutlayan Azerîlere sitemkâr bir söylev.)
- KURTULAN, İldeniz:** Toprak Reformu, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 10-12, (Müsavat Halk Partisi'nin, toprak derebeyliğini önleyen toprak reformu üzerine kaleme alınmış bir makale.)
- M.B. :** Basın Sütunlarından: 27 Nisan Faciasının Mânası, S. 97, Nisan 1960, s. 30, (27 Nisan 1920 tarihinde Azerbaycan'ın işgal edilmesi üzerine kaleme alınmış bir makale.)
- NART:** 11 Mayıs Şimali Kafkas İstiklâli, S. 61, Mayıs 1957, s. 24-25, (Şimali Kafkasya'nın 11 Mayıs 1918 tarihinde istiklâlini kazanması konusunu işleyen bir makale.)
- O'CONNER, Edward:** Bir Amerikalının Cevabı, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 48-49, ("New York Times" gazetesinin 1 Şubat 1960 tarihli sayısından tercüme edilen, "Esir Milletler Haftası"ndan bahseden bir mektup.)
- ODER, Kerim:** 28 Mayıs Münasebetiyle, S. 62, Mayıs 1957, s. 13-14, (28 Mayıs 1918'de Azerbaycan'ın istiklâlini kazanması münasebetiyle 27 Nisan 1920'de istilâ edilmesini konu alan bir makale.)
- ODER, Kerim:** Tibet İsyanı ve Zulme Mukabele Hakkı, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 4-6, (Tibet'in 1951 yılında Çin tarafından istilâ edilmesi üzerine kaleme alınmış bir makale.)
- ÖZ. :** 27 Nisan, S. 85, Nisan 1959, s. 4, (Van'da çıkan "Van Sesi" gazetesinde yayımlanan ve Azerbaycan'ın 27 Nisan 1920 tarihinde Ruslar tarafından istilâ edilmesine dair kaleme alınan bir makale.)
- ÖZ. :** Bir İstiklâl Günü, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 36-37, ("Van Sesi" gazetesinde, 28 Mayıs 1918 tarihinde Azerbaycan'ın bağımsızlığını ilân etmesine dair kaleme alınmış bir makale.)

- RESULZADE, Mehmet Emin:** Ne Büyük Bayram, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 7-8, (Azerbaycan'ın 28 Mayıs 1918 tarihinde ilân ettiği istiklâli üzerine kaleme alınan bir makale.)
- RESULZADE, Mehmet Emin:** İman Günü, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 34-35, (İki senelik Müsavat devrinin Azerbaycan halkı üzerinde bıraktığı millî tesiri ve bu tesirin neticelerini konu alan bir makale.)
- ŞAMİL, Sait:** “Hukukçular Kongresi”, S. 68, Kasım 1957, s. 6-8, (7-11 Kasım 1957 tarihleri arasında Şam'da düzenlenen “Asyalı ve Afrikalı Hukukçular Konferansı”na Kızıl Rus-Çin mahkumu milletler adına sunulan muhtırayı içeren konferans.)
- TEKİNER, Süleyman:** Mukayeseye Değer Tarihî İki Senet (1), S. 59, Şubat 1957, s. 10-11, (Macaristan ve Azerbaycan'ı Rusya'nın istilâsı üzerine radyodan verilen bir söylev.)
- TEKİNER, Süleyman:** Komünist Anlayışına Göre İhtilâl ve Aksi İhtilâl (1), S. 59, Şubat 1957, s. 21-23, (Sovyet katliamlarının “ihtilâl” kisvesiyle maskelenmeye çalışılması üzerine radyoda yayınlanan bir söylev.)
- TEKİNER, Süleyman:** Beynelmilel Mahiyetteki İhtilaflı Meselelerin Halli Hususunda İki Görüş Tarzı, S. 67, Ekim 1957, s. 16-17, (Uluslar arası mahiyetteki ihtilaflı iki ayrı meselenin çözümü hususunda Birleşmiş Milletler Cemiyeti'nin iki ayrı görüş tarzını değerlendiren bir makale.)
- TEKİNER, Süleyman:** 28 Nisan Yaklaşırken, S. 73, Nisan 1958, s. 5-6, (28 Nisan 1920 tarihinde Azerbaycan'da Sovyet Rusya tarafından yapılan sözde “inkılâp” üzerine yapılmış bir söylev.)
- URAL, Ahet:** Millî Matem, S. 73, Nisan 1958, s. 8-10, (Azerbaycan'ın, 27 Nisan 1920'de tarihinde işgal edilmesini işleyen bir makale.)
- URAL, Şinasi:** 27 Nisan, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 16, (Azerbaycan'ın 27 Nisan 1920 tarihinde işgal edilmesine karşı duyulan kinin ve nefretin kaleme alındığı bir deneme.)
- ÜLKÜSAL, Av. Müstecip:** Millî İnkılâp ve Dış Türkler, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 5-7, (27 Mayıs 1960 tarihinde Türkiye'de yaşanan ihtilâli konu alan bir makale.)

- VOLKAN, Ali:** İstiklâl Hayatımızdan Bir Hatıra, S. 74-75, s. Mayıs-Haziran 1958, s. 44-45, (1919'da Azerbaycan millî mücadelesinin gerçekleştiği zamanda geçen bir anı.)
- YENER, Ahmet:** Azerbaycan Kültür Derneği Başkanlığına, S. 61, Nisan 1957, s. 12, (Azerbaycan'ın işgal edilmesi konusunda Azerbaycan Kültür Derneği Başkanlığına yazılmış bir mektup.)
- YURTSEVER, A.V. :** İsmarlama Bir Cevap, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 7-11, (İsviçre'de bir gazetede yayımlanan yazısı münasebetiyle Haiyit isimindeki bir muharrir Moskov'a'nın buyruğu ile yazılmış, Şeref Raşidov imzalı ısmarlama bir cevap yazısını konu alan bir makale.)
- YURTSEVER, A.V. :** Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 31-34, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 58, Ocak 1957, s. 6-8, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 59, Şubat 1957, s. 17-19, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** 1957 Senesi, S. 70, Ocak 1958, s. 2-5, (1957 yılı içinde de devam eden, Rusya'nın tecavüz ve istilâ politikasını anlatan bir makale.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Fesatçı Telkinler, S. 71, Şubat 1958, s. 4-7, (Rusya'nın Türk devletlerini birbirine düşürmek için oynadığı oyunları işleyen bir makale.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 13-18, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Sovyetlerin Din Düşmanlığı, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 23-28, (Sovyet Rusya'nın Türklere İslâm dinini unutturmak için yaptığı mezalimleri anlatan bir makale.)

- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Səhnələr, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 21-23, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bəzi səhnələrin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Səhnələr, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 19-21, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bəzi səhnələrin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Səhnələr, S. 85, Nisan 1959, s. 16-17, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bəzi səhnələrin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Səhnələr, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 26-31, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bəzi səhnələrin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Səhnələr, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 13-17, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bəzi səhnələrin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Səhnələr, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 19-22, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bəzi səhnələrin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Səhnələr, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 25-30, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bəzi səhnələrin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Səhnələr, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 36-39, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bəzi səhnələrin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Səhnələr, S. 96, Mart 1960, s. 13-16, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bəzi səhnələrin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Səhnələr, S. 97, Nisan 1960, s. 16-19, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bəzi səhnələrin anlatıldığı anı.)

- YURTSEVER, A. Vahap:** Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 98- 99, Mayıs-Haziran 1960, s. 18-21, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 24-26, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 25-28, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 13-15, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 8-11, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 7-11, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YUSUFBEYLİ, Nesip Bey:** Azerbaycan Millî Hükümetinin 28 Mayıs 1919 Tarihli Beyannamesi, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 6,36, (Azerbaycan millî hükümetinin 28 Mayıs 1919 tarihli beyannamesi.)
- ZUSY, Fred, J. :** Rusya'daki Milliyet Grupları, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 47-48, (Rusya'daki esir milletlerin desteklenmesi ve Güney Irak'ta kurulmaya çalışılan Kürt devletinin önlenmesi yolundaki politikalardan bahseden bir makale.)

1.2.12. Siyasî Şahsiyetler

- ARAT, Ord. Prof. Dr. Reşit Rahmeti:** Mehmet Mirza Bala, S.85, Nisan 1959, s.10-11, (Mehmet Mirza Bala'yı anlatan bir biyografi.)
- ATAMAN, Dr. Hamit:** Ardından, S. 84, Mart 1959, s. 49-50, (Mirza Bala hakkında yazılmış bir deneme.)

- AZERBAYCAN:** Ceyhun Hacıbeyli'nin Vefatı, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 34, (Azerbaycan siyasî hayatının tanınmış simalarından Ceyhun Hacıbeyli'nin vefatı münasebetiyle kaleme alınmış bir biyografi.)
- AZERTEKİN, Ali:** Mirza Bala'nın Ölümü ve Cenaze Merasimi, S. 84, Mart 1959, s. 6-11, (Mirza Bala'nın ölümü ve cenaze merasimi münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)
- AZERTEKİN, Ali:** Mirza Bala'yı Düşünürken, S. 84, Mart 1959, s. 31-33, (Mirza Bala'nın şahsiyeti, muharrirliği ve Azerbaycan tarihindeki mühim yeri üzerine kaleme alınmış bir makale.)
- BAYKARA, Hüseyin:** M. Emin Resulzade Hakkında Birkaç Söz, S. 60, Mart 1957, s. 4-8, (Azerbaycan'ın bağımsızlığı için Mehmet Emin Resulzade'nin yaptığı çalışmaları anlatan bir makale.)
- BAYKARA, Hüseyin:** Mirza Bala, S. 84, Mart 1959, s. 34-38, (Mirza Bala hakkında yazılmış bir deneme.)
- ÇAĞATAY, Tahir:** Aziz Dostum Mirza Bala, S. 84, Mart 1959, s. 43-47, (Azerbaycan'ın millî önderlerinden Mirza Bala'nın vefatı münasebetiyle kaleme alınmış bir anı.)
- HIZAL, Mustafa Zihni:** Büyük Kaybımız Mirza Bala, S. 84, Mart 1959, s. 51-54, (Mirza Bala'nın vefatı münasebetiyle kaleme alınan ve Mirza Bala'yı anlatan bir biyografi.)
- İHSANOĞLU, Sabir:** Ah, Azerbaycan Mücahidi Mirza Bala Efendi, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 40-41, (Pakistan'da neşredilen "Tercüman-ı Efkâr" dergisinin Nisan-Eylül 1959 tarihli sayısında Pakistanlı Sabir İhsanoğlu'nun merhum Mirza Bala hakkında yazdığı bir makale.)
- İMZASIZ:** Resulzade'nin 73 ncü Doğum Yıldönümü, S. 58, Ocak 1957, s. 1-2, (Mehmet Emin Resulzade'nin 73. doğum yıldönümü dolayısıyla kaleme alınmış bir makale.)
- İMZASIZ:** Büyük Kaybımızın İkinci Yıldönümü, S. 60, Mart 1957, s. 1-2, (Mehmet Emin Resulzade'nin ölümünün ikinci yıldönümü üzerine kaleme alınmış bir makale.)

- İMZASIZ:** Resulzade'nin 74 ncü Doğum Yıldönümü, S. 70, Ocak 1958, s. 1-2, (Mehmet Emin Resulzade'nin doğumunun 74. yılı münasebetiyle kaleme alınmış bir deneme.)
- İMZASIZ:** Unutulmayan Tarih, S. 72, Mart 1958, s. 1-2, (Mehmet Emin Resulzade'nin ulvî şahsiyetini anlatan bir deneme.)
- İMZASIZ:** Büyük Önderimizin 75. Doğum Yıldönümü, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 1-2, (Mehmet Emin Resulzade'nin doğumunun 75. yıldönümü dolayısıyla onun ulvî şahsiyetini ve Azerbaycan'ın bağımsızlığı yolunda verdiği mücadeleyi konu alan bir makale.)
- İMZASIZ:** Mirza Bala'nın Hal Tercümesi, S. 84, Mart 1959, s. 3-5, (Mirza Bala'nın hayatının ve eserlerinin anlatıldığı bir biyografi.)
- İMZASIZ:** Mirza Bala'nın Ölümü Münasebetiyle Alınan Telgraf ve Mektuplar, S. 84, Mart 1959, s. 12-20, (Mirza Bala'nın vefatı dolayısıyla alınan telgraf ve mektuplar.)
- İMZASIZ:** "Kurtuluş Radyosu"nda Yapılan Konuşma, S. 84, Mart 1959, s. 30, (Mirza Bala'nın vefatı münasebetiyle Sovyetler Birliği'nde yayın yapan Kurtuluş Radyosu'nda verilen bir söylev.)
- İMZASIZ:** Azerbaycan Millî Önderinin 76 ncı Doğum Yıldönümü, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 1-3, (Mehmet Emin Resulzade'nin doğumunun 76. yıldönümü münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)
- İMZASIZ:** Büyük Zıyamızın Yıldönümü, S. 96, Mart 1960, s. 1-4, (Mehmet Emin Resulzade ve Mirza Bala'nın, hayatları boyunca Azerbaycan'ın bağımsızlığı yolunda yaptıkları maddî ve manevî çalışmalarının kaleme alındığı bir makale.)
- İMZASIZ:** Mehmet Emin Resulzade İstanbul'da Anıldı, S. 96, Mart 1960, s. 16-24, (Mehmet Emin Resulzade'nin vefatının 5. yıldönümü dolayısıyla 6 Mart 1960 tarihinde Bay Ejder Kurtulan'ın evinde anılması ve onun hakkındaki düşünceleri konu alan bir makale.)
- KAFLI, Kadircan:** Mirza Bala ve Bir Çağrı, S. 85, Nisan 1959, s. 12-13, (Mirza Bala'nın ulvî şahsiyeti üzerine kaleme alınmış bir makale.)

- KARABAĞ, Müştak:** Ulus Önderi, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 6-7, (Atatürk'ün önderliğinden ve şahsiyetinin büyüklüğünden bahseden bir makale.)
- KENGERLİ, Dr. Mehmet:** Büyük Kaybımızın 19.Yıldönümü Münasebetiyle, S. 68, Kasım 1957, s. 3-5, (Ulu önder Atatürk'ün 19. ölüm yıldönümü münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)
- KEYKURUN, Naki:** Adil Han Ziyathan'ın Vefatı Münasebetiyle, S. 70, Ocak 1958, s. 17-18, (Azerbaycan'ın bağımsızlığı yolunda çalışmış ve Millî Azerbaycan Cumhuriyeti'nde çeşitli siyasî görevlerde bulunmuş olan Adil Han Ziyathan'ın vefatı münasebetiyle kaleme alınan biyografisi.)
- KURTULAN, İldeniz:** Mirza Bala'nın Son Günleri, S. 84, Mart 1959, s. 54-57, (Mirza Bala'nın son günleri ile ilgili bir anı.)
- MUHABİR:** Cafer Kırimer'i Anma Töreni, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 31-34, (Kırım istiklâl davasının lideri ve büyük Türkçü merhum Cafer Kırimer için 24 Temmuz 1960 tarihinde Kırım Türkleri Yardımlaşma Cemiyeti tarafından İstanbul'da tertip edilen anma törenini ve Cafer Kırimer'in hayatını konu alan bir köşe yazısı.)
- ODER, Kerim:** Kaybettiğimiz Büyük Değer, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 9-10, (Mirza Bala hakkında kaleme alınmış bir deneme.)
- ÖZ. :** Resulzade, S. 85, Nisan 1959, s. 8, ("Van Sesi" gazetesinde Resulzade hakkında kaleme alınmış bir deneme.)
- R.A. :** Büyük Ölü, S. 60, Mart 1957, s. 10, (Mehmet Emin Resulzade'nin ölüm yıldönümü üzerine onun ulvî şahsiyetini kaleme alan bir deneme.)
- SEVDİYAR, Muhittin:** Çelebi Cihan'ı Anarken, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 6-12, (Kırım Cumhurbaşkanı Çelebi Cihan'ın Ruslarla mücadelesinin kaleme alındığı bir makale.)
- ŞAMİL, Sait:** Dostum Mirza Bala, S. 85, Nisan 1959, s. 9, (Mirza Bala'nın konu alındığı bir deneme.)
- TAYMAS, A. Battal:** Mirza Bala Kutluk'u Anarken, S. 84, Mart 1959, s. 40-42, (Mirza Bala hakkında kaleme alınmış bir makale.)

- TAYMAS, A. Battal:** Rahmetlik Cafer Seydahmet Kırimer'den Kısa Hatıralarım, S. 97, Nisan 1960, s. 10-14, (Yazarın, Kırım Türklerinin önderi Cafer Seydahmet Kırimer ile ilgili bazı anıları.)
- TÜRK YURDU:** Mahkûm Türk İllerinin Büyük Bir Kaybı, S. 85, Nisan 1959, s. 14, ("Türk Yurdu" adlı derginin 2. sayısında, Mirza Bala'nın vefatı münasebetiyle kaleme alınan biyografi.)
- URAL, Ahet:** Azerbaycan'ın Büyük Evladı M. Emin Resulzade, S. 72, Mart 1958, s. 5-6, (Mehmet Emin Resulzade hakkında kaleme alınmış bir deneme.)
- URAL, Ahet:** Mirza Bala, S. 96, Mart 1960, s. 6, (Mirza Bala hakkında kaleme alınmış bir deneme.)
- ÜLKÜSAL, Av. Müstecip:** Mirza Bala, S. 84, Mart 1959, s. 48-49, (Mirza Bala'nın, vefatı münasebetiyle kaleme alınmış biyografisi.)
- ÜLKÜSAL, Av. Müstecip:** Büyük Kayıp, S. 97, Nisan 1960, s. 6-10, (Kırım Türklerinin lideri Cafer Seydahmet Kırimer'in, vefatı dolayısıyla kaleme alınan biyografisi.)
- VOLKAN, Ali:** Mücadele Cephemizin Acı Bir Kaybı, S. 84, Mart 1959, s. 62, (Mirza Bala'nın vefatı münasebetiyle kaleme alınan ve Mirza Bala'yı konu alan bir deneme.)
- VOLKAN, Azer:** Ardından, S. 60, Mart 1957, s. 9, (M. E. Resulzade'nin ölüm yıldönümü üzerine yapılan bir söyleşi.)
- V.Y. :** Eşref Demircan, S. 62, Mayıs 1957, s. 14-15, (Müsavat Partisi'nin ön saflarında yer alan ve millî istiklâl mücadelesine katılarak istiklâl ülküsünü yaymaya çalışan Eşref Demircan'ın, 10. ölüm yıldönümü münasebetiyle kaleme alınan biyografisi.)
- YAYCILI, Kerim:** M. E. Resulzade ile Mirza Bala'ya Karşı Duyulan Umumî Hürmet ve Sevgi, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 35-36, (Mehmet Emin Resulzade ile Mirza Bala'ya karşı halkın duyduğu sevgi ve hürmeti konu alan bir makale.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** 43 Senelik Arkadaşım Mirza Bala, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 16-24, (Vahap Yurtsever'in Mirza Bala ile geçen çeşitli hatıralarının kaleme alındığı bir anı.)

1.2.13. Tarihî Yazılar

- AKKOÇ, Zeynel:** Bakü'deki Kızkulesi, S.63, Haziran 1957, s.14-20, (Bakü'deki Kızkulesi hakkında anlatılan üç efsane.)
- EREL, Şerafettin:** Azerbaycan Tarihinde Meskukât, S. 67, Ekim 1957, s. 15, (Azerbaycan tarihinde basılmış sikkeleri anlatan bir makale.)
- EREL, Şerafettin:** Akkoyunlulara Ait Görülmemiş Bir Sikke, S. 71, Şubat 1958, s. 9, (Akkoyunlulara ait bir sikkeden bahseden bir makale.)
- EREL, Şerafettin:** Azerbaycan Tarihinde Meskûkât, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 60, (Azerbaycan'da bulunan iki tarihî bakır sikkeden bahseden bir makale.)
- EREL, Şerafettin:** Azerbaycan Hükümdarlarına Ait Şimdiye Kadar Görülmemiş Bir Sikke, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 21, (Akkoyunlu hükümdarlarından Tur Ali Bahadır'a ait olup o tarihe kadar görülmemiş bir sikkeden bahseden bir makale.)
- HIZAL, Hazer:** Azerbaycan'da Hanlıklar Devrinde Rus İstilâ Hareketi I, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 11-13, (Rusların tarih sahnesine çıkışı ve 19. yy. başlarına kadar geçirdiği süreci işleyen bir makale.)
- HIZAL, Hazer:** Azerbaycan'da Hanlıklar Devrinde Rus İstilâ Hareketi II, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 12-15, (Hanlıklar devrinde Azerbaycan'daki Rus istilâ hareketleri üzerine yazılmış bir makale.)
- HIZAL, Mustafa Zihni:** Türkiye-Kafkasya III, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 7-9, (Osmanlı İmparatorluğu'nun Kafkasya'ya karşı izlediği siyasetin anlatıldığı bir makale.)
- HIZAL, Mustafa Zihni:** Türkiye-Kafkasya IV, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 5-9, (1711 Prut Savaşı'ndan 1871 Londra Antlaşması'na kadar geçen tarihî süreci ve Rusya'nın kazanımlarını konu alan bir makale.)
- HIZAL, Mustafa Zihni:** Türkiye-Kafkasya V, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 7-9, (Rusların Kafkasya üzerindeki istilâ hareketlerini ve bu durum karşısındaki Osmanlı siyasetini konu alan bir makale.)
- KENGERLİ, Dr. Mehmet:** Çağdaş Azerbaycan Tarihinde Ocak-Şubat Olayları, S. 71, Şubat 1958, s. 11-12, (1884 senesinden 1949 senesine kadar geçen

zamanda ocak ve şubat aylarında meydana gelen ilginç olayları işleyen bir makale.)

KEYKURUN, Naki: Kaçaklar, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 17-18, (Rus zulmüne karşı baş kaldıran, dağlarda kaçak yaşayıp Ruslarla mücadele eden kaçaklarla ilgili anı.)

KEYKURUN, Naki: Kaçak Nebi, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 24-26, (Ruslarla mücadele ederek Kaçak Nebi adıyla ün yapmış şahısla ilgili anı.)

KEYKURUN, Naki: Kaçak Nebi, S. 96, Mart 1960, s. 11-12, (Ruslarla mücadele ederek Kaçak Nebi adıyla ün yapmış bir şahısla ilgili anı.)

KEYKURUN, Naki: Kaçak Deliali, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 21-26, (Dağlarda kaçak yaşayarak Ruslarla mücadele eden ve ünü Türkiye'ye kadar ulaşmış bir mücahidin anıları.)

KEYKURUN, Naki: Deliali, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 13-15, (Dağlarda kaçak yaşayarak Ruslarla mücadele eden ve ünü Türkiye'ye kadar ulaşmış bir mücahidin anıları.)

KEYKURUN, Salih: Müstakil Azerbaycan Murahhas Heyetiyle Osmanlı Devleti Arasında İmzalanan 2 Mühim Tarihî Vesika, S. 63, Haziran 1957, s. 9-14, (Azerbaycan hükümeti ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan vesikaları işleyen bir makale.)

KURTULAN, İldeniz: Azerbaycan Posta Pulları, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 21-24, (Azerbaycan tarihindeki posta pullarından bahseden bir makale.)

ODER, Kerim: Dumlupınar Zaferi, S. 65, Ağustos 1957, s. 4-6, (Anadolu'nun Türkleşmesini işleyen bir makale.)

1.2.14. Yayın Tanıtımı İle İlgili Yazılar

A-T: Kıymetli Bir Eserin Mehmet Emin Bey'e Verdiği Değer, S. 96, Mart 1960, s. 10-11, (Ahmet Bedevi Kuran adlı yazarın "Rusya'daki Türkler" adlı eserini tanıtan ve eserin Mehmet Emin Resulzade'ye verdiği değerden bahseden bir yayın tanıtım.)

- AZERBAYCAN:** Dergi, S.58, Ocak 1957, s.23-26, (Sovyetler Birliği Öğrenme Enstitüsü'nün Münih'te neşrettiği “Dergi” adlı mecmuanın 6. ve 7. sayılarını tanıtan bir yayın tanıtım.)
- AZERBAYCAN:** Kırım Dergisi, S. 58, Ocak 1957, s. 26-27, (Kırım Türkleri yayın ve mücadele organı olan “Kırım” dergisinin Ocak 1957 tarihli ilk sayısını tanıtan bir yayın tanıtım.)
- AZERBAYCAN:** Kitaplar ve Broşürler Arasında, S. 65, Ağustos 1957, s. 22-23, (Mehmet Emin Buğra'nın bastırđıđı “İslâm Dünyasına Hitap” başlıklı broşürü tanıtan bir yayın tanıtım.)
- AZERBAYCAN:** Kitaplar ve Dergiler Arasında, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 32-34, (1958'de Münih'te yayımlanan “Sovyetler Birliği Milletlerinin Meseleleri” adlı derginin ilk sayısının tanıtıldığı bir yayın tanıtım.)
- AZERBAYCAN:** Kitaplar ve Dergiler Arasında: Delhi Konferansı ve Tibet, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 42-43, (Mehmet Emin Buğra'nın “Delhi Konferansı ve Tibet” adlı eserini tanıtan bir yayın tanıtım.)
- AZERBAYCAN:** Emel Dergisi, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 44, (Kırım Türklerinin istiklâl davasına hizmet eden ve Ankara'da yayımlanan “Emel” dergisini tanıtan bir yayın tanıtım.)
- İMZASIZ:** Turkism And The Soviets, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s.62-67, (Charles Warren Hostler adlı bir Amerikan albayın yazdığı “The Turks Of The World And Their Political Objectives” adlı kitabın incelendiği bir yayın tanıtım.)
- KURTULAN, İldeniz:** Hâza Kitab-ü Âsâril-Cemal, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 33-36, (Müellifi bilinmeyen ve Azerî tarihinin hanlık devrinden bahseden “Hâza Kitab-ü Âsâril-Cemal” adlı eseri tanıtan yayın tanıtım.)
- KURTULAN, İldeniz:** Hâza Kitab-ü Âsâril-Cemal, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 19-23, (Müellifi bilinmeyen ve Azerî tarihinin hanlık devrinden bahseden “Hâza Kitab-ü Âsâril-Cemal” adlı eseri tanıtan bir yayın tanıtım.)
- KURTULAN, İldeniz:** Hâza Kitab-ü Âsâril-Cemal, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 24-27, (Müellifi bilinmeyen ve Azerî tarihinin hanlık devrinden bahseden “Hâza Kitab-ü Âsâril-Cemal” adlı eseri tanıtan yayın tanıtım.)

- KURTULAN, İldeniz:** Azerbaycan, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 26-28, (“Azerbaycan” dergisinin 100. sayısının çıkması üzerine dergiyi tanıtan bir yayın tanıtım.)
- KURTULAN, İldeniz:** Yeni Yayınlar, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 27-29, (Dr. Baymirza Hayit’in “Komünist Emperyalizmi Karşısında Türkistan” adlı eserinin tanıtıldığı yayın tanıtım.)
- TOKTAMIŞOĞLU:** Kitaplar ve Broşürler Arasında, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 34-36, (Dr. Tahir Çağatay’ın “Kızıl İmperyalizm” adlı kitabını tanıtan bir yayın tanıtım.)
- YAYCILI, Kerim:** Kitaplar ve Dergiler Arasında, S. 58, Ocak 1957, s. 22-23, (“Irak Türkleri”, “Dergi” ve “Kırım Dergisi” adlı dergileri tanıtan bir yayın tanıtım.)

1.3. TÜRÜNE GÖRE YAZILAR

1.3.1. Anılar

A.V.Y. : “Kız Kalesi” Hakkında Birkaç Söz, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 16-17, (Kız Kalesi manzumesinin yazılış serencamı ve müellifi ile geçirilen hapishane günlerinin anlatıldığı bir anı.)

ÇAĞATAY, Tahir: Aziz Dostum Mirza Bala, S. 84, Mart 1959, s. 43-47, (Azerbaycan’ın millî önderlerinden Mirza Bala’nın vefatı münasebetiyle kaleme alınmış bir anı.)

KEYKURUN, Naki: Büyük Bir Hayırsever Hacı Zeynelabidin Takizade, S. 62, Mayıs 1957, s. 16-19, (Hacı Zeynelabidin Takizade ile ilgili anılar.)

KEYKURUN, Naki: Büyük Bir Hayırsever Hacı Zeynelabidin Takizade, S. 63, Haziran 1957, s. 21-24, (Hacı Zeynelabidin Takizade ile ilgili anılar.)

KEYKURUN, Naki: Hatıra Defterinden Bir Yaprak, S. 72, Mart 1958, s. 3-4, (Azerbaycan millî şairlerinden Ahmet Cevat ile ilgili anılar.)

KEYKURUN, Naki: Hatıra Defterinden Bir Yaprak, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 37-42, (Ruslara karşı yapılan mücadelelerin anlatıldığı bir anı.)

KEYKURUN, Naki: Kaçaklar, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 17-18, (Rus zulmüne karşı baş kaldıran, dağlarda kaçak yaşayıp Ruslarla mücadele eden kaçaklarla ilgili anı.)

KEYKURUN, Naki: Kaçak Nebi, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 24-26, (Ruslarla mücadele ederek Kaçak Nebi adıyla ün yapmış şahısla ilgili anı.)

KEYKURUN, Naki: Kaçak Nebi, S. 96, Mart 1960, s. 11-12, (Ruslarla mücadele ederek Kaçak Nebi adıyla ün yapmış bir şahısla ilgili anı.)

KEYKURUN, Naki: Difai Fırkasının Doğuş Sebepleri, S. 97, Nisan 1960, s. 14-15, (Rusların, Ermenilerle Türkleri birbirine düşürme çabalarıyla ilgili bir anı.)

KEYKURUN, Naki: Difai Fırkasının Doğuş Sebepleri, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 16-18, (Fırkanın doğuşunu sağlayan olaylarla ilgili anı.)

KEYKURUN, Naki: Difai Fırkasının Doğuş Sebepleri, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 22-23, (Difai Fırkası’nın Ruslarla olan mücadeleleriyle ilgili anı.)

- KEYKURUN, Naki:** Difai Fırkasının Doğuş Sebepleri, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 22-24, (Difai Fırkası'nın Ruslarla olan mücadeleleriyle ilgili anı.)
- KEYKURUN, Naki:** Kaçak Deliali, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 21-26, (Dağlarda kaçak yaşayarak Ruslarla mücadele eden ve ünü Türkiye'ye kadar ulaşmış bir mücahidin anıları.)
- KEYKURUN, Naki:** Deliali, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 13-15, (Dağlarda kaçak yaşayarak Ruslarla mücadele eden ve ünü Türkiye'ye kadar ulaşmış bir mücahidin anıları.)
- KURTULAN, Ejder:** 27 Nisan 1920'de Azerbaycan Harbiye Mektebinin Durumu, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 18-21) (Azerbaycan Harbiye Mektebi'nde meydana gelen olaylarla ilgili anı.)
- KURTULAN, İldeniz:** Mirza Bala'nın Son Günleri, S. 84, Mart 1959, s. 54-57, (Mirza Bala'nın son günleri ile ilgili bir anı.)
- TAYMAS, A. Battal:** Rahmetlik Cafer Seydahmet Kırımer'den Kısa Hatıralarım, S. 97, Nisan 1960, s. 10-14, (Yazarın, Cafer Seydahmet Kırımer ile ilgili bazı anıları.)
- VOLKAN, Ali:** İstiklâl Hayatımızdan Bir Hatıra, S. 74-75, s. Mayıs-Haziran 1958, s. 44-45, (1919'da Azerbaycan millî mücadelesinin gerçekleştiği zamanda geçen bir anı.)
- YURTSEVER, A.V. :** Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 31-34, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 58, Ocak 1957, s. 6-8, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 59, Şubat 1957, s. 17-19, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 13-18, (Azerbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)

- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Səhnələr, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 21-23, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı səhnələrin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Səhnələr, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 19-21, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı səhnələrin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Səhnələr, S. 85, Nisan 1959, s. 16-17, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı səhnələrin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** 43 Senelik Arkadaşım Mirza Bala, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 16-24, (Vahap Yurtsever'in Mirza Bala ilə keçən çeşitli hatıralarının kaleme alındığı bir anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Səhnələr, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 26-31, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı səhnələrin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Səhnələr, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 13-17, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı səhnələrin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Səhnələr, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 19-22, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı səhnələrin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Səhnələr, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 25-30, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı səhnələrin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Səhnələr, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 36-39, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı səhnələrin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Səhnələr, S. 96, Mart 1960, s. 13-16, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı səhnələrin anlatıldığı anı.)

- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 97, Nisan 1960, s. 16-19, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 18-21, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 24-26, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 25-28, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 13-15, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 8-11, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Azərbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 7-11, (Azərbaycan İstiklâl Savaşı'ndan bazı sahnelerin anlatıldığı anı.)

1.3.2. Bibliyografyalar

- HIZAL, Mustafa Zihni:** Bibliyografya, S. 96, Mart 1960, s. 35-36, (Dergide işlenen konularla yakın ilgisi olan ve birinci derecede kaynak vazifesi gören bazı eserlere ait bibliyografya.)
- HIZAL, Mustafa Zihni:** Bibliyografya (Devam), S. 97, Nisan 1960, s. 31-32, (Dergide işlenen konularla yakın ilgisi olan ve birinci derecede kaynak vazifesi gören bazı eserlere ait bibliyografya.)

HIZAL, Mustafa Zihni: Bibliyografya (Devam), S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 31-32, (Dergide işlenen konularla yakın ilgisi olan ve birinci derecede kaynak vazifesi gören bazı eserlere ait bibliyografya.)

HIZAL, Mustafa Zihni: Bibliyografya (Devam), S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 55-56, (Dergide işlenen konularla yakın ilgisi olan ve birinci derecede kaynak vazifesi gören bazı eserlere ilişkin bir bibliyografya.)

1.3.3. Bildiriler

BABAKURBAN, Ziyaeddin: Türkistan Türk Gençliğinin Hür Dünyaya Beyannamesi, S. 85, Nisan 1959, s. 21, (Türkistan Türk gençliğinin, esir Türk milletlerinin hürriyet mücadelelerini dünyaya duyurmak amacıyla hazırladığı bir bildiri.)

İMZASIZ: Münih'teki Protesto Toplantısı, S. 68, Kasım 1957, s. 9-10, (Bolşevik iktidarının 40. yıldönümü münasebetiyle Sovyetler Birliği Milletlerini Kurtarma Cemiyeti tarafından 20 Kasım 1950 tarihinde Münih'te düzenlenen protesto toplantısında alınan karar bildirisi.)

İMZASIZ: Azerbaycan İstiklâlini Mübeyyin Akidname (1), S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 5, (Azerbaycan Cumhuriyeti'nin, 28 Mayıs 1918 tarihinde bağımsızlık ilânını duyuran bildirisi.)

İMZASIZ: Müşterek Karar Sureti, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 3-4, (Temmuz ayının üçüncü haftasının "Esir Milletler Haftası" olarak ilân edilmesi hususunda yayımlanan bildiri.)

İMZASIZ: "Paris Bloku" Konferansının Bildirisi, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 18-19, (7-11 Temmuz 1962 tarihleri arasında Münih'te düzenlenen, Sovyetler Birliği Milletleri Kurtuluş Cemiyeti (Paris Bloku)'nin 10. Konferansı sonunda yayımlanan bildiri.)

YUSUFBEYLİ, Nesip Bey: Azerbaycan Millî Hükümetinin 28 Mayıs 1919 Tarihli Beyannamesi, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 6,36, (Azerbaycan millî hükümetinin 28 Mayıs 1919 tarihli bildirisi.)

1.3.4. Biyografiler

ARAT, Ord. Prof. Dr. Reşit Rahmeti: Mehmet Mirza Bala, S.85, Nisan 1959, s.10-11, (Mehmet Mirza Bala'yı anlatan bir biyografi.)

A.V.Y. : Hocamız Sadri Maksudî, S. 59, Şubat 1957, s. 5-6, (Prof. Dr. Sadri Maksudî'nin hayatını anlatan bir biyografi.)

AZERBAYCAN: Ceyhun Hacıbeyli'nin Vefatı, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 34, (Azerbaycan siyasî hayatının tanınmış simalarından Ceyhun Hacıbeyli'nin vefatı münasebetiyle kaleme alınmış bir biyografi.)

BEHBUT, Baba: Merhum Cihangir Berker'i Kaybettik, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 40, (Vefatı münasebetiyle General Cihangir Berker'in hayatını anlatan bir biyografi.)

HIZAL, Mustafa Zihni: Büyük Kaybımız Mirza Bala, S. 84, Mart 1959, s. 51-54, (Mirza Bala'nın vefatı münasebetiyle kaleme alınan ve Mirza Bala'yı anlatan bir biyografi.)

İMZASIZ: Mirza Bala'nın Hal Tercümesi, S. 84, Mart 1959, s. 3-5, (Mirza Bala'nın hayatının ve eserlerinin anlatıldığı bir biyografi.)

KENGERLİ, Dr. Mehmet: Büyük Fikir Adamı Ahmet Ağaoğlu, S. 62, Mayıs 1957, s. 9-12, (Fikir adamı Ahmet Ağaoğlu'nun hayatını işleyen bir biyografi.)

KEYKURUN, Naki: Adil Han Ziyathan'ın Vefatı Münasebetiyle, S. 70, Ocak 1958, s. 17-18, (Azerbaycan'ın bağımsızlığı yolunda çalışmış ve Millî Azerbaycan Cumhuriyeti'nde çeşitli siyasî görevlerde bulunmuş olan Adil Han Ziyathan'ın vefatı münasebetiyle kaleme alınan biyografisi.)

KURTULAN, İldeniz: Abbas Mirza Şerifzâde, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 34-37, (Abbas Mirza Şerifzâde'nin biyografisi.)

TÜRK YURDU: Mahkûm Türk İllerinin Büyük Bir Kaybı, S. 85, Nisan 1959, s. 14, ("Türk Yurdu" adlı derginin 2. sayısında Mirza Bala'nın, vefatı münasebetiyle kaleme alınan biyografisi.)

ÜLKÜSAL, Av. Müstecip: Mirza Bala, S. 84, Mart 1959, s. 48-49, (Mirza Bala'nın, vefatı münasebetiyle kaleme alınmış biyografisi.)

- ÜLKÜSAL, Av. Müstecip:** Büyük Kayıp, S. 97, Nisan 1960, s. 6-10, (Kırım Türklerinin lideri Cafer Seydahmet Kırimer'in, vefatı dolayısıyla kaleme alınan biyografisi.)
- VAHAP, A. :** Dr. Kasım Kasımcı, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 45-46, (Azerbaycan'ın tanınmış simalarından hukukçu bir ilim adamı olan Prof. Dr. Kasım Kasımcı'nın biyografisi.)
- V.Y. :** Eşref Demircan, S. 62, Mayıs 1957, s. 14-15, (Müsavat Partisi'nin ön saflarında yer alan ve millî istiklâl mücadelesine katılarak istiklâl ülküsünü yaymaya çalışan Eşref Demircan'ın, 10. ölüm yıldönümü münasebetiyle kaleme alınan biyografisi.)

1.3.5. Denemeler

- ATAMAN, Dr. Hamit:** Ardından, S. 84, Mart 1959, s. 49-50, (Mirza Bala hakkında yazılmış bir deneme.)
- BAYKARA, Hüseyin:** Mirza Bala, S. 84, Mart 1959, s. 34-38, (Mirza Bala hakkında yazılmış bir deneme.)
- İMZASIZ:** Resulzade'nin 74 ncü Doğum Yıldönümü, S. 70, Ocak 1958, s. 1-2, (Mehmet Emin Resulzade'nin doğumunun 74. yılı münasebetiyle kaleme alınmış bir deneme.)
- İMZASIZ:** Unutulmayan Tarih, S. 72, Mart 1958, s. 1-2, (Mehmet Emin Resulzade'nin ulvî şahsiyetini anlatan bir deneme.)
- İMZASIZ:** Esir Azerbaycan, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 61-62, (Türkiye'de neşredilen "Yeni İstanbul" gazetesinde, Rus esareti altındaki Azerbaycan üzerine yazılmış bir deneme.)
- KARABAĞ, Müştak:** Kemal'lerin İzinde: Doğacak Güneş!..., S. 97, Nisan 1960, s. 19, (Azerbaycan'ın istiklâline tekrar kavuşacağını işleyen bir deneme.)
- KARABAĞ, Müştak:** Mayıs ve Milletim, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 8, (Türkiye'de yapılan 27 Mayıs 1960 ihtilâlini öven bir deneme.)
- KARABAĞ, Müştak:** Kemal'lerin İzinde: Yaz; Oğlum, Yaz..., S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 29, (Türklük ülküsünü işleyen bir deneme.)

- KARABAĞ, Müştak:** Düş ve Gerçek, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 27-28, (Bolşevik zindanlarında yapılan işkenceler üzerine kaleme alınan bir deneme.)
- KENGERLİ, Dr. Mehmet:** Hunharcasına Boğulan Bir Ses, S. 61, Nisan 1957, s. 7-9, (Azerbaycan'ın işgalini işleyen bir deneme.)
- KENGERLİ, Dr. Mehmet:** Büyük Kaybımızın 19. Yıldönümü Münasebetiyle, S. 68, Kasım 1957, s. 3-5, (Ulu önder Atatürk'ün 19. ölüm yıldönümü münasebetiyle kaleme alınmış bir deneme.)
- KESEMENLİ, Zührap:** Şehitlerimizi Unutmayalım, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 38, (Şehitler üzerine yazılmış bir deneme.)
- KEYKURUN, Salih:** 28 Mayıs Münasebetiyle, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 46-47, (Tarihin mühim olaylarına tanıklık etmiş 28 Mayıs tarihinin uğurundan bahseden bir deneme.)
- KİTAPÇI, Yalçın:** 28 Mayıs, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 23, (28 Mayıs tarihine denk düşen iki mühim olayı konu alan bir deneme.)
- ODER, Kerim:** Kaybettiğimiz Büyük Değer, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 9-10, (Mirza Bala hakkında kaleme alınmış bir deneme.)
- ODER, Kerim:** Millî ve Ferdî İstiklâl, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 4-6, (Millî ve ferdî istiklâl konusunda kaleme alınmış bir deneme.)
- ORHON, Orhan Seyfi:** Bir Bakıma Yeni Yıl Nevruz, S. 60, Mart 1957, s. 26, (Nevruzun Türk kültüründeki yeri üzerine kaleme alınmış bir deneme.)
- ÖZ. :** Resulzade, S. 85, Nisan 1959, s. 8, ("Van Sesi" gazetesinde Resulzade hakkında kaleme alınmış bir deneme.)
- R.A. :** Büyük Ölü, S. 60, Mart 1957, s. 10, (Mehmet Emin Resulzade'nin ölüm yıldönümü üzerine onun ulvî şahsiyetini kaleme alan bir deneme.)
- ŞAMİL, Sait:** Dostum Mirza Bala, S. 85, Nisan 1959, s. 9, (Mirza Bala'nın konu alındığı bir deneme.)
- URAL, Ahet:** Azerbaycan'ın Büyük Evladı M. Emin Resulzade, S. 72, Mart 1958, s. 5-6, (Mehmet Emin Resulzade hakkında kaleme alınmış bir deneme.)
- URAL, Ahet:** Şanlı Bir Bayram, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 33, (28 Mayıs 1918 bağımsızlık üzerine kaleme alınmış bir deneme.)

URAL, Ahet: Mirza Bala, S. 96, Mart 1960, s. 6, (Mirza Bala hakkında kaleme alınmış bir deneme.)

URAL, Şinasi: 27 Nisan, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 16, (Azerbaycan'ın 27 Nisan 1920 tarihinde işgal edilmesine karşı duyulan kinin ve nefretin kaleme alındığı bir deneme.)

VOLKAN, Ali: Mücadele Cephemizin Acı Bir Kaybı, S. 84, Mart 1959, s. 62, (Mirza Bala'nın vefatı münasebetiyle kaleme alınan ve Mirza Bala'yı konu alan bir deneme.)

1.3.6. Efsaneler

AKKOÇ, Zeynel: Bakü'deki Kızkulesi, S.63, Haziran 1957, s.14-20, (Bakü'deki Kızkulesi hakkında anlatılan üç efsane.)

1.3.7. Eleştiriler

İMZASIZ: “Mücahit” Mecmuası Protesto Ediliyor, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 42-43, (Ankara'da çıkan “Mücahit” dergisinin Nisan 1959 tarihli sayısında Mehmet Emin Resulzade ve Mirza Bala hakkında yazılan yazıya karşılık gerçekleri yansıtmadığı gerekçesiyle yazılan protesto mektubu.)

İMZASIZ: “Siyavuş” ve Hüseyin Cavit Üzerine..., S. 96, Mart 1960, s. 28-29, (Hüseyin Cavit'in “Siyavuş” adlı tiyatro eseri hakkında H. Mehdi tarafından yazılan eleştirel yazıya mukabil yazılmış bir eleştiri.)

1.3.8. Haberler

AZERBAYCAN: Dünyadan Haberler, S. 65, Ağustos 1957, s. 15, (Münih'te faaliyet gösteren “Sovyetler Birliğini Öğrenme Enstitüsü” tarafından 26 Temmuz 1957 tarihinde düzenlenen “Kırk Senelik Sovyet Hâkimiyeti” konulu konferansa dair bir haber.)

AZERBAYCAN: Haberler, S. 72, Mart 1958, s. 32, (22 Mart Ergenekon Bayramı'nın, Almanya'nın Neu Ulm kentinde kutlanmasına dair bir haber.)

- AZERBAYCAN:** Azerbaycan İstiklâlinin 41. Yıldönümünün Kutlanması, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 48, (Azerbaycan istiklâlinin 41. yılı münasebetiyle 31 Mart 1959 tarihinde yapılan bir kır gezintisini anlatan bir haber.)
- AZERBAYCAN:** Mirza Bala Anıldı, S. 96, Mart 1960, s. 24, (Ölümünün 1. yıldönümü dolayısıyla 8 Mart 1960 tarihinde Mirza Bala'nın anılması ve merhumun ruhunu tazizen mevlit okutulmasına dair haberler.)
- AZERBAYCAN:** Haberler, S. 96, Mart 1960, s. 34, (Van'da yayımlanan "İki Nisan" ve Kars'ta yayımlanan "Birlik" gazetelerinin, "Azerbaycan" dergisinin makalelerine yer verdiğini belirten bir haber.)
- AZERBAYCAN:** "Azerbaycan" 10 Yaşında, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 70, ("Azerbaycan" dergisinin 10. yayın yılı dolayısıyla yayımlanan bir haber.)
- CAUCASIAN REVIEW:** Hüseyin Cavid ve Yusuf Vezir (Çemenzeminli), S. 68, Kasım 1957, 11-13, ("Sovyetler Birliğini Öğrenme Enstitüsü"nün neşrettiği "Caucasian Review" adlı derginin 4. sayısında Azerbaycan'ın millî şairi Hüseyin Cavit ve Millî Müstakil Azerbaycan'ın eski İstanbul elçisi Yusuf Vezir Çemenzeminli hakkında çıkan bir haber.)
- DÖNMEZ, Hamit:** Haberler, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 39, (Bir Azerî milliyetçisi ve vatanperveri olan Mehmet Sönmez'in ölüm haberi.)
- İMZASIZ:** Azerbaycan 6 Yaşında, S. 73, Nisan 1958, s. 26-27, (Azerbaycan dergisinin 6. yayın yılını doldurması münasebetiyle çıkan bir haber.)
- İMZASIZ:** Kardeş Basının Akisleri, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 57-59, (Van ilinde çıkan "Van Sesi" gazetesinde, 28 Mayıs 1918 tarihinde ilân edilen Azerbaycan istiklâlinin 40. yıldönümü münasebetiyle yayımlanan iki makaleden bahseden bir haber.)
- İMZASIZ:** Dünya Haberleri, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 68-70, (Rus esareti altındaki ülkelerden Ukrayna ve Belarusya'nın istiklâllerinin 40. yıldönümlerinden bahseden bir haber.)
- İMZASIZ:** Dünya Basınında Davamız, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 19, (22 Temmuz 1958 tarihli "New York Times" gazetesinde, Sovyet esareti altında bulunan Müslüman milletlerin mücadelesine dair kaleme alınan bir yazıdan bahseden haber.)

- İMZASIZ:** Dünya Haberleri, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 27, (Ukrayna'nın 41. istiklâl yıldönümünün 22 ve 23 Ocak 1959 tarihlerinde Amerika'da kutlanmasını anlatan bir haber.)
- İMZASIZ:** Azerbaycan'ın İstiklâl Mücahidi Mirza Bala Vefat Etti, S. 84, Mart 1959, s. 5, (Azerbaycan Türklerinin istiklâl mücahidi, büyük fikir adamı Mirza Bala'nın, Van ilinde neşredilen "Van Sesi" gazetesinin 9 Mart 1959 tarihli nüshasında çıkan ölüm haberi.)
- İMZASIZ:** Esir Milletler Haftası, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 3, (Esir Milletler Beyannamesi'nin kabulünü veren bir haber.)
- İMZASIZ:** 1959 Senesi Esir Milletler Haftası, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 5, (Birleşik Amerika Kongresi'nin 17 Temmuz 1959 tarihinde kabul ettiği Esir Milletler Haftası Beyannamesi'ni duyuran bir haber.)
- İMZASIZ:** Sovyetler Birliği Öğrenme Enstitüsünün Konferansı, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 30-31, (24-25 Temmuz 1959 tarihinde tertip edilen, Sovyetler Birliği Öğrenme Enstitüsü Konferansı'na dair bir haber.)
- İMZASIZ:** Basın Sütunlarından, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 40, (Kars'ta çıkan "Birlik" gazetesinin 16 Ekim 1959 tarihli sayısında Mirza Bala ile ilgili çıkan bir haber.)
- İMZASIZ:** Haberler, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 48, (Dünyanın çeşitli yerlerinde çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanan bazı haberler.)
- İMZASIZ:** Haberler, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 45-46, (Sovyetler Birliği Milletlerini Kurtarma Cemiyeti ile ilgili bazı haberler.)
- İMZASIZ:** Azerbaycan'ın Mutlu Bir Yıldönümü, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 47, (Azerbaycan'ın bağımsızlığa resmen kavuşmasının 40. yıldönümü dolayısıyla Van'da yayımlanan "İki Nisan" gazetesinde çıkan bir haber.)
- İMZASIZ:** A.P. Ajansının Tefsiri, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 50-51, (A.P. haber ajansının tefsircisi William Rayan'ın, Sovyetler Birliği'nin Asya bölgelerindeki gizli siyasî polis reislerinin değiştirilmesi hakkındaki bir haberi.)
- İMZASIZ:** Çeşitli Haberler, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 52, (Dünya basını haber ajanslarında yer alan çeşitli haberler.)

- İMZASIZ:** Esir Milletler Haftası ile İlgili Yazı ve Haberler, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 38-44, (“Bund Freiheit”ın mitingi, esir milletler için kurulan komiteler, Amerika Birleşik Devletleri’nde Esir Milletler Haftası konulu bazı haberler.)
- İMZASIZ:** Haberler: Münih Enstitüsünün Mutad İlmî Konferansı, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 45-46, (Münih’teki “Sovyetler Birliği’ni Öğrenme Enstitüsü”nün 27-29 Ekim 1960 tarihlerinde tertip edilen konferansına dair bir haber.)
- İMZASIZ:** Paris Bloku Konferansı, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 46, [Sovyetler Birliği Milletlerini Kurtarma Cemiyeti (Paris Bloku)’nin 29 Ekim-2 Kasım 1960 tarihleri arasında düzenlenen yıllık konferansına dair bir haber.]
- İMZASIZ:** Haberler: Münih Enstitüsünün Heyeti, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 68, (Münih’teki “Sovyetler Birliği’ni Öğrenme Enstitüsü”nü temsilen iki kişilik bir heyetin İstanbul ve Ankara’yı ziyaret etmesine dair bir haber.)
- İMZASIZ:** Acı Bir Kayıp, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 69, (Almanya’da yaşayan, istiklâl mefkûresine bağlı ve hayırsever bir Azerî vatandaşı olan Mirza Ağaoğlu’nun ölüm haberi.)
- İMZASIZ:** Sovyetler Birliğinin Gayrı Rus Milletleri, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 35, [“Sovyetler Birliği Milletlerinin Kurtuluş Cemiyeti (Paris Bloku)” adlı cemiyetin Münih’te yapılan 10. yıllık konferansına dair “Der Europaesche Osten” dergisinde çıkan bir haber.]
- İMZASIZ:** Haberler: Azerbaycan Mülteciler Cemiyetinin İkinci Büyük Kongresi, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 36-37, (30 Eylül 1962 tarihinde, Federal Almanya’daki “Azerbaycan Mülteciler Cemiyeti”nin ikinci büyük kongresinin yapıldığına dair bir haber.)
- İMZASIZ:** Azerbaycan Gençlik Derneğinin İşlevliği, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 37-38, (“Azerbaycan Gençlik Derneği” tarafından düzenlenen seminerlere dair bir haber.)
- İMZASIZ:** Millî Sanatkâr İsrail Azeri İstanbul’dan Ayrıldı, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 38-39, (Azerbaycanlı sanatkâr İsrail

Azeri'nin 30 Temmuz 1962 tarihinde İstanbul'dan ayrılışını anlatan bir haber.)

İMZASIZ: Haberler: Azerbaycan Gençlik Derneği Çalışmaları, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 30-31, ("Azerbaycan Gençlik Derneği" tarafından düzenlenen etkinliklere dair bir haber.)

KURTULAN, Ejder: Bir Tarihin Tespiti, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 19, (Bakü'de çıkan "Azerbaycan" gazetesinin 11.11.1918 tarihli nüshasında, Azerbaycan bayrağının projesi üzerine yayımlanan bir haber.)

KURTULAN, İlideniz: Mirza Bala'nın Satırları Arasında, S. 84 Mart 1959, s. 60-61, (Mirza Bala'nın çeşitli gazete ve dergilerde, çeşitli tarihlerde yayımlanan yazılarını konu alan bir haber.)

KURTULAN, İlideniz: 28 Mayıs ve Mirza Bala, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 25, (Azerbaycan'ın 28 Mayıs 1918 tarihinde kazandığı istiklâli ile ilgili dünyanın çeşitli gazetelerinde çıkan haberler.)

TAYMAS, A. Battal: Mânidar Bir Anma Töreni, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 31-33, (Kazanlı bir fikir adamı ve aydın bir kişi olan Lûtfî İshakî Efendi'nin, ölümünün 37. yılında anılmasına dair bir haber.)

V.Y. : Abdullah Şaik Vefat Etti, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 31-32, (Azerbaycan'ın tanınmış şairlerinden Abdullah Şaik'in vefat haberi.)

YAYCILI, Kerim: Teksas'ta Azerbaycan Makamlarının Çalınması, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 32-33, (Amerika Birleşik Devletleri'nin Teksas eyaletinde çalınan Azerbaycan makamlarına dair Moskova'da çıkan "İzvestiya" gazetesinin 28.08.1959 tarihli sayısında yayımlanan bir haber.)

1.3.9. Konferanslar

AZERBAYCAN: Nesimî Hakkında Konferans, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 13, (Azerbaycan şairi Nesimî'ye dair bir konferans.)

ERTAYLAN, Prof. İsmail Hikmet: Nesimi, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 14-19, (Şair Nesimi'yi anlatan bir konferans.)

- ERTAYLAN, Prof. İsmail Hikmet:** Nesimi (Devam), S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 13-17, (Şair Nesimi'nin edebî kişiliği ve eserlerinin anlatıldığı bir konferans.)
- ERTAYLAN, Ord. Prof. İsmail Hikmet:** Nesimi (Devam), S. 85, Nisan 1959, s. 22-25, (Şair Nesimi'nin anlatıldığı bir konferans.)
- İMzasız:** "Paris Bloku" Konferansı, S. 65, Ağustos 1957, s. 16-19, [Sovyetler Birliği Milletlerini Kurtarma Cemiyeti (Paris Bloku)'nin 28 Temmuz-6 Ağustos 1957 tarihleri arasında Münih'te düzenlenen yıllık konferansı.]
- ŞAMİL, Sait:** "Hukukçular Kongresi", S. 68, Kasım 1957, s. 6-8, (7-11 Kasım 1957 tarihleri arasında Şam'da düzenlenen "Asyalı ve Afrikalı Hukukçular Konferansı"na Kızıl Rus-Çin mahkûmu milletler adına sunulan muhtırayı içeren konferans.)

1.3.10. Köşe Yazıları

- ALOBA, Naşid:** Azerbaycan Balosu, S.59, Şubat 1957, s. 23-26, (9 Şubat 1957 tarihinde Azerbaycan Kültür Derneği tarafından Ankara'da düzenlenen baloyu anlatan bir köşe yazısı.)
- AZERBAYCAN:** Azerbaycan Balosu, S. 71, Şubat 1958, s. 34-35, (16 Şubat 1958 tarihinde Azerbaycan Kültür Derneği tarafından Ankara'da tertip edilen baloyu anlatan bir köşe yazısı.)
- AZERBAYCAN:** Ankara'da M. Emin Resulzade İçin İhtifal, S. 72, Mart 1958, s. 17-18, (Mehmet Emin Resulzade'nin üçüncü ölüm yıldönümü münasebetiyle 8 Mart 1958 tarihinde Azerbaycan Kültür Derneği'nin düzenlediği töreni anlatan bir köşe yazısı.)
- AZERBAYCAN:** Ankara'da 28 Mayısın 40 ncı Yıldönümü, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s.48, (28 Mayıs 1918 tarihinde ilân edilen Azerbaycan bağımsızlığının 40. yıldönümü münasebetiyle 1 Haziran 1958 tarihinde Ankara'da tertip edilen kutlama törenini anlatan bir köşe yazısı.)
- AZERBAYCAN:** Azerbaycan Balosu, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 33, (Azerbaycan Kültür Derneği'nin 30 Ocak 1960 tarihinde Ankara'da düzenlediği Azerbaycan Balosu'nu anlatan bir köşe yazısı.)

AZERBAYCAN: Emin Bey ve Mirza Bala İhtifâli, S. 96, Mart 1960, s. 25-26, (Mehmet Emin Resulzade ve Mirza Bala'nın ölüm yıldönümleri münasebetiyle 3 Mart 1960 tarihinde düzenlenen toplantıyı anlatan bir köşe yazısı.)

AZERBAYCAN: Azerbaycan Gecesi, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 41-42, (Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 44. yıldönümü münasebetiyle 26 Mayıs 1962 tarihinde Ankara'da düzenlenen Azerbaycan Gecesi'ni anlatan bir köşe yazısı.)

AZERBAYCAN KÜLTÜR DERNEĞİ İDARE HEYETİ: Azerbaycan Balosu, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 29-30, (16 Şubat 1959 tarihinde Ankara'da yapılan Azerbaycan Balosu'nu anlatan bir köşe yazısı.)

ELÇİ: Millî Azerbaycan Harbiye Mektepleri Üzerine Vesikalar I, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 16-17, (Azerbaycan hükümetinin açtığı Zabıt Vekili Mektebi'nin ilk mezuniyet töreninin anlatıldığı bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: İstanbul'da M. E. Resulzade İhtifali, S. 60, Mart 1957, s. 15-22, (Azerbaycan Kültürünü Tanıtma Derneği tarafından Mehmet Emin Resulzade'nin ölümüne müsadif olan 6 Mart 1957 tarihinde İstanbul'da düzenlenen ihtifali anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: Ankara'da M. E. Resulzade İhtifali, S. 60, Mart 1957, s. 25, (Azerbaycan Kültür Derneği tarafından Mehmet Emin Resulzade'nin ikinci ölüm yıldönümü münasebetiyle 9 Mart 1957 tarihinde Ankara'da düzenlenen ihtifali anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: Ergenekon Gecesi, S. 60, Mart 1957, s. 27-30, (A.K.D. tarafından 23 Mart 1957 tarihinde Eskişehir'de düzenlenen "Ergenekon Gecesi"ni anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: Ankara'da Yapılan 27 Nisan İhtifali, S. 61, Nisan 1957, s. 11, (A.K.D. tarafından Ankara'da yapılan 27 Nisan 1920 istilâsını anma programını anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: İstanbul'da 27 Nisan İhtifali, S. 61, Nisan 1957, s. 19-20, (A.K.T.D. tarafından İstanbul'da yapılan 27 Nisan 1920 istilâsını anma programını anlatan bir köşe yazısı.)

- İMZASIZ:** 28 Mayıs Gecesi, S. 62, Mayıs 1957, s. 30, (28 Mayıs 1918 Millî İstiklâl Bayramı münasebetiyle Ankara’da düzenlenen baloyu anlatan bir köşe yazısı.)
- İMZASIZ:** Azerbaycan Kültürünü Tanıtma Derneğinin Tertip Ettiği Çay, S. 71, Şubat 1958, s. 32-33, (A.K.T.D. tarafından 19 Ocak 1958 tarihinde tertip edilen çay toplantısını anlatan bir köşe yazısı.)
- İMZASIZ:** Ankara’da 27 Nisan İhtifâli, S. 73, Nisan 1958, s. 12, (Millî Azerbaycan Cumhuriyeti’nin Rus-Bolşevik istilâsına uğramasının 38. yıldönümü münasebetiyle 28 Nisan 1958 tarihinde A.K.D. merkezinde düzenlenen ihtifali anlatan bir köşe yazısı.)
- İMZASIZ:** İstanbul’da 27 Nisan İhtifâli, S. 73, Nisan 1958, s. 13-17, (Millî Azerbaycan Cumhuriyeti’nin Rus-Bolşevik istilâsına uğramasının 38. yıldönümü münasebetiyle 27 Nisan 1958 tarihinde İstanbul’da A.K.T.D. binasında düzenlenen ihtifali anlatan bir köşe yazısı.)
- İMZASIZ:** Amerika’da 28 Mayısın 40 ncı Yıldönümü, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 55-56, (Azerbaycan’ın bağımsızlığının 40. yıldönümü münasebetiyle Amerika’da düzenlenen toplantı ve faaliyetleri konu alan bir köşe yazısı.)
- İMZASIZ:** Münih’teki Enstitü’de Yapılan İhtifâl, S. 84, Mart 1959, s. 21-22, (Mirza Bala’nın vefatı münasebetiyle Münih’teki “Sovyetler Birliği’ni Öğrenme Enstitüsü” tarafından 10 Mart 1959 tarihinde düzenlenen anma programını anlatan bir köşe yazısı.)
- İMZASIZ:** “Paris Bloku”nun Tertip Ettiği İhtifâl, S. 84, Mart 1959, s. 22-25, (Mirza Bala’nın vefatı münasebetiyle “Sovyetler Birliği Milletleri Kurtuluş Cemiyeti (Paris Bloku)” tarafından 13 Mart 1959 tarihinde Münih’te düzenlenen anma programını anlatan bir köşe yazısı.)
- İMZASIZ:** Washington’daki Anma Töreni, S. 84, Mart 1959, s. 26-30, (Mirza Bala’nın vefatı münasebetiyle Azerbaycan Türkleri tarafından 19 Nisan 1959 tarihinde Washington’da düzenlenen anma programını anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: Merhum Resulzade Mehmet Emin Bey İçin Ankara’da Tertip Olunan İhtifal, S. 84, Mart 1959, s. 63-64, (Merhum Resulzade Mehmet Emin Bey için Ankara’da tertip olunan ihtifali anlatan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: Azerbaycan İstiklâl Günü, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 49-50, (Azerbaycan’ın bağımsızlığının 42. yıldönümü münasebetiyle 29 Mayıs 1960 tarihinde Batı Almanya’nın Neu Ulm kentinde düzenlenen törenin anlatıldığı bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: Almanyadaki Azerî Mülteciler Kongresi, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 51, (17 Temmuz 1960 tarihinde Batı Almanya’nın Neu Ulm kentinde toplanan Azerî Mülteciler Kongresi’ni konu alan bir köşe yazısı.)

İMZASIZ: Neu Ulm’de 28 Mayıs Bayramı, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 53-55, (Azerbaycan’ın bağımsızlığının 44. yıldönümü münasebetiyle Batı Almanya’nın Neu Ulm kentinde düzenlenen törenin anlatıldığı bir köşe yazısı.)

MUHABİR: Cafer Kırımer’i Anma Töreni, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 31-34, (Kırım istiklâl davasının lideri ve büyük Türkçü merhum Cafer Kırımer için 24 Temmuz 1960 tarihinde Kırım Türkleri Yardımlaşma Cemiyeti tarafından İstanbul’da tertip edilen anma törenini ve Cafer Kırımer’in hayatını konu alan bir köşe yazısı.)

V.Y. : Azerbaycan Beş Yaşında, S. 61, Nisan 1957, s. 13, (“Azerbaycan” dergisinin kuruluşunun 5. yıldönümü üzerine kaleme alınmış bir köşe yazısı.)

YAZI HEYETİ: “Azerbaycan” 8 Yaşında, S. 97, Nisan 1960, s. 23, (“Azerbaycan” dergisinin 8. yılını doldurması dolayısıyla kaleme alınan bir köşe yazısı.)

1.3.11. Makaleler

1.3.11.a. Edebî Makaleler

AZERBAYCAN: Mirza Feth-Ali Ahundzade’nin Tiyatro Eserlerindeki Azerbaycan Halk Hayatı ve Muasır Temayülleri, S. 64, Temmuz 1957, s. 21-23, (Mirza Fethali Ahundzade’nin tiyatro eserlerindeki toplum hayatını ve muasır temayülleri anlatan bir makale.)

- BAYKARA, Hüseyin:** Mirza Bala'nın Şiirleri, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 10-12, (Mirza Bala'nın şiirlerini ve şairliğini konu alan bir makale.)
- FINDIKOĞLU, Prof. Dr. Ziyaeddin Fahri:** Bir Azeri Şairinin Kasidasi, S. 66, Eylül 1957, s. 12-13, (Nazır adlı bir Azerî şairin kasidesini konu alan bir makale.)
- KARAKAYA, A. :** Çelebi Cihan ve Alphonse Daudet, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 18-21, (Şair Çelebi Cihan'ın, Fransız meslektaşı Alphonse Daudet'ten etkilenişinin ele alındığı ve iki şairin mukayesesinin yapıldığı bir makale.)
- KURTULAN, İldeniz:** Azerî Yazısının Değişim Tablosu, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 28-32, (Azerî alfabesinin zaman içerisindeki değişimini anlatan bir makale.)
- MEHTERBAŞIOĞLU:** Anadolu-Kafkas-Azerbaycan, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 66-68, (Kerim Yayıncı'nın "Anadolu-Kafkas-Azerbaycan" adlı şiir kitabı hakkında yazılmış bir makale.)
- LEVEND, Agâh Sırrı:** Doğumunun 100. Yıldönümünde Azerî Şairi Ali Ekber Sabir, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 56-57, (Azerî şair Ali Ekber Sabir'in hayatı ve eserleri hakkında yazılmış bir makale.)
- VOLKAN, Ali:** Gültekin'in İzinden, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 38-41, (Teymur Ateşli'nin edebî hayatını kaleme alan bir makale.)

1.3.11.b. Fikrî Makaleler

- AZERBAYCAN:** Millî Servetimizi Kaptırmayalım, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 16-17, (Millî değerlere sahip çıkmanın önemini anlatan bir makale.)
- İMZASIZ:** İdeoloji İhtilâfı, S. 59, Şubat 1957, s. 1-3, (Sovyet ideolojisi ile diğer komünist devletlerin ideoloji ihtilâfı üzerine yazılan bir makale.)
- İMZASIZ:** İdeal Aşk, S. 63, Haziran 1957, s. 1-4, (İdealizm ve ideal aşkı üzerine yazılmış bir makale.)

İMZASIZ: Propaganda Silâhlanması, S. 68, Kasım 1957, s. 1-2, (Yıkıcı komünist faaliyetlere karşı kullanılacak en güçlü silahın propaganda olduğunu anlatan bir makale.)

İMZASIZ: İstiklâl Ülküsü, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 1-2, (Rusların, Azerîlere bağımsızlık ülküsünü unutturmak için yaptığı maddî ve manevî işkenceleri konu alan bir makale.)

KARABAĞ, Müştak: Komünizm ve Hürriyet, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 33-34, (Komünizmin hürriyet anlayışı üzerine yazılmış bir makale.)

KURTULAN, İldeniz: Genç Nesile Emanet Edilen Kutsal Ülkü, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 37-39, (Bir okura hitaben yazılmış, Azerbaycan'ın kutsal ülküsünü işleyen bir makale.)

KURTULAN, İldeniz: “Tutsak Uluslar Haftası” Üzerine, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 3-4, (“Tutsak Uluslar Haftası”nın önemi ve bu tutsak ulusların tutsaklıktan kurtarılması hususunda yapılması gerekenleri işleyen bir makale.)

SAKMAR, M. : Esir Milletler Haftası, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 5-8, (“Esir Milletler Haftası” üzerine yazılan olumsuz bir makalenin tezini çürütmek için kaleme alınmış bir makale.)

TEKİNER, Süleyman: İdeler-İdeolojiler-İdeologlar, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 31-32, (Azerbaycan ülküsünün anlatıldığı bir makale.)

URAL, Ahet: Vatan Borcu, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 4-5, (Vatansever gençlerden beklenenler üzerine kaleme alınmış bir makale.)

1.3.11.c. İlmî Makaleler

EREL, Şerafettin: Azerbaycan Tarihinde Meskukât, S. 67, Ekim 1957, s. 15, (Azerbaycan tarihinde basılmış sikkeleri anlatan bir makale.)

EREL, Şerafettin: Akkoyunlulara Ait Görülmemiş Bir Sikke, S. 71, Şubat 1958, s. 9, (Akkoyunlulara ait bir sikkeden bahseden bir makale.)

EREL, Şerafettin: Azerbaycan Tarihinde Meskûkât, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 60, (Azerbaycan'da bulunan iki tarihî bakır sikkeden bahseden bir makale.)

EREL, Şerafettin: Azerbaycan Hükümdarlarına Ait Şimdiye Kadar Görülmemiş Bir Sikke, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 21, (Akkoyunlu hükümdarlarından Tur Ali Bahadır'a ait olup o tarihe kadar görülmemiş bir sikkeden bahseden bir makale.)

KURTULAN, İldeniz: Azerbaycan Posta Pulları, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 21-24, (Azerbaycan tarihindeki posta pullarından bahseden bir makale.)

1.3.11.d. Siyasî Makaleler

AVAROĞLU, Ahmet: Şimalî Kafkasya ve Azerbaycan, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 11-13, (Şimalî Kafkasya ve Azerbaycan'ın bağımsızlık mücadelesini anlatan bir makale.)

A.V.Y. : 23 Nisan Millî Hakimiyet Bayramı, S.61, Nisan 1957, s.6, (23 Nisan Millî Egemenlik Bayramı üzerine bir makale.)

AZERTEKİN, Ali: Mirza Bala'nın Ölümü ve Cenaze Merasimi, S. 84, Mart 1959, s. 6-11, (Mirza Bala'nın ölümü ve cenaze merasimi münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)

AZERTEKİN, Ali: Mirza Bala'yı Düşünürken, S. 84, Mart 1959, s. 31-33, (Mirza Bala'nın şahsiyeti, muharrirliği ve Azerbaycan tarihindeki mühim yeri üzerine kaleme alınmış bir makale.)

BALA, Mirza: Rusya İhtilâlinde Türkler, S. 63, Haziran 1957, s. 5-8, (1917 Rus ihtilâlinin Rus İmparatorluğu dâhilindeki Türkler üzerindeki etkisini anlatan bir makale.)

BALA, Mirza: Kafkasya Memleketleri İstiklâl İlânının 40 ncı Yıldönümü Münasebetiyle, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 9-28, (Rus çarlığının yıkıldığı ve Bolşevizm'in ortaya çıktığı günlerde Kafkasya millî ideolojisinin kendine has tarihî yol üzerinde nasıl gelişmeye başladığını ve Bolşevizm'in gelişmesine izin vermeyen bu tarihî gelişmenin ana merhalelerinin anlatıldığı bir makale.)

BALA, Mirza: Sovyetler Birliğinde İslâm Dinine Yeni Hücumlar, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 5-17, (Sovyetler Birliği'nde İslâm dinine yapılan hücumları konu alan bir makale.)

- BALA, Mirza:** Sovyetlerin Dinî Bir Müracaatnamesi Münasebetiyle, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 3-11, (Sovyetlerin, dini unutturmak amacıyla yaptıkları zalimce icraatları anlatan bir makale.)
- BAYKARA, Hüseyin:** M. Emin Resulzade Hakkında Birkaç Söz, S. 60, Mart 1957, s. 4-8, (Azerbaycan'ın bağımsızlığı için Mehmet Emin Resulzade'nin yaptığı çalışmaları anlatan bir makale.)
- BAYKARA, Hüseyin:** 28 Mayısın Maddî ve Manevî Temeli ve Milletlerarası Neticeleri, S. 62, Mayıs 1957, s. 4-8, (28 Mayıs 1918'de Azerbaycan'ın bağımsızlık ilânı ve bunun milletlerarası neticeleri üzerine bir makale.)
- BEHBUT, Baba:** Albay Aslan Berkan'ı Kaybettik, S. 67, Ekim 1957, s. 18-19, (Millî Azerbaycan ordusunda görev yapmış Albay Aslan Berkan'ın vefatı münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)
- BERKE, Mustafa:** Kırım Millî Muhtariyet Günü, S. 62, Mayıs 1957, s. 25-27, (25 Mart 1917 tarihinde Kırım'ın, muhtariyetini ilân etmesi üzerine kaleme alınmış bir makale.)
- BORYSENKO, V. :** Sovyet Millî Cumhuriyetleri Komünist Partisinde 1959 Senesinde Yapılan Tasfiye, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 24-26, (Sovyet millî cumhuriyetleri komünist partilerinde 1959 senesinde yapılan tasfiyelerin konu edildiği bir makale.)
- BUĞRA, Mehmet Emin:** Doğu Türkistan Cumhuriyetinin Yirmi Beşinci Yılı Münasebetiyle, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 18-21, (20 Ekim 1933 tarihinde ilân edilen Doğu Türkistan Cumhuriyeti'nin yirmi beşinci yıldönümü münasebetiyle yazılmış bir makale.)
- BUĞRA, Mehmet Emin:** Doğu Türkistan'da Hürriyet Savaşlarının Yeni Safhası, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 11-12, (Çin istilâsı ve baskılarına karşı Doğu Türkistan Türklerinin mücadelelerinin kaleme alındığı bir makale.)
- BUĞRA, Mehmet Emin:** İslâm Dünyası Konferansında Mahkûm Türkler Dâvâsı, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 6-7, (29 Mayıs-4 Haziran 1962 tarihleri arasında Bağdat'ta toplanan İslâm Dünyası Konferansı'nda, mahkûm Türkler lehine alınan kararlardan bahseden bir makale.)
- DEMİRUTKU, Erhan:** Kitaplar ve Dergiler Arasında: Azerbaycan Türkleri, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 25-26, (Rus hükümetinin

Azerbaycan'daki Komünist Parti desteğiyle çıkardığı çeşitli dergiler vasıtasıyla Azerbaycan üniversite gençliğine Türk dilini ve kültürünü unutturmak ve komünist düşünceyi benimsetmek için gösterdiği büyük çabaları anlatan bir makale.)

ERDEM, Galip: Azerbaycan'ın Kara Günü, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 59-60, (İstanbul'da çıkan "Yeni İstanbul" gazetesinde 29.04.1962 tarihinde neşredilen ve Azerbaycan'ın işgaline dair kaleme alınan bir makale.)

ESMER, Ahmet Şükrü: Sovyet Sömürge İmparatorluğu, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 38-39, (Ankara'da çıkan "Ulus" gazetesinde 29.09.1960 tarihinde Sovyet sömürgeciliği üzerine yazılmış bir makale.)

ESMER, Ahmet Şükrü: Birleşmiş Milletlerde Sömürgecilik, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 40-41, (Ankara'da çıkan "Ulus" gazetesinde 05.12.1960 tarihinde, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda görüşülen sömürgecilik üzerine yazılmış bir makale.)

HIZAL, Ahmet Hazer: Kuzey Kafkasya'da Hürriyet Mücadelesi ve Sovyet-Rus Müstemlekeçiliği, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 14-18, (Kuzey Kafkasya'daki hürriyet mücadelesi ve Rus sömürgeciliği üzerine kaleme alınmış bir makale.)

HIZAL, Hazer: Macaristan Faciası ve Kızıl Moskof Barbarlığı, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 10-13, (Sovyetler Birliği'nin 1945'te Macaristan'ı işgal etmesi ve 4 Kasım 1956'da 25.000 Macar'ı katletmesini konu alan bir makale.)

HIZAL, Hazer: Azerbaycan'da Hanlıklar Devrinde Rus İstilâ Hareketi I, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 11-13, (Rusların tarih sahnesine çıkışı ve 19. yy. başlarına kadar geçirdiği süreci işleyen bir makale.)

HIZAL, Hazer: Azerbaycan'da Hanlıklar Devrinde Rus İstilâ Hareketi II, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 12-15, (Hanlıklar devrinde Azerbaycan'daki Rus istilâ hareketleri üzerine yazılmış bir makale.)

HIZAL, Mustafa Zihni: Türkiye ve Kafkasya I, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 2-4, (Kafkasya'nın Rus istilâsı karşısında üç asır devam eden ve bütün dünyanın

hayranlığını üzerinde toplayan mukavemetini ve Türkiye ile olan hayatî alâkasını işleyen bir makale.)

HIZAL, Mustafa Zihni: Türkiye ve Kafkasya II, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 12-13, (Rus tehlikesinin ortadan kalkması ve Şark meselesinin dünya lehine çözülebilmesinin tek çaresinin esir milletlerin kurtarılması olduğunu ifade eden bir makale.)

HIZAL, Mustafa Zihni: Türkiye-Kafkasya III, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 7-9, (Osmanlı İmparatorluğu’nun Kafkasya’ya karşı izlediği siyasetin anlatıldığı bir makale.)

HIZAL, Mustafa Zihni: Türkiye-Kafkasya IV, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 5-9, (1711 Prut Savaşı’ndan 1871 Londra Antlaşması’na kadar geçen tarihî süreci ve Rusya’nın kazanımlarını konu alan bir makale.)

HIZAL, Mustafa Zihni: Türkiye-Kafkasya V, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 7-9, (Rusların Kafkasya üzerindeki istilâ hareketlerini ve bu durum karşısındaki Osmanlı siyasetini konu alan bir makale.)

HIZAL, Mustafa Zihni: Komünist Tiyatro Mahkemeleri, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 13-15, (Kırım ve Kafkasya’da olduğu gibi esir milletler toptan imha ameliyesine tabi tutulurken, komünist mahkemelerinin ciddiyet ve tarafsızlığından bahsetmenin çok büyük bir hafiflik olduğunu anlatan bir makale.)

HIZAL, Mustafa Zihni: Rus Mahkûmu Milletlerin Kurtuluş Birliği (Paris Bloku), S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 31-34, [Rus esareti altındaki milletlerin oluşturduğu “Sovyet Rusya Mahkûmu Milletlerin Kurtuluş Birliği (Paris Bloku)” adlı teşkilatın faaliyetlerini anlatan bir makale.]

HIZALOĞLU, Mustafa Zihni: Kuzey Kafkasya Cumhuriyetinin İstiklâli, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 3-8, (Kuzey Kafkasya’nın bağımsızlık mücadelesini ve Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti’nin bağımsızlık ilânını anlatan bir makale.)

HIZALOĞLU, Mustafa Zihni: Şimali Kafkasya Cumhuriyetinin İstiklâl Yıldönümü, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 10-14, (Kuzey Kafkasya

Cumhuriyetinin 11 Mayıs 1918’de istiklâlini ilân ettiği günün ve daha sonrasında gelen esaretin anlatıldığı bir makale.)

İHSANOĞLU, Sabir: Ah, Azerbaycan Mücahidi Mirza Bala Efendi, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 40-41, (Pakistan’da neşredilen “Tercüman-ı Efkâr” dergisinin Nisan-Eylül 1959 tarihli sayısında Pakistanlı Sabir İhsanoğlu’nun merhum Mirza Bala hakkında yazdığı bir makale.)

İMZASIZ: Resulzade’nin 73 ncü Doğum Yıldönümü, S. 58, Ocak 1957, s. 1-2, (Mehmet Emin Resulzade’nin 73. doğum yıldönümü dolayısıyla kaleme alınmış bir makale.)

İMZASIZ: Büyük Kaybımızın İkinci Yıldönümü, S. 60, Mart 1957, s. 1-2, (Mehmet Emin Resulzade’nin ölümünün ikinci yıldönümü üzerine kaleme alınmış bir makale.)

İMZASIZ: 27 Nisan İstilâsının 37 nci Yıldönümü, S. 61, Nisan 1957, s. 1-4, (Azerbaycan’ın 27 Nisan 1920 tarihinde istilâ edilîşinin 37. yıldönümü üzerine kaleme alınmış bir makale.)

İMZASIZ: 28 Mayıs Millî İstiklâl Günü, S. 62, Mayıs 1957, s. 1-3, (28 Mayıs 1918’de ilân edilen Azerbaycan Cumhuriyeti’ne dair bir makale.)

İMZASIZ: Asrın Hakim İdesi, S. 64, Temmuz 1957, s. 1-2, (20. yüzyılın hâkim ideisi olan milliyetçilik üzerine yazılmış bir makale.)

İMZASIZ: Asıl İstedikleri Nedir, S. 65, Ağustos 1957, s. 1-3, (Sovyet Rus Devleti’nin tüm dünya üzerindeki emellerinin anlatıldığı bir makale.)

İMZASIZ: Yeni Sömürge İdarecileri, S. 66, Eylül 1957, s. 1-5, (27 Nisan 1920 tarihinde Sovyet Rusya’nın Azerbaycan’ı işgalini ve sonrasında yaşananları anlatan bir makale.)

İMZASIZ: Oktabır İrticanının Kırkıncı Yıldönümü, S. 67, Ekim 1957, s. 1-7, (25 Ekim 1917 tarihinde Sovyet Rusya’da gerçekleştirilen ihtilâlin 40. yıldönümü münasebetiyle yazılmış bir makale.)

İMZASIZ: Kahire Konferansı, S. 69, Aralık 1957, s. 1-3, (26 Aralık 1957 tarihinde Kahire’de düzenlenecek olan “Asyalı ve Avrupalı Milletlerin İkinci Konferansı”nı konu alan bir makale.)

- İMZASIZ:** Teşebbüs Kudreti, S. 71, Şubat 1958, s. 1-3, (Dünya siyasetinde demokrasilerle komünizm arasında kırk senedir yapılan mücadeleyi anlatan bir makale.)
- İMZASIZ:** İstanbul'da Resulzade Emin Bey İhtifali, S. 72, Mart 1958, s. 7-16, (Mehmet Emin Resulzade'nin ölümünün üçüncü yılını anmak maksadıyla İstanbul'da Azerbaycan Kültürünü Tanıtma Derneği'nin 6 Mart 1958 tarihinde düzenlediği anma törenini ve Resulzade'nin ulvî şahsiyetini anlatan bir makale.)
- İMZASIZ:** 27 Nisan Faciası, S. 73, Nisan 1958, s. 1-2, (Azerbaycan'ın 27 Nisan 1920 tarihinde Ruslar tarafından işgalini anlatan bir makale.)
- İMZASIZ:** Azerbaycan İstiklâlinin 40 ncı Yıldönümü, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 3-4, (Azerbaycan'ın bağımsızlık mücadelesini anlatan bir makale.)
- İMZASIZ:** Tarihî Bir Karar Sureti, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 1-4, (ABD Mümessiller Meclisi Connetieut eyaleti temsilcisi Bay Albert Cretella'nın 85. kongreye 2 Temmuz 1958 tarihinde sunduğu ve Rus komünist idaresinin, bünyesindeki milletlere uyguladığı vahşiyane ve mütecaviz politikaya karşı yapılması gerekenleri belirten karar suretini konu alan bir makale.)
- İMZASIZ:** 15 Eylül 1918, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 1-4, (15 Eylül 1918 tarihinde Türk ordusunun Azerbaycan'ı Rus işgalinden kurtarışının 40. yıldönümü münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)
- İMZASIZ:** Macar İhtilâlinin İkinci Yıldönümü, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 1-3, (1956 senesi Ekim ayı sonlarında başlayıp Kasım ayının 4'üne kadar muhtelif safhalarla devam eden Macar ihtilâlinin ikinci yıldönümü münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)
- İMZASIZ:** Büyük Önderimizin 75. Doğum Yıldönümü, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 1-2, (Mehmet Emin Resulzade'nin doğumunun 75. yıldönümü dolayısıyla onun ulvî şahsiyetini ve Azerbaycan'ın bağımsızlığı yolunda verdiği mücadeleyi konu alan bir makale.)
- İMZASIZ:** 6 ve 8 Mart, S. 84, Mart 1959, s. 1-2, (6 Mart 1955 tarihinde Mehmet Emin Resulzade'nin, 8 Mart 1959 tarihinde Mirza Bala'nın vefatı münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)

- İMZASIZ:** 27 Nisan Faciasının 39 ncü Yıldönümü, S. 85, Nisan 1959, s. 1-3, (27 Nisan 1920 tarihinde Azerbaycan'ın Ruslar tarafından istilâsının 39. yıldönümü münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)
- İMZASIZ:** Azerbaycan İstiklâlinin 41. Yıldönümü, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 1-2, (Azerbaycan istiklâlinin 41. yıldönümü dolayısıyla kaleme alınan ve istiklâl fikrinin her daim yaşatılacağını vurgulayan bir makale.)
- İMZASIZ:** Esir Milletler Haftası, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 1-3, (Esir Milletler Haftası'nın teşekkül sürecini ve amacını konu alan bir makale.)
- İMZASIZ:** Sovyetler Birliği Milletlerini Kurtarma Cemiyeti (Paris Bloku)nin Deklarasyonu, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 6-9, (Sovyet Rusya'nın yayılmacı politikasına karşı ABD'nin faaliyetlerini kaleme alan bir makale.)
- İMZASIZ:** Millî Birlik Yolu, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 1-3, (Millî birliği sağlamanın yöntemlerini kaleme alan bir makale.)
- İMZASIZ:** Çağımızın Ana Problemi, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 1-4, (Yaşanılan çağın asıl probleminin Sovyet Rusya'nın yayılmacı politikası olduğunu ve buna karşı alınması gereken önlemleri anlatan bir makale.)
- İMZASIZ:** "Paris Bloku"nun Organı, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 14-16, (Paris Bloku'nun yayın organı olarak üç ayda bir çıkan ve Sovyet Rus politikasının iç yüzünü dünyaya duyuran "Problems of the Peoples of the USSR" adlı dergiyi ve derginin faaliyetlerini konu alan bir makale.)
- İMZASIZ:** Azerbaycan Millî Önderinin 76 ncü Doğum Yıldönümü, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 1-3, (Mehmet Emin Resulzade'nin doğumunun 76. yıldönümü münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)
- İMZASIZ:** İstiklâl Davası Peşinde, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 45-46, (Sovyet mahkûmu milletlerin istiklâl uğruna verdikleri mücadeleleri konu alan bir makale.)
- İMZASIZ:** Azerbaycan'ın Mutlu Bir Günü, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 46-47, (Azerbaycan'ın bağımsızlığının resmen tanınmasının 40. yıldönümü münasebetiyle Van'da yayımlanan "Van Sesi" gazetesinde neşredilen bir makale.)

İMZASIZ: Büyük Zıyamızın Yıldönümü, S. 96, Mart 1960, s. 1-4, (Mehmet Emin Resulzade ve Mirza Bala'nın, hayatları boyunca Azerbaycan'ın bağımsızlığı yolunda yaptıkları maddî ve manevî çalışmalarının kaleme alındığı bir makale.)

İMZASIZ: Mehmet Emin Resulzade İstanbul'da Anıldı, S. 96, Mart 1960, s. 16-24, (Mehmet Emin Resulzade'nin vefatının 5. yıldönümü dolayısıyla 6 Mart 1960 tarihinde Bay Ejder Kurtulan'ın evinde anılması ve onun hakkındaki düşünceleri konu alan bir makale.)

İMZASIZ: Kızıl İstilânın 40.cı Yıldönümü, S. 97, Nisan 1960, s. 1-3, (Azerbaycan'daki Sovyet istilâsının gerçek yüzünü kaleme alan bir makale.)

İMZASIZ: Gelenekleşen Hafta, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 1-4, (Evrensel bir sorun haline gelen komünizm ile tüm dünya milletlerinin hep birlikte savaşması gerektiğini işleyen bir makale.)

İMZASIZ: Azerbaycan Okullarındaki Rus Lisanı, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 52-53, (21 Haziran 1959 tarihinde, Azerbaycan Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin ve Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'nun, Azerbaycan okullarında Rus dilinin öğretilmesi ve bu durumu destekleyecek faaliyetlerin yapılmasına dair yayımladığı emirname konusunda yazılmış bir makale.)

İMZASIZ: Kızıl Sömürgecilik, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 1-6, (Sovyetler Birliği'nin dünya milletleri üzerindeki sömürgecilik faaliyetlerini işleyen bir makale.)

İMZASIZ: Basın Sütunlarından: Yeni Emperyalizm, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 36-37, ("The New York Times" gazetesinde 8 Ağustos 1960 tarihinde yayımlanan, Sovyet emperyalizmi üzerine bir makale.)

İMZASIZ: Esas Davâ, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 2-5, (Tüm dünyada büyük bir tehlike halini alan Sovyet Rusya ile topyekûn mücadele edilmesi gerektiğini anlatan bir makale.)

İMZASIZ: Esir Milletlerin Kurtuluşu, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 2-4, (Sovyet esareti altındaki esir milletlerin kurtuluşa giden yolda yapması gerekenler üzerine kaleme alınmış bir makale.)

- İMZASIZ:** Dış Komünist, İçi Sömürgeci Bir Devlet; S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 2-5, (Rus ve Çin komünizminin perde arkasında saklı istilâ ve sömürgecilik faaliyetlerini konu alan bir makale.)
- KAFLI, Kadircan:** Mirza Bala ve Bir Çağrı, S. 85, Nisan 1959, s. 12-13, (Mirza Bala'nın ulvî şahsiyeti üzerine kaleme alınmış bir makale.)
- KAFLI, Kadircan:** Özlenen Azerbaycan, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 58, (29 Nisan 1962 tarihinde İstanbul'da "Tercüman" gazetesinde yayımlanan ve Azerbaycan'ın tarihinden ve bugününden bahseden bir makale.)
- KARABAĞ, Müştak:** Millî Kurtuluş Hareketimiz ve Türk Gençliği, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 5-7, (Esaret altındaki Türk gençliğinin esareten kurtulmak için yapması gerekenlerin anlatıldığı bir makale.)
- KARABAĞ, Müştak:** Ulus Önderi, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 6-7, (Atatürk'ün önderliğinden ve şahsiyetinin büyüklüğünden bahseden bir makale.)
- KENGERLİ, Dr. Mehmet:** Kardeş Yardımı, S. 66, Eylül 1957, s. 5-8, (Türk ordusunun Azerbaycan'a girişinin 39. yıldönümünü işleyen bir makale.)
- KENGERLİ, Dr. Mehmet:** Türkiye Cumhuriyeti 34 Yaşında, S. 67, Ekim 1957, s. 9-10, (Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 34. yıldönümü münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)
- KENGERLİ, Dr. Mehmet:** Büyük Kaybımızın 19.Yıldönümü Münasebetiyle, S. 68, Kasım 1957, s. 3-5, (Ulu önder Atatürk'ün 19. ölüm yıldönümü münasebetiyle kaleme alınmış bir makale.)
- KENGERLİ, Dr. Mehmet:** Harp Sonu Sovyet Müstemleke Siyaseti ve Batılıların Mukabil Savunma Tedbirleri, S. 69, Aralık 1957, s. 4-8, (Sovyetlerin işgal politikası ve Batılı devletlerin buna mukabil savunma tedbirleri üzerine kaleme alınmış bir makale.)
- KENGERLİ, Dr. Mehmet:** Çağdaş Azerbaycan Tarihinde Ocak-Şubat Olayları, S. 71, Şubat 1958, s. 11-12, (1884 senesinden 1949 senesine kadar geçen zamanda ocak ve şubat aylarında meydana gelen ilginç olayları işleyen bir makale.)

- KENGERLİ, Dr. Mehmet:** Millî Bayramımızın Manâsı, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 5-6, (Azerbaycan bayrağının ifade ettiği manâya dair kaleme alınmış bir makale.)
- KEYKURUN, Naki:** Mekteb-i Ruhânî (Azerbaycan İstikbâline Hazırlık Safhaları), S. 70, Ocak 1958, s. 5-7, (Millî şuuru uyandırmaya yönelik olan ve Azerbaycan istikbâline hazırlık safhalarından birini teşkil eden Mekteb-i Ruhânî'den bahseden bir makale.)
- KEYKURUN, Salih:** Müstakil Azerbaycan Murahhas Heyetiyle Osmanlı Devleti Arasında İmzalanan 2 Mühim Tarihî Vesika, S. 63, Haziran 1957, s. 9-14, (Azerbaycan hükümeti ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan vesikaları işleyen bir makale.)
- K.S.Ü. :** 23 Nisan, S. 73, Nisan 1958, s. 3-4, (23 Nisan 1920 tarihinin anlam ve öneminden bahseden bir makale.)
- KURTULAN, İlideniz:** Toprak Reformu, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 10-12, (Müsavat Halk Partisi'nin, toprak derebeyliğini önleyen toprak reformu üzerine kaleme alınmış bir makale.)
- KURTULAN, İlideniz:** İşçi Problemi, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 7-10, (İşçi problemi ile ilgili olarak Müsavat Partisi'nin 1919 yılı programı ve 1936 yılının "Yeni Program Esasları" üzerine kaleme alınmış bir makale.)
- M.B. :** Basın Sütunlarından: 27 Nisan Faciasının Mânası, S. 97, Nisan 1960, s. 30, (27 Nisan 1920 tarihinde Azerbaycan'ın işgal edilmesi üzerine kaleme alınmış bir makale.)
- NART:** 11 Mayıs Şimali Kafkas İstiklâli, S. 61, Mayıs 1957, s. 24-25, (Şimali Kafkasya'nın 11 Mayıs 1918 tarihinde istiklâlini kazanması konusunu işleyen bir makale.)
- ODER, Kerim:** 28 Mayıs Münasebetiyle, S. 62, Mayıs 1957, s. 13-14, (28 Mayıs 1918'de Azerbaycan'ın istiklâlini kazanması münasebetiyle 27 Nisan 1920'de istilâ edilmesini konu alan bir makale.)
- ODER, Kerim:** Dumlupınar Zaferi, S. 65, Ağustos 1957, s. 4-6, (Anadolu'nun Türkleşmesini işleyen bir makale.)

- ODER, Kerim:** Tibet İsyanı ve Zulme Mukabele Hakkı, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 4-6, (Tibet'in 1951 yılında Çin tarafından istilâ edilmesi üzerine kaleme alınmış bir makale.)
- ÖZ. :** 27 Nisan, S. 85, Nisan 1959, s. 4, (Van'da çıkan "Van Sesi" gazetesinde yayımlanan ve Azerbaycan'ın 27 Nisan 1920 tarihinde Ruslar tarafından istilâ edilmesine dair kaleme alınan bir makale.)
- ÖZ. :** Bir İstiklâl Günü, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 36-37, ("Van Sesi" gazetesinde, 28 Mayıs 1918 tarihinde Azerbaycan'ın bağımsızlığını ilân etmesine dair kaleme alınmış bir makale.)
- RESULZADE, Mehmet Emin:** Ne Büyük Bayram, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 7-8, (Azerbaycan'ın 28 Mayıs 1918 tarihinde ilân ettiği istiklâli üzerine kaleme alınan bir makale.)
- RESULZADE, Mehmet Emin:** İman Günü, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 34-35, (İki senelik Müsavat devrinin Azerbaycan halkı üzerinde bıraktığı millî tesiri ve bu tesirin neticelerini konu alan bir makale.)
- SEVDİYAR, Muhittin:** Çelebi Cihan'ı Anarken, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 6-12, (Kırım Cumhurbaşkanı Çelebi Cihan'ın Ruslarla mücadelesinin kaleme alındığı bir makale.)
- SEVDİYAR, Muhittin:** Azerbaycan'ın Acıklı Durumu, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 17-22, (Azerbaycan'ın içinde bulunduğu kötü durumu konu alan bir makale.)
- TAYMAS, A. Battal:** Mirza Bala Kutluk'u Anarken, S. 84, Mart 1959, s. 40-42, (Mirza Bala hakkında kaleme alınmış bir makale.)
- TEKİNER, Süleyman:** Beynelmilel Mahiyetteki İhtilaflı Meselelerin Halli Hususunda İki Görüş Tarzı, S. 67, Ekim 1957, s. 16-17, (Uluslar arası mahiyetteki ihtilaflı iki ayrı meselenin çözümü hususunda Birleşmiş Milletler Cemiyeti'nin iki ayrı görüş tarzını değerlendiren bir makale.)
- URAL, Ahet:** Millî Matem, S. 73, Nisan 1958, s. 8-10, (Azerbaycan'ın, 27 Nisan 1920'de tarihinde işgal edilmesini işleyen bir makale.)
- ÜLKÜSAL, Av. Müstecip:** Millî İnkılâp ve Dış Türkler, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 5-7, (27 Mayıs 1960 tarihinde Türkiye'de yaşanan ihtilâli konu alan bir makale.)

- YAYCILI, Kerim:** M. E. Resulzade ile Mirza Bala'ya Karşı Duyulan Umumî Hürmet ve Sevgi, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 35-36, (Mehmet Emin Resulzade ile Mirza Bala'ya karşı halkın duyduğu sevgi ve hürmeti konu alan bir makale.)
- YURTSEVER, A.V. :** Yeni Yıla Girerken, S. 58, Ocak 1957, s. 3-5, (Yeni bir yıla girerken geride kalan 1956 yılının genel bir değerlendirmesini yapan bir makale.)
- YURTSEVER, A.V. :** İsmarlama Bir Cevap, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 7-11, (İsviçre'de bir gazetede yayımlanan yazısı münasebetiyle Haiyit isimindeki bir muharrire Moskova'nın buyruğu ile yazılmış, Şeref Raşidov imzalı ısmarlama bir cevap yazısını konu alan bir makale.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** 1957 Senesi, S. 70, Ocak 1958, s. 2-5, (1957 yılı içinde de devam eden, Rusya'nın tecavüz ve istilâ politikasını anlatan bir makale.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Fesatçı Telkinler, S. 71, Şubat 1958, s. 4-7, (Rusya'nın Türk devletlerini birbirine düşürmek için oynadığı oyunları işleyen bir makale.)
- YURTSEVER, A. Vahap:** Sovyetlerin Din Düşmanlığı, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 23-28, (Sovyet Rusya'nın Türklere İslâm dinini unutturmak için yaptığı mezalimleri anlatan bir makale.)
- YURTSEVER, A.Vahap :** (Azerbaycan) 7 Yaşında, S. 85, Nisan 1959, s. 28, (Azerbaycan dergisinin 7. yılı münasebetiyle dergiyi tanıtan bir makale.)
- ZUSY, Fred, J. :** Rusya'daki Milliyet Grupları, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 47-48, (Rusya'daki esir milletlerin desteklenmesi ve Güney Irak'ta kurulmaya çalışılan Kürt devletinin önlenmesi yolundaki politikalardan bahseden bir makale.)

1.3.12. Mektuplar

- AZERBAIJAN MİLLÎ MERKEZİ:** Muhterem "Azerbaycan" Dergisi Yazı Heyetine, S.70, Ocak 1958, s.15-16, (Millî istiklâl mücadelesi hususunda elzem birkaç konunun dergide daha ziyade işlenmesi konusunda kaleme alınmış bir mektup.)

BALA, Mirza: XXIV. Müsteşrikler Kongresinde Azerbaycan, S. 67, Ekim 1957, s.11-14, (28 Ağustos-4 Eylül 1957 tarihleri arasında Almanya’da düzenlenen 24. Müsteşrikler Kongresi’nden izlenimlerin anlatıldığı bir mektup.)

İMZASIZ: Mirza Bala’nın Ölümü Münasebetiyle Alınan Telgraf ve Mektuplar, S. 84, Mart 1959, s. 12-20, (Mirza Bala’nın vefatı dolayısıyla alınan telgraf ve mektuplar.)

İMZASIZ: “Mücahit” Mecmuası Protesto Ediliyor, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 42-43, (Ankara’da çıkan “Mücahit” dergisinin Nisan 1959 tarihli sayısında Mehmet Emin Resulzade ve Mirza Bala hakkında yazılan yazıya karşılık gerçekleri yansıtmadığı gerekçesiyle yazılan protesto mektubu.)

O’CONNER, Edward: Bir Amerikalının Cevabı, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 48-49, (“New York Times” gazetesinin 1 Şubat 1960 tarihli sayısından tercüme edilen, “Esir Milletler Haftası”ndan bahseden bir mektup.)

YAYCILI, Kerim: Açık Mektuplar, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 33, (Mehmet Emircan’a ve Süleyman Tekiner’e hitaben yazılmış ve onların başarılarını kutlayan mektuplar.)

YENER, Ahmet: Azerbaycan Kültür Derneği Başkanlığına, S. 61, Nisan 1957, s. 12, (Azerbaycan Kültür Derneği Başkanlığına, Azerbaycan’ın işgal edilmesi konusunda yazılmış bir mektup.)

1.3.13. Piyesler

AHUNDZADE, Mirza Fethali: Sergüzeşt-i Merdi Hasis (Hacı Kara), S. 70, Ocak 1958, s. 8-14, (Hacı Kara adlı bir tüccarın hasisliği yüzünden başına gelen kötü olayları anlatan bir piyes.)

AHUNDZADE, Mirza Fethali: Hacı Kara (Devam), S.71, Şubat 1958, s.21-30, (Hacı Kara adlı bir tüccarın hasisliği yüzünden başına gelen kötü olayları anlatan bir piyes.)

AHUNDZADE, Mirza Fethali: Hacı Kara (Devam), S.72, Mart 1958, s. 26-31, (Hacı Kara adlı bir tüccarın hasisliği yüzünden başına gelen kötü olayları anlatan bir piyes.)

- AHUNDZADE, Mirza Fethali:** Hacı Kara (Devam), S.73, Nisan 1958, s.19-24, (Hacı Kara adlı bir tüccarın hasisliği yüzünden başına gelen kötü olayları anlatan bir piyes.)
- AHUNDZADE, Mirza Fethali:** Hacı Kara (Devam), S.76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s.23-31, (Hacı Kara adlı bir tüccarın hasisliği yüzünden başına gelen kötü olayları anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an, S. 58, Ocak 1957, s. 9-13, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan manzum bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an (Devam), S. 59, Şubat 1957, s. 12-16, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan manzum bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an (Devam), S. 60, Mart 1957, s. 10-14, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan manzum bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an (Devam), S. 61, Nisan 1957, s. 14-18, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan manzum bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an (Devam), S. 62, Mayıs 1957, s. 20-23, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan manzum bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an (Devam), S. 63, Haziran 1957, s. 25-28, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan manzum bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an (Devam), S. 64, Temmuz 1957, s. 15-20, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan manzum bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an (Devam), S. 65, Ağustos 1957, s. 11-14, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan manzum bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an (Devam), S. 66, Eylül 1957, s. 9-11, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan manzum bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Meral, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 36-41, (Kendisinden otuz yaş büyük, zengin bir adamla evlendirilen Meral adlı bir genç kızın yaşadığı dramı anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Meral (Devam), S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 29-31, (Kendisinden otuz yaş büyük, zengin bir adamla evlendirilen Meral adlı bir genç kızın yaşadığı dramı anlatan bir piyes.)

- CAVİT, Hüseyin:** Meral (Devam), S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 22-26, (Kendisinden otuz yaş büyük, zengin bir adamla evlendirilen Meral adlı bir genç kızın yaşadığı dramı anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Meral (Devam), S.85, Nisan 1959, s. 19-20, (Kendisinden otuz yaş büyük, zengin bir adamla evlendirilen Meral adlı bir genç kızın yaşadığı dramı anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Meral (Devam), S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 42-46, (Kendisinden otuz yaş büyük, zengin bir adamla evlendirilen Meral adlı bir genç kızın yaşadığı dramı anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Meral (Devam), S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 25-28, (Kendisinden otuz yaş büyük, zengin bir adamla evlendirilen Meral adlı bir genç kızın yaşadığı dramı anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Meral (Devam), S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 29-32, (Kendisinden otuz yaş büyük, zengin bir adamla evlendirilen Meral adlı bir genç kızın yaşadığı dramı anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Meral (Devam), S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 31-34, (Kendisinden otuz yaş büyük, zengin bir adamla evlendirilen Meral adlı bir genç kızın yaşadığı dramı anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Meral (Devam), S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 40-44, (Kendisinden otuz yaş büyük, zengin bir adamla evlendirilen Meral adlı bir genç kızın yaşadığı dramı anlatan bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Siyavuş, S. 96, Mart 1960, s. 30-32, (Keyan hükümdarı Keykâvus'un oğlu Siyavuş adlı gencin, Türk hakanı Efresiyab ile mücadelesini, Türk illerinde adaleti savunmasını ve bu uğurda hayatını kaybetmesini anlatan manzum piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Siyavuş (Devam), S. 97, Nisan 1960, s. 20-22, (Keyan hükümdarı Keykâvus'un oğlu Siyavuş adlı gencin, Türk hakanı Efresiyab ile mücadelesini, Türk illerinde adaleti savunmasını ve bu uğurda hayatını kaybetmesini anlatan manzum piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Siyavuş (Devam), S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 27-29, (Keyan hükümdarı Keykâvus'un oğlu Siyavuş adlı gencin, Türk hakanı

Efresiyab ile mücadelesini, Türk illerinde adaleti savunmasını ve bu uğurda hayatını kaybetmesini anlatan manzum piyes.)

CAVİT, Hüseyin: Siyavuş (Devam), S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 45-48, (Keyan hükümdarı Keykâvus'un oğlu Siyavuş adlı gencin, Türk hakanı Efresiyab ile mücadelesini, Türk illerinde adaleti savunmasını ve bu uğurda hayatını kaybetmesini anlatan manzum piyes.)

CAVİT, Hüseyin: Siyavuş (Devam), S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 47-52, (Keyan hükümdarı Keykâvus'un oğlu Siyavuş adlı gencin, Türk hakanı Efresiyab ile mücadelesini, Türk illerinde adaleti savunmasını ve bu uğurda hayatını kaybetmesini anlatan manzum piyes.)

CAVİT, Hüseyin: Siyavuş (Devam), S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 33-40, (Keyan hükümdarı Keykâvus'un oğlu Siyavuş adlı gencin, Türk hakanı Efresiyab ile mücadelesini, Türk illerinde adaleti savunmasını ve bu uğurda hayatını kaybetmesini anlatan manzum piyes.)

CAVİT, Hüseyin: Siyavuş (Devam), S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 20-26, (Keyan hükümdarı Keykâvus'un oğlu Siyavuş adlı gencin, Türk hakanı Efresiyab ile mücadelesini, Türk illerinde adaleti savunmasını ve bu uğurda hayatını kaybetmesini anlatan manzum piyes.)

1.3.14. Raporlar

İMZASIZ: Azerbaycan Kültür Derneğinin 9 ncü Kongresi, S. 58, Ocak 1957, 16-19,27 (Azerbaycan Kültür Derneği'nin 27 Ocak 1957 tarihli 9. kongresini anlatan bir rapor.)

İMZASIZ: Azerbaycan Kültür Derneğinin 29 Mart 1958 Tarihinde Yapılan Yıllık Kongresi, S. 72, Mart 1958, s. 23-25, (29 Mart 1958 tarihinde yapılan, Azerbaycan Kültür Derneği'nin 10. Yıllık Kongresi'nin idare heyeti raporu.)

İMZASIZ: Azerbaycan Kültür Derneğinin 11. Kongresi, S. 85, Nisan 1959, s. 26-27, (Azerbaycan Kültür Derneği'nin 18 Nisan 1959 tarihinde yapılan 11. Kongresi'nde sunulan 1958 yılı idare heyeti raporu.)

İMZASIZ: Azərbaycan Kültür Dərnəğinin XII. Kongresi, S. 97, Nisan 1960, s. 24-27, (Azərbaycan Kültür Dərnəği'nin 9 Nisan 1960 tarixində dərnek mərkəzində gerçəkləşirilən XII. kongreye idarə heyətinin sunduğu fəaliyyət raporu.)

KURTULAN, Ejder: Azərbaycan Parlâmentosunun 28 Şubat 1919 Tarixli Toplantısından, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 11-15, (Azərbaycan parlâmentosunun 28 Şubat 1919 tarixli toplantı raporu.)

İMZASIZ: Azərbaycan Gənçlik Dərnəğinin Yıllık Genel Kurul Toplantısı Yapıldı, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 20-21, (25 Kasım 1962 tarixində yapılan Azərbaycan Gənçlik Dərnəği Yıllık Genel Kurul Toplantısı'nın raporu.)

İMZASIZ: Azərbaycan Kültür Dərnəğinin 14. Yıllık Kongresi, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 22-23, (Azərbaycan Kültür Dərnəği 14. Yıllık Kongresi'nin raporu.)

1.3.15. Söyləşilər

VOLKAN, Azer: Ardından, S. 60, Mart 1957, s. 9, (M. E. Resulzadə'nin ölüm yıldönümü üzərinə yapılan bir söyləşi.)

1.3.16. Söyləvler

ABRAMÇİK, Mikola: “Paris Bloku”nun Mesajı, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 19-20, (Mikola Abramçik'in Birləşmiş Məllətlər Genel Kurulu delegələrinə hitabən Sovyet sömürgeçiliğini anlattığı söyləv.)

AZERBAYCAN: 27 Nisan İhtifali, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s.26-32, (27 Nisan 1920 tarixində Azərbaycan'ın istilâsının 42. yıldönümü münasibətiylə Ankara'da dözənələn ihtifal toplantısı və toplantıdaki konuşmaları verən söyləv.)

İMZASIZ: Münih'te Kafkasya Məmləkətləri İstiklâlinin 40 ncı Yıldönümü Kutlaması, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 49-54, (Kafkasya ölkələri istiklâlinin 40. yıldönümü münasibətiylə Münih'te dözənələn kutlama

töreninde Hasan Oroys ve Ahmet Nebi Magoma tarafından verilen söylevler.)

İMZASIZ: “Kurtuluş Radyosu”nda Yapılan Konuşma, S. 84, Mart 1959, s. 30, (Mirza Bala’nın vefatı münasebetiyle Sovyetler Birliği’nde yayın yapan Kurtuluş Radyosu’nda verilen bir söylev.)

İMZASIZ: 27 Nisan İhtifali, S. 85, Nisan 1959, s. 5-6, (27 Nisan 1920’de Azerbaycan’ın Ruslar tarafından istilâsı münasebetiyle dernek binasında gerçekleştirilen kınama programında Vahap Yurtsever’in söylevi.)

İMZASIZ: “Bund Freiheit”ın Genel Kurulunda Söylenen Nutuk, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 35-38, (Sovyet esareti altındaki Türk illerini, bu illerin maruz kaldığı işkenceleri anlatan ve buna karşı oluşturulan “Hürriyet Birliği” adlı teşekkülü konu alan bir söylev.)

İMZASIZ: İstanbul’da Azerbaycan İstiklâl Bayramı Kutlandı, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 43-52, (Azerbaycan istiklâlinin 44. yıldönümü münasebetiyle İstanbul’da düzenlenen kutlama töreninde, İldeniz Kurtulan, Hüseyin Baykara ve Av. Müstecip Ülküsal adlı kişiler tarafından verilen söylevler.)

KURTULAN, İldeniz: İstilâyı Kutlayanlara, S. 97, Nisan 1960, s. 4-5, (Azerbaycan’ın Sovyet Rusya tarafından istilâsını kutlayan Azerîlere şitemkâr bir söylev.)

TEKİNER, Süleyman: Celil Mehmet Kuluzade’nin 25 nci Ölüm Yıldönümüne Hasredilen Bir Makale Münasebetiyle (1), S. 59, Şubat 1957, s. 7-8, (Celil Mehmet Kuluzade’nin 25. ölüm yıldönümüne hasredilen bir makale münasebetiyle yapılan söylev.)

TEKİNER, Süleyman: Mukayeseye Değer Tarihî İki Senet (1), S. 59, Şubat 1957, s. 10-11, (Macaristan ve Azerbaycan’ı Rusya’nın istilâsı üzerine radyodan verilen bir söylev.)

TEKİNER, Süleyman: Komünist Anlayışına Göre İhtilâl ve Aksi İhtilâl (1), S. 59, Şubat 1957, s. 21-23, (Sovyet katliamlarının “ihtilâl” kisvesiyle maskelenmeye çalışılması üzerine radyoda yayınlanan bir söylev.)

TEKİNER, Süleyman: Beynelmilel Mahiyetteki İhtilâflı Meselelerin Halli Hususunda İki Görüş Tarzı, S. 67, Ekim 1957, s. 16-17, (Uluslar arası

mahiyetteki ihtilaflı iki ayrı meselenin çözümü hususunda Birleşmiş Milletler Cemiyeti'nin iki ayrı görüş tarzını değerlendiren bir söylev.)

TEKİNER, Süleyman: 28 Nisan Yaklaşırken, S. 73, Nisan 1958, s. 5-6, (28 Nisan 1920 tarihinde Azerbaycan'da Sovyet Rusya tarafından yapılan sözde “inkılâp” üzerine yapılmış bir söylev.)

TEKİNER, Süleyman: Bir Azerî Şairinin Yeni Çıkan Bir Şiir Kitabı Münasebetiyle, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 63-66, (Muhaceretteki muktedir Azerî şairlerden Kerim Yayılcı'nın yeni çıkan “Anadolu, Kafkas, Azerbaycan'a Armağan” adlı şiir kitabı hakkında Münih “Azadlık Radyosu”nda verilen bir söylev.)

1.3.17. Türküler

KÜRŞAT: Anam Yar, S. 63, Haziran 1957, s. 30, (Aşk konusunu işleyen bir Azerbaycan halk türküsü.)

1.3.18. Vecizeler

DÖNMEZ, Hamit: Vecizeler, S. 71, Şubat 1958, s. 38, (Azerbaycan'ın bağımsızlığı üzerine söylenmiş bazı vecizeler.)

İMZASIZ: Mirza Bala Diyor Ki: , S. 96, Mart 1960, s. 7-8, (Mirza Bala'nın bağımsızlık üzerine söylediği bazı vecizeler.)

1.3.19. Yayın Tanıtımları

A-T: Kıymetli Bir Eserin Mehmet Emin Bey'e Verdiği Değer, S. 96, Mart 1960, s. 10-11, (Ahmet Bedevi Kuran adlı yazarın “Rusya'daki Türkler” adlı eserini tanıtan ve eserin Mehmet Emin Resulzade'ye verdiği değerden bahseden bir yayın tanıtım.)

AZERBAYCAN: Dergi, S.58, Ocak 1957, s.23-26, (Sovyetler Birliği Öğrenme Enstitüsü'nün Münih'te neşrettiği “Dergi” adlı mecmuanın 6. ve 7. sayılarını tanıtan bir yayın tanıtım.)

- AZERBAYCAN:** Kırım Dergisi, S. 58, Ocak 1957, s. 26-27, (Kırım Türkleri yayın ve mücadele organı olan “Kırım” dergisinin Ocak 1957 tarihli ilk sayısını tanıtan bir yayın tanıtım.)
- AZERBAYCAN:** Kitaplar ve Broşürler Arasında, S. 65, Ağustos 1957, s. 22-23, (Mehmet Emin Buğra’nın bastırdığı “İslâm Dünyasına Hitap” başlıklı broşürü tanıtan bir yayın tanıtım.)
- AZERBAYCAN:** Kitaplar ve Dergiler Arasında, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 32-34, (1958’de Münih’te yayımlanan “Sovyetler Birliği Milletlerinin Meseleleri” adlı derginin ilk sayısının tanıtıldığı bir yayın tanıtım.)
- AZERBAYCAN:** Kitaplar ve Dergiler Arasında: Delhi Konferansı ve Tibet, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 42-43, (Mehmet Emin Buğra’nın “Delhi Konferansı ve Tibet” adlı eserini tanıtan bir yayın tanıtım.)
- AZERBAYCAN:** Emel Dergisi, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 44, (Kırım Türklerinin istiklâl davasına hizmet eden ve Ankara’da yayımlanan “Emel” dergisini tanıtan bir yayın tanıtım.)
- İMZASIZ:** Turkism And The Soviets, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s.62-67, (Charles Warren Hostler adlı bir Amerikan albayın yazdığı “The Turks Of The World And Their Political Objectives” adlı kitabın incelendiği bir yayın tanıtım.)
- KURTULAN, İldeniz:** Hâza Kitab-ü Âsâril-Cemal, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 33-36, (Müellifi bilinmeyen ve Azerî tarihinin hanlık devrinden bahseden “Hâza Kitab-ü Âsâril-Cemal” adlı eseri tanıtan yayın tanıtım.)
- KURTULAN, İldeniz:** Hâza Kitab-ü Âsâril-Cemal, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 19-23, (Müellifi bilinmeyen ve Azerî tarihinin hanlık devrinden bahseden “Hâza Kitab-ü Âsâril-Cemal” adlı eseri tanıtan bir yayın tanıtım.)
- KURTULAN, İldeniz:** Hâza Kitab-ü Âsâril-Cemal, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 24-27, (Müellifi bilinmeyen ve Azerî tarihinin hanlık devrinden bahseden “Hâza Kitab-ü Âsâril-Cemal” adlı eseri tanıtan yayın tanıtım.)
- KURTULAN, İldeniz:** Azerbaycan, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 26-28, (“Azerbaycan” dergisinin 100. sayısının çıkması üzerine dergiyi tanıtan bir yayın tanıtım.)

- KURTULAN, İldeniz:** Yeni Yayınlar, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 27-29, (Dr. Baymirza Hayit'in "Komünist Emperyalizmi Karşısında Türkistan" adlı eserinin tanıtıldığı yayın tanıtım.)
- TOKTAMIŞOĞLU:** Kitaplar ve Broşürler Arasında, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 34-36, (Dr. Tahir Çağatay'ın "Kızıl İmperyalizm" adlı kitabını tanıtan bir yayın tanıtım.)
- YAYCILI, Kerim:** Kitaplar ve Dergiler Arasında, S. 58, Ocak 1957, s. 22-23, ("Irak Türkleri", "Dergi" ve "Kırım Dergisi" adlı dergileri tanıtan bir yayın tanıtım.)

2. ŞİİRLER

2.1. YAZAR ADINA GÖRE ŞİİRLER

ALPTEKİN: Nisan, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s.14, (27 Nisan 1920 tarihinde Azerbaycan'ın işgal edilmesi üzerine yazılmış bir şiir.)

ASLANTÜRK, Abdullah: Kıbrıs Türkün Gözüdür, S. 61, Nisan 1957, s. 18, (Kıbrıs konulu bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Azerbaycan, S.58, Ocak 1957, s. 14-15, (Azerbaycan'ın doğal güzelliğinden ve yurt sevgisinden bahseden bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Azerbaycan Bizim Vatan, S.59, Şubat 1957, s. 4, (Azerbaycan ve yurt sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Üstadıma, S. 60, Mart 1957, s. 3, (Mehmet Emin Resulzade'nin aziz ruhuna ithaf edilmiş bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Azerbaycan'dan Çekil, S. 61, Nisan 1957, s. 10, (Azerbaycan'ın işgali üzerine yazılmış bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Oğlum Kemal'e, S. 62, Mayıs 1957, s.28, (Şairin, oğluna hitaben yazdığı, vatan sevgisi temalı bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Yine Yadıma Düştü, S. 63, Haziran 1957, s. 29, (Vatan sevgisi temalı bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Korkmayız, S. 64, Temmuz 1957, s.24, (Sovyet işgaline ve tehdidine cevaben yazılmış bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: İlham Perisi, S. 64, Temmuz 1957, s. 27, (Vatan sevgisi temalı bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Şair Gültekin'e, S. 65, Ağustos 1957, s. 20, (Hürriyet özlemi ve vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Azerbaycan Şehitlerine, S. 66, Eylül 1957, s. 14, (Azerbaycan şehitlerine hitaben yazılmış bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Kanlı Saltanat, S. 67, Ekim 1957, s. 20, (Kızıl ihtilâlin 40. yılı dolayısıyla Azerbaycan'daki Rus zulmünü işleyen bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: İhtar, S. 68, Kasım 1957, s. 14, (Hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)

- ATEŞLİ, Teymur:** Ağlama, S. 69, Aralık 1957, s. 10, (Halk şairi Ali Volkan'a ithafen hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Azerbaycan Bestekârı Üzeyir Hacıbeyli'ye, S. 70, Ocak 1958, s.22, (Üzeyir Hacıbeyli'ye hitaben yazılan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Sibirya'dan Mektup, S. 71, Şubat 1958, s. 8, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Unutma Beni, S. 71, Şubat 1958, s. 20, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Ben Hakkımı İsterim, S. 73, Nisan 1958, s. 10, (Hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Bir Gün Gelecek, S. 73, Nisan 1958, s. 25, (Esaretteki Azerbaycanlılara hitaben hürriyet özlemi üzerine yazılan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Annem İçin, S. 73, Nisan 1958, s.28, (Şairin, annesi için yazdığı bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Bizim Bahçemiz, S.74-75, Mayıs-Haziran 1958, s.30, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** İsyân, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 43, (Sovyet esaretine isyan eden ve hürriyet özlemi üzerine yazılan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Alın Yazımdır Benim, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s.18, (Hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Celâl, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 20-22, (Ruslar tarafından şehit edilen Azerbaycanlı pilot Celâl Mehmetzade için yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Yaşasın Cumhuriyet, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s.22, (Türkiye Cumhuriyeti'nin 35. yılı münasebetiyle yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Acı Bir Hatıra, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 29-30, (Rus zulmünü konu alan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Büyük Atatürk'e, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s.12, (Atatürk'ü konu alan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Dertli Gönül, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 19-20, (Hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)

- ATEŞLİ, Teymur:** Lânet Olsun Sizlere..., S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s.18, (Azerbaycan'ın millî istiklâline hıyanet edenlere yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Ne Hoştur, S. 84, Mart 1959, s.42, (Mirza Bala için yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Yazık Sana, S. 85, Nisan 1959, s. 7, (Azerbaycan'ın işgalini anlatan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Hazer Denizindeki Facia, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 10-11, (Hürriyet özlemini konu alan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Ateş..., S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 32, (Bağımsızlık mücadelesine saldıranları konu alan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Azerbaycan Gençliğine, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 10, (Azerbaycan gençlerine bağımsızlık mücadelesi için seslenen bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Vurun, Cellâtlar Vurun, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 18, (Kızıl Rusya tarafından kurşuna dizilen mücahitlerin dilinden Rus ordusuna seslenen bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Otuz Beş Yaşım, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 23, (İstiklâl üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Bizim Ordumuz, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s.10, (Azerbaycan ordusuna hitaben yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Vatandır Dedim..., S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s.19, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Kalbimin Sesleri, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 19-20, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Eski Bir Dostuma..., S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 20, (Eski bir dosta öğüt veren bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Meçhul Asker, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s.16, (Azerbaycan şehitleri için yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Bizim Şair, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 23, (Azerbaycan şairleri için yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Görmeğe Geldim, S. 96, Mart 1960, s. 5, (Mehmet Emin Resulzade'ye hitaben yazılmış bir şiir.)

- ATEŞLİ, Teymur:** Mirza Bala, S. 96, Mart 1960, s. 9, (Mirza Bala'ya hitaben yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Hürriyet, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 9, (Hürriyet üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Benim İsyanım, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 8-9, (Birleşmiş Milletler'e hitaben yazılmış; hak, adalet ve özgürlük konularını işleyen bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Kahrolsun Komünizm, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 17, (Komünizm düşüncesine karşı yazılan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Benim Dünyam, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 7, (Azerbaycan için yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Azerbaycan Kartalı, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 12, (Şehit pilot Celil Mehmedzade'ye yazılmış bir şiir.)
- BABAOĞLU, Nebi:** Ana Dili, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 24-25, (Ana dil üzerine yazılmış bir şiir.)
- BALA, Mirza:** Kardeşim Baykara'ya, S. 84, Mart 1959, s. 38, (Hürriyet aşkı üzerine yazılmış bir şiir.)
- BAYRİ, Hasan:** Azerbaycan, S. 60, Mart 1957, s. 8, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- BERNÂ, Nedret:** Ses Ver, S. 64, Temmuz 1957, s. 29, (Vatan sevgisi konulu bir şiir.)
- CEBBARLI, Cafer:** Gözleri, S. 90-91, Eylül-Ekim 1960, s. 38, (Sevgilinin güzelliğini konu alan bir şiir.)
- CEBBARLI, Cafer:** Kız Kalesi, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 18-19, (Bakü'deki Kız Kalesi'nin hikâyesinin anlatıldığı bir şiir.)
- CEVAT, Ahmet:** Unutulmuş Sevda, S. 73, Nisan 1958, s. 11, (Hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- DİKİCİOĞLU, Abbas Güven:** Aras'a Sesleniş, S. 58, Ocak 1957, s. 28, (Hürriyet özlemini dile getiren bir şiir.)
- DÖNMEZ, Hamit:** Beni Yaşatan Emel O'dur, S. 64, Temmuz 1957, s. 26, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)

- DÖNMEZ, Hamit:** Azeri Kızı, S. 65, Ağustos 1957, s. 10, (Bir Azerî kızına olan aşkı dile getiren bir şiir.)
- DÖNMEZ, Hamit:** Vatan Kokusu, S. 66, Eylül 1957, s. 15, (Vatan sevgisini dile getiren bir şiir.)
- DÖNMEZ, Hamit:** Kars'ın Kalesi, S. 71, Şubat 1958, s. 13-14, (Geçmişinde nice kahramanlıklara sahne olmuş Kars Kalesi üzerine kaleme alınmış bir şiir.)
- DÖNMEZ, Hamit:** O İller, S. 85, Nisan 1959, s. 15, (Bakü radyosunda Azerî âşık Nabat'ın "İllerim Vardır" adlı şarkısıyla Sovyet Azerbaycan'ını "cennet" diye göstermesine karşılık yazılmış bir şiir.)
- DÖNMEZ, Hamit:** 28 Mayıs'ta Kızılara Protestomuz, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 14-15, (Kızıl Rusya'nın Azerbaycan işgalini protesto eden bir şiir.)
- DÖNMEZ, Hamit:** Yine Ülkü Yolcularına, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 29, (Bağımsızlık için mücadele edenleri anlatan bir şiir.)
- ERBİL, Nesrin Ata:** Bahar, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 24, (Bağdat'ta neşredilen "Kardaşlık" dergisinden alınan ve Irak Türklerinin duygularına tercüman olan bir şiir.)
- ERTAYLAN, Prof. İsmail Hikmet:** Ali Kutluk Mirza Bala'ya, S. 84, Mart 1959, s. 58-59, (Mirza Bala'yı anlatan bir şiir.)
- GÖKALP, Ziya:** Alageyik, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 10, (Turan ülkesi için yazılmış bir şiir.)
- G.T. :** Şanlı İstiklâl Mücadelesi, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 5, (İstiklâl üzerine yazılmış bir şiir.)
- G.T. :** Kork, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 17, (Millî duyguların işlendiği bir şiir.)
- İMzasız:** Ali Ağa Vahid'den Gazeller, S. 64, Temmuz 1957, s. 28, (Aşk temasını işleyen bir şiir.)
- İMzasız:** Hicran, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 30, (Bağımsızlık üzerine yazılmış bir şiir.)
- KARACA, Ahmet M. :** Aras, S. 62, Mayıs 1957, s. 27, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Sonsuz Arzu, S. 61, Nisan 1957, s. 5, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)

- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Kuşlarla Selam, S. 64, Temmuz 1957, s. 25, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Karlı Dağlar Ardına, S. 65, Ağustos 1957, s. 21, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Gurbet Ellerinden, S. 67, Ekim 1957, s. 8, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Hâlâ Eskisi Gibi, S. 67, Ekim 1957, s. 19, (Vatan ve hürriyet sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Hep Vatan İçindir, S. 67, Ekim 1957, s. 21, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Ağlayan Mısralar, S. 69, Aralık 1957, s. 11, (Azerbaycan'daki Sovyet Rus zulmünü konu alan bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Dün ve Bugün, S. 69, Aralık 1957, s. 14, (Hürriyet ve vatan konulu bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Hünerim, S. 69, Aralık 1957, s. 15, (Vatan ve hürriyet sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Vatan Sevgisi, S. 70, Ocak 1958, s. 18, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Promete, S. 70, Ocak 1958, s. 19-21, (Hürriyet özlemini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Sabir Gibi, S. 71, Şubat 1958, s. 10, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Promete II, S. 71, Şubat 1958, s. 15-16, (Hürriyet özlemini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Promete III, S. 72, Mart 1958, s. 19-22, (Hürriyet özlemini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** 27 Nisan, S. 73, Nisan 1958, s. 7, (Azerbaycan'ın istilâsı üzerine yazılmış bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Ankara, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 32-33, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Garipler Sabahı, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 21, (Gurbet konusunu işleyen bir şiir.)

- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Ebediyet Yolcusu, S. 84, Mart 1959, s. 47, (Mirza Bala için kaleme alınmış bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** 28 Mayıs, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 8, (Bağımsızlık konusunu işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Hasret Üstüne Şiir, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 29, (Hasret üzerine yazılmış bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Sürgün, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 33, (Vatan özlemini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Değilse Vatan Üstüne, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 44, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Vatan Nasıl Can Verir? , S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 47, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Bir Aşk ki Aşka Benzemez, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 27, (Hürriyet aşkını işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** En Güzel Şiir: 27 Mayıs Şehidi, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 15, (Türkiye’de 27 Mayıs 1960 ihtilâlinde ölen bir teğmen için yazılmış bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Zafer Kartalları, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 30, (Azerbaycanlıların kahramanlıklarını anlatan bir şiir.)
- KÖMEK, Yaşar:** Ağlar, S. 60, Mart 1957, s. 22, (Azerbaycan’ın millî önderi Mehmet Emin Resulzade’nin ölümü üzerine yazılan bir şiir.)
- KÖMEK, Yaşar:** Her Şey Orda Başkadır, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 40, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KURTULAN, İlideniz:** Sibirya Konukları, s. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 35, (Vatanı uğrunda şehit olanları öven bir şiir.)
- KÜRŞAT:** Nişan Yeri Var, S. 61, Nisan 1957, s. 23, (Aşk temasını işleyen bir şiir.)
- KÜRŞAT:** Vahit’ten Gazeller, S. 63, Haziran 1957, s. 8, (Musiki konusunu işleyen bir şiir.)
- KÜRŞAT:** Anam Yar, S. 63, Haziran 1957, s. 30, (Aşk konusunu işleyen bir Azerbaycan halk türküsü.)
- MİRZA, Abay:** Azerbaycan Gazeli, S. 59, Şubat 1957, s. 9, (Yurt sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)

- MİRZA, Abay:** Hürriyet Meleğine, S. 69, Aralık 1957, s. 13, (Hürriyet özlemini işleyen bir şiir.)
- OTAYLI, R. Ö. :** Ağlar, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 26, (Hürriyet özlemini dile getiren bir şiir.)
- ÖCAL, Fazhoğlu Cemal Oğuz:** Ergenekon Bayramı, S. 60, Mart 1957, s. 31, (23 Mart 1957 Cumartesi günü Azerbaycan Kültür Derneği menfaatine Eskişehir’de düzenlenen “Ergenekon Gecesi”nin anlam ve önemine dair kaleme alınmış bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 58, Ocak 1957, s. 20-21, (Ev hanımlarına kocalarının zulümlerinden korunmaları için nasihatler veren bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 59, Şubat 1957, s. 20, (Azerbaycan’ın bağımsızlık mücadelelerini anlatan bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 60, Mart 1957, s. 23-24, (Azerbaycan’ın işgal edilmesini işleyen bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 61, Nisan 1957, s. 21-22, (Gençlere nasihatler içeren bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 68, Kasım 1957, s. 15, (Halka öğütler veren bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 69, Aralık 1957, s. 12, (Çocuk yetiştirme üzerine halka öğütler veren bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 70, Ocak 1958, s. 24, (Hayatın gerçeklerini anlamaya çağıran bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 71, Şubat 1958, s. 31, (Ahlakî öğütler veren bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 73, Nisan 1958, s. 18, (Azerbaycan’ın içinde bulunduğu buhranlı durumu işleyen bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 36-37, (İnsanın paraya olan düşkünlüğünü yeren bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 42, (Bir gencin ölümcül derdini anlatan bir şiir.)

- SABİR, Ali Ekber:** “Debistan” da Kapandı, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 43, (“Debistan” mecmuasının kapanmasını konu alan bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 26-28, (Türklerin geçmişten bugüne mücadelelerini konu alan bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 28, (Korku ve cesaret duygularının işlendiği bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 85, Nisan 1959, s. 18, (“Taze Hayat” gazetesinde Mehmed Zade’nin “Sen diyen oldu, men diyen?!...” nakaratlı şiirine cevaben yazılmış bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 24, (Sabrın önemini belirten bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 47, (Hürriyet temasını işleyen bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 41, (Bilge bir şahsın toy bir delikanlıya öğütlerini içeren bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 35-36, (İran şahı Mehmet Ali Şah için yazılmış bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 96, Mart 1960, s. 27-28, (Pişmanlık ve şikâyet üzerine yazılmış bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 97, Nisan 1960, s. 28-29, (Bahtın kötülüğünü işleyen bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 22, (İnsanların bencilliğinden yakınan bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 54, (Doğru yoldan sapan insanlar üzerine kaleme alınmış bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 35, (Müsrifliği hicveden bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 71, (Tüm hayatını tembellikle geçiren kişileri hicveden bir şiir.)

- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 40, (Kur'an'ı yanlış yorumlayan sözde âlimler üzerine yazılmış bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 35-36, (İlim ve irfana değer vermeyen insanları hicveden bir şiir.)
- SEFERLİ, İslâm:** Anadili, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 61, (Ana dilin önemini konu alan bir şiir.)
- TEKİN, Ahmet:** Turan Türk'ündür, S. 62, Mayıs 1957, s. 29, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- VOLKAN, Ali:** İstiklâl Hasreti, S. 69, Aralık 1957, s. 3, (Hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- VOLKAN, Ali:** Altun Yurduma, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 28, (İstiklâl ve Azerbaycan üzerine yazılmış bir şiir.)
- VOLKAN, Ali:** Vatan Hasreti, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 34, (Vatana duyulan hasretin dile getirildiği bir şiir.)
- VOLKAN, Ali:** Millî Savaş, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 32, (Bağımsızlık uğrunda verilen savaşları anlatan bir şiir.)
- VOLKAN, Nergiz:** Mehmet Emin Beye, S. 60, Mart 1957, s. 30, (Mehmet Emin Resulzade'ye hitaben yazılmış bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** Türk İllerinden Uzakta Kalan Hemşehrime, S. 68, Kasım 1957, s. 5, (Vatanından ayrı düşenlere yad ellerde vatanını unutmaması konusunda öğütler veren bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** Ümit Güneşi, S. 69, Aralık 1957, s. 9, (Memleket özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** Büyüyen Ümitler, S. 70, Ocak 1958, s. 7, (Bağımsızlık özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** Gökgöl, S. 70, Ocak 1958, s. 23, (Azerbaycan'ın işgali üzerine yazılmış bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** Yurdum ve Bayrağım, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 12, (Yurt ve bayrak sevgisini işleyen bir şiir.)

- YAYCILI, Kerim:** İstiklâl Uğrunda, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 14, (İstiklâl ümidinin işlendiği bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** Gençliğe, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 15-17, (Gençliğe hitaben yazılmış ve istiklâl özlemini dile getiren bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** Mirza Bala İçin, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 17-18, (Mirza Bala için yazılmış bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** Alageyik Masalı, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 11, (Mehmet Emin Resulzade'ye hitaben yazılmış bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** Şehit Teğmen, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 7, (Şehit olmuş bir teğmen için yazılmış bir şiir.)
- YILDIRIM, Elmas:** Susun, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 39, (Azerbaycan'ın kurtuluş mücadelesini anlatan bir şiir.)

2.2. KONULARINA GÖRE ŞİİRLER

2.2.1. Ana Dili Üzerine Yazılmış Şiirler

BABAOĞLU, Nebi: Ana Dili, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 24-25, (Ana dili konu alan bir şiir.)

SEFERLİ, İslâm: Anadili, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 61, (Ana dilin önemini konu alan bir şiir.)

2.2.2. Aşk ve Sevgi Üzerine Yazılmış Şiirler

ATEŞLİ, Teymur: Annem İçin, S. 73, Nisan 1958, s.28, (Şairin, annesine olan sevgisini dile getirdiği bir şiir.)

CEBBARLI, Cafer: Gözleri, S. 90-91, Eylül-Ekim 1960, s. 38, (Sevgilinin güzelliğini konu alan bir şiir.)

DÖNMEZ, Hamit: Azeri Kızı, S. 65, Ağustos 1957, s. 10, (Bir Azerî kızına olan aşkı dile getiren bir şiir.)

İMZASIZ: Ali Ağa Vahid'den Gazeller, S. 64, Temmuz 1957, s. 28, (Aşk temasını işleyen bir şiir.)

KÜRŞAT: Nişan Yeri Var, S. 61, Nisan 1957, s. 23, (Aşk temasını işleyen bir şiir.)

KÜRŞAT: Anam Yar, S. 63, Haziran 1957, s. 30, (Aşk konusunu işleyen bir Azerbaycan halk türküsü.)

2.2.3. Azerbaycan'ın İşgali ve Sovyet Zulmü Üzerine Yazılmış Şiirler

ALPTEKİN: Nisan, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s.14, (27 Nisan 1920 tarihinde Azerbaycan'ın işgal edilmesi üzerine yazılmış bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Azerbaycan'dan Çekil, S. 61, Nisan 1957, s. 10, (Azerbaycan'ın işgali üzerine yazılmış bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Korkmayız, S. 64, Temmuz 1957, s.24, (Sovyet işgaline ve tehdidine cevaben yazılmış bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Kanlı Saltanat, S. 67, Ekim 1957, s. 20, (Kızıl ihtilâlin 40. yılı dolayısıyla Azerbaycan'daki Rus zulmünü işleyen bir şiir.)

- ATEŞLİ, Teymur:** İsyan, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 43, (Sovyet esaretine isyan eden ve hürriyet özlemi üzerine yazılan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Acı Bir Hatıra, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 29-30, (Rus zulmünü konu alan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Yazık Sana, S. 85, Nisan 1959, s. 7, (Azerbaycan'ın işgalini anlatan bir şiir.)
- DÖNMEZ, Hamit:** O İller, S. 85, Nisan 1959, s. 15, (Bakü radyosunda Azerî âşık Nabat'ın "İllerim Vardır" adlı şarkısıyla Sovyet Azerbaycan'ını "cennet" diye göstermesine karşılık yazılmış bir şiir.)
- DÖNMEZ, Hamit:** 28 Mayısta Kızılara Protestomuz, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 14-15, (Kızıl Rusya'nın Azerbaycan işgalini protesto eden bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Ağlayan Mısralar, S. 69, Aralık 1957, s. 11, (Azerbaycan'daki Sovyet Rus zulmünü konu alan bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** 27 Nisan, S. 73, Nisan 1958, s. 7, (Azerbaycan'ın istilâsı üzerine yazılmış bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 60, Mart 1957, s. 23-24, (Azerbaycan'ın işgal edilmesini işleyen bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 73, Nisan 1958, s. 18, (Azerbaycan'ın içinde bulunduğu buhranlı durumu işleyen bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** Gökgöl, S. 70, Ocak 1958, s. 23, (Azerbaycan'ın işgali üzerine yazılmış bir şiir.)

2.2.4. Çeşitli Duygular Üzerine Yazılmış Şiirler

- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Hasret Üstüne Şiir, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 29, (Hasret üzerine yazılmış bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 42, (Bir gencin ölümcül derdini anlatan bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 28, (Korku ve cesaret duygularının işlendiği bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 96, Mart 1960, s. 27-28, (Pişmanlık ve şikâyet üzerine yazılmış bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 97, Nisan 1960, s. 28-29, (Bahtın kötülüğünü işleyen bir şiir.)

2.2.5. Edebî ve Siyasî Şahsiyetler İçin Yazılmış Şiirler

ATEŞLİ, Teymur: Üstadıma, S. 60, Mart 1957, s. 3, (Mehmet Emin Resulzade'nin aziz ruhuna ithaf edilmiş bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Azərbaycan Bestekârı Üzeyir Hacıbəyli'ye, S. 70, Ocak 1958, s.22, (Üzeyir Hacıbəyli'ye hitaben yazılan bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Büyük Atatürk'e, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s.12, (Atatürk'ü konu alan bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Ne Hoştur, S. 84, Mart 1959, s.42, (Mirza Bala için yazılmış bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Bizim Şair, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 23, (Azərbaycan şairləri için yazılmış bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Görmeğe Geldim, S. 96, Mart 1960, s. 5, (Mehmet Emin Resulzade'ye hitaben yazılmış bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Mirza Bala, S. 96, Mart 1960, s. 9, (Mirza Bala'ya hitaben yazılmış bir şiir.)

ERTAYLAN, Prof. İsmail Hikmet: Ali Kutluk Mirza Bala'ya, S. 84, Mart 1959, s. 58-59, (Mirza Bala'yı anlatan bir şiir.)

KAROĞLU, Süleyman Rüştü: Ebediyet Yolcusu, S. 84, Mart 1959, s. 47, (Mirza Bala için kaleme alınmış bir şiir.)

KÖMEK, Yaşar: Ağlar, S. 60, Mart 1957, s. 22, (Azərbaycan'ın millî önderi Mehmet Emin Resulzade'nin ölümü üzerine yazılan bir şiir.)

VOLKAN, Nergiz: Mehmet Emin Beye, S. 60, Mart 1957, s. 30, (Mehmet Emin Resulzade'ye hitaben yazılmış bir şiir.)

YAYCILI, Kerim: Mirza Bala İçin, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 17-18, (Mirza Bala için yazılmış bir şiir.)

YAYCILI, Kerim: Alageyik Masalı, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 11, (Mehmet Emin Resulzade'ye hitaben yazılmış bir şiir.)

2.2.6. Fikrî Konularda Yazılmış Şiirler

ASLANTÜRK, Abdullah: Kıbrıs Türkün Gözüdür, S. 61, Nisan 1957, s. 18, (Kıbrıs'ın, Türk'ün gözü olduğu fikrini işleyen bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Yaşasın Cumhuriyet, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s.22, (Türkiye Cumhuriyeti'nin 35. yılı münasebetiyle cumhuriyet konusunda yazılmış bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Kahrolsun Komünizm, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 17, (Komünizm düşüncesine karşı yazılan bir şiir.)

GÖKALP, Ziya: Alageyik, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 10, (Turan ülkesi için yazılmış bir şiir.)

2.2.7. Güncel Konularda Yazılmış Şiirler

ÖCAL, Fazlıoğlu Cemal Oğuz: Ergenekon Bayramı, S. 60, Mart 1957, s. 31, (23 Mart 1957 Cumartesi günü Azerbaycan Kültür Derneği menfaatine Eskişehir'de düzenlenen "Ergenekon Gecesi"nin anlam ve önemine dair kaleme alınmış bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: "Debistan" da Kapandı, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 43, ("Debistan" mecmuasının kapanmasını konu alan bir şiir.)

2.2.8. Hürriyet Özlemi Üzerine Yazılmış Şiirler

ATEŞLİ, Teymur: Şair Gültekin'e, S. 65, Ağustos 1957, s. 20, (Hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: İhtar, S. 68, Kasım 1957, s. 14, (Hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Ağlama, S. 69, Aralık 1957, s. 10, (Halk şairi Ali Volkan'a ithafen hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Ben Hakkımı İsterim, S. 73, Nisan 1958, s. 10, (Hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Bir Gün Gelecek, S. 73, Nisan 1958, s. 25, (Esaretteki Azerbaycanlılara hitaben hürriyet özlemi üzerine yazılan bir şiir.)

- ATEŞLİ, Teymur:** Alın Yazımdır Benim, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s.18, (Hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Dertli Gönül, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 19-20, (Hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Hazer Denizindeki Facia, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 10-11, (Hürriyet özlemini konu alan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Otuz Beş Yaşım, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 23, (İstiklâl üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Hürriyet, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 9, (Hürriyet üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Benim İsyanım, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 8-9, (Birleşmiş Milletler'e hitaben yazılmış; hak, adalet ve özgürlük konularını işleyen bir şiir.)
- BALA, Mirza:** Kardeşim Baykara'ya, S. 84, Mart 1959, s. 38, (Hürriyet aşkı üzerine yazılmış bir şiir.)
- CEVAT, Ahmet:** Unutulmuş Sevda, S. 73, Nisan 1958, s. 11, (Hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- DİKİCİOĞLU, Abbas Güven:** Aras'a Sesleniş, S. 58, Ocak 1957, s. 28, (Hürriyet özlemini dile getiren bir şiir.)
- İMZASIZ:** Hicran, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 30, (Bağımsızlık üzerine yazılmış bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Dün ve Bugün, S. 69, Aralık 1957, s. 14, (Hürriyet ve vatan konulu bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Promete, S. 70, Ocak 1958, s. 19-21, (Hürriyet özlemini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Promete II, S. 71, Şubat 1958, s. 15-16, (Hürriyet özlemini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Promete III, S. 72, Mart 1958, s. 19-22, (Hürriyet özlemini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** 28 Mayıs, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 8, (Bağımsızlık konusunu işleyen bir şiir.)

- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Bir Aşk ki Aşka Benzemez, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 27, (Hürriyet aşkını işleyen bir şiir.)
- MİRZA, Abay:** Hürriyet Meleğine, S. 69, Aralık 1957, s. 13, (Hürriyet özlemini işleyen bir şiir.)
- OTAYLI, R. Ö. :** Ağlar, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 26, (Hürriyet özlemini dile getiren bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 47, (Hürriyet temasını işleyen bir şiir.)
- VOLKAN, Ali:** İstiklâl Hasreti, S. 69, Aralık 1957, s. 3, (Hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** Büyüyen Ümitler, S. 70, Ocak 1958, s. 7, (Bağımsızlık özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** İstiklâl Uğrunda, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 14, (İstiklâl ümidinin işlendiği bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** Gençliğe, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 15-17, (Gençliğe hitaben yazılmış ve istiklâl özlemini dile getiren bir şiir.)

2.2.9. Kahramanlık Konusunu İşleyen Şiirler

- ATEŞLİ, Teymur:** Azerbaycan Şehitlerine, S. 66, Eylül 1957, s. 14, (Azerbaycan şehitlerine hitaben yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Celâl, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 20-22, (Ruslar tarafından şehit edilen Azerbaycanlı pilot Celâl Mehmetzade için kaleme alınmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Vurun, Cellâtlar Vurun, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 18, (Kızıl Rusya tarafından kurşuna dizilen mücahitlerin dilinden Rus ordusuna seslenen bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Bizim Ordumuz, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s.10, (Azerbaycan ordusuna hitaben yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Meçhul Asker, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s.16, (Azerbaycan şehitleri için yazılmış bir şiir.)

- ATEŞLİ, Teymur:** Azərbaycan Kartalı, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 12, (Şehit pilot Celil Mehmedzade'ye yazılmış bir şiir.)
- DÖNMEZ, Hamit:** Kars'ın Kalesi, S. 71, Şubat 1958, s. 13-14, (Geçmişinde nice kahramanlıklara sahne olmuş Kars Kalesi üzerine kaleme alınmış bir şiir.)
- DÖNMEZ, Hamit:** Yine Ülkü Yolcularına, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 29, (Bağımsızlık uğrunda mücadele eden ulu Türk mefkûrecilerini anlatan bir şiir.)
- G.T. :** Şanlı İstiklâl Mücadelesi, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 5, (İstiklâl üzerine yazılmış bir şiir.)
- G.T. :** Kork, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 17, (Millî duyguların işlendiği bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** En Güzel Şiir: 27 Mayıs Şehidi, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 15, (Türkiye'de 27 Mayıs 1960 ihtilâlinde ölen bir teğmen için yazılmış bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Zafer Kartalları, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 30, (Azərbaycanlıların kahramanlıklarını anlatan bir şiir.)
- KURTULAN, İlideniz:** Sibirya Konukları, s. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 35, (Vatanı uğrunda şehit olanları öven bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 59, Şubat 1957, s. 20, (Azərbaycan'ın bağımsızlık mücadelelerini anlatan bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 26-28, (Türklerin geçmişten bugüne mücadelelerini konu alan bir şiir.)
- VOLKAN, Ali:** Millî Savaş, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 32, (Bağımsızlık uğrunda verilen savaşları anlatan bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** Şehit Teğmen, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 7, (Şehit olmuş bir teğmen için yazılmış bir şiir.)
- YILDIRIM, Elmas:** Susun, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 39, (Azərbaycan'ın kurtuluş mücadelesini anlatan bir şiir.)

2.2.10. Memleket Özlemi Üzerine Yazılmış Şiirler

KAROĞLU, Süleyman Rüştü: Garipier Sabahı, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 21, (Gurbet konusunu işleyen bir şiir.)

KAROĞLU, Süleyman Rüştü: Sürgün, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 33, (Vatan özlemini işleyen bir şiir.)

VOLKAN, Ali: Vatan Hasreti, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 34, (Vatana duyulan hasretin dile getirildiği bir şiir.)

YAYCILI, Kerim: Ümit Güneşi, S. 69, Aralık 1957, s. 9, (Memleket özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)

2.2.11. Musiki Konusunu İşleyen Şiirler

KÜRŞAT: Vahit'ten Gazeller, S. 63, Haziran 1957, s. 8, (Musiki konusunu işleyen bir şiir.)

2.2.12. Öğüt Veren Şiirler

ATEŞLİ, Teymur: Azerbaycan Gençliğine, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 10, (Azerbaycan gençlerine bağımsızlık mücadelesi için seslenen bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Eski Bir Dostuma..., S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 20, (Eski bir dostu öğüt veren bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 58, Ocak 1957, s. 20-21, (Ev hanımlarına kocalarının zulümlerinden korunmaları için nasihatler veren bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 61, Nisan 1957, s. 21-22, (Gençlere nasihatler içeren bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 68, Kasım 1957, s. 15, (Halka çeşitli konularda öğütler veren bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 69, Aralık 1957, s. 12, (Çocuk yetiştirme üzerine halka öğütler veren bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 70, Ocak 1958, s. 24, (Hayatın gerçeklerini anlamaya çağırın bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 71, Şubat 1958, s. 31, (Ahlakî öğütler veren bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 24, (Sabrın önemini belirten bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 41, (Bilge bir şahsın toy bir delikanlıya öğütlerini içeren bir şiir.)

YAYCILI, Kerim: Türk İllerinden Uzakta Kalan Hemşehrime, S. 68, Kasım 1957, s. 5, (Vatanından ayrı düşenlere yad ellerde vatanını unutmaması konusunda öğütler veren bir şiir.)

2.2.13. Tarihî Konularda Yazılmış Şiirler

CEBBARLI, Cafer: Kız Kalesi, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 18-19, (Bakü'deki Kız Kalesi'nin hikâyesinin anlatıldığı bir şiir.)

2.2.14. Vatan Sevgisi Üzerine Yazılmış Şiirler

ATEŞLİ, Teymur: Azerbaycan, S.58, Ocak 1957, s. 14-15, (Azerbaycan'ın doğal güzelliğinden ve yurt sevgisinden bahseden bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Azerbaycan Bizim Vatan, S.59, Şubat 1957, s. 4, (Azerbaycan ve yurt sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Oğlum Kemal'e, S. 62, Mayıs 1957, s.28, (Şairin, oğluna hitaben yazdığı, vatan sevgisi temalı bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Yine Yadıma Düştü, S. 63, Haziran 1957, s. 29, (Vatan sevgisi temalı bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: İlham Perisi, S. 64, Temmuz 1957, s. 27, (Vatan sevgisi temalı bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Sibiry'a'dan Mektup, S. 71, Şubat 1958, s. 8, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Unutma Beni, S. 71, Şubat 1958, s. 20, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)

ATEŞLİ, Teymur: Bizim Bahçemiz, S.74-75, Mayıs-Haziran 1958, s.30, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)

- ATEŞLİ, Teymur:** Vatandır Dedim..., S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s.19, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Kalbimin Sesleri, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 19-20, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Benim Dünyam, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 7, (Azerbaycan için yazılmış bir şiir.)
- BAYRI, Hasan:** Azerbaycan, S. 60, Mart 1957, s. 8, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- BERNÂ, Nedret:** Ses Ver, S. 64, Temmuz 1957, s. 29, (Vatan sevgisi konulu bir şiir.)
- DÖNMEZ, Hamit:** Beni Yaşatan Emel O'dur, S. 64, Temmuz 1957, s. 26, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- DÖNMEZ, Hamit:** Vatan Kokusu, S. 66, Eylül 1957, s. 15, (Vatan sevgisini dile getiren bir şiir.)
- ERBİL, Nesrin Ata:** Bahar, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 24, (Bağdat'ta neşredilen "Kardaşlık" dergisinden alınmış ve vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- KARACA, Ahmet M. :** Aras, S. 62, Mayıs 1957, s. 27, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Sonsuz Arzu, S. 61, Nisan 1957, s. 5, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Kuşlarla Selam, S. 64, Temmuz 1957, s. 25, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Karlı Dağlar Ardına, S. 65, Ağustos 1957, s. 21, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Gurbet Ellerinden, S. 67, Ekim 1957, s. 8, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Hâlâ Eskisi Gibi, S. 67, Ekim 1957, s. 19, (Vatan ve hürriyet sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Hep Vatan İçindir, S. 67, Ekim 1957, s. 21, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)

- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Hünerim, S. 69, Aralık 1957, s. 15, (Vatan ve hürriyet sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Vatan Sevgisi, S. 70, Ocak 1958, s. 18, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Sâbir Gibi, S. 71, Şubat 1958, s. 10, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Ankara, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 32-33, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Değilse Vatan Üstüne, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 44, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Vatan Nasıl Can Verir? , S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 47, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KÖMEK, Yaşar:** Her Şey Orda Başkadır, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 40, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- MİRZA, Abay:** Azerbaycan Gazeli, S. 59, Şubat 1957, s. 9, (Yurt sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- TEKİN, Ahmet:** Turan Türk'ündür, S. 62, Mayıs 1957, s. 29, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- VOLKAN, Ali:** Altun Yurduma, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 28, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** Yurdum ve Bayrağım, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 12, (Yurt ve bayrak sevgisini işleyen bir şiir.)

2.2.15. Vatana İhanet Konusunu İşleyen Şiirler

- ATEŞLİ, Teymur:** Lânet Olsun Sizlere..., S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s.18, (Azerbaycan'ın millî istiklâline hıyanet edenlere yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Ateş..., S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 32, (Bağımsızlık mücadelesine saldıranları konu alan bir şiir.)

2.2.16. Yergi Konusunda Yazılmış Şiirler

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 36-37, (İnsanın paraya olan düşkünlüğünü yeren bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 85, Nisan 1959, s. 18, ("Taze Hayat" gazetesinde Mehemed Zade'nin "Sen diyen oldu, men diyen?!..." nakaratlı şiirine cevaben yazılmış bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 35-36, (Müstebit İran şahı Mehmet Ali Şah'ı yermek amacıyla yazılmış bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 22, (İnsanların bencilliğinden yakınan bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 54, (Doğru yoldan sapan insanlar üzerine kaleme alınmış bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 35, (Müsrifliği hicveden bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 71, (Tüm hayatını tembellikle geçiren kişileri hicveden bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 40, (Kur'an'ı yanlış yorumlayan sözde âlimler üzerine yazılmış bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 35-36, (İlim ve irfana değer vermeyen insanları hicveden bir şiir.)

2.3. TÜRÜNE GÖRE ŞİİRLER

2.3.1. Didaktik Şiirler

ATEŞLİ, Teymur: Eski Bir Dostuma..., S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 20, (Eski bir dosta öğüt veren bir şiir.)

GÖKALP, Ziya: Alageyik, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 10, (Turan ülkesi için yazılmış bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 58, Ocak 1957, s. 20-21, (Ev hanımlarına kocalarının zulümlerinden korunmaları için nasihatler veren bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 61, Nisan 1957, s. 21-22, (Gençlere nasihatler içeren bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 69, Aralık 1957, s. 12, (Çocuk yetiştirme üzerine halka öğütler veren bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 70, Ocak 1958, s. 24, (Hayatın gerçeklerini anlamaya çağıran bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 71, Şubat 1958, s. 31, (Ahlakî öğütler veren bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 24, (Sabrın önemini belirten bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 41, (Bilge bir şahsın toy bir delikanlıya öğütlerini içeren bir şiir.)

SEFERLİ, İslâm: Anadili, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 61, (Ana dilin önemini konu alan bir şiir.)

YAYCILI, Kerim: Türk İllerinden Uzakta Kalan Hemşehrime, S. 68, Kasım 1957, s. 5, (Vatanından ayrı düşenlere yâd ellerde vatanını unutmaması konusunda öğütler veren bir şiir.)

2.3.2. Dramatik Şiirler

CAVİT, Hüseyin: Şeyh San'an, S. 58, Ocak 1957, s. 9-13, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan manzum bir piyes.)

- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an (Devam), S. 59, Şubat 1957, s. 12-16, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan manzum bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an (Devam), S. 60, Mart 1957, s. 10-14, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan manzum bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an (Devam), S. 61, Nisan 1957, s. 14-18, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan manzum bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an (Devam), S. 62, Mayıs 1957, s. 20-23, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan manzum bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an (Devam), S. 63, Haziran 1957, s. 25-28, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan manzum bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an (Devam), S. 64, Temmuz 1957, s. 15-20, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan manzum bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an (Devam), S. 65, Ağustos 1957, s. 11-14, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan manzum bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Şeyh San'an (Devam), S. 66, Eylül 1957, s. 9-11, (İnançlı bir gencin yoldan çıkışını anlatan manzum bir piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Siyavuş, S. 96, Mart 1960, s. 30-32, (Kayan hükümdarı Keykâvus'un oğlu Siyavuş adlı gencin, Türk hakanı Efresiyab ile mücadelesini, Türk illerinde adaleti savunmasını ve bu uğurda hayatını kaybetmesini anlatan manzum piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Siyavuş (Devam), S. 97, Nisan 1960, s. 20-22, (Kayan hükümdarı Keykâvus'un oğlu Siyavuş adlı gencin, Türk hakanı Efresiyab ile mücadelesini, Türk illerinde adaleti savunmasını ve bu uğurda hayatını kaybetmesini anlatan manzum piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Siyavuş (Devam), S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 27-29, (Kayan hükümdarı Keykâvus'un oğlu Siyavuş adlı gencin, Türk hakanı Efresiyab ile mücadelesini, Türk illerinde adaleti savunmasını ve bu uğurda hayatını kaybetmesini anlatan manzum piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Siyavuş (Devam), S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 45-48, (Kayan hükümdarı Keykâvus'un oğlu Siyavuş adlı gencin, Türk hakanı Efresiyab ile mücadelesini, Türk illerinde adaleti savunmasını ve bu uğurda hayatını kaybetmesini anlatan manzum piyes.)

- CAVİT, Hüseyin:** Siyavuş (Devam), S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 47-52, (Kayan hükümdarı Keykâvus'un oğlu Siyavuş adlı gencin, Türk hakanı Efresiyab ile mücadelesini, Türk illerinde adaleti savunmasını ve bu uğurda hayatını kaybetmesini anlatan manzum piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Siyavuş (Devam), S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 33-40, (Kayan hükümdarı Keykâvus'un oğlu Siyavuş adlı gencin, Türk hakanı Efresiyab ile mücadelesini, Türk illerinde adaleti savunmasını ve bu uğurda hayatını kaybetmesini anlatan manzum piyes.)
- CAVİT, Hüseyin:** Siyavuş (Devam), S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 20-26, (Kayan hükümdarı Keykâvus'un oğlu Siyavuş adlı gencin, Türk hakanı Efresiyab ile mücadelesini, Türk illerinde adaleti savunmasını ve bu uğurda hayatını kaybetmesini anlatan manzum piyes.)

2.3.3. Epik Şiirler

- ALPTEKİN:** Nisan, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s.14, (27 Nisan 1920 tarihinde Azerbaycan'ın işgal edilmesi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ASLANTÜRK, Abdullah:** Kıbrıs Türkün Gözüdür, S. 61, Nisan 1957, s. 18, (Kıbrıs konulu bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Azerbaycan, S.58, Ocak 1957, s. 14-15, (Azerbaycan'ın doğal güzelliğinden ve yurt sevgisinden bahseden bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Azerbaycan Bizim Vatan, S.59, Şubat 1957, s. 4, (Azerbaycan ve yurt sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Azerbaycan'dan Çekil, S. 61, Nisan 1957, s. 10, (Azerbaycan'ın işgali üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Oğlum Kemal'e, S. 62, Mayıs 1957, s.28, (Şairin, oğluna hitaben yazdığı, vatan sevgisi temalı bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Yine Yadıma Düştü, S. 63, Haziran 1957, s. 29, (Vatan sevgisi temalı bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Korkmayız, S. 64, Temmuz 1957, s.24, (Sovyet işgaline ve tehdidine cevaben yazılmış bir şiir.)

- ATEŞLİ, Teymur:** İlham Perisi, S. 64, Temmuz 1957, s. 27, (Vatan sevgisi temalı bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Şair Gültekin'e, S. 65, Ağustos 1957, s. 20, (Hürriyet özlemi ve vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Azərbaycan Şehitlerine, S. 66, Eylül 1957, s. 14, (Azərbaycan şəhitlərinə hitabən yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Kanlı Saltanat, S. 67, Ekim 1957, s. 20, (Kızıl ihtilâlin 40. yılı dolayısıyla Azərbaycan'daki Rus zulmünü işleyen bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** İhtar, S. 68, Kasım 1957, s. 14, (Hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Aqlama, S. 69, Aralık 1957, s. 10, (Halk şairi Ali Volkan'a ithafen hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Sibirya'dan Mektup, S. 71, Şubat 1958, s. 8, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Unutma Beni, S. 71, Şubat 1958, s. 20, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Ben Hakkımı İsterim, S. 73, Nisan 1958, s. 10, (Hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Bir Gün Gelecek, S. 73, Nisan 1958, s. 25, (Esaretteki Azərbaycanlılara hitabən hürriyet özlemi üzerine yazılan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Bizim Bahçemiz, S.74-75, Mayıs-Haziran 1958, s.30, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** İsyan, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 43, (Sovyet esaretinə isyan edən və hürriyet özlemi üzerine yazılan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Alın Yazımdır Benim, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s.18, (Hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Celâl, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 20-22, (Ruslar tərəfindən şəhit edilən Azərbaycanlı pilot Celâl Mehmetzadə üçün yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Acı Bir Hatıra, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 29-30, (Rus zulmünü konu alan bir şiir.)

- ATEŞLİ, Teymur:** Dertli Gönül, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 19-20, (Hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Lânet Olsun Sizlere..., S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s.18, (Azerbaycan'ın millî istiklâline hıyanet edenlere yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Yazık Sana, S. 85, Nisan 1959, s. 7, (Azerbaycan'ın işgalini anlatan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Hazer Denizindeki Facia, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 10-11, (Hürriyet özlemini konu alan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Ateş..., S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 32, (Bağımsızlık mücadelesine saldıranları konu alan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Azerbaycan Gençliğine, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 10, (Azerbaycan gençlerine bağımsızlık mücadelesi için seslenen bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Vurun, Cellâtlar Vurun, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 18, (Kızıl Rusya tarafından kurşuna dizilen mücahitlerin dilinden Rus ordusuna seslenen bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Otuz Beş Yaşım, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 23, (İstiklâl üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Bizim Ordumuz, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s.10, (Azerbaycan ordusuna hitaben yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Vatandır Dedim..., S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s.19, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Kalbimin Sesleri, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 19-20, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Meçhul Asker, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s.16, (Azerbaycan şehitleri için yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Bizim Şair, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 23, (Azerbaycan şairleri için yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Hürriyet, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 9, (Hürriyet üzerine yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Benim İsyanım, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 8-9, (Birleşmiş Milletler'e hitaben yazılmış; hak, adalet ve özgürlük konularını işleyen bir şiir.)

- ATEŞLİ, Teymur:** Kahrolsun Komünizm, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 17, (Komünizm düşüncesine karşı yazılan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Benim Dünyam, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 7, (Azerbaycan için yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Azerbaycan Kartalı, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 12, (Şehit pilot Celil Mehmedzade'ye yazılmış bir şiir.)
- BALA, Mirza:** Kardeşim Baykara'ya, S. 84, Mart 1959, s. 38, (Hürriyet aşkı üzerine yazılmış bir şiir.)
- BAYRİ, Hasan:** Azerbaycan, S. 60, Mart 1957, s. 8, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- BERNÂ, Nedret:** Ses Ver, S. 64, Temmuz 1957, s. 29, (Vatan sevgisi konulu bir şiir.)
- CEVAT, Ahmet:** Unutulmuş Sevda, S. 73, Nisan 1958, s. 11, (Hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- DİKİCİOĞLU, Abbas Güven:** Aras'a Sesleniş, S. 58, Ocak 1957, s. 28, (Hürriyet özlemini dile getiren bir şiir.)
- DÖNMEZ, Hamit:** Beni Yaşatan Emel O'dur, S. 64, Temmuz 1957, s. 26, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- DÖNMEZ, Hamit:** Vatan Kokusu, S. 66, Eylül 1957, s. 15, (Vatan sevgisini dile getiren bir şiir.)
- DÖNMEZ, Hamit:** Kars'ın Kalesi, S. 71, Şubat 1958, s. 13-14, (Geçmişinde nice kahramanlıklara sahne olmuş Kars Kalesi üzerine kaleme alınmış bir şiir.)
- DÖNMEZ, Hamit:** O İller, S. 85, Nisan 1959, s. 15, (Bakü radyosunda Azerî âşık Nabat'ın "İllerim Vardır" adlı şarkısıyla Sovyet Azerbaycan'ını "cennet" diye göstermesine karşılık yazılmış bir şiir.)
- DÖNMEZ, Hamit:** 28 Mayıs'ta Kızıllara Protestomuz, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 14-15, (Kızıl Rusya'nın Azerbaycan işgalini protesto eden bir şiir.)
- DÖNMEZ, Hamit:** Yine Ülkü Yolcularına, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 29, (Bağımsızlık için mücadele edenleri anlatan bir şiir.)
- G.T. :** Şanlı İstiklâl Mücadelesi, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 5, (İstiklâl üzerine yazılmış bir şiir.)

- G.T. :** Kork, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 17, (Millî duyguların işlendiği bir şiir.)
- İMZASIZ:** Hicran, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 30, (Bağımsızlık üzerine yazılmış bir şiir.)
- KARACA, Ahmet M. :** Aras, S. 62, Mayıs 1957, s. 27, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Sonsuz Arzu, S. 61, Nisan 1957, s. 5, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Kuşlarla Selam, S. 64, Temmuz 1957, s. 25, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Karlı Dağlar Ardına, S. 65, Ağustos 1957, s. 21, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Gurbet Ellerinden, S. 67, Ekim 1957, s. 8, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Hâlâ Eskisi Gibi, S. 67, Ekim 1957, s. 19, (Vatan ve hürriyet sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Hep Vatan İçindir, S. 67, Ekim 1957, s. 21, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Ağlayan Mısralar, S. 69, Aralık 1957, s. 11, (Azerbaycan'daki Sovyet Rus zulmünü konu alan bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Dün ve Bugün, S. 69, Aralık 1957, s. 14, (Hürriyet ve vatan konulu bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Hünerim, S. 69, Aralık 1957, s. 15, (Vatan ve hürriyet sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Vatan Sevgisi, S. 70, Ocak 1958, s. 18, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Promete, S. 70, Ocak 1958, s. 19-21, (Hürriyet özlemini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Sabir Gibi, S. 71, Şubat 1958, s. 10, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Promete II, S. 71, Şubat 1958, s. 15-16, (Hürriyet özlemini işleyen bir şiir.)

- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Promete III, S. 72, Mart 1958, s. 19-22, (Hürriyet özlemini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** 27 Nisan, S. 73, Nisan 1958, s. 7, (Azerbaycan'ın istilâsı üzerine yazılmış bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Ankara, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 32-33, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** 28 Mayıs, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 8, (Bağımsızlık konusunu işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Değilse Vatan Üstüne, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 44, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Vatan Nasıl Can Verir? , S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 47, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Bir Aşk ki Aşka Benzemez, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 27, (Hürriyet aşkını işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Zafer Kartalları, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 30, (Azerbaycanlıların kahramanlıklarını anlatan bir şiir.)
- KÖMEK, Yaşar:** Her Şey Orda Başkadır, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 40, (Vatan sevgisini işleyen bir şiir.)
- KURTULAN, İldeniz:** Sibiryâ Konukları, s. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 35, (Vatanı uğrunda şehit olanları öven bir şiir.)
- MİRZA, Abay:** Azerbaycan Gazeli, S. 59, Şubat 1957, s. 9, (Yurt sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- MİRZA, Abay:** Hürriyet Meleğine, S. 69, Aralık 1957, s. 13, (Hürriyet özlemini işleyen bir şiir.)
- OTAYLI, R. Ö. :** Ağlar, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 26, (Hürriyet özlemini dile getiren bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 59, Şubat 1957, s. 20, (Azerbaycan'ın bağımsızlık mücadelelerini anlatan bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 60, Mart 1957, s. 23-24, (Azerbaycan'ın işgal edilmesini işleyen bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 26-28, (Türklerin geçmişten bugüne mücadelelerini konu alan bir şiir.)

- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 47, (Hürriyet temasını işleyen bir şiir.)
- TEKİN, Ahmet:** Turan Türk'ündür, S. 62, Mayıs 1957, s. 29, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- VOLKAN, Ali:** İstiklâl Hasreti, S. 69, Aralık 1957, s. 3, (Hürriyet özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- VOLKAN, Ali:** Altun Yurduma, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 28, (Vatan sevgisi üzerine yazılmış bir şiir.)
- VOLKAN, Ali:** Millî Savaş, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 32, (Bağımsızlık uğrunda verilen savaşları anlatan bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** Büyüyen Ümitler, S. 70, Ocak 1958, s. 7, (Bağımsızlık özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** Gököl, S. 70, Ocak 1958, s. 23, (Azerbaycan'ın işgali üzerine yazılmış bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** Yurdum ve Bayrağım, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 12, (Yurt ve bayrak sevgisini işleyen bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** İstiklâl Uğrunda, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 14, (İstiklâl ümidinin işlendiği bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** Gençliğe, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 15-17, (Gençliğe hitaben yazılmış ve istiklâl özlemini dile getiren bir şiir.)
- YAYCILI, Kerim:** Şehit Teğmen, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 7, (Şehit olmuş bir teğmen için yazılmış bir şiir.)
- YILDIRIM, Elmas:** Susun, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 39, (Azerbaycan'ın kurtuluş mücadelesini anlatan bir şiir.)

2.3.4. Lirik Şiirler

- ATEŞLİ, Teymur:** Üstadıma, S. 60, Mart 1957, s. 3, (Mehmet Emin Resulzade'nin aziz ruhuna ithaf edilmiş bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Azerbaycan Bestekârı Üzeyir Hacıbeyli'ye, S. 70, Ocak 1958, s.22, (Üzeyir Hacıbeyli'ye hitaben yazılan bir şiir.)

- ATEŞLİ, Teymur:** Annem İçin, S. 73, Nisan 1958, s.28, (Şairin, annesine olan sevgisini dile getirdiği bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Yaşasın Cumhuriyet, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s.22, (Türkiye Cumhuriyeti'nin 35. yılı münasebetiyle yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Büyük Atatürk'e, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s.12, (Atatürk'ü konu alan bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Ne Hoştur, S. 84, Mart 1959, s.42, (Mirza Bala için yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Görmeğe Geldim, S. 96, Mart 1960, s. 5, (Mehmet Emin Resulzade'ye hitaben yazılmış bir şiir.)
- ATEŞLİ, Teymur:** Mirza Bala, S. 96, Mart 1960, s. 9, (Mirza Bala'ya hitaben yazılmış bir şiir.)
- BABAOĞLU, Nebi:** Ana Dili, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 24-25, (Anadil üzerine yazılmış bir şiir.)
- CEBBARLI, Cafer:** Gözleri, S. 90-91, Eylül-Ekim 1960, s. 38, (Sevgilinin güzelliğini konu alan bir şiir.)
- CEBBARLI, Cafer:** Kız Kalesi, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 18-19, (Bakü'deki Kız Kalesi'nin hikâyesinin anlatıldığı bir şiir.)
- DÖNMEZ, Hamit:** Azeri Kızı, S. 65, Ağustos 1957, s. 10, (Bir Azerî kızına olan aşkı dile getiren bir şiir.)
- ERBİL, Nesrin Ata:** Bahar, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 24, (Bağdat'ta neşredilen "Kardaşlık" dergisinden alınan ve Irak Türklerinin duygularına tercüman olan bir şiir.)
- ERTAYLAN, Prof. İsmail Hikmet:** Ali Kutluk Mirza Bala'ya, S. 84, Mart 1959, s. 58-59, (Mirza Bala'yı anlatan bir şiir.)
- İMZASIZ:** Ali Ağa Vahid'den Gazeller, S. 64, Temmuz 1957, s. 28, (Aşk temasını işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Garipler Sabahı, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 21, (Gurbet konusunu işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Ebediyet Yolcusu, S. 84, Mart 1959, s. 47, (Mirza Bala için kaleme alınmış bir şiir.)

- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Hasret Üstüne Şiir, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 29, (Hasret üzerine yazılmış bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** Sürgün, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 33, (Vatan özlemini işleyen bir şiir.)
- KAROĞLU, Süleyman Rüştü:** En Güzel Şiir: 27 Mayıs Şehidi, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 15, (Türkiye’de 27 Mayıs 1960 ihtilâlinde ölen bir teğmen için yazılmış bir şiir.)
- KÖMEK, Yaşar:** Ağlar, S. 60, Mart 1957, s. 22, (Azerbaycan’ın millî önderi Mehmet Emin Resulzade’nin ölümü üzerine yazılan bir şiir.)
- KÜRŞAT:** Nişan Yeri Var, S. 61, Nisan 1957, s. 23, (Aşk temasını işleyen bir şiir.)
- KÜRŞAT:** Vahit’ten Gazeller, S. 63, Haziran 1957, s. 8, (Musiki konusunu işleyen bir şiir.)
- KÜRŞAT:** Anam Yar, S. 63, Haziran 1957, s. 30, (Aşk konusunu işleyen bir Azerbaycan halk türküsü.)
- ÖCAL, Fazlıoğlu Cemal Oğuz:** Ergenekon Bayramı, S. 60, Mart 1957, s. 31, (23 Mart 1957 Cumartesi günü Azerbaycan Kültür Derneği menfaatine Eskişehir’de düzenlenen “Ergenekon Gecesi”nin anlam ve önemine dair kaleme alınmış bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 73, Nisan 1958, s. 18, (Azerbaycan’ın içinde bulunduğu buhranlı durumu işleyen bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 42, (Bir gencin ölümcül derdini anlatan bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 28, (Korku ve cesaret duygularının işlendiği bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 96, Mart 1960, s. 27-28, (Pişmanlık ve şikâyet üzerine yazılmış bir şiir.)
- SABİR, Ali Ekber:** Hop-Hop Nâme’den Parçalar, S. 97, Nisan 1960, s. 28-29, (Bahtın kötülüğünü işleyen bir şiir.)
- VOLKAN, Ali:** Vatan Hasreti, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 34, (Vatana duyulan hasretin dile getirildiği bir şiir.)
- VOLKAN, Nergiz:** Mehmet Emin Beye, S. 60, Mart 1957, s. 30, (Mehmet Emin Resulzade’ye hitaben yazılmış bir şiir.)

YAYCILI, Kerim: Ümit Güneşi, S. 69, Aralık 1957, s. 9, (Memleket özlemi üzerine yazılmış bir şiir.)

YAYCILI, Kerim: Mirza Bala İçin, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 17-18, (Mirza Bala için yazılmış bir şiir.)

YAYCILI, Kerim: Alageyik Masalı, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 11, (Mehmet Emin Resulzade'ye ithafen, Resulzade'nin ruhunu taziz için yazılmış bir şiir.)

2.3.5. Satirik Şiirler

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 68, Kasım 1957, s. 15, (Kötülükleri yererek halka öğütler veren bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 36-37, (İnsanın paraya olan düşkünlüğünü yeren bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: “Debistan” da Kapandı, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 43, (“Debistan” mecmuasının kapanmasını konu alan bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 85, Nisan 1959, s. 18, (“Taze Hayat” gazetesinde Mehmed Zade'nin “Sen diyen oldu, men diyen?!...” nakaratlı şiirine cevaben yazılmış bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 35-36, (Müstebit İran şahı Mehmet Ali Şah'ı yermek amacıyla yazılmış bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 22, (İnsanların bencilliğinden yakınan bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 54, (Doğru yoldan sapan insanlar üzerine kaleme alınmış bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 35, (Müsrifliği hicveden bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 71, (Tüm hayatını tembellikle geçiren kişileri hicveden bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 40, (Kur'an'ı yanlış yorumlayan sözde âlimler üzerine yazılmış bir şiir.)

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 35-36, (İlim ve irfana değer vermeyen insanları hicveden bir şiir.)

3. DUYURULAR

AZERBAYCAN: Abonelerimize, S. 72, Mart 1958, s. 32, (Abonelerin, adres değişikliğini bildirmelerini rica eden bir duyuru.)

AZERBAYCAN: Yazar Arkadaşlarımıza, S. 72, Mart 1958, s. 32, (Muharrirlerin, yazılarını dergiye göndermeleri hususunda bir duyuru.)

AZERBAYCAN: Süleyman Tekiner Münih Enstitüsü Muhabir  yeliğine Seçilmiştir, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 44, (Süleyman Tekiner'in Münih Enstitüsü muhabir  yeliğine seçildiğini bildiren bir duyuru.)

AZERBAYCAN:  ye ve Abonelerimizin Dikkat Nazarlarına, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 72, (Abonelik  cretlerinin ve aidatların ödenmesi hususunda bir duyuru.)

AZERBAYCAN KÜLTÜR DERNEğ  İDARE HEYET : Sayın Dernek  yelerine, S. 62, Mayıs 1957, s. 8, (Derneğin  alışmaları için aidat, abone ve teberru olarak yapılacak yardımlar hususunda bir duyuru.)

AZERBAYCAN KÜLTÜR DERNEğ  İDARE HEYET : Sayın  ye ve Abonelerimize, S. 67, Ekim 1957, s. 14, (Abonelik  cretlerinin ve aidatların ödenmesi hususunda bir duyuru.)

AZERBAYCAN KÜLTÜR DERNEğ  İDARE HEYET : Sayın  ye ve Abonelerimize, S. 68, Kasım 1957, s. 10, (Abonelik  cretlerinin ve aidatların ödenmesi hususunda bir duyuru.)

AZERBAYCAN KÜLTÜR DERNEğ  İDARE HEYET : Sayın  ye ve Abonelerimize, S. 69, Aralık 1957, s. 8, (Abonelik  cretlerinin ve aidatların ödenmesi hususunda bir duyuru.)

AZERBAYCAN KÜLTÜR DERNEğ  İDARE HEYET :  ye ve Abonelerimize  nemli Bir Bildiri, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 41, ( Azerbaycan Kültür Derneği  adresinin doğru yazılması hususunda bir duyuru.)

AZERBAYCAN KÜLTÜR DERNEğ  İDARE HEYET : Dernek  yelerimizin ve Abonelerimizin Nazarı Dikkatine, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 30, (Abonelik  cretlerinin ve aidatların ödenmesi hususunda bir duyuru.)

AZERBAYCAN KÜLTÜR DERNEĞİ İDARE HEYETİ: Mirza Bala'yı Yaşatma Fonu, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 6, (Mirza Bala'nın kabrini yaptırmak ve eserlerini yayımlatmak için açılan hesabı bildiren bir duyuru.)

AZERBAYCAN KÜLTÜR DERNEĞİ İDARE HEYETİ: Üye ve Abonelerimizin Nazarı Dikkatine, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 9, (Abonelik ücretlerinin ve aidatların ödenmesi hususunda bir duyuru.)

AZERBAYCAN KÜLTÜR DERNEĞİ İDARE HEYETİ: Üye ve Abonelerimizin Nazarı Dikkatine, S. 96, Mart 1960, s. 4, (Abonelik ücretlerinin ve aidatların ödenmesi hususunda bir duyuru.)

AZERBAYCAN KÜLTÜR DERNEĞİ İDARE HEYETİ: Mirza Bala'yı Yaşatma Fonu, S. Mart 1960, s. 4, (Mirza Bala'nın kabrini yaptırmak ve eserlerini yayımlatmak için açılan hesabı bildiren bir duyuru.)

AZERBAYCAN KÜLTÜR DERNEĞİ YÖNETİM KURULU: Üye ve Abonelerimizin Dikkat Nazarlarına, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 24, (Abonelik ücretlerinin ve aidatların ödenmesi hususunda bir duyuru.)

EISENHOWER, Dwight D. : Birleşik Amerika Cumhurbaşkanının Emirnamesi, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 9, ("Esir Milletler Haftası" ilânının duyurusu.)

İDARE HEYETİ: Mirza Bala'yı Yaşatma Fonu, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 13, (Mirza Bala'nın kabrini yaptırmak ve eserlerini yayımlatmak için açılan hesabı bildiren bir duyuru.)

İMZASIZ: "Keşveri" Hakkında Konferans, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, (Gelecek sayılarda bu konferansın neşredileceğini bildiren bir duyuru.)

İMZASIZ: Mehmet Emin Resulzade'nin Hazineye Hediyesi, S. 100-101-102, (Mehmet Emin Resulzade'nin evlilik yüzüğünün, eşi Leyla Hanım tarafından T.C. Devlet Hazinesine teslim edildiğini belirten bir duyuru.)

İMZASIZ: Anadolu-Kafkas-Azerbaycan'a Armağan, S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 72, (Kerim Yayıncı'nın yeni çıkan "Anadolu-Kafkas-Azerbaycan'a Armağan" adlı şiir kitabının duyurusu.)

İMZASIZ: Dikkat Dikkat, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 15, (Abonelik ücretlerinin ve aidatların ödenmesi hususunda bir duyuru.)

İMZASIZ: Azerbaycanlı Türk Şairi Hüseyin Cavit, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 37, (Mustafa Hakkı Türkekul adlı bir yazarın, “Azerbaycanlı Türk Şairi Hüseyin Cavit” adlı eserinin yayımlandığına dair bir duyuru.)

İMZASIZ: Anadolu-Kafkas-Azerbaycan’a Armağan, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 37, (Kerim Yayıncı’nın yeni çıkan “Anadolu-Kafkas-Azerbaycan’a Armağan” adlı şiir kitabının duyurusu.)

YÖNETİM KURULU: Azerbaycan Balosu, S. 70, Ocak 1958, s. 24, (A.K.D. tarafından Ankara’da tertip edilen “Azerbaycan Balosu”nun duyurusu.)

YÖNETİM KURULU: Üye ve Abonelerimize Bildiri, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 9, (Aidat ve abone bedellerinin gönderileceği adresin belirtildiği bir duyuru.)

4. DÜZELTMELER

AZERBAYCAN: Bir Düzeltme, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 71, (Şair Teymur Ateşli'nin, derginin Nisan 1958 tarihli sayısında çıkan bir şiirindeki baskı hatasının düzeltme metni.)

İMZASIZ: Düzeltme, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 30, (Derginin Kasım-Aralık 1958 tarihli sayısında neşredilen “Nesimi Hakkında Konferans” adlı yazıdaki yanlışlığın düzeltmesi.)

İMZASIZ: Düzeltme, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, s. 31, (Şair Teymur Ateşli'nin, derginin Nisan 1959 tarihli sayısında yayımlanan “Yazık Sana” adlı şiirindeki baskı hatasının düzeltme metni.)

İMZASIZ: Düzeltme, S. 96, Mart 1960, s. 34, (Şair Teymur Ateşli'nin, derginin Ocak-Şubat 1960 tarihli sayısında yayımlanan “Meçhûl Asker” adlı şiirindeki baskı hatasının düzeltme metni.)

İMZASIZ: Düzeltme, S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 32, (Derginin 96 sayılı nüshasında bulunan “Bibliyografya” metnindeki bir düzeltme.)

5. FOTOĞRAFLAR

- S. 62, Mayıs 1957, s. 14, (Müsavat Partisi'nin ön saflarında yer alan ve millî istiklâl mücadelesine katılarak istiklâl ülküsünü yaymaya çalışan Eşref Demircan'ın fotoğrafı.)
- S. 67, Ekim 1957, s. 18, (Millî Azerbaycan ordusunda görev yapmış Albay Aslan Berkan'ın fotoğrafı.)
- S. 71, Şubat 1958, s. 34, (Azerbaycan Kültür Derneği'nin 16 Şubat 1958 tarihinde Ankara'da düzenlediği "Azerbaycan Balosu"nda açık artırma ile satılan hançerin İhsan Doruk tarafından teslim alınmasının fotoğrafı.)
- S. 71, Şubat 1958, s. 35, (Azerbaycan Kültür Derneği'nin 16 Şubat 1958 tarihinde Ankara'da düzenlediği "Azerbaycan Balosu"nda davetlilerden Rahim Zeyneloğlu'nun millî halk oyunlarından olan "Şamil"i oynarken çekilmiş fotoğrafı.)
- S. 71, Şubat 1958, s. 36, (Azerbaycan Kültür Derneği'nin 16 Şubat 1958 tarihinde Ankara'da düzenlediği "Azerbaycan Balosu"nda Kars Millî Oyun Ekibi'nin gösterisi sırasında çekilmiş bir fotoğraf.)
- S. 71, Şubat 1958, s. 37, (Azerbaycan Kültür Derneği'nin 16 Şubat 1958 tarihinde Ankara'da düzenlediği "Azerbaycan Balosu"nda Azerbaycan Millî Oyun Ekibi'nin gösterisi sırasında çekilmiş bir fotoğraf.)
- S. 71, Şubat 1958, s. 37, (Azerbaycan Kültür Derneği'nin 16 Şubat 1958 tarihinde Ankara'da düzenlediği "Azerbaycan Balosu"nda Erzurum Millî Oyun Ekibi'nin gösterisi sırasında çekilmiş bir fotoğraf.)
- S. 71, Şubat 1958, s. 38, (Azerbaycan Kültür Derneği'nin 16 Şubat 1958 tarihinde Ankara'da düzenlediği "Azerbaycan Balosu"nda Azerbaycan Millî Oyun Ekibi'nin gösterisi sırasında çekilmiş bir fotoğraf.)
- S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 2, (Azerbaycan Millî Şûra Reisi Mehmet Emin Resulzade'nin fotoğrafı.)
- S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 9, (Millî Azerbaycan Parlâmentosu oturum hâlindeyken çekilmiş bir fotoğraf.)
- S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 29, (Bakü Türk Kültür Sarayı'nın fotoğrafı.)

- S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 34, [Azerbaycan Millî Cumhuriyet Devri Yedek Subay Okulu öğrencilerinin fotoğrafı (1919).]
- S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 1, (Kafkasya İslâm Fırkası Kumandanı merhum Nuri Paşa'nın fotoğrafı.)
- S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 2, (Bakü fatihi merhum Mürsel Paşa'nın bir fotoğrafı.)
- S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 7, (Kırım Cumhurreisi Numan Çelebi Cihan'ın fotoğrafı.)
- S. 84, Mart 1959, Ön İç Kapak, (Azerbaycan'ın millî önderlerinden Mirza Bala'nın fotoğrafı.)
- S. 84, Mart 1959, s. 9, (8 Mart 1959 tarihinde vefat eden Azerbaycan millî önderlerinden Mirza Bala'nın 9 Mart 1959 tarihinde İstanbul Kadıköy Osmanağa Camii'nde cenaze namazı kılınırken çekilmiş bir fotoğraf.)
- S. 84, Mart 1959, s. 10, (8 Mart 1959 tarihinde vefat eden Azerbaycan millî önderlerinden Mirza Bala'nın, cenaze merasiminde tabutu omuzlar üzerinde taşınırken çekilmiş bir fotoğraf.)
- S. 84, Mart 1959, s. 28, (8 Mart 1959 tarihinde vefat eden Azerbaycan millî önderlerinden Mirza Bala'nın tedfininden sonra ülkü arkadaşlarından Vahap Yurtsever konuşurken çekilmiş bir fotoğraf.)
- S. 84, Mart 1959, s. 43, (Mirza Bala'nın kabri başında yakın arkadaşlarından Dayı Hüseyin Cemal Yanar konuşurken çekilmiş bir fotoğraf.)
- S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 16, (Azerbaycan'ın millî önderi Mehmet Emin Resulzade'nin fotoğrafı.)
- S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 18, (Azerbaycan'ın millî önderlerinden Mirza Bala'nın fotoğrafı.)
- S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 34, (Azerbaycan Kültür Derneği'nin 30 Ocak 1960 tarihinde Ankara'da düzenlediği "Azerbaycan Balosu"na katılan TBMM milletvekillerinin fotoğrafı.)
- S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 34, (Azerbaycan Kültür Derneği'nin 30 Ocak 1960 tarihinde Ankara'da düzenlediği "Azerbaycan Balosu"na katılan sefirlerin fotoğrafı.)

- S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 34, (Azerbaycan Kültür Derneği'nin 30 Ocak 1960 tarihinde Ankara'da düzenlediği "Azerbaycan Balosu"nda gösteri yapan Azerbaycan Millî Oyun Ekibi'nin fotoğrafı.)
- S. 96, Mart 1960, s. 1, (Azerbaycan'ın millî önderi merhum Mehmet Emin Resulzade'nin fotoğrafı.)
- S. 97, Nisan 1960, s. 6, (Kırım istiklâl davasının lideri, büyük T rk  merhum Cafer Seydahmet Kırimer'in fotoğrafı.)
- S. 97, Nisan 1960, s. 25, (Azerbaycan Kültür Derneği İdare Heyeti  yelerinin, merhum Mehmet Emin Resulzade'nin kabri önünde dua ederken çekilen fotoğrafı.)
- S. 121-122-123, Nisan-Mayıs-Haziran 1962, s. 69, (Almanya'da yaşıyan ve istiklâl mefkuresine bağlı, hayırsever bir Azerî vatandaşı olan Mirza Ağaoğlu'nun fotoğrafı.)
- S. 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1962, s. 39, (Azerbaycanlı sanat  İsrafil Azerî'nin, şarkılarından birini okurken çekilmiş bir fotoğrafı.)

6. HARİTALAR

- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S.59, Şubat 1957, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 60, Mart 1957, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 61, Nisan 1957, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 62, Mayıs 1957, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 63, Haziran 1957, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 64, Temmuz 1957, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 65, Ağustos 1957, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 66, Eylül 1957, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 67, Ekim 1957, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 68, Kasım 1957, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 69, Aralık 1957, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 71, Şubat 1958, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 72, Mart 1958, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S 73, Nisan 1958, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 84, Mart 1959, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 85, Nisan 1959, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 96, Mart 1960, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 97, Nisan 1960, Arka Kapak.
- Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, 98-99, Mayıs-Haziran 1960, Arka Kapak.

Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, Arka Kapak.

Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, Arka Kapak.

Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, 124-125-126, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, Arka Kapak.

Millî Azərbaycan Cumhuriyeti Haritası, 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, Arka Kapak.

7. REKLÂMLAR

- Sümerbank, S. 58, Ocak 1957, Ön İç Kapak.
- Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu, S. 58, Ocak 1957, Arka Kapak.
- Türkiye İş Bankası, S. 59, Şubat 1957, s. 6.
- Ziraat Bankası, S. 59, Şubat 1957, s. 27.
- Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu, S. 59, Şubat 1957, s. 28.
- Sümerbank, S. 59, Şubat 1957, Arka İç Kapak.
- Sümerbank, S. 60, Mart 1957, Ön İç Kapak.
- Ziraat Bankası, S. 60, Mart 1957, s. 32.
- Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu, S. 60, Mart 1957, Arka İç Kapak.
- Sümerbank, S. 61, Nisan 1957, Ön İç Kapak.
- Ziraat Bankası, S. 61, Nisan 1957, s. 24.
- Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu, S. 61, Nisan 1957, Arka İç Kapak.
- Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu, S. 62, Mayıs 1957, s. 31.
- Sümerbank, S. 62, Mayıs 1957, s. 32.
- Ziraat Bankası, S. 62, Mayıs 1957, Arka İç Kapak.
- Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu, S. 63, Haziran 1957, s. 31.
- Sümerbank, S. 63, Haziran 1957, s. 32.
- Ziraat Bankası, S. 63, Haziran 1957, Arka İç Kapak.
- Sümerbank, S. 64, Temmuz 1957, Arka İç Kapak.
- Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu, S. 65, Ağustos 1957, Ön İç Kapak.
- Sümerbank, S. 65, Ağustos 1957, Arka İç Kapak.
- Ziraat Bankası, S. 66, Eylül 1957, s. 16.
- Sümerbank, S. 66, Eylül 1957, Arka İç Kapak.
- Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu, S. 67, Ekim 1957, s. 22.
- Ziraat Bankası, S. 67, Ekim 1957, s. 23.
- Sümerbank, S. 67, Ekim 1957, Arka İç Kapak.
- Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu, S. 68, Kasım 1957, Ön İç Kapak.
- Ziraat Bankası, S. 68, Kasım 1957, s. 16.
- Sümerbank, S. 68, Kasım 1957, Arka İç Kapak.
- Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu, S. 69, Aralık 1957, Ön İç Kapak.

Ziraat Bankası, S. 69, Aralık 1957, s. 16.

Sümerbank, S. 69, Aralık 1957, Arka İç Kapak.

Ziraat Bankası, S. 71, Şubat 1958, s. 7.

Sümerbank, S. 71, Şubat 1958, s. 39.

Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu, S. 71, Şubat 1958, s. 40.

Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu, S. 72, Mart 1958, Ön İç Kapak.

Ziraat Bankası, S. 72, Mart 1958, s. 18.

Sümerbank, S. 72, Mart 1958, s. 33.

Ziraat Bankası, S. 73, Nisan 1958, Ön İç Kapak.

Sümerbank, S. 73, Nisan 1958, s. 29.

Ziraat Bankası, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 70.

Ziraat Bankası, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 11.

Sümerbank, S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 41.

Sümerbank, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 44.

Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu, S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 45.

Ziraat Bankası, S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 35.

Ziraat Bankası, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 31.

Sümerbank, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 32.

Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 33.

Türkiye İş Bankası, S. 84, Mart 1959, s. 65.

Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu, S. 85, Nisan 1959, Ön İç Kapak.

Türkiye İş Bankası, S. 85, Nisan 1959, s. 29.

Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, Ön İç Kapak.

Türkiye İş Bankası, S. 86-87, Mayıs-Haziran 1959, Arka İç Kapak.

Ziraat Bankası, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 34.

Türkiye İş Bankası, S. 88-89, Temmuz-Ağustos 1959, s. 35.

Ziraat Bankası, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 49.

Ziraat Bankası, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, Ön İç Kapak.

Türkiye İş Bankası, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 48.

Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 49.

8. RESİMLER

- S. 68, Kasım 1957, s. 3, (Ulu önder Atatürk'ün bir resmi.)
- S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 6, (Millî Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ilk Başvekili Fethali Han Hoylu'nun resmi.)
- S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 6, (Millî Azerbaycan Cumhuriyeti'nin son Başvekili Nasip Bey Yusufbeyli'nin resmi.)
- S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 47, (15 Eylül 1918'de Bakü'ye giren Kardeş Türk ordusunun resmi.)
- S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 54, (Bolşevikler tarafından 1918 senesinde ateşe verilen eski Şemahı Mescidi'nin resmi.)
- S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 15, (15 Eylül 1918'de Bakü'ye giren Kardeş Türk ordusunun resmi.)
- S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 34, (Azerbaycan tiyatrosunun önemli bir ismi olan Abbas Mirza Şerifzade'nin resmi.)
- S. 96, Mart 1960, s. 7, (Azerbaycan'ın millî önderlerinden Mirza Bala'nın resmi.)

9. TAZİYELER

ARAN, M. Azer: Taziyet Telgrafı, S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 13, (Azerbaycan'ın millî önderlerinden Mirza Bala'nın vefatı münasebetiyle yayımlanan bir taziye.)

AZERBAYCAN: Acı Bir Kayıp, S. 58, Ocak 1957, s. 27, (Bay Ahet Ural'ın oğlu Yaşar Ural'ın vefatı münasebetiyle yayımlanan bir taziye.)

AZERBAYCAN: S. 76-77, Temmuz-Ağustos 1958, s. 22, (Emekli General Cihangir Berker'in vefatı münasebetiyle yayımlanan bir taziye.)

AZERBAYCAN: Beyanı Taziyet, S. 84, Mart 1959, s. 64, (Van Sesi gazetesi sahibi İlyas Kitapçı'nın vefatı münasebetiyle yayımlanan bir taziye.)

AZERBAYCAN: Beyanı Taziyet, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 24, (Abbas Odoğlu'nun vefatı münasebetiyle yayımlanan bir taziye.)

AZERBAYCAN KÜLTÜR DERNEĞİ: Büyük Bir Kayıp, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 3, (Kırım istiklâl davasının lideri, büyük Türkçü merhum Cafer Seydahmet Kırimer'in vefatı üzerine yayımlanan bir taziye.)

ÖZBEK ve EŞİ YILDIZ DÖNMEZ: “Azerbaycan” Kültür Dergisi Yazı Ailesine En Derin Sevgilerimle, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 24, (Abbas Odoğlu'nun vefatı münasebetiyle yayımlanan bir taziye.)

YAYCILI, Kerim: Başsağlığı, S. 85, Nisan 1959, s. 13, (Azerbaycan'ın millî önderlerinden Mirza Bala'nın vefatı münasebetiyle eşine hitaben yazılan bir taziye.)

YAZI HEYETİ: “Azerbaycan”ın Notu, S. 70, Ocak 1958, s. 18, (Adil Han'ın vefatı münasebetiyle yayımlanan bir taziye.)

10. TEBRİKLER

AZERBAYCAN: Bayram Tebriki, S. 72, Mart 1958, s. 32, (Nevruz Bayramı münasebetiyle yayımlanan bir tebrik.)

AZERBAYCAN KÜLTÜR DERNEĞİ İDARE HEYETİ: Yeni Yıl Tebriki, S. 94-95, Ocak-Şubat 1960, s. 9, (1960 yılına girilmesi münasebetiyle yayımlanan yeni yıl tebriki.)

AZERBAYCAN KÜLTÜR DERNEĞİ YÖNETİM KURULU: Yılbaşı Tebriki, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 5, (1963 yılına girilmesi münasebetiyle yayımlanan yeni yıl tebriki.)

AZERBAYCAN KÜLTÜR DERNEĞİ YÖNETİM KURULU VE AZERBAYCAN DERGİSİ YAZI AİLESİ: Yeni Yıl Tebriki, S. 103-104-105, Ekim-Kasım-Aralık 1960, s. 6, (1961 yılına girilmesi münasebetiyle yayımlanan yeni yıl tebriki.)

11. TEKZİPLER

GÖKGÖL, Cengiz: Tekzip, S. 92-93, Kasım-Aralık 1959, s. 42-44, (Azerbaycan dergisinde Cengiz Gökgöl ile ilgili yayımlanan bir yazıya karşılık kendisi tarafından kaleme alınan itiraz ve tekzip yazısı.)

12. TELGRAFLAR

ODER, Kerim; MENDERES, Adnan: Taziyet Telgrafı ve Cevabı, S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s. 29, (Londra’da vuku bulan uçak kazası dolayısıyla Azerbaycan Kültür Derneği’nin Başbakan Adnan Menderes’e çektiği telgraf ve alınan cevabî telgraf.)

RESULZADE, Mehmet Emin: Bir Tarihin Tespiti, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 29, (Bakü’nün Ruslardan kurtuluşu münasebetiyle Mehmet Emin Resulzade’nin, Azerbaycan Vükelâ Heyeti Reisi Fethali Han Hoylu’ya çektiği tebrik telgrafı.)

__ __: Telgraflar, S. 97, Nisan 1960, s. 27, (Azerbaycan’ın 27 Nisan 1920’de işgal edilmesinin yıldönümü münasebetiyle Ali Aran tarafından Sayın Vahap Yurtsever’e; Ahet Ural, Abdül Özaydın, Şinasi Ural ve Selim Elburus tarafından da Azerbaycan Kültür Derneği’ne çekilen telgraflar.)

13. TEŞEKKÜRLER

AZERBAYCAN: Teşekkür, S. 84, Mart 1959, s. 62, (Azerbaycan'ın millî önderlerinden Mirza Bala'nın vefatının meydana getirdiği elemi çeşitli şekillerde paylaşılan bütün şahıs ve müesseselere sunulan bir teşekkür yazısı.)

AZERBAYCAN: Takdir ve Teşekkür, S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 26, ("Azerbaycan Kültür Derneği" ve "Azerbaycan" dergisiyle alâkadar olarak mektup, yazı ve tebrik gönderen okuyuculara sunulan teşekkür yazısı.)

AZERBAYCAN KÜLTÜR DERNEĞİ İDARE HEYETİ: Teşekkür, S. 70, Ocak 1958, s. 24, (Ankara'nın tanınmış tüccarlarından Bay Zeynel Kent tarafından Azerbaycan Kültür Derneği'ne bir yardım olmak üzere taban halısı bağışında bulunulması münasebetiyle sunulan bir teşekkür yazısı.)

Üçüncü Bölüm
SEÇİLMİŞ YAZILAR

1. NE BÜYÜK BAYRAM

RESULZADE, Mehmet Emin: S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 7-8.

Azerbaycan Türkleri bugün ilk defa olarak büyük bir bayram saklıyorlar.

İstiklâl bayramı!

Bundan bir sene evvel Zakafkasya'nın mukadderatını hal için Tiflis'e toplanmış olan Müslüman vekilleri, tarihin öyle bir anına tesadüf eylemişlerdi ki, yüz senelik devr-i esarete yalnız yüksek bir emel neticesi değil, aynı zamanda zarurî bir ihtiyaç gibi hâtime vermek mecburiyetinde kalmışlardı.

Evet, Zakafkasya milletleri bilmeceburiye ilân-i istiklâl etmişlerdi.

Bilmeceburiye ilân-i istiklâl!

İstiklâlimize düşman olanlar bu iki “mecburiyet” ve “istiklâl” sözlerinin bir araya toplanmasını “içtima-ı zıddeyn” kabilinden addetmekle Zakafkasya Cumhuriyetlerinin gayri tabî olduklarını isbat etmek isterler.

Fakat bu mülâhaza zahirde doğru görünse de, batında öyle değildir.

Bir nevzadın meşimeî maderden halâs olup da dünyaya gelmesi hiç şüphesiz bir vak'a-i istiklâldir. Kadının vaz'î hamline diğer tabirle bizde “âzâd olmak” derler. Halbuki, bu “âzâdlık” aynı zamanda bir zarureti tâbiye, bir mecburiyettir.

Öyle bir mecburiyet ki hayat-ı âlem ona bağlıdır.

Zakafkasya “Seym”inin ilân-i istiklâle mahsus olan gününde “Kadet” fırkası nümayendesi, “Seym” âzâlarının o gün vazifelerinin ağırlığından duydukları hissiyata tercüman olarak, herkesi özü gibi tasavvur ederek; “Bakınız, sanki “Seym” bir muhtezirin başı üstünde durmuştur” dediğine mukabeleten ben: “Affedersiniz, bu iztirap ve endişe bir muhtezirin değil, bir luhusenin başı üstünde görülen iztiraptır.”

Zakafkasya luhuse'sinin “âzâd”lığı çok müşkülâtla olmuştu. Çünkü birden üç nevzad doğmuştu:

Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan!

Her nevzad gibi istiklâl dahi can gibi sevildiği halde canan gibi cefakârdır. Bir nevzad payidar olup kendi başına dolandır bir adam oluncaya kadar ata ve anasına ne endişeler, ne gamler, ne gusseler vermez!

İşte aynı ıztırapları, aynı gusse ve dertleri, fakat bununla tev'em olan sevinç ve itminanları biz geçen sene-i istiklâlde geçirmedi mi?..

Mart hâdisat-i elimesinin bir neticesi olarak devam eden Bakü esareti; Şamahı'nın bu defa yer altındaki mevaddı bürkaniyeden değil, insanların fitratındaki şerareten mutazarrır olup da hâk ile yeksan olması; Osmanlı Türk kardeşlerimizin son ümitsizlik deminde yetişip de bizi düşmanlardan halâsı, Bakû'nün istirdâdı; sonra İngilizlerle beraber Biçerahof ve sairelerinin gelişiyle hâsıl olan ıztırap ve endişe, Parlmanın mutantan surette açılması, Azerbaycan ordusunun vurudu, Karabağ, Nahçıvan, Lenkeran meseleleri, Dağıstan faciası, nihayet bugünkü şenlikler işte bir senelik hayat-ı istiklâlin havf ile ümit arasındaki ıztırap ve itminan dakikaları!

Her nasılsa nevzadımız bir yaşına çattı!

Bu bir yılın arzında Azerbaycan'lıların maddeten verdikleri kurbanlara mukabil kazandıkları, yalnız haricin bizi müstakil bir millet gibi tanımaya doğru gösterdiği bazı temayülât değil, en büyük şey fikr-i hürriyet ve istiklâlin artık millî bir fikir olduğu keyfiyetidir.

Bundan iki sene evvel biz Türkçüler, Azerbaycan şiarını büyük güldestenin rengin bir gülü gibi tasavvur ettikte, yalnız Rus Kadetleriyle sosyalistlerden değil, öz Kadetlerimizle Sosyalistlerimizden dahi mukabele görüyorduk.

Bir sene sonra bütün fırkalar bunu bir zaruret gibi kabul ederek Azerbaycan istiklâlinin ilânına iştirâk ettiler. Bu gün ise herkes onu bir mevhibe gibi karşılayıp bir emel ve bir ideal gibi alkışlıyor!

Bu alkışlar yalnız siyasî fırkaların nümayendelerinden değil, ağaç tüfenkleriyle "ileri, ileri!" diye sokakları dolaşan gençlerle Azerbaycan askerini yaşar gözleri ve "Allah bed nazardan saklasın" duasıyla ötüren cemaatten, neş'eyi istiklâli derketmiş halktan geliyor.

Bundan altı ay evvel Azerbaycan Meclis-i Mebusanı açıldığı gün “Bir Kere Yükselen Bayrak Bir Daha İnmez!” demiştim.

O zaman, içinde bulunduğumuz zaman o kadar müşkül ve o kadar pürhavg idi ki, yükselttiğimiz bayrağı pek de yüksek kaldıramıyor, onu yalnız Parlman binasına münhasır ettirip de “müdara” göstermek mecburiyetinde kalıyorduk.

Bu mecburiyetten müteessir olan bazı bedbinler “Hani ya bir kere yükselen bayrak bir daha indirilmez.” diyordunuz, diyordular!..

İşte, koy bugünkü gün, millî bayraklara boyanmış Azerbaycan paytahtı, o gibi bedbinlerin kalbini tesfiye etsin!

Bir senelik hayat hakikaten de gösterdi ki: Bir kere açılmış livâyı hürriyet bir daha bükülmez!

Doğrudur ki, bugün yükselttiğimiz istiklâl indirmeğe, açtığımız livâyı hürriyeti bükmeye çalışan düşmanlar var. Bu düşmanlar bugün her taraftan bize pusu kurmakta, bizi tehdit etmektedirler.

Fakat, bir taraftan milletimizin günden güne artan azm-i millisine, istiklâl ve hürriyeti yolunda sabit kalacağına, diğer taraftan da, ne deseler desinler, dünya üzerinde tesirsiz kalmıyacak milliyet fikr-i muazzamının bilâhire ilân-i zafer edeceğine inanmakla bu, tarih-i millimizde misli namesbuk büyük bayramda yekdiğerimizi tebrik edelim de, inanalım ki bir yaşına çatmış nevzad-i istiklâl tehlikeli anlarını geçirir.

Bir kere yükselen livâyı istiklâl bir daha inmez!

2. İMAN GÜNÜ

RESULZADE, Mehmet Emin: S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 34-35.

İstilânın her tarafa karanlık çöktüren vahşeti altında, ümit kıran zulümler içinde, nazırsız bir mahrumiyet ve esaret hayatı yaşayan Azerilere azim ve imân nefheden bir gün:

28 Mayıs!

Tarihin pek cilveli devirlerini atlayarak, muhtelif zamanlarda muhtelif şekillerde istiklâl hayatı ile yaşayan ve nihayet sözün muasır mânâsı ile bir millet haline gelerek, zamanımızın en hâkim ve en Demokratik umdesine istinâden müstakil bir hayatı siyasiye ile yaşamak kararını veren Azerbaycan milleti, bundan 14 sene evvel, kendisini temsil eden Şûrayı Millî tarafından ilân olunmuş 28 Mayıs beyannamesi ile, Azerbaycan Cumhuriyetinin istiklâlini bütün cihana ilân eylemiştir.

Asrî Demokrasinin bütün ahkâmını ihtiva eden 28 Mayıs beyannamesiyle tesis olunan bu ilk Türk ve Müslüman Cumhuriyeti, dört taraftan çevrildiği müşküller ve mânialara rağmen, teşekkül etti, yaşadı, dahilî ve haricî muvaffakiyetlere nail oldu.

Bolşevik matbuatı şimdiki halde bile “iki senelik Müsavat devrinin Azerbaycan halkı üzerinde pek silinmez bir milliyetçilik tesiri bırakmış olduğundan” dâima bahsedip durur: Çünkü millî Azerbaycan Cumhuriyetinin Tarihte bir emri vâki oluşu Azerbaycan’ı sovyetize, diğer tabir ile, kolonize etmek siyasetine dâimî bir engel teşkil etmektedir.

Halkın ağzında, bugünkü Sovyet devrine mukabil olarak “Azerbaycan devri” ile yad olunan bu hâdise, aynı zamanda beynelmilel hayatta dahi derin bir iz bırakmıştır.

1920 senesi 12 Kânunusanide büyük devletler tarafından tanındığı andan itibaren Azerbaycan dâvası beynelmilel bir mesele halini almış ve bu vaziyeti o, mânen bu güne kadar devam ettirmiştir.

Sade Rusya’ya ait dahilî ve mevzu bir mesele olmaktan çıkarak, artık bütün şuunatı ile beynelmilel siyasî ve millî mesele şeklini alan Azerbaycan dâvası, Azeri

halkının 12 seneden beri Bolşevik istilâsına karşı açtığı muhtelif safhalı yılmaz mücadeleye ile daha ziyade sarahat ve kat'iyet peyda etmiştir.

27 Nisanda vuku bulan istilâdan itibaren bugüne kadar zaman zaman tekerrür eden kanlı isyanlarla Azerbaycan halkının, istiklâl dâvası üzerinde musır olduğu bütün cihana karşı isbat edilmiştir.

Millî dâvasında musır olan Azerbaycan halkı, kuvvetini toplayarak, tarihin vaadettiği halâs hareketini dört gözle beklemektedir.

Beklenen târihî fırsattan Azerbaycan halkının bu defa azâmî surette istifade edeceğine şüphemiz yoktur.

Bunu bize temin eden âmil, onun 28 Mayıs mânâsına olan samimî merbutiyetidir.

1905 ve 1917 ihtilâllerinden farklı olarak, müstakbel ihtilâl veya muharebeye elinde 28 Mayıs bayrağı olarak, girecek Azerbaycan'ın halâs ümidi pek kuvvetlidir.

Kendisi gibi umumî düşmandan halâs olmak için can atan milletlerle birlikte; kendisi ile komşu ve siyasî entereleri bir olan Kafkasyalılarla el bir olarak cidâl eden ve fırsat gününde onlarla birlikte harp etmeğe müheyya olan Azerbaycan kendi geleceğinden emindir.

Bu ehemmiyetle ruhlanan Azerilere bugünkü imân gününde tavsiye edeceğimiz bir şey varsa o da, umumî düşmana karşı birleşmektir.

Yaşasın millî vahdet, yaşasın İstiklâl!

3. RUSYA İHTİLÂLİNDE TÜRKLER

(Sovyetler Birliği Türklerinin tarihî bir yıldönümü)

BALA, Mirza: S. 63, Haziran 1957, s. 5-8.

Mayıs 1917, sabık Rusya İmparatorluğu dahilinde yaşıyan bugünkü Sovyetler Birliği Türklerinin tarihî bir yıldönümüdür. Bu yılın 12 Martında Romanof hanedanının son hükümdarı II. Nikola tahtından feragat etmiş ve ilânından sekiz ay sonra Bolşevikler tarafından nihayet verilen hürriyet rejimi, kısa bir zaman için devamına rağmen Türklere kendi mukadderatlarını bizzat kendi ellerine almak için yollar aramak imkânı vermiştir. 1 – 11 (eski takvime göre) Mayıs 1917 de bütün Rusya Türklerinin Moskova’da toplanan büyük kurultayı yeni Rusyanın millî devletlerin federasyonundan ibaret demokratik bir cumhuriyet halinde kurulmasına 241 reye karşı 446 reyle karar vermiştir. Bu tarihi kararın aleyhinde olanlar, merkeziyetli bir Rusya cumhuriyeti dâhilinde millî – medenî muhtariyet talebiyle iktifa ediyorlardı. Kurultay’ın aldığı karar, aşağıda göreceğimiz vechile, tam istiklâlcilerle medenî muhtariyetçileri barıştırmacı bir tezdi. Bu büyük millî kurultayın toplanmasından önce, mart ve nisan aylarında Kırım’da, İdil-Ural’da, Türkistan’da, Şimalî Kafkasya’da ve Azerbaycan’da, ayrıca bütün Kafkasyalı Müslümanlara mahsus olmak üzere Bakûde, millî kongreler toplanmış, büyük millî kurultaya gidecek murahhasları intihap etmekten başka, bu murahhaslara verilecek direktifleri görüşmüş ve aynı zamanda mahallî icra heyetleri tâyin etmiştir. Hemen hemen bütün erkek kısmını silâhsız olarak cepheye sevk etmek kararına karşı, 1916 da ayaklanan Türkistan bu yüzden millî vücûdunda hasıl olan yaraların henüz devam eden acısının tesiri altında toplanıyordu. Ve bu acının kararlar üzerinde mühim tesiri olacaktır. Azerbaycanla Şimalî Kafkasya dahi aynı durumda idi. Türkistanla beraber askerî mükellefiyetten muaf tutulan bu Türklerin silâhsız olarak harb cephesine sevk edilmesi hususunda karar alınmış bulunuyordu.

Nisan ayının başında Bakûde toplanan Kafkasya İslâm Kurultayı (Azerbaycan ve Şimalî Kafkasya) müstakbel Rusyanın idare şeklini millî-mahallî muhtariyet esası üzerine federatif bir cumhuriyet olarak formüle etmiş ve ayrıca muhtelif Türk ve müslüman kavimleri arasında müşterek kültürel ve dinî meselelerin

idaresi için müşterek bir idare kurulmasına karar vermişti. Hemen hemen aynı günlerde Kazan'da toplanan kurultay millî-medenî muhtariyet ve din idaresinin tanzimi işlerini ele almıştı. Mahallî kurultay toplamakla önyak olan Kırım'daki temayüller de Kafkasya'dakine yakındı. Burada kurultay 25 Martta toplanmıştı. Millî-medenî muhtariyet şeklinde millî devletin özü, 1918 de kendini müstakil devlet şeklinde gösterecektir. Azerbaycan ve Şimalî-Kafkasya müstakil cumhuriyetleri bunun bir neticesi sayılabilir. Fakat daha önce kısa tarihî bir gezinti ile bu Türklerin 1917 ihtilâline takaddüm eden millî hayat ve hareketlerini öğrenmek faydalı olacaktır.

Geriyeye Bir Bakış

XV. Asrın ortalarında Kazan'ın sukutu ile başlayan çarlar istilâsı XIX. Asrın nihayetlerine doğru sabık Altınordu Devletinin bakiyesini teşkil eden Kazan, Nogay, Sibiry ve Kırım Hanlıklarını ve onları takiben Kafkasya, Türkistan ve Orta ve Doğu Sibiry'daki diğer Türk ve müslüman memleketlerini Rusya İmparatorluğunun içine almış bulunuyorlardı. Bu istilâ harblerine karşı gösterilen millî mukavemet esnasında verilen muazzam telefata ve külliyetli tehcir ve muhaceretlere rağmen, XIX. Asrın sonuna doğru (1897 nüfus sayımına göre) sayıları 15 milyon tahmin edilen bu Türkler 21 milyon kilometrekarelik imparatorluk arazisinin yarısından çoğunu ve üstelik, gerek iklim ve gerekse yeraltı ve yerüstü servetleri bakımından, en zengin kısımlarını işgal ediyorlardı. Yukarı, Orta ve Aşağı İdil havzasıyla Ural Bölgeleri ve bu bölgeler arasındaki düzlükler, Kırım yarımadası, Ural arkası Batı Sibiry, Türkistan baştan başa, Orta ve Doğu Sibiry'da Altay etekleri, irtış, Yenisey ve Lena yatakları, Sibiry'nın Kuzey buzlu denizi sahilleri, Azerbaycan ve Şimalî-Kafkasya yüzde doksani müslüman olan Türkler ve yüzde doksani Türk olan müslümanlarla meskûn bulunuyordu. Bundan başka öz Rusya'da, Ukrayna'da ve imparatorluğun diğer aksamında külliyetli müslüman ve Türk cemaatı yaşamakta idi.

Geopolitik bakımından Türklerin mühim bir kısmı Rusya İmparatorluğunun Avrupa'daki merkezine, Kafkasya ile Türkistan'dakiler ise hudut boylarına isabet ediyordu. Şimalî-Kafkasya'da Çerkeslerden ve Nogaylardan boşalan yerlerde, yâni Terek, Kuban ve Don boyları ile Astrahan, Ural ve Sibiry'da iskân edilen Slav Kazaklar ve onların himayesinde yerleşen Rus muhaceret seli bu Türk bütünlüğünü

sarsmaya başlıyan âmillerin başında geliyordu. Bu tehcir ve muhacerete inzımm eden ruslaştırma, hıristiyanlaştırma, medenî haklardan mahrumiyet ve saire Türklerin millî mevcudiyetini, bugün olduğu gibi, o zaman dahi tehdit etmekte idi. Türkler yok olmaktan kurtulmanın yolunu, arlığın emperyalizm siyasetine nihayet verilmesinde, bunun için de Rusya’da medenî bir kanun ve hukuk devletinin kurulmasında görüyorlardı. Bu bakımdandır ki Rusya mahkûmu Türkler daha 1905 inkılâbı neticesinde ilân edilen meşrutiyetin nisbî hürriyet rejimine büyük ümit bağlamışlardı.

1905 İnkılâbında Türkler

Meşrutiyetin ilânından sonra sür’atle gelişmeye başlıyan matbuata bir göz atacak olursak bilhassa şu meselelere ehemmiyet verildiği görülür:

1. Cami ve mescit yanındaki mektep ve medreselerin ıslahı ve ders programlarına yeni fenlerin ithali.
2. Evvelce mevcut şehir ve köy mekteplerine ilâveten yeni millî mekteplerin tesisi.
3. Türklerle meskûn mahallerdeki hükûmet mekteplerinde tedrisatın Türkçe yapılması.
4. İdare-i ruhaniyelerle Evkafı İslâmiye idaresinin İslâm ahalisi tarafından seçilmiş ulema ve memurin tarafından idaresi.
5. İmparatorluk dahilinde yaşıyan sair milletlerde olduğu gibi müslümanlar için dahi neşri maarif ve umuru hayriye ile meşgul cemiyetler teşkiline müsaade edilmesi.
6. Belediye ve Devlet Duması (Rusya Mebusan Meclisi) seçimlerinde müslümanlar hakkında reva görülen kanunî takyidat ve tahdidata nihayet verilmesi (kâmilen müslümanlarla meskûn mahallerde belediye meclislerinde müslüman âza, meclisin nısfından fazlasını teşkil edemezdi).
7. Vatandaşlık ve ehliyet hakkının her cihetten müslümanlara dahi teşmili ve müslümanların siyasî ve mülkî haklar bakımından diğer vatandaşlarla müsavi tutulması.

1905 İnkılâbından sonra çoğalan matbuat bu gibi meselelerin tervici ile kuvvetli bir cereyan yaratmıştı. İleri sürülen talepler yalnız gazete sütunlarında kalmayıp kısmen hayata tatbik edilmiş, kısmen dahi muhtelif zamanlarda hükûmete verilen istidallara ve kongreler tarafından alınan kararlara malzeme teşkil etmiştir. Bu maksadın terviç ve müdafaası için alenî ve hafî olmak üzere muhtelif komiteler, cemiyetler ve nihayet siyasî partiler kurulmuştur. 1905 te kurulan “Rusya Müslümanları İttifakı” bu teşekküllerin başında geliyordu. Temeli 1905 Ağustosunda Kırımlı Gaspıralı İsmail, Azerbaycanlı Topçubaşı Ali Merdan ve Kazanlı Akçuraoglu Yusuf Beyler tarafından atılan bu ittifak: “Vicdan hürriyeti, bütün Rusya vatandaşları arasında hukukta müsavat, kültür sahasında millî gelişmeye kanunen müsaade” edilmesini temin gayesiyle teşekkül etmişti. “İttifak” birinci Rusya Devlet Dumasına müslümanlardan mümkün olduğu kadar fazla mebus çıkarmaya çalışmış ve muvaffak olmuştu. 1906 yılının ocağında Petersburg’da toplanan II. Kongre “İttifak”ın nizamnamesini müzakere ve kabul etmiş, aynı yılın ağustosunda Ali Merdan beyin riyasetinde ve Gaspıralı İsmail, Akçuraoglu Yusuf, Sadrî Maksudî (Arsal), Fatih Kerimi ve diğerlerinin iştirâki ile Nijini-Novgorod’da toplanan üçüncü kongre “İttifak”ın programını kabul ve Ali Merdan beyin riyasetinde merkez komiteyi tesbit eylemiştir.

Bu kongrede Gaspıralı İsmail beyin aşağıdaki teklifi alkışlarla kabul edilmiştir:

“Umumen Türklerin aslı ve nesli birdir. Zaman ve mekân ihtilâfiyle şive ve adetlerimizde ihtilâf peyda olmuştur. Bu ihtilâf yekdiğerimizi anlamıyacak dereceye gelmiştir. Bundan sonra mekteplerimizi bir olan lisanı edebimize hâdim olacak hale getirmek lâzımdır. Kongrenin mektep ve medrese komisyonu tarafından hazırlanmış lâyihasında iptidaî mekteplerimiz için dört senei tedrisiyye tâyin olunmuştur. Bunun üç senesinde sade mahallî şive ile tedrisat icra edilip, son senesinde umumî Türk lisaniyle yazılmış kitaplar okutulmalıdır. Bu sayede tedricen muhtelif şive ve lehçeler birleşmiş olur.”

Kongre, Ali Merdan Beyin aşağıdaki teklifini de alkışlarla kabul etmiştir:

“Mezahibi muhtelif e arasındaki fark haizi ehemmiyet değildir. Bu farklar Rusya Müslümanlarının ruhanî işleri için umumî bir müessese vücuduna dinî noktai nazardan bir mania teşkil etmez.”

Programını “kanun dairesinde” tatbik edebileceğini mit eden “ittifak”ın bütün Rusya İmparatorluğu ölçüsündeki müşterek organı, Gaspıralı İsmail Beyin “Tercüman” gazetesini oluyordu. Bu hareketin Rusya Devlet Duması’nda bir Müslüman fraksiyonu ve bu fraksiyon ile beraber çalışan bir de bürosu vardı. (Devamı Gelecek Sayıda)

4. RUSYA İHTİLÂLİNDE TÜRKLER

BALA, Mirza: S. 64, Temmuz 1957, s. 3-14. (Geçen Sayıdan Devam)

Türklerin uyanışına karşı tedbirler alınıyor

1907 de Rusyada yeniden irtica başlıyordu. 3 Haziran 1907 fermanıyla ikinci Devlet Duması'nı fesheden çar II. Nikola, muhaliflerin ve rus olmayan milletlerin zararına olarak seçim kanununda tadilât yaptı ve bu tadilât neticesinde birinci Devlet Duması'nda 40 mebusa malik olan Türkler, üçüncü Duma'da 10, dördüncü ve son Duma'da 6 mebus çıkarabildiler. Başta Ali Merdan bey olmak üzere bir çokları mebus olma hakkını kaybettiler.

1907 irticanın nazariyatçısı ve tatbikatçısı olan o devrin başvekili maruf Stolipin Yüksek Ortodoks Din Şûrası oberprokuroru Lukyanov'a 1909 da yazdığı bir mektubunda Türklere karşı siyasetini şöyle izah ediyordu:

Hristiyan milletin müslüman dünyasıyla müsademesi dinî olmayıp, siyasî, devletî ve medenî bir mücadeledir. Panisalizmin son zamanlardaki muvaffakiyeti (?) bununla izah olunabilir. Bu muvaffakiyet bizim Rusyada büyük ehemmiyeti haizdir. Bir çok milletleri ihtiva eden Rusya müslümanlığının, ehemmiyetsiz istisnalarla, muhtelif şiveler halinde olsalar dahi, esasen bir dilde konuşan Türk ırkına mensup olmaları nazardan uzak tutulmamalıdır...

İşte, bu “medenî” mücadeleye bir örnek olmak üzere, Rusya dahiliye vekâleti 1910 da bütün vilâyetlere hitaben şu tamimi gönderiyordu:

Rusyada yaşayan gayrı rus (aynen: inorodets) unsurlar arasında cemiyet ve ittifaklar kurmaya dair olan 4 Mart 1906 tarihli muvakkat fermanı âlinin neşrinden bu yana ayrı ayrı milletlerin medeniyet-maarif yolunda gelişme hareketleri müşahade edilmektedir. Bu hareket siyasî şuurun uyanmasına çalışıyor ve bu maksatla muhtelif adlar altında bir çok cemiyetler vücade getiriyor. Bu cemiyetlerin gayesi rus olmayan milletleri kendi millî menfaatleri etrafında birleştirmekten ibarettir... Binaenaleyh 4 Mart 1906 tarihli kanunun birinci faslının altıncı maddesi gereğince bu gibi cemiyetlerin teşkiline müsaade edilmemektedir.

Çarlık millî uyanışa jandarma, polis ve emniyeti umumiye teşkilâtına hitap eden 18 Aralık 1910 tarihli ve 11965 sayılı emirnamesinde dahiliye vekâleti tarafından panislamistlerin caniyane faaliyetlerini tenvir edecek vesikalar elde edilmesi için müstacel veciddi tedbirler alınması teklif olunuyordu. Edebî türkçe ile konuşan ve yazan öğretmen, muharrir, edip sair münevverlerin “Osmanlı casusu” sayılması alınan “Ciddî tedbirler” cümlesindendi.

İkinci Devlet Duması’nın feshi üzerine Rusya himayesinde mahmi bir devlet sayılan Finlandiyanın Vıborg şehrinde toplanan bir kısım mebuslar çarın bu hareketini protesto mahiyetinde bir beyanname neşretmişlerdi. Bu beyannamenin altında Azerbaycanlı mebus Ali Merdan bey Topçibaşının imzası da vardı. Bu yüzden başta Ali Merdan bey olmak üzere birçok Türk münevverleri siyasî hukuktan mahrum edilmişlerdi. Şimal Türklerinden Akçuraoğlu Yusuf, Azerbaycanlılardan profesör Hüseyinzade Ali bey ve Ağaoğlu Ahmet memleketi terke ve Türkiye’ye ilticaya mecbur kalmışlardı.

Türklerdeki aksülamel

Çarlığın bu irticasına karşı Türklerin aksülameli gecikmemişti. Daha “İttifak” kurulurken o devir münevverlerinin “kanun dairesindeki” liberal hareketini beğenmeyen inkılâpçı bir gençlik doğmuştu. Kara ve mürteci kuvvetleri himayede devam eden ve onların eliyle millî uyanış hareketini durdurmak isteyen ve aynı zamanda polis ve provokasyon yollarına müracaat eden çarlık durdukça millî gelişmeye imkân olmayacağını ileri süren bu gençlik, çarlığın devrilmesine çalışıyor ve bu işde Rus inkılâpçılarıyla işbirliği yapıyorlardı. “İttifakın”ın başında duranların Rus liberalleriyle beraber yürümeleri bu inkılâbçı gençliğin şiddetli hücumlarına maruz kalmakta idi. İnkılâbçı gençliğin bir kısmı doğrudan doğruya Rus sosyalist partilerinde, bir kısmı ise millî - radikal programlarla siyasî millî teşekkülleri etrafında birleşmişlerdi. Kazan’da “Hürriyet”, Baküde “Dıfaî” (az sonra “Müsavat”) partileri teşekkül etmişti. Kırım’da inkılâpçı gençliği “Vatan Hadimi” gazetesi temsil ediyordu. Rusya sosyalist partileri yanında birer Müslüman seksiyonu halinde Baküde “Himmet”, Kazanda “Tançı” teşkilâtları vücade gelmişti. Bunların organı olan Kazanda “Tan” ve Baküde “Tekâmül” İsmail beye şiddetle hücum ediyorlardı.

Kırım'da bu devredeki durumu Kırım millî hareketinin lideri Cafer Seydahmet bey şöyle hulâsa etmektedir:

1905 gençliğimiz millî cereyanımızın yürüyüşünden memnun değildi. Gaspıralı merhumun çırpınmalarının daha temelli ve daha sağlam semereler vermeyeceğine kani idi. Çünkü, anlamışlardı ki Rusyada istipdat kaldıkça... kuvvetli milliyetçilik, sağlam halkçılık, temelli medenî – harsî yükselme ve içtimaî kuruluş imkânsızdır... Karasuda çıkardıkları Vatan Hadimi gazetesiyle ve inkılâbçı Rus gazetelerindeki makaleleriyle faciamızı açtılar, gençliğimizi sarstılar, haklarımızı Rus inkılâbçılarına aksettirdiler ve tanıttılar... Bunlar Rusyanın cumhuriyet esasında kurulmasını, toprak ve amele meselelerinin adalet, hakka ve insanlığa uygun şekilde halledilmesini, bütün siyasî hakların, söz, toplanma, neşriyat hürriyetlerinin tanınmasını istiyorlardı. Millî hayatımız için millî – medenî muhtariyet ve vakıfların kendimiz tarafından idare edilmesinde ısrar etmişlerdi...

Azerbaycandaki durumu Resulzade Mehmet Emin beyden dinleyelim:

1905 senesine kadar Azerbaycan cemiyetçiliği tazyikte ve Azerbaycan fikri çarlığın sıkı sansürü altında idi. Yalnız... ilk Rusya ihtilâlinden sonradır ki Azerbaycan içtimaî hayatında yeni bir devir başladı... Ayakları altında zemini muhkem bulan cemiyet hareketi, bütün sarahatiyle millî bir şekil ve mahiyet aldı. İmparatorluk dahilinde cereyan eden liberal ve istiklâlcî cereyanlarla hemahenk olarak yürüyen bu hareket bir taraftan da bütün Rusya'daki müslümanlara mahsus olmak üzere, millî – medenî hakların teminini istiyordu.

1917 ihtilâline doğru

1917 ihtilâline doğru programlar tebellür etmiş bulunuyordu. Daha birinci Devlet Duması'nda muhtelif milletlerin mümessillerinden ibaret bir muhtariyetçiler birliğinin mevcudiyetine şahit oluyoruz. Lehli mebus Aleksandr Lednitski'nin riyaset ettiği bu birlikte Azerbaycan mebuslarından ve Duma'nın "Müslüman fraksiyonu reisi" Topçibaşı Ali Merdan beyi ikinci reis olarak görüyoruz.

Resulzade Mehmet Emin bey, 1915 de çıkarmağa başladığı Açık Söz gazetesinin ilk sayısına şu başmakaleyi yazıyordu:

Dehşetlerine şahit olduğumuz büyük muharebe, büyük bir hakikatı – asrımızın milliyet asrı olduğunu ispat etti. “Dünyanın haritası garibe değişecek” diye hayretle karışık bir cümle imdi bir çok ağızlardan işitilmektedir. Dünya haritasının alacağı şekle vatandaşların fedakârlığı, devletlerin teşkilâtı ve orduların azametiyle beraber, hiç şüphe yok ki, vuzuh ve rüsum peyda etmiş milliyet mefkûrelerinin de büyük tesiri vardır ve olacaktır. Özlerini lüzumunca bilip de istikbal için muayyen bir mefkûre besliyen millet şüphesiz ki, büyük bir kuvvet teşkil eder. Şüphesiz ki, sözün tam mânasiyle denilecek kadar Kûheifken topların hâkim olduğu harp meydanlarında tesirsiz kalmayan bu kuvvet yeşil mahutlu barışık masası üzerinde de esaslıca bir tesir yapacaktır.

Her hangi galip taraf, az çok sürünlü bir dinclik vücade getirmek isterse, asrın vicdanları üzerinde en çok tesir icra eden kuvvetli –milliyet mefkûresini- ihmal edemez. Bunun böyle olacağı gelecek sulh hakkında ara – bir söz söyleyen Avrupa mütefekkirince de kabul olunmaktadır. Sulhuyûna mensup siyasilerce milliyet esasına riayet etmeyecek, milletlerin hukukunu gözetmeyecek bir sulh akitnamesi çok geçmez – yırtılır ve sürünlü bir dinclik temin edemez.

Hukuku tabiiyesi payımal olmuş bir millet baki kalıncaya kadar Avrupa muvazene-i düveliyesi hakikî ve sürünlü bir sulh yüzü görmekten mahrum kalacağı gibi, kendi vatandaşları arasında üvey-doğmalık gözetten bir devlet de hakikî bir kuvvete sökenmiyecek (istinat edemeyecek) – müterakki ve kuvvetli bir teşkilâta malik olamayacaktır. Demek ki, muayyen bir mefkûreye ve ekser efradınca muşahhas bir gayey-i âmâle malik olan milletler, devletler arasındaki münasebatta ehemmiyet kazandıkları gibi, devletlerin dahilî siyasetleri üzerine de büyük tesirler icra edecektir. Bu suretle, ayrı ayrı milletler birer millet olarak yaşayabilmek için her şeyden evvel özlerini bilmeli, muayyen fikir ve emeller etrafında birleşerek, büyük bir mefkûreye, gayey-i âmâle hedef olacak o ışıklı yıldıza sahip olmalıdırlar. Çünkü müttehit bir ruh ve müşterek gayeye malik olmayan milletlerle yeni esaslar üzerine kurulacak hayat hesaplaşmayacak ve böyle bir silâhtan mahrum kalan cemaatlar kimseye söz işittiremeyeceklerdir.

Birinci cihan harbinin devam ettiği ve sansürün şiddetle hüküm sürdüğü yıllarda yazılan bu satırların sahibi, iki yıl sonra daha sarahat ve daha vuzuhla

konusacak ve “insanlara hürriyet, milletlere istiklâl” tezini ısrarla ve muvaffakiyetle müdafaa edecektir.

Şubat 1917 ihtilâlini Türkler nasıl karşıladı?

Eski takvime göre şubat sonunda vukubulduğu için o adı taşıyan ihtilâl bugünkü takvime göre 12 Martta vukubulmuştu. Çarlık devrilmiş ve Rusya Devlet Duması hâkimiyeti eline almıştı. Sayıları 5 – 6 kişiden ibaret Duma’daki müslüman mebuslar tahaddüs eden yeni durumu görüşmek üzere “Müslüman fraksiyonu”nun bir müşaveresini çağırdılar. 15 – 17 Mart 1917 de toplanan müşavereye Devlet Duması haricindeki mühim şahsiyetler de iştirak eyliyordu. Müşavere bütün Rusya Türk ve müslümanlarının büyük kongresini çağırmaya karar verdikten sonra bu işin gerçekleştirilmesi için, başta Şimalî – Kafkasyalı sosyalistlerden merhum Ahmet Salih (Salikatti) bey olmak üzere, 27 kişiden ibaret bir “Müslüman bürosu” intihap etti. Mart ayının ikinci yarısıyla Nisan ayı büyük kongreye hazırlıkla geçti. Yukarıda bu aylar zarfında muhtelif yerlerde müteaddit mahallî kongrelerin toplandığını yazmıştık. Bakûde toplanan Kafkasya Müslüman Kurultayı bunların en mühimlerinden biri idi. Burada ve buranın devamı olmak üzere, Moskovada toplanan büyük kongrede Resulzade Mehmet Emin beyle Ahmet Salih bey arasında cereyan eden münakaşalar yalnız müstakbel Rusyanın idare şekline değil, belki aynı zamanda heyeti umumiyesiyle ihtilâli vücade getiren bütün âmillere dair birbirinden farklı iki esaslı bakış mevcut olduğunu göstermişti. Sınıf meselesini ana mesele olarak alan enternasyonal Marksist bir görüşle milliyeti hayatın hareket noktası telâkki eden milliyetçi radikal – demokrat bir görüş çarpışıyordu. Demokrasi kuvvetlerini parçalamak istemeyen enternasyonal görüş merkeziyetli bir demokrat cumhuriyet dahilinde milletlere kültürel ve dinî imtiyazlar tanımaktan ileri gitmediği halde milliyetçi radikal – demokrat görüş millî devlet tezi üzerinde ısrarla duruyor ve demokrasi kuvvetlerinin yalnız federasyon sisteminde elele vereceklerini müdafaa ediyordu. Kısa bir zaman sonra tek bir parti halinde birleşen “Müsavat” Halk Partisiyle “Türk Ademimerkeziyet” partisini temsilen Resulzade Mehmed Emin beyle Yusufbeyli Nasip bey tarafından hararetle müdafaa edilen milliyetçi radikal – demokrat görüş, Topçibaşı Ali Merdan beyin riyaset ettiği Kafkasya Müslüman Kurultayında şu karara bağlanmıştı:

1. Kafkasya Müslüman Kurultayı, millî – siyasî maksatlar hakkındaki meseleyi müzakere ederek müslüman kavimlerinin menfaatlerini en ziyade temin edecek Rusya idare şeklinin mahallî muhtariyet esası üzerine kurulu federatif halk cumhuriyeti olduğunu kabule karar verir.

2. İslâm dininde olan bütün kavimlerin ruhanî ve medenî irtibatını nazara alan Kafkasya Müslüman Kurultayı, bütün Rusya müslümanlarından ötürü kanun vazetmek selâhiyetini haiz müşterek bir idare teşkilini lâzım görür.

Büyük millî kongre

Mayıs 1917 de toplanan büyük millî kongrenin münakaşa ve müzakereleri de aynı tarzda cereyan etmiştir. Millî – medenî muhtariyet tezinin maruzacısı Ahmet Salih bey, millî – mahallî muhtariyet hakkındaki tezin müdafaacısı ise Resulzade Mehmed Emin bey idi. Bu iki tez etrafındaki hararetli münakaşaları bir araya toplayan **Şekli idare hakkında iki bakış** adlı kitap aynı 1917 senesinde Bakûde neşredilmiştir. Müttehit ve merkezîyetli demokratik cumhuriyet isteyen ve bütün Rusya müslümanlarına dinî ve kültürel işlerin bir merkezden idaresini istihdaf eden, fakat Rusya devletinin siyasî vahdetine dokunmayan birinci proje 271 reye karşı 490 reyle reddedildi. 241 reye karşı 446 reyle kabul edilen Resulzade projesinde, Kafkasya Müslüman kurultayının kararlarındaki esaslardan başka, Ahmet Salih bey projesindeki prensipleri de ihtiva eden bir madde zaten bulunuyordu. Yâni, bu projenin ikinci maddesine göre, muayyen mahalle malik olmayan milletlere ve o cümleden muayyen arazisi olmayan Türk ve müslüman millî – medenî muhtariyet talep olunmakta idi. Kafkasya Müslüman Kurultayında kabul edilen kararın ikinci maddesi büyük millî kongre kararında üçüncü maddeyi teşkil ediyordu.

1905 ve 1906 da toplanan “Rusya Müslümanları İttifakı”nın kongresiyle Mayıs 1917 de toplanan Rusya Türklerinin Büyük Millî Kongresi arasında mukayese yapan Resulzade Mehmet Emin bey diyor ki:

Nijini – Novborod kongresi, taktik itibarıyla, Rus liberalizmi ile işbirliği şiarı altında yürüyerek siyaseten millî kültür, medenî ve hukukî mahiyette bir takım metaliple iktifa ediyordu. Moskova kongresi ise Rusyanın millî – territoryal muhtariyetler üzerine parçalanması talebinde bulundu... Nijini – Novgorod

zamanında ekseriyet sade kongrede değil, mahallerde, o cümleden Azerbaycanda dahi liberallerde idi. Moskova kongresinde ise liberallerden eser bile kalmamıştı. Fakat buna mukabil ihtilalci Rus demokrasisi ile işbirliği taraftarları vardı. Ekseriyet ise, imparatorluk içindeki bütün mahkum milletlerin kendi toprakları üzerinde siyaseten millî varlık haline gelmelerini talep eden inkılâpçı milliyetçilerde idi.

Moskova kongresinde kat'î rol oynamış bulunan inkılâpçı Azerbaycan milliyetçileri “Müsavat” fırkasıyla temsil edilmişti ki, daha 1917 yılının Nisan ayında Bakûde toplanan Kafkasya Müslüman Kurultayında kendi programını ilân etmişti. Bu programa göre, sade Azerbaycan'ın değil, Rusya'ya dahil diğer Türk illerinin de birer siyasî teşekkül haline gelmeleri ilân edilmiştir.

Tarihî kararın tatbikine doğru

Başlıca vazifesi kurucular meclisine müslümanların sayısına mütenasip mebuslar olmak üzere, bir merkezi icra komitesi intihap ettikten sonra dağılan büyük millî kongrenin, kısa fasılalarla, Kazan, Taşkent ve Bakû gibi mühim merkezlerde sık sık toplanmasına karar verilmişti. Temmuz 1917 de Kazanda toplanan bu kongrelerden birincisi, mesafenin uzaklığı ve anarşi halini almağa başlayan ihtilâl neticesinde yolların bozulması yüzünden, Türkistandan, Azerbaycandan, Şimalî – Kafkasya ve Kırımdan ya çok az ve yahut hiç murahhas gelemediğinden dolayı, İdil – Ural ve Batı Sibiry Türklerinin kurultayı şeklini alan ve bu yüzden bilhassa bu bölgedeki Türklerin (İç Rusya ve Sibiry Müslümanlarının) millî – medenî muhtariyetini ilâna karar veren kongre, bir muhtariyet heyeti intihap ederek dağıldı.

Fuad Toktar, Abdullah Battal (Taymas) ve Cemal Velidî tarafından çıkarılan **Kurultay** gazetesiyile Alimcan İbrahim ve Fatih Seyfî tarafından çıkarılan **İrik** gazetesi etrafında toplanan “toprakçı” (yâni millî – mahallî muhtariyet taraftarı) münevverler Kazan Türklerinin yaşadıkları topraklar üzerinde yalnız harsî ve dinî değil, belki aynı zamanda siyasî ve iktisadî muhtariyeti de müdafaa ettiler, fakat kabul ettirmeğe muvaffak olamadılar.

Aynı günlerde yâni 21 – 26 Temmuz 1917 de Başkurt ve Kazak Türklerinin ayrı – ayrı kongreleri toplandı. Başkurt Türklerinin kongresinde alınan kararda

deniliyordu ki: “Başkurtların istikbali, doğu ve cenup – doğu taraflarındaki geniş Türk uruğlarına koşulup siyasî ve topraklı muhtariyet almalarına bağlıdır.”

Taşkent’de “Türkistan müslümanlarının birinci kurultayı” 4 – 8 Nisanda vukubulmuştu. Eylülde ikinci Türkistan kurultayı toplandı. Bu kongrede Rusya Kurucular Meclisi seçimlerine hazırlık kararı verildi ve seçilecek mebuslar tespit edildi. İşte bu zaman siyasî partiler meselesi meydana çıktı. O zamana kadar gerek Türkistanda ve gerekse diğer yerlerdeki Türk ve müslüman münevverleri arasında siyasî parti meselesi yalnız Rus siyasî partilerinden birine katılıp bir Müslüman fraksiyonu teşkil etmek şeklinde düşünülüyordu. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi Türk liberalleri 1905 ihtilalinde ekseriyetle Rus Kadet (meşrutiyetçi demokrat) partisine mensup bulunuyorlardı. 1905 den sonra ise Rus sosyalist partilerine temayül çoğaldı. 1917 ihtilâlinde millî – mahallî muhtariyet ve millî devlet tezini müdafaa eden inkılâpçı münevver gençlik Millî Azerbaycan “Müsavat” Halk Partisi etrafında toplanmıştı. Millî tezleri bu parti vaz’ ve müdafaa ediyordu. Büyük millî kongrede partiye karşı çıkanlar esasen çarist bir parti olan meşrutiyetçi demokrat (kadet) Rus partisinin ve Rus sosyalistlerinin yekpare Rusya tezini savunmakta idiler. Büyük millî kurultaydan sonra havalar tamamiyle değişmişti. Kazak Türklerinin lideri Ali Han henüz Kadet partisinde bulunuyordu. Fakat seçim zamanı Rus partisinden çekilen Ali Han “Alaş Orda” adıyla millî bir parti kurdu.

Özbek Türklerinde evvelce “Turan neşri maarif cemiyeti” adıyla bir teşekkül vardı. Sonra biraz sosyalistleşen bu teşekkül, bilâhare Millî Azerbaycan “Müsavat” Halk partisinin o zamanki adıyla “Türk Federalist partisi” unvanını aldı ve programını da ona göre ayarladı. Partinin Turan ve Türk İli adlı organları vardı.

Kazakistanda “Alaş Orda”ya karşı kurulan bir “Sosyalist partisi” “pantürkist” olmasına rağmen faaliyetinde muvaffak olamıyordu.

Azerbaycanda hâkim parti Kafkasya kurultayında ve Moskovada toplanan büyük millî kongrede millî devlet tezini geçirmeğe muvaffak olan “Müsavat” partisi idi. Bu parti, kurucular meclisine yapılan seçimlerde Azerbaycanın 634.000 inin seçmenlerinden 405.000 inin reyini almağa muvaffak oluyordu. Aynı aylarda yâni 22 Ekim 1917 de Bakû sovyetine yapılan işçi seçimlerinde 15.000 İran tabiiyetindeki

Azerî işçi haricinde kaldıktan sonra bile, “müsavat” partisinin aldığı 8847 reye karşı komünistler 3883, menşevikler ise yalnız 687 rey almışlardı. Resulzadenin **Açık Söz** gazetesi bu partinin organı idi. Sonra buna **Müsavat** gazetesi de eklenmiş bulunuyordu.

Azerbaycanda “Müsavat” partisine karşı “Rusyada Müslümanlık” partisiyle Rusya sosyal – Demokrat Partisinin bir şubesi olan “Himmet” zümresi ve Rus ihtilâlcî sosyalistlerine dahil bir grup hareket ediyordu. Sonra adına “İttihad” kelimesini ilâve eden “Rusyada Müslümanlık Partisi”ne göre Rusyayı parçalamak Türk ve müslüman milletini parçalamak demektir. Rusyayı parçalamak meselesinde onlarla mutabık olan sosyalistler ise sol ve sağ olmak üzere ikiye ayrılmış ve seçimlerde Rus listelerinde yer alabilmişlerdi.

Dağıstanda ve Şimalî – Kafkasyada Rus liberal ve sosyalist partileriyle beraber gidenlerden başka Dağıstan millî partisi ve Dağıstan sosyalist partisi müstakil birer teşekkül olarak seçime giriyorlardı.

Büyük millî kongreden evvel ve sonra mahallî kurultaylarını yapıp merkezî millî şuralarını kuran Azerbaycanla Şimalî – Kafkasyada mahallî idareler fiilen milletin eline geçmekte ve millî emniyet ve millî askerî kuvvetler teşkiline girişilmiş bulunmakta idi.

Kırımda ihtilâlden daha evvel (1906 – 1909) Karasu’da intişar eden **Vatan Hâdimi** gazetesi etrafında çarlık idaresine karşı Rus ihtilâlcileri ile işbirliği yapan bir münevver gençlik toplanmıştı. Bunlardan Rus ihtilâlcilerinin samimiyetine şüphe edenler “Vatan Cemiyeti” adı altında gizli bir cemiyet kurmuşlardı. Bilhassa Odesa ve İstanbul üniversitelerinde okuyan bu gençliğin 1909 da kurdukları bu cemiyet 1917 ihtilâlinden sonra “Millî Fırka” haline gelmiş ve Kırım istiklâl hareketinin alemdarı olmuştu. “Vatan Cemiyeti”nin teşebbüsüyle 7 Nisan 1917 de 1500 murahhasın iştirakiyle Bahçesarayda toplanan Kırım müslümanlarının birinci umumî kongresinde Kırımın medenî muhtariyeti ilân edilmiş, dinî idare ile evkafa dair radikal kararlar alınmış ve 45 kişilik bir icra komitesi seçilmişti. 1 – 11 Mayıs 1917 tarihinde Moskovada toplanan büyük millî kongrede murahhasları, medenî muhtariyeti de muhtevi millî mahallî muhtariyet tezini müdafaa eden Kırımlılar

kongreden döndükten sonra millî icra heyeti etrafında kurucular meclisi seçimlerine hazırlanmakla beraber millî bir ordu teşkiline, millî maarif ve matbuatın tesis ve ıslâhına ve dinî idarenin yeni baştan kurulmasına girişmişlerdi.

Bolşevik irticaı ve milletlerin mukabelesi

Bolşeviklerin “Oktobr İnkılâbı” dedikleri 7 Kasım 1917 kıyıamları ve Petrograd’da hâkimiyeti ellerine geçirdikten sonra toplanmış bulunan kurucular meclisini de feshetmeleri, aslında demokratik inkılâbın seyrini durduran ve hürriyet ve demokrasiye darbe indiren kızıl bir irtica idi. Bütün dünya ölçüsünde insan haklarını, milletlerin hürriyet, istiklâl ve mevcudiyetlerini ve beşerî medeniyetin temellerini tehdit etmekte devam eden bu kızıl irtica dünyanın altıda birini işgal eden eski Rusya imparatorluğu dahilindeki milletlerin mukadderatına taallûk eden meseleleri sınıf ve proletarya diktatörlüğüne tâbi tali bir mesele haline irca etmek istedi.

Müslüman milletlerin kurtuluş hareketinden faydalanmak için neşrettikleri beyannamede Bolşevikler şöyle diyorlardı:

Cami ve mabetleri çarlar tarafından tahrip edilen, örf ve adetleri Rusya zalimleri tarafından ayaklar altında çiğnenen siz ey, Rusya müslümanları, İdil boyu ve Kırım Tatarları, Sibiryâ ve Türkistanın Kırgızları ve Sartları, Cenubî Kafkasyanın Türkleri ve Tatarları, Kafkasya Dağlıları ve Çeçenler! Bundan böyle sizin din ve adetleriniz, sizin millî ve medenî müesseseleriniz hür ve masun olarak ilân ediliyor. Sizin buna hakkınız vardır.

Milletlerin camilerini ve millî kültür müesseselerini “hür” ilân eden bu beyannamenin ifade ettiği bu mana bir hiçten ibaret idi. Bu beyanname Bolşeviklerin milletlerin millî hareketi ve bu hareketin azameti hakkında hiçbir malûmata malik bulunmadıklarını gösteriyordu. Buna mukabil 15.11.1917 de Lenin ile Stalin tarafından imza edilen “Rusya milletlerinin hakları” beyannamesinde nispeten biraz sarahat vardı. Bu beyannamede: “Rusya milletlerinin müsavat, hükümrânlık ve müstakil devlet kurmak hakları” ilân olunuyordu. Fakat bunu müteakip bu istiklâl hakkının yalnız proletarya sınıfı için tanındığı da ilân edilmekte idi. Yâni sanayî

devrine girmemiş ve sanayî proliyasına malik bulunmayan müslüman milletleri bu haktan peşinen mahrum edilmiş bulunuyorlardı.

Asırlar boyunca “milletler zindanında” ızdırıp çekmiş olan milletler yalan vaatlere kanıp duracak değillerdi. 6 Aralık 1917 de Finlândiya Millet Meclisi (Seymi) Finlândiyanın Rusyadan ayrı müstakil bir devlet olduğunu ilân etti. 22 Ocak 1918 de bunu Ukrayna takip eyledi. 1918 yılı zarfında Baltik boyu milletler ile Lehistan dahi istiklâline kavuşmuşlardı. Şunu da nazara almak lâzımdır ki: birinci dünya savaşı dolayısıyla bu milletlerin arazileri Alman orduları tarafından işgal edilmiş ve bu sebeple bu yerlerden Rus idaresi kalkmıştı. Üstelik bu memleketler Batı Avrupaya yakın bir mesafede ve galip devletlerin himayesi altında bulunuyor, bilhassa Lehliler eski devlet ananesine istinaden millî devlet teşkilâtını vücade getirmekte müşkülât çekmiyorlardı.

Bütün bu imkân ve kolaylıklardan mahrum bulunan sabık Rusya imparatorluğu dahilindeki Türkler, geopolitik durumlarının yarattığı müşkülâta rağmen, üzerlerine düşen tarihî vazifeyi şeref ve muvaffakiyetle ifa etmiş sayılabilir.

Temmuzda Kazanda toplanan millî kurultayda, intihap edilen muhtariyet heyeti 4 Aralık 1917 de Ufa şehrinde millet meclisini toplamış ve burada “İç Rusya ve Sibiryâ Türk ve Müslümanlarının” (İdil-Uralın) millî-medenî muhtariyetini ilân etmişti.

Ondan daha evvel, 26 Kasım 1917 de Bahçesarayda toplanan Kırım Millî Kurultayı Kırım Anayasasını kabul ve Kırım muhtariyetini ilân ediyordu. Türkistanda Rusya idaresinde mahmi birer devlet sayılan “Buhara” ve “Hiyve” hanlıkları için geniş imkânlar açılmıştı. Bunlar haricinde, Türkistanın Kazakistan kısmında Alaş Orda hükûmeti kuruluyordu. 10 Aralık 1917 de Hokand’da toplanan millî kurultay Türkistanı muhtar cumhuriyet olarak ilân ediyordu.

Kafkasya’da ise hâdiseler başka türlü cereyan etmişti. 1917 de ihtilâl başlar başlamaz Kafkasyadaki çar naibliği yerine Rusya Millet Meclisine dahil Kafkasyalı azalardan mürekkep bir komite kurulmuştu. Kafkasya harp cephesi teşkil ediyordu. Bu itibarla Türkiyeye karşı hareket halinde bulunan Rus ordusunun tesiri mühimdi. Bununla beraber Bolşeviklerin hurucu üzerine bu komite selâhiyetini cephedeki ordu

mümessillerinin de iştirakiyle muvakkat bir hükûmete terk etti. 1917 yılının kasım ayında kurulan bu hükûmet bir iki ay sonra selâhiyetini Maveray-i Kafkasya Seymine devir ve teslim eyledi. Kurucular meclisine seçilen mebuslardan terekküp eden ve 15 Şubat 1918 de toplanan Maveray-i Kafkasya Seymi (Meclisi) Azerbaycanlıların, bilhassa “Müsavat” partisinin ısrarı üzerine Nisan 1918 de Maveray-i Kafkasyayı Rusyadan ayrı müstakil ve federatif bir cumhuriyet olarak ilân eyledi.

11 Mayıs 1918 de Şimalî-Kafkasya Millet Meclisi Şimalî Kafkasyanın istiklâlini ilân ettikten onbeş gün sonra, Maveray-i Kafkasya Federasyonu inhilâl edince Gürcistan (26 Mayıs 1918 de), Azerbaycan ve Ermenistan (28 Mayısta) müstakil cumhuriyetleri teşekkül etti.

Sabık Rusya imparatorluğu dahilindeki Türk ve müslümanların millî hareket tarihinde bu son hâdise çok mühim bir yer işgal etmektedir. Zira Azerbaycanla Şimalî-Kafkasya, büyük devletler tarafından dahi tanınan tam hükümrانlık haklarına malik birer müstakil devlet kurmağa muvaffak olmuşlardı. Millî-medenî muhtariyetten başlamış millî-mahallî muhtariyete gelip duran diğer Türkler, geopolitik durumları ve imkânsızlıklar yüzünden, daha istiklâle gelip durmadan Bolşevik istilâsına uğradıkları halde Azerbaycanla Şimalî-Kafkasya iki yıl kadar bir istiklâl devri yaşamağa muvaffak olmuşlardır.

Büyük millî kongrede Türk ve müslümanların millî-medenî muhtariyet tezini müdafaa eden merhum Ayaz İshakî bey 1917 ihtilâlinden 20 yıl sonra şu satırları yazıyordu:

Sovyetler Birliğinde yaşayan biz Türk-Tatarlar, bir ana ve atanın evlâdıyız; medeniyetimiz, tarihimiz, dilimiz birdir; fakat coğrafî durumumuz bir değildir. Biz Ukraynalılar gibi toplu olarak bir yerde yaşamıyoruz. Bizim illerimiz: Türkistan, Kafkasya, Kırım, İdil-Ural ve Sibiryâ çok gen ve birbirinden uzaktırlar... Fakat:

...Türk halkları coğrafî bakımdan ne kadar uzakta yaşasalar dahi uyanış devri başlar-başlamaz, Türk kültür birliği kible olarak kabul edilmiştir. Çarlık devrinde bütün millî faaliyetlerimiz bu yolda yürümüştür. İhtilâl devrindeki kurtuluş hamlelerimiz de, coğrafî ayrılıklardan dolayı, ayrı ayrı görünse dahi, manen birlik

ruhunda devam etmiştir. Gerek memleket içindeki işlerimiz ve gerekse muhacirliğimizin işini yürütmek için birbirinden ayrı: Türkistan, Azerbaycan, Kırım, İdil-Ural ve Şimalî-Kafkasya istiklâl komiteleri etrafında toplanmakla beraber, bunların yürüdükleri yol, takip ettikleri gaye- Türk kültür birliğini muhafaza etmek ve illerini yabancı boyunduruğundan kurtarıp müstakil yaşatmaktadır.

Yine 1-11 Mayıs 1917 tarihli aynı büyük millî kongrede Resulzade Mehmed Emin beyin millî devlet tezine karşı yekpare Rusya cumhuriyeti dahilinde Türk ve müslüman milletler için yalnız millî-medenî muhtariyetle iktifa eden Ahmet Salih bey dahi, 1928 yılının Eylülünde, Şimalî-Kafkasyanın istiklâl fikrini terviç eden **Hür Dağlılar** dergisinin müessisi ve baş muharriri olarak vefat etmişti.

Son söz

7 Aralık 1918 de müstakil Azerbaycan Cumhuriyetinin parlâmentosu açılıyordu. Kahraman Resulzade, Azerbaycan istiklâlini ilân eden Millî Şûra reisi sıfatıyla parlâmentoyu açtıktan ve idareyi yeni riyasete devrettikten sonra “Müsavat” partisinin deklârasyonunu ilân etmiş ve bütün partilerin istiklâlcı olduklarına işaretlemişti ki:

... Bu yüksek meclis heyetine dahil partilerin programlarındaki değişmeyi görüyor musunuz?... Muhtelif noktayı nazardan sağlar ve sollar Azerbaycan muhtariyetini bir ağızdan inkâr ediyorlardı.

... Azerbaycan muhtariyetini müdafaa ettiğimiz zaman biz sağdan ve soldan amansız tenkitlere maruz kalıyorduk. Sağdan bize diyorlardı ki: Azerbaycancılık şırası ile biz müslümanları parçalıyoruz ve Azerbaycancılık bayrağı yükselmekle Allah göstermesin – İslâmiyetin temelini bozuyoruz. Soldan ise diyorlardı ki, Azerbaycan muhtariyetini istemekle biz demokratik cepheyi bozuyoruz ve bu vasıta ile han-beğ hükûmeti teşkiline sebep oluyoruz.

Azerbaycan istiklâl bayrağını yükseslere kaldıran ilk parti “Müsavat”tır. Biz bütün dünya muvacehesinde tantana ile ilân edilmiş ve bütün dünya milletlerinin zihnini meşgul eden mukaddes “Milletler Cemiyeti” şiarına inanıyoruz. “Müsavat” partisi “Milletler Cemiyetini” müstakil devletlerin ittifakından ibaret bilir, devletleri ise federasyon halinde tasavvur eder. Gayesinin hakkaniyetine inanan “Müsavat”

partisi, Rusya ihtilâlinin bal aylarında, Petrograd merkeziyetçiliğine kapılmadığı gibi, adına “ilhakçılık” denilen psikolojik hastalıkla da hastalanmamıştır. “Müsavat” daima federalist bir parti olarak kalmıştır. Ademi – merkeziyetçilikten başlamış adım – adım, muhtariyet basamaklarını geçen ve hâdiselerin tabiî cereyanı neticesinde istiklâlciliğe gelip dayanan partimiz için bugünkü gün mefkûrevî bir zafer günüdür...

5. KAFKASYA MEMLEKETLERİ İSTİKLÂL İLÂNININ 40 NCI YILDÖNÜMÜ MÜNASEBETİYLE

BALA, Mirza: S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 9-28.

Stalinin saltanat sürdüğü devirde Kafkasya bolşevizmin ilk ocaklarından biri olarak gösteriliyor ve bu işde önyak olanın da bizzat Stalin olduğu iddia ediliyordu. Stalin devrinde yazılan Komünist partisi tarihi bu iddialar üzerine kurulmuştu. Kanlı diktatörün ölümünü takip eden de stalinizasyon devrinde şahsa tapma ve perestiş etme kültü yıkılırken, bu iddianın Staline ve Kafkasyaya taallûk eden cephesi de inkâr toplarının yaylım ateşi altında revizyona tabî tutuldu. Sovyet tarihçilerinden Anna Pankratova ile L. P. Buşşin, kanlı diktatörün emriyle yazılmış olan Sovyetler Birliği Tarihi ile Komünist (Bolşevik) Partisinin Kısa Tarihi'ni tenkit eden müşterek eserlerinde bu hususta şunları belirttiler:

Kafkasyada M. İ. Kalinin, V. İ. Kurtanatovski ve başka Rus marksistlerinin inkılâpçı faaliyetlerini tebarüz ettireceğine, eser bütün dikkatini Stalinin faaliyeti üzerinde topladı. Böylelikle Rus ihtilâlcilerinin Kafkasyadaki faaliyetleri ihmal edildi. Halbuki, Rusyanın bütün civar vilâyetlerinde olduğu gibi, Kafkasyada dahi sosyal – demokrat teşkilât ve grupları yalnız Rus sosyal – demokratlarının nüfuz ve tesirleri ile kurulup gelişebilmiştir. Bundan maada Kafkasya esasen kendisine atfolunduğu nispette bir rol oynamış da değildir.

Stalin taraftarlarıyla Hruşçev taraftarları arasındaki bu münakaşada, Kafkasyanın Bolşevik ihtilâlindeki rolünü hiçe indiren Pankratova – Buşşin iddiası hakikatın tâ kendisi olarak kabul edilebilir. Kafkasyanın sanayi merkezlerinde bolşevik temayüllü ilk marksist sosyal – demokrat teşkilâtı hangi tarihte ve kimler tarafından kurulmuşsa kurulsun, bu işde önyak olanın Kafkasyalı olmadığı ve olamayacağı bir hakikattır. Nitekim, bolşevizmin bir devlet sistemi halinde teşekkülünden ibaret olan Sovyet rejimi de Kafkasyaya kızılırdunun süngüleri üzerinde getirilmiş ve bu istilâ kuvvetine istinaden dayanabilmektedir.

Bolşevizmin Kafkasyaya müsellâh ordular halinde ve süngü üzerinde girmiş olması ve yerli Kafkasyalı milletler tarafından elde silâh olarak karşılanmış bulunması artık, münakaşa kabul etmeyecek tarihî bir hakikattır. Daha evvel,

bolşevikler Pedrograd'da geçici demokrat Rusya hükûmetini devirip, kurucular meclisini de dağıttıktan sonra, devlet hâkimiyetini gasbederken, Kafkasyanın eski medeniyete malik dört tarihî milleti (Şimalî – Kafkasya, Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan) tarafından bolşevizme tamamiyle zıt – hürriyet ve demokrasi sistemi üzerine kurulu, müstakil millî cumhuriyetler ilân edilmiş olması, Kafkasyanın tarihî gelişme yolu ve millî ideolojisiyle Lenin'in kumanda ettiği Petrograd proletaryasının Ekim ihtilâli arasında ne kadar derin uçurumlar mevcut olduğunu göstermekte idi.

Kafkasyanın bu tarihî gelişme yolu ve millî ideolojisiyle, bugün teşevvüş halinde bulunan Yakın ve Orta Doğunun sükûn ve istikrarı arasında dahi çok yakın bir münasebet bulunduğu meydandadır. Esasen coğrafya, medeniyet ve din bakımından Akdeniz milletleri camiasına mensup bulunan Kafkasyanın tarihî mukadderatını Yakındoğunun tarihî mukadderatı haricinde mütalâa etmek imkânsızdır.

Semadan ilk ateşi çalıp insanlara getiren esatirî Promethe'nin yurdu bulunan Kafkasya, kadim Yunan ve daha evvelki Sümer – akad ve Hitit dünyasıyla maddî ve manevî bağılılık halinde bulunduğu gibi, Büyük İskenderden, Roma, Bizans, İran, Arap ve Türk yayılışları çağlarına kadar, Küçük Asya ve İran plâtosu üzerinde ve Dicle, Fırat ve Akdeniz kıyılarında cereyan eden tarihî hareketler haricinde kalamamış, kendi toprakları üzerinde cereyan eden rekabetler esnasında kuzeyle güney arasında daima muvazene teminine çalışmış ve bu muvazenede kendi müstakil varlığını korumasını bilmiştir. Bu muvazenenin bozulmasından Kafkasya her zaman mutazzarrır, temininden ise müstefit olmuştur.

Aşağıdaki satırlarda, bundan kırk yıl evvel, yâni Rusya çarlığının devrildiği ve bolşevizmin huruc ettiği günlerde Kafkasya millî ideolojisinin kendine has tarihî yol üzerinde nasıl gelişmeye başladığı ve bolşevizmin yerleşmesine müsait olmayan bir hürriyet havası içinde bu tarihî gelişmenin ana merhaleleri gösterilecektir.

Bundan kırk yıl evvel müstakil demokratik Kafkasya, yalnız sömürgelelikten çıkmakla kalmamış, belki aynı zamanda Yakın ve Orta Doğuya karşı askerî bir hareket üssü halinden de kurtularak, yakın komşularıyla bütün dünya için bir barış ve güvenlik âmili haline gelmişti.

Şubat 1917 İnkılâbından Sonra Kafkasya

Çarlık Rusyayı kısa ve kestirme yoldan sıcak ve açık denizlere çıkaracak olan ve asırlarca süren tarihî Kafkasya muharebelerinin sona erdiği tarihten 58-53 yıl sonra Şubat (12 Mart) 1917 de, Rusyada büyük bir ihtilâl kopmuş ve 300 yıllık Romanof hanedanı devrilip tarihe karışmıştı.

58-53 yıl dedik, çünkü Kafkasyanın büyük ve kahraman mücahidi İmam Şamil bu hâdiseden 58 yıl evvel, 1859 yılında 25 yıllık mukavemetten sonra silahını bırakmak zorunda kalmış ve teslim olmuştu. Ondan sonra mukavemetlerinde devam eden Batı Kafkasya Çerkesleri 1864 yılına kadar çarpışmışlardı. Daha evvel, Şimalî-Kafkasyayı ikiye ayırarak, Gürcistanı himaye bahanesiyle, Daryal geçidinden Güney Kafkasyaya geçen Rusya, 1783 muahedesi gereğince, Gürcistanı ilhak etmiş ve buradan batıya, güneylere ve doğuya yayılmağa başlamıştı. 1803 den 1828 yılına kadar süren Azerbaycan harpleri esnasında, Gence, Karabağ, Şeki, Şirvan, Bakû, Kuba, Talış, Erivan, Nahçıvan, Kazak, Şemsedil ve Car-İlisu gibi muhtelif hanlık ve sultanlıklar halinde bulunan Azerbaycan müteferrik halde olsa da şiddetle mukavemet göstermişti. Gence ile Car-İlisu 1804 de, Şeki, Şirvan ve Karabağ 1805 de, Bakû ve Kuba 1806 da, Talış 1813 de, Erivan ve Nahçıvan 1828 de, Kazak ve Şemsedil ise daha evvel, Gürcistanla beraber, zapt ve işgal edilmişti.

Kafkasya harplerini, milyonlarca günâhsız insanın katliâmından ibaret olan, Çerkeslerin muhaceret ve sürgünü takip etmişti. Akisleri henüz devam eden bu harp ve muhaceretlerin acı hatıraları canlı olarak yaşadığı bir zamanda vukubulan büyük ihtilâl esnasında bütün dünya ile beraber Kafkasya dahi Birinci Cihan Harbinin en kanlı günlerini yaşamakta idi. İran ve Doğu Anadolu Rus ordularının işgali altında bulunuyordu. Rusyanın askerî üssünden ibaret olan Kafkasya cephe gerisini teşkil ediyordu.

Muhtelif ırk, dil, milliyet, din, mezhep ve medeniyet zümrelerini içine alan Kafkasya için, olgunluk imtihanı başlamıştı. İdarî bakımdan bir çar naipliği teşkil eden Kafkasyanın başında çarın amucası grandük Nikolay Nikolayeviç durmakta idi. İhtilâl üzerine onun yerini Petrograd'da kurulan geçici hükûmetin tâyin ettiği özel bir komite işgal edecekti. 9 (22) Martta Rusya Devlet Duma (parlamento) sındaki

Kafkasyalı mebuslardan teşekkül eden özel komitede reislik Ruslardan Harlamov'da olup, Azerbaycanı Mehmet Yusuf Caferzade, Ermenileri Papacanov, Gürcüleri de Çhenkeli temsil etmekte idi. Kafkasya ayrı bir seçim ve idarî bölgeye alınmıştı (Kazaklarla birlikte Güney-Doğu birliğine dahildi).

Merkezi takiben vilâyet, kaza ve nahiyelerde de vali, kaymakam ve nahiye müdürleri yerine özel idarî komisyonlar kurulmuş ve böylelikle her millet kendi topraklarını bilfiil idareye başlamıştı. Bundan, vali ve belediye reisi olmak hakkından mahrum bulunan Azerbaycanlılarla Kuzey Kafkasyalıların zararı büyüktü. Bunlar, nüfusunun ekseriyeti kendilerinden olan bir şehrin belediye meclisinde bile reyin ekseriyetine sahip olamazlardı.

Mahallerde belediyelerden, mülkî ve idari makamlardan başka, maliye, iktisat, zabıta ve adliye teşkilâtı da yerli milletlerin eline geçmiş ve bunların üstünde her millete mahsus mahallî ve merkezî millî komite ve millî şûralar kurulmuştu. Bu komite ve şûralarda bütün partiler iştirak ediyordu.

Devlet Duması mebuslarından müteşekkil “Özel komite” bir de, Güney Kafkasya için, özel bir seçim komitesi kurmuş ve bu komiteye bütün milletlerin ve siyasî partilerin mümessillerini davet etmişti. Kadın ve erkek bütün vatandaşların iştirakiyle, hür, müsavî, müstakim (doğrudan doğruya-bir dereceli), gizli ve mütenasip seçim prensipine dayanan umumî seçimlerde Azerbaycanda, Millî Azerbaycan “Müsavat” Halk Partisi, Gürcistanda, Gürcistan Sosyal-Demokrat (Menşevik) Partisi, Ermenilerle meskûn yerlerde İhtilâlcî-Sosyalist “Daşnaksütun” Partisi ve Güney-Doğu seçim bölgesine giren Kuzey Kafkasyada bu memleketin millî partileri kazanmışlardı. Seçimin bolşeviklerin hurucundan sonra cereyan etmesine rağmen adı geçen millî bölge ve toplulukların hiç birinde komünistler rey kazanamamışlardı. İşçi mümessillerinden ibaret ihtilâl meclisleri bile Bakû gibi işçi merkezinde “Müsavatçıların”, Tifliste ise Gürcü menşeviklerinin eline geçmişti. Kafkasyalı mebuslar Petrograd'da toplanması tasavvur olunan kurucular meclisine gidecek ve milletlerin hürriyet ve istiklâl hakkını kanunî ve meşru yollarla müdafaa edeceklerdi. Bu hususta Rusya İmparatorluğu dahilinde yaşayan Türk ve müslümanların millî devlet kurmak hakkında, Mayıs 1917 de aldıkları kararlar için,

DERGİ'nin 9 uncu sayısındaki **Rusya İhtilâlinde Türkler** makalemize ve bu makaledeki kaynaklara bakılabilir.

Geçici Güney Kafkasya Hükûmeti

Eski takvime göre 25 Ekim (yeni takvime göre 7 Kasım) 1917 de, Rusyayı, harp harici etmek karşılığı, Almanyanın maddî ve manevî yardımını gören bolşevikler Kerenski'nin geçici hükûmetini devirip hâkimiyeti gaspettiler. Geçici hükûmete karşı demagogilerinde kurucular meclisinin geciktirildiğini daima ileri süren bolşevikler ilk günlerde seçimleri menedememişlerdi. Harbe nihayet verilmesi, köylüye toprak, işçilere fabrikaları ve milletlere istiklâl vaadetmekle seçimleri kazanabileceklerini de hesaba katmışlardı. Diğer taraftan hâkimiyet yalnız Petrograd'da ellerine geçmişti. Bütün bu mülâhazalarla siyasî partilerin seçime iştiraklerine tahammül etmişlerdi.

Siyasî partiler, bolşeviklerin hâkimiyeti gaspettiklerinden on gün sonra listelerini ve siyasî beyannamelerini ilân ettiler. 25 Kasımda seçimlerin neticesi belli olmuştu: 710 milletvekili arasında yalnız 176 bolşevik vardı. Böyle bir durum karşısında bolşeviklerin kararı, Ocak 1918 de toplanan kurucular meclisini dağıtmak suretiyle tezahür edecektir.

Geçici hükûmetin dağılması, bolşeviklerin hâkimiyeti gasp etmeleri ve seçime başlanması üzerine geçici hükûmetin Kafkasyadaki mümessili bulunan "Özel komite"nin vazifeleri de nihayete ermiş bulunuyordu. Zaten bu komite daha seçim günlerinde istifasını vermişti. Bu suretle Rusya ile Kafkasyanın ilgisi resmen kesilmiş sayılırdı. Onun yerini, geçici bir Kafkasya hükûmeti işgal edecektir. Bu hükûmetin kurulması için, muvakkaten vazifesinde devam eden Özel Komitenin teşebbüsüyle, 24 Kasımda Tifliste büyük bir müşavere toplandı. Müşavereye inkılâptan sonra teşekkül eden mülkî ve idarî bütün millî ve mahallî müesseselerle siyasî partiler, Özel Komite ve belediye âzalarından başka işçi sendikalarıyla köylü birliği mümessilleri ve Kafkasya cephesindeki ordu vekilleri ve başkumandan iştirak ediyordu. Dört gün sonra nihayete eren müşaverede teşekkül eden geçici hükûmete Azerbaycanlılardan: Fethali Han Hoylu (Maarif nezareti vekili), Mehmet Yusuf Caferzade (Ticaret ve Sanayi nezareti vekili), Hüdada Bey Melik Arslanlı (Yollar

nezareti vekili) ve Halil Bey Hasmehmetli (Kontrol nezareti vekili); Gürcülerden: Gegeçkori (geçici hükûmetin reisi), Çhenkeli (Dahiliye nezareti vekili) ve Meshişvili (Adliye nezareti vekili); Ermenilerden: Karçikyan (Maliye nezareti vekili), Ter-Gazaryan (Erzak nezareti vekili) ve Agacanyan (Sıhhiye nezareti vekili); Ruslardan: Donskoy (Harbiye ve Bahriye nezareti vekili) ve Neruçev (Ziraat nezareti vekili).

Hükûmet milliyet değil, parti prensibi üzerine kurulmuş olmakla beraber milliyetleri nazarda tutmuştu. “Nezaret vekili” unvanlarından da anlaşılacağı veçhile hükûmet mevcut olmayan demokrat Rusya hükûmetini temsil edecek ve sırf dahilî işlerle meşgul bulunacaktı. Kabul olunan deklârazyonda bu hususta sarahat vardı.

Sadece “Komisariat” adını taşıyan bu geçici hükûmet âzalarının imzalarını taşıyan bir beyannamede deniliyordu ki:

... Bütün sosyalist ve demokratik parti ve teşekküllerin kendi aralarında anlaşmaları neticesinde bir hükûmet kurulmuştur. Bu hükûmet Umumî Rusya Kurucular Meclisi toplanıncaya kadar iktidarda kalacaktır. Şayet, Rusya hakayikinin cereyanı neticesinde bunun (kurucular meclisinin) toplanması mümkün olmazsa, bu hükûmet Maveray-i Kafkasyadan ve Kafkasya cephesinden seçilen kurucular meclisi âzalarının içtimasına kadar iş başında kalacaktır. Rusya ihtilâlince ilân edilmiş bulunan ve milletlerin kendi mukadderatlarını bizzat kendilerinin tâyin etmek selâhiyetine mâlik bulunduklarını ihtiva eden prensibe sadık kalan Maveray-i Kafkasya Komisariyatı, Maveray-i Kafkasyada milliyet meselesinin çabuk ve âdilane bir surette halledilmesi yolunda çalışacaktır... Maveray-i Kafkasya Komisariyatı beklemeden sulh aktedilmesi yolunda en enerjik tedbirler ittihaz edecektir...

Milliyet meselesi ve Maveray-i Kafkasyadaki milletlerin yayılma sahaları ile millî hudutlarını tâyin ve tespit etmek ve seçimleri tamamlamak gibi ana meseleler başta olmak üzere sırf mahallî problemlerle meşgul olmak için teşekkül eden geçici hükûmet, beyannamedeki son meseleden işe başlamak zorunda kalmıştı. Türkiye mütareke akdetmek istiyordu. Cepheden gelen haberlere göre cephe cepheliğini çoktan kaybetmişti; Rus askerleri harp etmek istemiyor, bir kısmı cepheyi terk ederek eve dönmek üzere yola çıkmıştı. 1917 de cephe terk edenlerin sayısı 128 bini bulmuştu. Cephede kalanlar da kendi başlarına Türklerle barışmışlardı. Bütün bunları

nazara alan Maveray-i Kafkasya geçici hükûmeti Türklerin mütareke teklifini hemen ele aldı ve tahakkukuna çalıştı.

Sulh Uğrunda Sarfedilen Gayretler

Maveray-i Kafkasya geçici hükûmetinin kararıyle Türkiye cephesindeki Rus orduları başkumandanı general Prjevalskiy Türkiye 3. ordu kumandanı Ferik Vehib Paşaya hitaben gönderdiği cevabî mektubunda mütareke teklifini kabul ettiğini ve bu iş için her iki tarafın mümessillerinden müteşekkil bir komisyon kurulmasının munasip olacağını bildirdi. 5 (18) Aralık 1917 de Erzincanda Türk ve Rus orduları arasında mütareke imzalandı.

Mütareke imzalandıktan sonra Vehib Paşanın Rus ordu kumandanı general Odişelidze'ye gönderdiği mektuptan anlaşıldığına göre, mütareke müzakereleri esnasında komisyon reisi general Vişinskiy, Kafkasya ordusunun müstakil Kafkasya hükûmeti namına müzakereye girdiğini söylemiştir. Vehib Paşa, başkumandan vekili Enver Paşaya gönderdiği raporunda bu ciheti de tebarüz ettirdiğinden, Enver Paşadan, “müstakil Kafkasya hükûmetiyle ne suretle münasebet tesisi mümkün olabileceği ve her iki taraf arasında sulh tesisi için müstakil Kafkasya hükûmetinin ne gibi tasavvurları olduğunun öğrenilmesi” hakkında bir talimat almıştır. Enver Paşa “müstakil Kafkasya hükûmetinin merkezine” bir heyet göndermek tasavvurunda olduğunu ve tekliflerinin “müstakil Kafkasya hükûmetine bildirilmesini” ve cevaba muntazır bulunduğunu dahi ilâve etmektedir.

4 (17) Ocak 1918 tarihinde bolşevik nüfuzu haricinde bulunan İşçi, Köylü ve Asker Mümessilleri Şûrasının Kafkasya Ülke Komitesi, Maveray-i Kafkasya geçici hükûmetinin Enver Paşanın teklifi hakkındaki izahatını dinledikten sonra, Türkiyeye verilmek üzere bir “cevap projesi” kabul etmiştir. Bu projede deniliyor ki:

Rusya demokrasisine kabul edilecek bir sulh akdine taraftar olmakla beraber, Rusya cumhuriyetinin bir kısmını teşkil ettiğimizi gözönünde tutarak, henüz toplanmış bulunan kurucular meclisinden icabeden müsaadeyi aldıktan sonra sulh müzakerelerine girişebileceğimizi berayi malûmat bildiririz; sulh hakkındaki teklifinizin ilk sırada müzakere edilmesi için gündemin başına koymaları hakkında

kurucular meclisine hareket üzere bulunan mebuslarımıza talimat verilmiştir. Alınacak cevap size hemen bildirilecektir.

Ertesi günü İşçi, Köylü ve Asker Mümessillerinin Kafkasya Ülke Merkezi tarafından alınan kararı müzakere eden Maveray-i Kafkasya Komisariyatı (geçici hükûmet), Türkiye'ye verilecek cevabı şimdilik tehir etmeyi daha münasip görmüştü. Ülke merkezinin karar altına aldığı cevap projesinde yaptığı şu ilâve dahi dikkate şayandır:

Bununla beraber, Ülke merkezi Maveray-i Kafkasya Komisariatına (geçici hükûmetine), Halk komiserleri (bolşevik hükûmeti) de dahil olmak üzere, Rusyada kurulan bütün hükûmetlerle müzakereye girişmeyi teklif eder.

Halbuki, “Halk komiserleri” toplanmış bulunan kurucular meclisini kovmuş (18.1.1918) ve Almanya ve müttefikleri ile Brest – Litovsk’da münferit sulh müzakerelerine başlamış bulunuyordu. Maveray-i Kafkasya Komisariatının (geçici hükûmetinin) Türkiye’ye verilecek cevabı tehir eden kararı pek yerinde ihtiyatî bir tedbir olmuştu. Kurucular meclisinin dağıtılmasından sonra Maveray-i Kafkasya kadar ilgili bulunan ve sabık Rusya arazisi üzerinde kurulmuş diğer hükûmetlerden yalnız Ukrayna ile “Güney – Doğu Birliği”ne dahil hükûmetleri davet etmeğe ve onlarla birlikte Türkiye sulh müzakerelerine başlamağa karar verdi. Vâki olan müracaatlardan cevap alınıncaya kadar Türkiyeden üç günlük mühlet istendi.

Mamafih müracaatlardan hiçbir cevap alınmadı. Bu böyle olmakla beraber Vehib Paşanın ikinci bir mektubu Kafkasya için yeni imkânlar yaratıyordu.

3 (16) Ocak 1918 tarihinde yazılıp Tifliste 1 (14) Şubatta alınan bu mektubunda Vehib Paşa Kafkasya hükûmetini Brest – Litovsk konferansına davet ediyor ve bu konferansta Kafkasya istiklâlinin tanınacağını da temin ediyordu.

Bolşeviklerle yanyana oturmayı kabul etmeyen Maveray – i Kafkasya Komisariyatı (geçici hükûmeti) Türkiye ile doğrudan doğruya sulh müzakerelerine başlamağa karar verdi. Bunun için Maveray-i Kafkasya milletleri tarafından demokratik seçim prensipleri üzerine seçilmiş ve kurucular meclisine gidemeyen milletvekillerini davet edip selâhiyetini onlara devretmeğe karar verdi. Milletvekillerinin teşkil ettikleri Seym meclisi ve bu meclisin kurduğu selâhiyetli

hükûmeti tarafından Türkiye ile Trabzonda ve Batumda tarihî müzakereler başlayacak ve bu müzakere neticesinde Maveray-i Kafkasya istiklâlini ilân edecektir.

Biz bu bahse girişmeden evvel bolşeviklerin bu aralık giriştikleri ve akim kalan bozguncu hareketleri üzerinde biraz durmak isterdik.

Kafkasyayı sovyetleştirme Teşebbüsleri

Lenin 18 Aralık 1917 de Stepan Şaumyan'ı Kafkasya fevkalâde komiserliğine tâyin etti. Bu komiserin vazifesini dürüst tâyin etmek için “Halk komiserleri” heyeti reisi sıfatiyle bizzat Lenin ve milletler komiseri sıfatiyle Stalin 13 sayılı bir dekret (kararname) imzalamışlardı. Dekret’de deniliyordu ki:

Halk komiserleri heyeti, Rus ordusunun işgali altında bulunan Türkiye Ermenistanındaki Ermeni halkının tam istiklâl ilân etmek derecesine kadar tâyini mukadderat hakkını müdafaa edeceğini bütün Ermeni halkına ilân eder.

Halk komiserleri heyeti bu hakkın tahakkuku için, bütün Ermeni halkının serbest reyle millî iradesi tespit edilinceye kadar, bir takım yardımcı tedbirlere başvurmayı lâzım buluyor ve bu tedbirlerden olmak üzere şunları karar altına alıyor:

1. Türkiye Ermenistanını işgal eden Rus orduları derhal çıkarılıp o bölgede şahsî emniyet ve umumî intizamı temin için Ermeni halk milis kuvvetleri teşkil olunmalıdır.

2. Türkiye bayrağına ihanet ederek düşman tarafına geçen Ermenilerle başka memleketlerde yaşayan muhacir Ermenilerin maniasız olarak Türkiye Ermenistanına geri dönmeleri temin edilmelidir.

3. Umumî harp esnasında Türkiye hükûmeti tarafından zorla memleketin iç vilâyetlerine sürülen Ermenilerin maniasız Türkiye Ermenistanına getirilmeleri temin edilmelidir. Halk komiserleri gelecekte Türkiye ile yürütülecek sulh müzakerelerinde bu mesele üzerinde ısrar edecektir.

4. Demokratik esaslar dahilinde seçilecek olan Ermeni Halk komiserleri heyeti ile Ermeni komitesi Türkiye Ermenistanının geçici idaresini teşkil etmelidir.

Birinci ve ikinci maddelerdeki kararların hayata geçirilmesi için Türkiye Ermenistanı halkına her türlü yardımda bulunmak ve Türkiye Ermenistanındaki Rus ordusunu

çıkarmak maksadiyle mahallî komisyonlar vücade getirmek gibi vazifelerle Kafkasya işleri fevkalâde muvakkat komiseri Stepan Şaumyan vazifelendirilmektedir.

Not: Türkiye Ermenistanının coğrafi hudutları, Ermeni halkının demokratik esaslar dahilinde seçeceği mümessilleri tarafından, komşu memleketlerle münakaşalı bölgelerin müslüman ve diğer ahalisi ile anlaşmak suretiyle, Kafkasya fevkalâde komiserinin iştirakiyle tespit edilecektir.

Kafkasyayı esarete tutmak mukabilinde Türkiye hesabına Ermeni dâvasının hâmisi kesilen bolşevikler, Türkiye ile müzakere esnasında bu mesele üzerinde ısrar edeceklerini vaat ettikleri halde, Brest – Litovsk konferansında bütün “Türkiye Ermenistanıyla” beraber Kars, Ardahan ve Batumun da iadesine karar vermişlerdi. Ermenilerin teveccühünü kazanmak suretiyle Kafkasyalı milletler arasına ayrılık – gayrılık sokmak gayesini güden Bolşevik taktiği aslında bir provokasyondan ibaretti. Asıl gaye Kafkasyayı sovyetleştirmek suretiyle Sovyetlerden ayrılmasına mâni olmak ve bir sömürge olarak kullanmakta devam etmek idi.

22 Ocak 1918 de Tiflise gelen Şaumyan “bütün Sovyetlere” hitaben şu nutku irat etmişti:

Halk komiserleri şûrası, Kafkasyada sovyet hükûmeti kuruluncaya kadar beni geçici bir zaman için, Kafkasya fevkalâde komiserliğine tâyin etmiştir. Kafkasyada sovyet hükûmeti geciktirilmeksizin kurulmalıdır. İnkılâp işleri bugün Rusyanın hiçbir yerinde Kafkasyada olduğu kadar tehlike altında değildir. Bizi felâketten kurtaracak yegâne yol – Sovyetlerin işçi ve köylü cumhuriyetidir. Kafkasya uçurum kenarındadır. Burada ihtilâl aleyhtarlığına nihayet verebilecek işçi – köylü cumhuriyetini kurmak suretiyle onu kurtarabiliriz.

Şaumyanın bu hitabesi çıkar çıkmaz Maveray-i Kafkasya Komisariyatı (geçici hükûmeti) ona 24 saatte memleketi terk etmesini emretti. Hapisten kurtulmak için firarı faydalı bulan Şaumyan kâtibi Kuznetsov ile birlikte kayboldu. Yarım milyon ordunun harp ettiği cephe gerisini teşkil eden Maveray-i Kafkasya ve onun Tiflis ve Bakû gibi merkezleri cephelerden dönenlerle dolmuştu. Tifliste 120 binlik bir garnizon vardı. Bakûye Kafkasya ve İran cephelerinden dönenlerle garp cephesinden

gelenler dolmuştu. Cepheyi terk etmelerini propaganda eden bolşevikler askerlere eve dağılmalarını asla tavsiye etmiyor, silâhlarını burjuva ve kapitalistlere çevirmelerini telkin ediyorlardı. Cepheden dönen askerlere Kafkasyadaki ihtilâl düşmanlarının yuvalarını dağıtmalarını tavsiye ve onları tahrik ve teşvik etmekte idiler.

Gayeleri başlıca olarak cephelerden dönen maneviyatı bozuk askerlere istinaden Kafkasyada sovyet rejimi tesis etmek idi. Fakat Şaumyan buna Tifliste muvaffak olamamıştı. Bilâhare (Mart nihayetinde) aynı kuvvetlere istinaden Bakûde kanlı bir katliâmdan sonra kurmağa muvaffak olacağı sovyet rejimi de dört aydan fazla yaşayamayacak ve Azerbaycan millî kuvvetleri karşısında sukut edecektir.

Maveray-i Kafkasya Seymi

Rusyada artık ne eski Duma (parlamento), ne onun kurduğu muvakkat hükûmet ve ne de milletin serbest bir surette seçmiş olduğu kurucular meclisi vardı. Dumadaki Kafkasyalı milletvekillerinden müteşekkil “Özel komite” muvakkat hükûmeti temsil ediyordu. Onun sukutu üzerine kurulan geçici hükûmet (Komisariat) kurucular meclisinin teşkil edeceği hükûmet namına hareket ediyordu. Bu müessesenin ortadan kalkması üzerine Kafkasyaya yeni bir çıkar yol bulmak icap ediyordu. Bu maksatla geçici Maveray-i Kafkasya hükûmeti 23 Ocak 1918 de Maveray-i Kafkasyadan seçilmiş milletvekillerini toplantıya davet etti. 26 milletvekilinin katıldığı bu toplantıda Maveray-i Kafkasyadan seçilmiş milletvekillerinden mürekkep teşriî selâhiyete mâlik bir millet meclisi (Seym) davet etmeğe karar verilmiştir. Bu maksatla seçmen haddinin her siyasî parti için üç defa azaltılması, yâni her 60 binin bir milletvekili seçmesi yerine her 20 binin bir milletvekili seçmesi münasip görülmüştür. Bu suretle tahminen 100 kişilik bir millet meclisi toplanacaktı. Meclisin toplanma tarihi 23 Şubat olarak tâyin edilmiştir.

Seymin bu ilk içtimasında geçici hükûmet istifasını vermiştir. Seym, yeni hükûmet kuruluncaya kadar iş başında kalmasını rica etmiş ve ikinci toplantı 1 Mart tarihine tâyin edilmiştir. Bu toplantıda bütün partiler deklâasyonlarını ilân etmişlerdi. Bunlar arasında Azerbaycanın ve bütün Kafkasyanın istikbali ve istiklâli bakımından en karakteristik olanı Millî Azerbaycan “Müsavat” Halk Partisiyle

tarafsız demokrat grupun müşterek beyannamesi olduğundan bu tarihî vesikayı aynıyle aşağıya alıyoruz:

... Çok muhtarip bir memleketin üzerinden, asırlardanberi devam eden istipdadı deviren 1917 nci yılın büyük Rusya inkılâbı, inkılâpçı proletaryanın ve köylünün hürriyetleri ile birlikte demokratik bir cumhuriyet kurmak ve esir milletlerin **millî-territorial ve millî-kültürel** esası üzerine kurulu tâyini mukadderat haklarını tanımak suretiyle kemale erecekti. Velikorus olmayan bütün milletlerin ve bütün emekçi halk kitlesinin istedikleri bu idi. Fakat Rusya hakikatı, inkılâbın bu nimetlerini elde edilmesi zor bir şey haline getirdi ve her türlü tezatlar ve beklenilmez hâdiseler memleketi, anarşi ve vatandaş harbi ateşiyle istilâ olundu. İnkılâbı idare edenlerin beceriksiz taktikleri ve günün meselelerini anlayamamaları, memleketi felâkete sürükledi.

Ayrı ayrı milletlerin Rusya inkılâbının başında duranlara olan ümitleri boşa çıktı. Merkeziyet prensibinin iflâs ettiği ve gayrı hayatî olduğu anlaşıldı. Halihazırda, Rusya cumhuriyetinin vaziyetinde vücade gelen keskin ve derin değişikliklerin bir neticesi olmak üzere, memleket fırtınalı anarşi denizi ortasında ümitsiz bir halde çalkalanırken ve ayrı ayrı milletler “Ne yapmalı?” gibi dehşet veren sorular karşısında bulundukları bir zamanda, bayrağımızda çizilmiş olan içtimaî-siyasî prensipleri tahakkuk ettirmeğe çalışan bizler, ilân ediyoruz ki:

Biz, halihazırda, Maveray-i Kafkasya Seymini, bu kritik zamanda, ülkemizin mukadderatını idare etmeğe ve en hasta siyasî ve umumî içtimaî meselelerimizi halletmeğe selâhiyettar bir müessese telâkki etmeyi mümkün addediyoruz. Biz bugünkü Seyme, beslediğimiz bütün arzularımızı ve ülkemizin bütün ana dâvalarını halledecek bir kurucular meclisine bakar gibi bakıyoruz. Bizce halledilmesi lâzım gelen meseleler, harbi ve onun korkunç neticelerini bitirmekten, toprak, milliyet, işçi ve sair meseleleri halletmekten ibarettir. Bizim kanaatımıza göre Seym her şeyden evvel sulh meselesiyle meşgul olmalıdır. Çünkü sulh, toprak meselesinin de ve diğer içtimaî ve millî meselelerin de hallinde “Conditio sine qua non”dur. Umumî sulhun ateşin taraftarı olan bizler, en yakın bir sulh akdini, milletlerin tâyini mukadderat hakkına dayanan ilhaksız ve tazminatsız demokratik bir sulh akdini talep edeceğiz. Sulh müzakeratına devam etmekle beraber, bizce Seym aynı zamanda toprak

meselesinin halli ile dahi meşgul olmalıdır ve toprak, üzerinde çalışan halkın bedelsiz olarak mülkiyetine verilmelidir (sürekli alkışlar). Toprak mülkiyetinin azamî hududu tâyin olunmalıdır.

Milliyet meselesine gelince, kimsenin hakkına tecavüz etmeden ve tarihî komşularımızla tam bir dostluk ve iyi komşuluk yaparak, millî dileklerimizin gerçekleşmesine çalışacağız ve bu yolda hiçbir fedakârlığı esirgemeyeceğiz.

“Müsavat” ve tarafsız demokrat grup namına Dr. Hasan Bey Ağaoğlu tarafından okunan ve alkışlarla karşılanan bu deklârasyon bilhassa Azerbaycanda hâkim fikir ve zihniyeti tamamiyle ifade etmekte idi.

Kafkasya İstiklâlinin İlân Edilmesi

Maveray-i Kafkasya Seymi ve hükûmeti teşekkül edip faaliyete geçtiği sıralarda Sovyet Rusya Almanya ve müttefikleriyle Brest-Litovskda münferit sulh akdetmiş ve Kars, Ardahan ve Batumdan ibaret üç sancağı Türkiyeye iade etmiş bulunuyordu. Bu durum karşısında daha evvel, 1914 hudutları dahilinde sulh akdetmeğe karar vermiş bulunan Seym ve hükûmeti bir çıkmaza giriyordu. Türkiye ise Brest-Litovsk muahedesine dayanarak Rus ordusunun terk ettiği yerleri işgal ediyor ve üç sancağın da tahliyesini istiyordu. Bundan başka Türkiye “sulhun Kafkasya namına kimler tarafından imza edileceğini” soruyordu ve sulh müzakeratı ile mükellef Maveray-i Kafkasya heyetine şöyle bir sual tevcih edilmişti:

Osmanlı heyeti, Maveray-i Kafkasya heyetinden, Maveray-i Kafkasya Cumhuriyetinin mahiyeti, şekli, siyasî ve idarî teşkilâtı hakkında sarîh malûmat verilmesini rica eder ve bir devletin teşekkülü için devletler hukukunun talep ettiği şartlara riayet edilip edilmediğini bilmek ister.

Maveray-i Kafkasya heyeti 16 (3) Mart tarihli cevabında bolşeviklerin hurucundan sonra Maveray-i Kafkasyanın fiilen müstakil bir devlet halinde idare edildiğini kaydediyordu. Bu cevap Türkiye murahhas heyetini tatmin edememişti. Türkiye murahhas heyeti verdiği cevapta müstakil bir devlet olmak için başka devletler tarafından dahi tanınmak icap ettiğini ileri sürüyor ve Maveray-i Kafkasyanın Rusyanın bir cüz’i olduğuna dair Tiflisin 23 Ocak 1918 tarihli mektubuna işaret ederek diyordu ki: “Böylelikle Maveray-i Kafkasya hükûmeti,

devletler hukuku gereğince teşekkül ettikten sonra, eğer arzu etseydi, Ukrayna misali ile tespit olduğu gibi, müzakerata iştirak edebilirdi” .

Mesele aşikârdı. Milletlerarası kıymeti haiz bir muahede akdi için Maveray-i Kafkasyanın müstakil bir devlet olması isteniyordu. Bunun için devletler hukuku kaide ve şartlarına riayetle ilânı istiklâl etmek lâzımdı. Maveray-i Kafkasya murahhas heyetinin 20 (7) Mart tarihli deklârasyonuna verilen aynı tarihli cevapta Türkiye heyeti meseleye daha açık vâzetmiş ve demişti ki:

Osmanlı murahhas heyeti, başlamış olan sulh müzakerelerinin her iki taraf için müspet ve kat’î neticeler vermesi için, Maveray-i Kafkasyanın kendi istiklâlini ve idare şeklini ilân etmesini arzu etmektedir.

Maveray-i Kafkasyanın Brest – Litovsk muahedesini müzakerata esas olarak kabul edeceğini bildirdikten sonra dahi Türkiye istiklâl ilânı meselesinde ısrar etmiştir. Nihayet bu üç sancak meselesi silâhla halledildikten sonra Maveray-i Kafkasya Seyminin 22 (9) Nisan 1918 tarihli içtimaında “Müsavat” partisi lideri ve Seymin Azerbaycan fraksiyonu reisi Resulzade Mehmed Emin Beyin uzun müdafaa nutkundan sonra, sol ihtilâlcî sosyalistlerle Rus kadetlerinin muhalefeti, Ermeni ve Gürcü partilerinin muvafakat ve yardımlariyle, Kafkasyanın Rusyadan ayrı müstakil bir Konfederasyon olduğuna dair karar verilmiştir.

Seymin 26 (13) nisan tarihli içtimaında Gegeçkori hükûmeti çekilerek Çhenkeli riyasetinde müstakil Kafkasyanın ilk hükûmeti teşkil etmiştir. Yeni hükûmetin programı müzakere edildiği zaman Resulzade Mehmed Emin Bey “bu istiklâlin Kuzey Kafkasyayı dahi içine aldığını” tasavvur ettiklerini ve hükûmetin Kuzey Kafkasyayı Güney Kafkasya ile birleştirmek için tedbirler ittihaz edeceğine ümitvar olduğunu, “Müsavat” , “İttihat” ve diğer Azerbaycan siyasî partileri namına beyan etmiştir.

Seym Maveray-i Kafkasyanın istiklâlini ilân ettikten sonra, Türkiye ile Batumda yeni müzakereler başlamıştı. Buraya Kuzey Kafkasya heyeti de gelmişti. Batumda Kuzey Kafkasyanın da iştirakiyle bir Kafkas Konfederasyonu kurulmasına karar verilmişti. Fakat Kuzey Kafkasya 11 Mayıs 1918 de kendi istiklâlini ilân

ettikten 15 gün sonra Maveray-i Kafkas Konfederasyonu inhilâl etmiş, onun yerine müstakil millî cumhuriyetler kurulmuştur.

Maveray-i Kafkasya Seymi, Kafkasyayı müstakil ve konfederatif bir devlet ilân ederken, Bakûde kanlı katliam yapmış bulunan bolşeviklerin küstahça bir çıkışlarına da sahne olmuştu. Bolşevikler Kafkasyanın demokratik bir cumhuriyet değil, bir sovyet cumhuriyeti ilân edilmesini teklif etmişlerdi. Seym bu teklifi müzakere bile etmek istememişti. Bu münasebetle Gürcü ihtilâlcî sosyalistlerinden Lordkipanidze söylediği nutukta ezcümle demişti ki:

Eğer Gürcülerin Sosyal – Demokrat partisine, Ermenilerin “Daşnak” partisine ve müslümanların da “Müsavat” partisine rey vermeyecekleri hususunda bizi ikna etselerdi bu teklifi yine müzakere edebilirdik. Fakat bunu kimse iddia ve ispat edemez... Fena mıdır, iyi midir, o başka bir mesele. Fakat ihmal edemeyeceğimiz bir hakikat vardır. O da şudur ki: Maveray-i Kafkasyanın Müslüman ahalisi sempatisini “Müsavat” partisine veriyor...

Kanlı bir katliâmdan sonra Bakûde kurulan Sovyet hükûmeti

Tifliste muvaffak olamayan Stepan Şaumyan Bakûye gelmiş talihini hayatı pahasına burada denemek istemişti. Burada, İşçi Sovyetleri de dahil olmak üzere, belediye meclislerinden kaza ve nahiye müdürlüklerine kadar bütün mülkî ve idarî makamlar, “Müsavat” partisinin arkasında yürüyen Türk halkının eline geçmişti. Buna mukabil bolşeviklerin tahrikine müsait bir muhit de vardı. İran, Alman ve Kafkasya cephelerinden dönen ve yolların bozulduğundan dolayı Bakûde bulunan hatırı sayılır miktarda silâhlı kuvvetler ve limandaki askerî filoya mensup Rus denizcileri ile şehirdeki Rus garnizonu ve terli olmayan işçiler, bolşevikler için bu müsait muhiti teşkil etmekte idiler. Azeriler çarlık devrinde askerî mükellefiyetten azade tutuldukları için silahlı kuvvete malik değillerdi. Bu sebeple demokratik sulh yoluyla elde ettikleri zaferi teyit edecek silahlı kuvvetten mahrum bulunuyorlardı. Bu durumdan faydalanan bolşevikler işçi mümessilleri sovyetiyle belediye meclislerinin yeniden seçilmesini talep ettiler ve bu müesseseleri dağıtarak kendi istediklerinden ibaret müesseseler kurdular. Kafkasyalı milletlere mensup kanunî mümessillerin toplanmış oldukları Tifliste Kafkasyanın istikbâlini ilâna hazırlandıkları günlerde

harekete geçerek, Bakü Türklerini kılıçtan geçirmek suretiyle duruma hakim olmak istediler. Bunun için bir bahane uydurulmuş bulunuyordu: küçük bir gönüllü grubundan ibaret silâhlı Azerilerin mevcudiyeti “sulhu” tehlikeye düşürecek nispette “tehlikeli” görülmüştü. Silâhlı çeteler, silâh ve erzak aramak bahanesiyle ev ev dolaşarak erkekleri öldürüyor, kızlar, kadınlar esir götürülüyor, hamile kadınların karınları süngüleniyor, camiler, mektepler, matbaa, kütüphane, hastahane, tiyatro, ticarethane, tarihî bina ve âbidelerle hususî evler ve mahaller ateşe veriliyordu. Hâdisede sınıf mücadelesi ve yahut proletarya inkılâbı adı verilecek hiçbir nokta yoktu. Mücadele millî idi. Bilhassa Ermeni-Türk münafereği körüklenerek müsellâh Ermeni müfrezelerinin faaliyetine germi verilmişti. Öldürülenler arasında Azeri sosyalistleri, hattâ maruf Azeri komünistleri de vardı. Hareketin böyle bir şekilde tecellisi Azerilerden ibaret “Himmet” Komünist grubunu bile Şaumyanın kurduğu rejime karşı mücadeleye sevk etmişti.

30 ve 31 Mart ve 1 Nisan 1918 de üç gün, üç gece süren ve sınıf, zümre, parti, siyasi akide, yaş ve cins farkı gözetmeksizin, sırf Azerî Türkü olduğunu hedef tutan bu katliamın cereyan tarzı hakkında bir fikir veren bu yabancı konsoloslar tarafından tespit edilmiş fotoğraflar, raporlar, hatıra, vesika ve materyaller vaktiyle bir araya toplanmış ve kısmen de neşrolunmuştur. Hâdiselere şahit olan Kukla nam bir yabancı hatıralarında diyor ki:

Münhasıran müslüman ahali tarafından iskân olunan mahallelere girip ahaliyi öldürüyor, şımşırle parçalıyor, süngülerle delik deşik ediyor, evlere ateş veriyor, çocukları bu ateşlere atarak diri diri yakıyor, üç-dört günlük süt emer çocukları ise süngülerine takıyorlardı...

...Hâdisatını müteakip toprağa gömülmüş 87 islam nâşi bulundu. Bunların kulakları, burunları koparılmış, karınları yırtılmış, âzaları kesilmişti.

Öldüremedikleri kadınların saçlarını yekdiğerine bağlayarak üryan bir halde sokaklarla sevk ve kendilerini tüfek dipçikleriyle darp ediyorlardı... Kimseye rahmedilmiyordu. Çocuklara rahmedilmediği gibi İhtiyarlara da aman yoktu. Meselâ, Alizade Hacı Emir'in evinde 80 yaşlık annesi, 70 ve 60 yaşlık kadınları öldürülmüş ve 25 yaşındaki taze gelini diri diri duvara çivilenmişti...

18 bin Türkün şahadetiyle neticelenen bu umumî katliâm, tahribat ve yağmadan sonra 25 Nisanda teşkil olunan 11 kişilik Bakü Sovyet hükümetinde 5 Ermeni, 3 Rus, 1 Gürcü ve yalnız birisi bolşevik olmak üzere 2 Azerî vardı. Bakü Sovyet hükümetinin teşekkülü Maveray-i Kafkasya Seyminin istiklâl ilânı kararından üç gün sonra vukubuluyordu. Fakat hâdise Seymde müzakerelerin başladığı zamana rastlar. Bakü sovyetinin orduları mümkün olduğu kadar süratle Tiflise ulaşmağa çalışıyordu. Fakat bunun için bütün Azerbaycanı kat'etmek lâzım gelecekti. Baküden sonra eski Şirvanın paytahtı olan tarihî Şemahı, Kuba, Salyan, Lenkeran, Kürdemir ve Doğu Azerbaycanın bütün diğer şehir ve kasabaları aynı tahribat, yağma ve katliâma maruz kalmıştı. Halkın katliâmdan kurtulan kısmı evini, barkını, yuvasını yurdunu terkederek kaçmıştı. Her yer harabezara dönmüştü. 1918 yılının 25 Temmuzuna kadar bolşeviklerin, ondan sonra 15 Eylül'e kadar da Sentro-Kaspi denen haydutlar çetesinin keyfî idaresine tâbi bulunan bu bölgede, yâni Hazer, Kür ve Aras havzasında millî hayat tamamiyle durmuş ve sönmüştü. Bakü petrolü, Bakü sanayi ve ticaret müesseseleri, Bakü limanındaki ticaret filosu, Bakü kültür ve medeniyet ocakları, Hazer, Kür ve Aras boylarındaki münbit araziler başta olmak üzere, bütün servetlerini ve hayat kaynaklarını kaybeden Azerbaycanlılar, aynı zamanda millî mevcudiyetlerini de kaybetmek tehlikesiyle karşı karşıya bulunuyorlardı.

Kafkasya Konfederasyonunun dağılmasından sonra kendi başlarına kalan Azerbaycanlılar 4 Haziran 1918 tarihinde Türkiye ile bir muahede akdetmiş ve bu muahedenin 4 üncü maddesine tevfikân aldıkları askeri yardım sayesinde Gence kapılarına kadar ilerleyen düşmanı geriye püskürtmüş ve Nisan iptidalarından 15 Eylül'e kadar devam eden kanlı savaşı zaferle neticelendirmeğe muvaffak olmuşlardı. Azerbaycanlıların bu zaferi bütün Kafkasyayı Sovyet vahşetine maruz kalmaktan kurtarmıştı.

Azerbaycan Hesabına Bolşevik – Alman Anlaşması

Sovyet hükümeti Azerbaycanı ve dolayısıyla bütün Kafkasyayı elden kaçırmamak için Almanyanın yardımına müracaat etmişti. Leninin 7 Temmuz 1918 de Staline çektiği ve muhteviyatının Baküde Şuamyana bildirilmesini istediği telgraftan bolşeviklerle Almanya arasında Azerbaycan hesabına bir pazarlık başladığı anlaşılıyordu. Sonraları, Brest-Litovsk muahedesine zeyil olarak, Berlinde 27

Ağustos 1918 de imzalanan Sovyet-Almanya anlaşmasına göre : “ O zamanki Almanya üçüncü bir devlet ordusunun Kafkasyada muayyen hattı geçmemesine dair kendi üzerine bir takım taahhütler almıştı. İsmi zikrolunmayan, lâkin gözönüne alınan bu üçüncü devlet Türkiye idi...”

“...Bu hâdise o zamanki komünist diplomasisinin hakikaten de güzel bir muvaffakiyeti addolunmaya lâyıktır. Böyle bir muvaffakiyette Almanyanın siyasetindeki bir takım tezetlerden doğmakta idi. Hem de nasıl ve ne kadar gülünç bir tezat: Lenin mevzubahis muahede ile kendisinin malik olmadığı Abşeron (Bakü) bölgelerindeki petrol istihsallini yükselteceğini ve çıkarılan bütün petrollerden dörtte birini Almanyaya terk edeceğini deruhte etmekte idi...”

Bu anlaşmaya göre Almanya Bakü vilayetinin tâ Kür nehrine kadar olan kısmını Ruslara terkine rıza göstermişti. Ağaoğlu Ahmet beyin o zaman İstanbul gazetelerindeki bir ifadesine göre, “Almanya bizi bir teneke gaza satmış” bulunuyordu. Resulzade Mehmet Emin Bey ise hâdise münasebetiyle verdiği bir beyanatta Baküsüz Azerbaycanı başsız bir bedene benzetmişti.

O zaman Orta Avrupa devletlerinin (Almanya ve müttefiklerinin) iştirakiyle Kafkasya meseleleri için toplanacak konferansa iştirak etmek üzere Kafkasya cumhuriyetleri İstanbula birer murahhas heyet göndermişlerdi. Azerbaycan Cumhuriyetini de Millî şura Reisi Resulzade Mehmet Emin Beyin riyasetinde bir heyet temsil ediyordu. 12 Eylül 1918 de, Resulzade Mehmet Emin Bey Almanya, müttefiklerine ve tarafsız devletlere birer nota ile müracaat ederek bu hâdiseyi protesto etmiş ve Bakünün Azerbaycana ait ve Azerbaycanın bir parçası olduğunun tarihî, coğrafi, istatistik ve saire delillerle ispat ettikten sonra notada denmişti ki :

Ülûm-u fûnun, âsar-i medeniye noktai nazarından Bakü Azerbaycana merbuttur. Teşkilât-ı siyasiye, iktisadiye ve içtimaiye, müessesat-ı ruhaniye, talimiye, Hayriye, merakiz-i fenniye ve sair menabii temdiniyenin kâffesi, ahalimizin münevver tabakasına bir içtima merkezi teşkil eden Baküde bulunmaktadır.

İşte, bütün bu esbabı meşruaya binaen, memleketin istiklâlini fethetmek fikrinden hiçbir zaman sarfinazar etmeyen Azerbaycan ahalisi, Baküyü istirdat etmek arzusundan dahi hiçbir suretle nükûl edemeyecektir.

Bu mesele Azerbaycan için yalnızca tevsii arazi meselesi teşkil etmeyip, bir hayat ve memet kaziyesi şeklini iktisap eylemiştir. Sovyet Rusya ile Almanya arasında Brest-Litovsk muahedesine zeyil anlaşması imzalandığı zaman Baküde İngilizler bulunuyorlardı. Daha Temmuz 25 de Baküdeki Şaumyan hükümeti devrilmiş, onun yerini es-er, Menşevik ve daşnaklardan ibaret Sentro-Kaspi adındaki bir çete kuvveti almıştı. Bu kuvvet veya çete İranda bulunan İngilizleri yardıma çağırmış, onlar da 4 Ağustos ta Baküye 1500 kişilik bir askerî kuvvet çıkarmışlardı. Bu suretle Almanya Baküyü İngilizler için müdafaa etmiş olacaktı. Fakat Baküyü İngiliz yardımı da muhafaza edemedi. Sovyet Rusya-Almanya anlaşmasının testi tarihi olan 6 Eylül'den 9 gün sonra, 15 Eylül 1918 de, Azerbaycan ve Türkiye müttefik kuvvetleri Baküyü işgal etmiş, aynı tarihte Azerbaycan hükümeti de Genceden Baküye nakledilmiştir.

Bakûnun halâsından sonra Osmanlı kuvvetleri Dağıtsana geçmiş ve Terek nehrine kadar Şimalî Kafkasyayı da kızıl kuvvetlerden temizlemişti.

Bu yeni durum yeni münasebetler doğuruyordu. Bunu ifadesini Türkiye ile Almanya arasında 23 Eylülde imzalanan bir protokolda buluyoruz. Bu protokola göre Osmanlı kuvvetleri Azerbaycanı tahliye edecek fakat buna mukabil Almanya dahi Azerbaycanın Rusya tarafından müstakil bir devlet olarak tanınmasını temin edecektir.

Fakat yeni durumdan doğan yeni vecibeler tatbikat sahasına geçmeden Almanya ve müttefikleri mağlup olmuş, 29 Eylülde Bulgaristan, 23 Ekimde Avusturya-Macaristan, 30 Ekimde Osmanlı devleti ve 11 Kasımda Almanya galip devletlerle birer mütareke akdederek mazlûbiyetlerini kabul etmişlerdi.

Osmanlı hükûmetiyle aktolunan Mondros mütarekesi gereğince Azerbaycanın yardımına gelen ve bütün Kafkasyayı bolşevik istilâ sından kurtaran Türk orduları Kafkasyayı tahliye, onların yerine ise 17 Kasımda İngilizler işgal ediyor. Onlarla beraber iki ay evvel Baküyü terk eden Rus kuvvetleri de dönüyorlardı. Yeni işgal kuvvetleri Azerbaycan hükümeti namına da bir kuvvet ve makam tanımıyordu. İngiliz kuvvetleri kumandanı general Thompson'un kendilerini İranın Enzeli limanında karşılamayan Azerbaycan heyetine söyledikleri şu idi:

Bizim bildiğimiz, Azerbaycan halkının arayı umumiyesinden doğma bir cumhuriyet yoktur; yalnız Türk kumandanlığının entrikasıyla teşekkül etmiş bir hükümet vardır. Madem ki siz bunun aksini iddia ediyorsunuz, o halde gelir, mahallinde tetkik eder, ona göre karar veririz.

Fakat bu “tetkik” yapılmadan, Kasım ayının 17 sinde Bakü üzerinde uçan tayyareler beyannameler saçıyor, bu beyannamelerde “Rus vatandaşları”, Bakünün tekrar “ana vatana ”iadesiyle tebrik olunuyordu. İki gün sonra kumandanlığın neşrettiği bir beyanname de birinciden geri kalmıyordu. General Thompson bu beyanname “...Rusyadan koparılmış Kafkasyanın düşmandan tahliyesi için Ufada teşekkül eden Rus hükümetiyle bil’itilaf buraya geldiğini” anlatıyordu.

Bununla Azerbaycanın ve onunla birlikte bütün Kafkasyanın istiklâl yolunda katettiği merhalenin birinci devri bitmiş, ikinci, fakat daha çetin bir devri başlamıştı.

Bu ikinci devrin başlangıcı, bilhassa Azerbaycanla Kuzey Kafkasya için çok korkunçtur.

Bir taraftan müttefik kumandanlığının nüfuziyle kaim müsellâh bir kuvvet ki, Azerbaycan diye bir mevcudiyet tanımıyor; diğer taraftan da halkın arzu ve iradesinden kuvvet alan bir hükümet ki muntazam bir askerî kuvvete istinat etmiyor. Müttefik kumandanlığı ile hemahenk bulunan Rus siyasî fırkaları olmaz derecede şırmamış, son derece cesaret almışlardı. Azerbaycanlılara : “İlân ettiğiniz istiklâlden istinkâf ediniz de sizin için şefaet edelim”diyorlar ve muvakkaten teşkil olunacak mahallî hükümette Azerbaycanlılara bilnisbe daha mühim bir mevki temin edecekleri lütfunu da ayrıca ilave ediyorlardı. Ermeni teşkilâtının husumet ve inadı ise daha bâriz idi. Bu kadar müşkülâtı siyasiye muvacehesinde Azerbaycan ricali için muvazeneyi kaybetmeyip de istiklâl esası üzerinde sabit kalmak ve bu yolda metanet göstermek hakikaten de müşkül idi. Bu müşkülât muvacehesinde istikametlerini 180 derece değiştirenler vardı. Milliyetperverliklerine şüphe edilmeyen bazı zevatı muhterem bile “istiklâlden istinkâf” teklifini tetkik etmek zaafına düştüler. Bereket versin ki hükümet başında duran Fethali Han, Millî Şura ekseriyetini teşkil eden “Müsavat” fırkası rüesası ile sol cenah grupları böyle bir panikten mahfuz kaldılar.

“Ruslar ve Ermeniler millî meclisin esas nizamnamesine göre hükûmete iştirak edebilirler; bundan fazla şeraiti asla kabul edemeyiz”, dediler ve muvaffak oldular.

Kasım ayının 16 sında Bakûde Millî Şûra içtima akdederek bir kanun tasarısı kabul etmişti. Bu kanuna göre, memleketin bazı aksamiyle Millî Şurada bulunmayan millî akalliyetlere mümessil göndermek hakkı veriliyor ve bu suretle 120 milletvekilinden ibaret bir parlamento davet olunuyordu. 7 Aralık 1918 de toplanan bu parlamento, yeni hükûmetin teşkilini istifa eden Fethali Hana tevcih eylemiştir. Bu, Fethali Hanın kurduğu üçüncü hükûmetti. Hükûmet teşkil olup parlamentoda tam itimat kazandıktan sonra işgal kuvvetleri kumandanı general Thompson 18 Aralık 1918 tarihli bir beyanname neşretti. Bu beyannamede: “Fethali Hanın tahtı idaresinde koalisyon Azerbaycan hükûmeti teşekkül ettiğinden, müttefik kumandanlığının Azerbaycan dahilinde yegane meşru bir hükûmet olmak üzere, bu teşekkülü tanıyacağı ve ona müzaheret-i tammede bulunacağı” umuma ilan olunuyordu. Aynı zamanda parlamento, reis Ali Merdan Beyin riyasetinde diğer Kafkasya cumhuriyetleriyle beraber, Paris sulh konferansına bir heyeti Murahhasa i’zam etmişti.

Gencede teşekkül eden millî ordu kıtaatı Nisan 1919 da Baküye varit olmuş, bu hâdiseden 4-5 ay sonra İngiliz işgal orduları Baküyü ve Azerbaycanı tahliye etmiştir.

1920 nin başında, 12 Ocak 1920 de Pariste içtima eden müttefik devletler yüksek şûrası Kafkasya cumhuriyetlerinin istiklâlini bilfiil tanımıştır. Ve Kafkasya cumhuriyetleri müstakil milletler ailesine dahil olmuştur.

6. SOVYETLER BİRLİĞİNDE İSLÂM DİNİNE YENİ HÜCUMLAR

BALA, Mirza: S. 78-79, Eylül-Ekim 1958, s. 5-17.

Moskova radyosu 22 Mayıs tarihli neşriyatında İslâm dinine, onun menşesine, felsefesine ve temel kaidelerine karşı yeniden şiddetli hücumlara geçti. “Yeniden” diyoruz, çünkü dine karşı propaganda tamamiyle serbest ve hatta kanun himayesinde bulunduğu bir memlekette bu gibi hücumların yeni bir şey telâkki edilmeyeceği aşîkârdır. Sovyetler Birliğinde din ile mücadelenin muhtelif merhaleler arzeden kırk yıllık bir tarihi vardır. Bu kırk yıl içerisinde Sovyet hükümeti ve Komünist partisi İslam dinine karşı kırk türlü taktik değiştirmiş, kendi mevkiini tahkim etmek için İslam milletlerine karşı kâh dost kâh müttefik görünmekle beraber, İslam felsefesine, manevî nizam ve temel kaidelerine karşı amansız mücadeleden hiçbir zaman vazgeçmemiş ve İslâmî medeniyet eser ve abidelerini yıkmak ve yakmakta, İslam din ulemasını kabile kabile kurşuna dizmekte zerre kadar tereddüt göstermemiştir. Camileri ve yanındaki mektep, medrese ve kütüphaneleri tahrip ve onları eğlence mahallerine çeviren bizzat Sovyet hükümeti olduğu gibi “Cengâver Allahsızlar Cemiyeti” ve mukaddesatı terzil eden “dinsizlik müzeleri” de onun eseridir. Dinî tedrisatı men, dine karşı propagandayı ise serbest bırakan Sovyet hükümeti dini kanun himayesinden resmen mahrum bırakmıştır. Resmî devlet kanalıyla ve devlet elinde bulunan radyo ve matbuat gibi vasıtalarla din aleyhindeki faaliyet kanun himayesinden mahrumiyetin bir neticesidir. 22 Mayıs 1958 tarihinde Moskova radyosunun İslam dinine karşı açtığı yeni hücum seferi dahi bunu teyit eder. Fakat bu sefer aynı zamanda kırk yıllık mücadeleden sonra Sovyetler Birliği dahilindeki 45-50 milyonluk müslüman camiasının Sovyet rejimini ve komünist diktatörlüğünü sarsacak kadar kuvvetli olduğunu da göstermektedir ki bunun, üzerinde durulması gereken ehemmiyet aşîkârdır. Bu ehemmiyete göredir ki Sovyet hükümeti **Çarlık Rusyada İslam ve Onun Menşei ve Sosyal Mahiyeti 1** adlı eserlerin müellifi bulunan Lutsian Klimoviç’i ileri sürmüş ve onu konuşturmuştur. Klimoviç tarafından İslam ve İslam dini aleyhinde verilen konferansın Ramazan bayramından sonraya, Kurban bayramından evvele, hac mevsimine ve Birleşmiş Arap Cumhuriyeti devleti reisi Cemal Abdünnasır’ın Moskovayı ziyareti sıralarına rastladığı da dikkati çekmiştir. Anlaşılan bu sıralarda Sovyetler Birliğindeki müslüman cemaatları İslam

dinine olan bağılıklarını nümâyîş ettirmek fırsatını bulmuş ve bununla da kızıl diktatörleri ziyadesiyle endişeye düşürmüşlerdir. Fakat İslam dini aleyhindeki konferansı veren Klimoviç bu çıkışına daha mühim başka sebepler de göstermektedir. Bu sebepler arasında İslam dinini Sovyetlerdeki yeni şartlara intibak ettirmek yolundaki gayretler başlıca yer işgal eder.

Hücumu icabettiren başlıca sebepler

İkinci dünya savaşı sıralarında dinî faaliyetin canlandığı, bugün bile müslümanların iş zamanında ibadetle meşgul olmaları yüzünden tarlalarda ekin ve mahsul toplama işinin mutazarrır olduğunu itiraf eden Klimoviç'in, kendi kendini tekzip eden iddiasına göre, güya müslümanların büyük kitleler halinde İslam dininden uzaklaşmakta olduklarını nazara alan müslüman din müessesese ve idarecileri yeni şartlara uymak için gayretler sarfetmekte ve İslam dinin süratle gelişen hadiselerle intibakını temine çalışmakta imişler. O cümleden olmak üzere Kur'an ile Hadisin bazı yerleri tefsir edilmek suretiyle, içtimaî, siyasî ve iktisadî prensip itibariyle İslamın demokratik, hatta proletarya hakimiyeti tezine yakın olduğu iddia ediliyormuş... Bazı islâmî adet, an'ane ve ayinlerin fennin taleplerine tetabuk ettiği de iddialar arasında imiş... İntibak gayreti İslâmdaki muhtelif cereyan ve tarikatların birleşmesini istihdaf ettiği dahi müşahede edilmekte imiş...

Sovyetler Birliğindeki müslüman din uleması ve bu ulemanın başında durduğu Müslüman cemaatları arasında mevcudiyetini Klimoviç'ten öğrendiğimiz bu intibak keyfiyeti ciddi bir durum ihdas etmiş olacak ki, kızıl profesör, yukarıda adı geçen eserlerinden istifade ederek, İslamın menşesine ve esaslarına hücumdan kendisini alamıyor. Bilhassa siyasî, iktisadî ve içtimai prensipler üzerinde durması ve islâmî sosyal müesseselerin demokratik olmaktan uzak bulunduğunu ispata çalışması, komünistlerce endişe edilecek bir hareketin mevcudiyetine işaret sayılabilir.

İslâmın zuhur ve yayılışını Marksizm metodu ile izah eden Klimoviç'e göre:

İslâm, Arap aşiretlerinin birleştiği ve Araplarda derebeylik münasebetleri kurulduğu devirde, VII. asırda, Batı Arabistanda zuhur etmiştir. İslâmın Arabistan

haricindeki yayılışı, Arap derebeylerinin diğer milletleri esaretleri altına aldıkları istilâ şeklinde ve barış yoluyla vukubulmuştur.

Bu suretle, İslâmı, Arap millî birliğinin ve Arap emperyalizminin ideolojisi ve sosyal-ekonomik bakımdan derebeylik sistemi olarak tasvir eden hatip esasen “islâm” kelimesini de köleliğe bağladıktan sonra İslâm dininin sabık Rusya imparatorluğu dahilinde ve bu imparatorluğun enkazı üzerinde kurulan millî devletlerdeki rolüne geçiyor. Bilhassa Kafkasya ve Türkistan gibi memleketlerde din ulemasının millî istiklâl hareketindeki müspet rolünü kötölemeğe çalışan hatibin indî mütalâaları üzerinde ayrıca duracağız. Fakat bu bahse geçmeden önce bundan otuz yıl evvel cereyan eden benzer bir hâdise üzerinde biraz durmak isterdik. O zaman Sovyetler Birliğinde, komünizm tatbikatının iflâsı üzerine geçici bir zaman için kurulan ufak mülkiyet ve şahsî teşebbüs sistemine nihayet vermek için hazırlık yapılıyordu. Bu ufak mülkiyet ve şahsî teşebbüs sistemi yerine bugün devletleştirilmek üzere bulunan müşterek (kollektif) mülkiyet sistemi ve kollektif teşebbüs usulü kurulacaktı. İslâm bu müşterek mülkiyet sistemini reddeden ve ona şiddetle mukavemet gösteren en büyük tehlike telâkki ediliyordu. Bu münasebetle İslâm dinine, onun felsefî, içtimaî ve iktisadî sistemine karşı şiddetle taarruza geçilmişti. Müşterek mülkiyete (kollektivizeye) şiddetle mukavemet gösteren Müslüman memleketlerden biri olan Azerbaycan Sovyet Cumhuriyetinin o zamanki maarif komiseri (bilâhire kurşuna dizilen) Mustafa Kuluyev 1928 yılının Haziranında Baküde verdiği bir konferansta İslâma hücumun sebeplerini şöyle izah etmişti:

Bazı Türk münevverleri (o devirde “Türk” tabiri ile Sovyetler Birliğinde yalnız Azerbaycanlılar kastolunuyordu, M. B.), (Hazret-i) Muhammedin sosyalist olduğunu ve Marks, Engels ve Lenin’in kendi fikirlerini Kur’andan aldıklarını iddia ediyorlar. Komünist partisinde, Kur’anda, bugün bile istifade edebileceğimiz hakikatler mevcut olduğunu ileri sürenler vardır. Bunlar kendi iddialarını ispat için Kur’andan ayetler bile getiriyorlar. Halbuki tâ başlangıçtan beri sosyal-politik bir faktör olan İslâm, cengâver ticaret kapitalizminin ideolojisini ifade eder.

Kur’an yarı vahşî Araplar tarafından tanzim edilmiş, derebeylerin, sultanların ve emirlerin kendi menfaatları için kullandıkları eskimiş bir kitaptır. Burjuvazide

ondan istifade etmiştir. Kur'an, hususi mülkiyetin ve şahsî-ferdî ticaret kapitalinin bir ifadesidir.

İşte, o zaman İslâm hususî mülkiyetin bir ifadesi ve müşterek mülkiyete engel olan bir âmil olmak üzere taarruza uğruyordu. Bugün aynı şeylerin tekrarlanmakta olması ciddî bir mâna ifade etse gerektir.

Çarlık Rusyada İslâm

Klimoviç'in iddiasına göre:

Çarlık, müslüman emekçilerini istismarcıların tahakkümü altında tutmak için her zaman müslüman ruhanilerini kullanıyordu. Proletarya sınıfının inkılâp hareketleri sıralarında çarlık İslâmdan bilhassa büyük faydalar temin etmiştir. Meselâ, 1905-1907 Rus ihtilâli esnasında mollaların bir çoğu Rus monarşistlerle birleşik cephe halinde hareket ediyorlardı...

Halbuki, çarlık devrinde İslâm dininin takibat altında bulunduğunu, Müslümanların müşterek din idaresi altında birleşmelerine, hatta Rus mekteplerine gitmelerine müsaade edilmediğini yine Klimoviç'ten öğrenmiştik. Klimoviç 1936 da intişar eden **çarlık Rusyada İslâm** adlı eserinde diyor ki:

Rusya başvekili Stolipin Ortodoks Ali Din Şûrası oberprokuroru Lukyanov'a 1909 da yazdığı bir mektubunda müslümanlara karşı siyasetini şöyle anlatıyordu:

Hristiyan milletin müslüman dünyasıyla müsademesi dini bir mücadele olmayıp siyasî-devletî ve medenî bir mücadeledir. Panislamizmin son zamanlardaki muvaffakiyeti bununla izah olunabilir. Bu muvaffakiyet bizim Rusyada fevkalâde ehemmiyeti haizdir. Bir çok milletleri ihtiva eden Rusya müslümanlığının, çok ehemmiyetsiz istisnalarla, muhtelif şiveler halinde olsa dahi, esasen bir dilde konuşan Türk ırkına mensup bulunmaları nazardan uzak tutulmamalıdır...

Maruf Rus misyonerlerinden İlminski'nin Rus ortodoks kilisesi yüksek şûrası reisi Pobedonostsev'e yazdığı bir mektupta müslüman çocuklarının Rus mekteplerine bile bırakılmamasını teklif ettiğini yine Klimoviç'ten öğreniyoruz. Aynı Klimoviç şu talimatı da vermektedir:

Pobedonostsev'in evrakı arasında bulunan ve 1905 tarihli “din hürriyeti” projesi münasebetiyle yazılmış bir mektupta deniliyor ki:

Müslüman propagandasına hürriyet verilmesi tasavvur olunuyor. Bu korkunç bir iştir. İslâm bir dakika için olsun silahını elinden bırakmayan muazzam bir kuvvettir. İslâm iman ve taassubun kuvvetidir ve bütün İslam dünyasında malik bulunduğu birleştirme kabiliyeti itibariyle dünyada eşi bulunmayan bir dindir. Manevî sahada onunla mücadele imkânsızdır...

Pobedonostsev, din hürriyeti verilince Rusyanın bütün şark vilâyetlerinde ekseriyet halinde yaşayan müslümanların büyük bir tehlike teşkil edeceğine işaret etmekte idi.

Rusya dahiliye nezaretinde kurulmuş “dini işler dair fevkalâde müşavere” ve 1906 yılında V. P. Çerevanski tarafından verilen Orenburg müftülüğünü muhtelif parçalara ayırmayı ve Türkistandan başka yedi müstakil müslüman din idaresi kurulmasını teklif eden projede de deniliyordu ki.

Muhtelif kabileler halinde yaşayan müslümanların, bu yakın zamanda, müşterek bir dini idare etrafında birleştirilmesi isteniliyor ki, bu fikir büyük bir akılsızlıktır.

1905 inkılâbı üzerine sabık Rusya imparatorluğu dahilindeki Müslümanların dinî ve millî muhtariyet talepleriyle meydana çıktıklarını ve böyle ruh haleti dahilinde dini idarenin parçalanmasının müslümanlara ağır geleceğini nazara alan “gizli müşavir” A. S. Buduloviç başka bir teklifte bulunmuştur. Yukarıdakinden pek de farkı olmayan bu teklife göre: muvakkaten muhafaza edilecek Tavrid (Kırım), Orenburg ve Azerbaycan (Maveray-i Kafkasya) müftülüklerinden başka, “Vilna’da Ruslaşmış Tatarlar için, Kazan ve Astrahanda İdil boyu Tatarları için, Tobolsk veya Tomsk’da Sibiryâ Tatarları için, Simbirsk’de İslam dinindeki Çuvaş, Çeremis ve Votyaklar için” ayrı ayrı din idaresi kurulması tasavvur olunuyordu. Yine “gizli müşavir” Budiloviç’e göre: Orenburg, Troitsk ve Petropavlovsk’ta kurulacak din idarelerine gelince, “yerli Tatar ve Başkırtların Kırgızlar arasında propaganda yapacaklarını nazarı itibara alarak, bu idarelerden vazgeçmelidir. Petersburgda da keza...”

Nihayet Budiloviç, Kırgız-Kazakların bütün kolları için tek bir din idaresini kâfi bulmuyordu. “Astrahan, Ural, Turgay, Akmolâ ve Semipalatin Kırgızlarını tek bir din idaresi altında birleştirmek, onların milliyet bakımından yakınlaşmalarını ve birleşmelerini mucip olacak. XVII. ve XVIII. asırlarda, hattâ XIX. asrın ilk yarısına kadar Rus-Kırgız münasebetleri tarihi, bu savaşçı göçebeler arasındaki büyük birleşmelerin Rus şarkı için ne büyük bir tehlike teşkil ettiğini göstermiştir” diyor.

İşte, yine Klimoviç’e göre çarlık Rusyada müslümanlar böyle “himaye” görmüşlerdi. Yani bugünkü gibi “parçala ve hükmet” siyasetiyle idare edilmişlerdi.

XIX. asrın ikinci yarısına kadar Müslüman Kafkasya İmam Şamilin kumandası altında çarlığa anudane mukavemet göstermişti. Türkistan ise XIX. asrın son yıllarında İşan-hoca’nın rehberliği altında mukavemetinde devam ediyordu. Kazanın sukutundan sonra İdil-Ural bölgelerindeki Türklerin mukavemetinde din unsurunun rolü büyük olmuştu. Çarlık bunları unutmuyordu.

Yakın tarihten alınan misaller

Klimoviç diyor ki:

Oktabr sosyalist ihtilâli ve vatandaş savaşı sıralarında müslüman ruhanileri, umumî bir kaide olmak üzere, beyaz kuvvetlerin (Sovyet rejimini devirmek isteyen milliyetçi rus kuvvetleri, M. B.) tarafını iltizam etmiş ve Basmaçılarla (Türkistan istiklâl mücadelesinde millî kuvvetlere verilen umumî unvandır, M. B.) ittifak yapmışlardır. 1917 de Taşkent’te mollalarla zenginlerin kurmuş oldukları “ulema” teşkilâtı ihtilâl aleyhtarı bir karakter taşıyordu. Kolçak, Denikin, Dutov ve beyaz hareketin diğer reisleri de İslamdan faydalanmışlardır. Dağıstanda Bolşevik aleyhindeki muharebenin pan-islâmizm idesiyle kızıştığını Denikin kendi hatıralarında itiraf etmektedir.

Mollalarla elbir olan burjuva milliyetçileri, **tek bir müslüman devleti** ve yahut **tek bir Türk devleti** kurmak fikirleriyle emekçileri aldatıyor, hakikatte ise Azerbaycanı, Dağıstanı ve Orta Asyayı (Türkistan) emperyalistlerin esaretine veriyorlardı. Sonraları, vatandaş savaşı bittikten sonra dahi mürteci müslüman ruhanileri her zaman oktobr ihtilâlinin kazançları ve sosyalizm kuruluşu aleyhinde

bulunmuşlardır. Yalnız sosyalizm muzaffer olduktan sonradır ki müslüman ruhanileri Sovyet hükûmetine olan alâkasını değiştirerek loyal bir pozisyon almıştır...

Tarihî hakikatleri tahriften ibaret olan yukarıdaki satırlardaki yenilik yakın tarihimizden misaller almasıdır. Sovyetler Birliğinde millî maziyi hâfizalardan silmek ve yeni nesli millî hafızadan mahrum bir halde yetiştirmek için ya tarih tahrif ediliyor ve yahut millî maziden bahsedilmez. Tarih kitapları hep bu usul dairesinde yazılır. Sovyetler Birliği sabık Rusya imparatorluğunun enkazı üzerinde kurulan millî devletleri silâh gücüyle nasıl zapt ve istilâ ettiklerini bahis mevzuu etmezler. Çarların istilâsı bile milletlerin “kendi arzularıyla Rusyaya iltihaktan” ibaret gibi basit bir hareket olarak tasvir edilirken, müstakil millî devletlerin kızılordu tarafından silâh ve ateşle zapt ve istilâ edildikleri nasıl itiraf edilebilir?.. Bu bakımdandır ki Klimoviç’in yakın tarihimizin millî kurtuluş hareketi devrinde din ulemasının oynadığı rolden bahsetmek suretiyle yakın maziyi hatırlatması bir yenilik sayılabilir. Böylelikle bize millî tarihimizin yakın sahifelerini bir daha araştırmamak fırsatını vermiş oluyor.

Klimoviç’in Rus olmayan bütün milletleri de içine alırmış gibi, “oktabr sosyalist ihtilâli ve vatandaş savaşı” , “beyaz kuvvetler” ,”basmacılar” ve “burjuva milliyetçiler”den, vahiy ve mütecanis bir devlet havası içinde iddianamesini serdeden bir müddeiumumi edasıyla konuşması, Sovyetleri, milletler zindanı Rusya imparatorluğunun hakiki varisi telâkki etmesinden ileri gelmektedir. Ona, “müslüman ruhanileri, umumî bir kaide olmak üzere, beyaz kuvvetlerin tarafını iltizam etmiş ve basmaçılarla ittifak yapmışlardır” dedirten zihniyet ve “mollalarla elbir olan burjuva milliyetçileri tek bir müslüman devlet ve yahut tek bir Türk devleti kurmak fikriyle emekçileri aldatıyorlar” sözlerini söyleten kuvvet hep Denikileri tahrik eden “büyük ve bölünmez Rusya” şiarıdır. Dağıstandaki millî istiklâl hareketinin pan-islamizm ateşiyle müteharrik bulunduğu işaret ederken şahit olarak beyaz Rus generali Denikin’i ileri sürmesi de bundan ileri gelmektedir. Babasının malikânesinden bahseden bir eda ile “Azerbaycanın, Dağıstanın ve Türkistanın emperyalistlerin esaretine verildiği” hakkındaki iddiası, yani bu milletlerin ve memleketin hakiki istiklâl devrini kötülemeğe yeltenmesi hep aynı emperyalist zihniyetten neş’et eder.

Fakat, Klimoviç, beyaz Rus generalinin komünistlere ve Sovyetlere karşı mücadelede İslamdan çok faydalandıklarına işaret ederken kendilerinin de aynı şekilde hareket ettikleri hakkındaki sukûtu ve bugünkü mevkilerinde yerleşinceye kadar kaç defa İslamın himayesine sığındıklarından bahsetmeyişi büyük bir boşluk vücuda getirdiği için bu mesele üzerinde ayrıca durmamız gerekecektir.

Bundan başka Klimoviç'in şöyle işaret ederek geçtiği fakat üzerinde durulması icabeden meselelerden biri de “mollalarla elbir olan burjuva milliyetçilerinin **tek bir** müslüman **devleti** ve yahut **tek bir Türk devleti** fikriyle emekçileri aldattıkları” meselesidir.

Komünistler İslâmdan nasıl faydalanmışlardı

Sabık Rusya imparatorluğunda yaşayan müslüman ahalinin geopolitik durumları ve millî-dinî ruh haletleri Komünist partisini hususî bir müslüman siyaseti takip etmeğe mecbur kılıyordu. Bolşevikler Rusyada hakimiyeti gaspettikleri zaman Türkiye ile İran çarlık Rusya ile onun müttefiklerine düşman bir cephede bulunuyorlardı. İngiltere ile Rusya arasında taksim edilmiş bulunan İran bu iki devletin işgali altında olduğu gibi Türkiye de Rusya ile harp halinde idi. Türkiye ile ırkî, millî ve dinî bağlarla bağlı bulunan Rusya'daki müslümanlar Türkiye cephesindeki harp harekâtını dikkatle takip etmekte ve Türkiyenin muzaffer olmasını bütün varlıklarıyla istemekte idiler. Şubat ihtilâlinde sonra, Mayıs 1917 de Moskovada toplanan büyük müslüman kongresi ilhaksız ve tazminatsız olarak harbe nihayet verilmesi ve demokratik bir sulh akdedilmesi hususunda bir karar çıkarmış ve bunda başlıca olarak Türkiye ile İranı gözönünde tutmuştu. Çarlık ve müttefikleriyle mücadelede Müslüman Şarkıyla işbirliğinin faydasını takdir eden ve bunun için de Rusya'daki müslümanların teveccühünü kazanmağa çalışan bolşevikler hakimiyeti ellerine alır almaz, Kasım ve Aralık 1917 de **Rusyanın ve Şarkın müslüman emekçilerine müracaat** ettiler. Bu müracaatlarında diyorlardı ki:

Rusyanın müslüman ahalisi, Volga boyunun Tatarları, Sibiryâ ile Türkistanın Kırgızları ve Sartları, Maveray-i Kafkasyanın Türkleri ve Tatarları, Kafkasyanın Çeçenleri ve Dağlıları, Rusyanın çarları tarafından camileri ve mabetleri yıkılan, dinleri ve adetleri tahkir edilen herkes! Bundan sonra sizin din ve adetleriniz, millî ve

medenî müesseseleriniz hür ve masun olarak ilân ediliyor. Sizin buna hakkınız vardır. Biliniz ki, sizin haklarınız, Rusya'daki sair milletlerin hakları gibi, inkılâbın ve onun organlarının, yâni İşçi, Asker ve Köylü Murahhasları Şûrasının bütün kudreti ile korunmaktadır.

Şark müslümanlarına ise şöyle hitap ediliyordu:

Kafaları ve servetleri Avrupanın açgöz yırtıcıları tarafından ticaret malı olarak kullanılan ve haydutlar tarafından başlanan bu harpte taksim edilmek istenen siz ey şark müslümanları: İranlılar, Türkler, Araplar ve Hindliler!

Biz ilân ediyoruz ki, tahtından düşürülmüş olan çarın İstanbulun zaptı hakkındaki gizli muahedeleri yırtılmış ve yok edilmiştir. Rusya Cumhuriyeti ve onun hükûmeti –Halk Komiserleri Şûrası– başkalarına ait olan toprakların zaptı aleyhindedir. İstanbul müslümanların elinde kalmalıdır. İranın taksimi hakkındaki muahedenin de yırtılmış ve imha edilmiş olduğunu ilân ediyoruz. (Bütün bunların çabuk unutulmuş vaatler olduğu vatandaş savaşı biter bitmez ve ikinci dünya savaşı arifesinde ve sonra cereyan eden olaylarla teyit edildi, M.B.) . Harp harekâtı durdurulur durdurulmaz ordumuz İran'dan çıkarılacak ve İrana kendi siyasî mukadderatını tayin etmek hakkı temin edilecektir.

Kendi mukadderatını tayin etmek hakkı sabık Rusya imparatorluğunun bütün milletlerine, o cümleden müslümanlara da “temin edilmişti.” Rusya hudutları dahilinde yaşayan müslümanlara vâki olan müracaatname “isterseniz Rusya'dan ayrılıp başka milletlerle birleşiniz” vaadi de vardı. Aynı hak Lenin ile Stalin tarafından imzalanan 15 Kasım 1917 tarihli “Rusya Milletlerinin Hukuk Beyannamesi”nce de tanınmış bulunuyordu. Bütün bu ilân edilen beyannamelere ve tanınan haklara rağmen, kendi mukadderatlarını kendi ellerine almış ve milletlerinin iradesine dayanarak müstakil ve demokratik birer cumhuriyet haline gelmiş bulunan sabık esir milletleri birer birer istilâ etmekte gecikmediler. İdil-Ural, Kırım, Şimalî-Şafkasya, Azerbaycan ve Türkistan yeniden esarete alındı ve Sovyet imparatorluğunun birer sömürgesi haline geldi. Bütün bu memleketler Sovyet istilâsını elde silah olarak karşılamışlardı. Türkistan'daki “Basmacı hareketi” Sovyet istilâsına karşı yapılan istiklâl mücadelesinin tâ kendisi idi. Resmî Sovyet

kaynaklarına göre 1925 yılına kadar bir tek Azerbaycanda 54 silâhlı isyan baş göstermişti. Gerek Azerbaycan’da, gerekse Türkistan’da ve Sovyet esareti altındaki diğer müslüman ülkelerinde halkın silahlı mukavemetini kırmak için dinî hissiyatı ve bu hisle Türk ve İslâm dünyasına olan bağlılığı istismara başlamakta başka yol bulamamışlardı. 1923 de, yâni XI. kızıldurdunun Azerbaycanı istilâsından üç yıl sonra, Azerbaycan ruhanilerinden beş kişi namına tasnî ettikleri bir beyannamede deniliyordu ki:

Türk milleti ve belki de bütün müslüman dünyası kendi kurtuluşunu Sovyet federasyonunun (Bu federasyon yeni kurulmuştu, M. B.) manevî ve silahlı yardımına medyundur. Bu yardım olmasaydı Türklerin mahvı muhakkaktı. Bu sebeple dünyanın dört bir tarafında yaşayan müslümanlar Sovyet hükümetine minnettar olmalı ve bu hükümeti müdafaa ve takviye etmelidirler. Alelhusus, milliyet ve din farkı gözetmeksizin, biz Azerbaycanlılar, maddî ve manevî her türlü fedakârlıktan çekinmeyerek Sovyet hükümetini tutmalıyız. İslâmın zehirli düşmanları olan İngiltere, Fransa ve İtalyanın uyutucu sözlerine kapılmadan vatanımızın müdafaasını zayıf düşürmemeliyiz.

Türkiye ve İranın Sovyet hükümeti sayesinde kurtulduklarını bir daha kaydettikten sonra müslümanların dinî hislerini tahrike geçen beyanname, Mekke, Medine ve Necef gibi mukaddes şehirlerin İngilizler tarafından zapt edildiğini, buralarda “Müslüman kanı akıttıklarını” ve Müslüman din ulemasının hakarete maruz bırakıldığını tebarüz ettirmekte ve bu tahrikatın uyandıracağı aksülâmelden faydalanmağa çalışmakta idi. Türkistan istiklâlcilerinin mukavemetini kırmak için Türkistan ruhanileri namına uydurdukları beyannamede “Şarkın bütün Müslümanlara hitaben” deniliyordu ki:

Müslüman milletlerine yüzyıllar boyunca millî kültürlerini geliştirmek imkânı vermeyen emperyalistlere mukabil, Sovyet hükümeti müslümanlara din hürriyeti vermiş ve kendi millî devletlerini kurmak imkânlarını yaratmıştır. Sovyet hükümeti şarka hürriyet, emperyalistler ise esaret getiriyor.

Şarkın bugünkü manzarası ile Sovyetlerdeki müslüman milletlerin durumu karşılaştırıldığı zaman İslâmdan faydalanmak için bin bir hileye baş vuran bolşeviklerin kızıl yalanı ve sahtekârlıkları kolaylıkla meydana çıkar.

Tek bir müslüman ve yahut tek bir Türk devleti

Klimoviç iddia ediyor ki: “molalarla elbir olan burjuva milliyetçileri, **tek bir müslüman devleti ve yahut tek bir türk devleti** kurmak fikriyle emekçileri aldatıyor, hakikatte ise Azerbaycanı, Dağıstanı ve Orta Asyayı emperyalistlerin esaretine veriyordu.”

Hangi devir ve tarihten bahsedildiği tasrih edilmiyorsa da, Sovyet devletine mahsus bir ıstılâh olan “burjuva milliyetçilerinden” maruf Sultanaliev hareketi kastedildiği karine ile anlaşılmaktadır. 1923 de meydana çıkarıldığı iddia edilen bu hareketin Sovyetler Birliğinin ilk anayasası hazırlandığı yıla tesadüf eder. Bu anayasaya göre, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Rusya, Ukrayna, Belarussia ve (Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistandan ibaret) Maveray-i Kafkasya Sovyet federasyonunu içine almakta, İdil-Ural, Kırım, Türkistan, Sibiry ve Şimalî-Kafkasya ise Rusya federasyonuna ithal edilmekte idi. Sultanaliev hareketinin bu yeni anayasa ile ilgili olduğu anlaşıyordu. İdil-Ural komünistleri kendi vatanlarını hükümrânlık haklarına malik bir devlet halinde Sovyetler Birliğinin müsavî haklara malik bir üyesi olarak görmek istemekte haklı idiler. Şimâlî- Kafkasya ile Türkistanda da aynı reaksiyon müşahade ediliyordu. Daha 1920 yılının şubatında toplanan Türkistan müslüman komünistlerinin dördüncü kongresinde Türkistanın müttehit bir “Türk Sovyet Cumhuriyeti” ilân edilmesi teklif edilmiş ise de bu teklif Moskovaca reddedilmişti. Ondan sonra Türkistanı kabile teşkilâtına göre taksime gidilmiş ve bu halde Rusyanın birer vilâyeti olarak muhafazasına lüzum görülmüştü.

Şimalî-Kafkasya da aynı durumda idi. 25 Kasım 1936 da Sovyetler Birliği Yüksek Şûrasının VIII. fevkalâde içtimaında bugünkü Sovyet anayasası görüşülürken, Sovyetler Birliğine girmek hakkını haiz suveren bir millet olmak için Stalin tarafından ileri sürülen şartlar Şimalî-Kafkasyaya tamamiyle uyuyordu. Yani Stalinin şart koştuğu gibi Şimalî-Kafkasya:

1. Hudut boyunda idi;

2. Nüfusu bir milyondan fazla idi; ve

3. Nüfusun ekseriyeti aynı millete mensup bulunuyordu.

Binaenaleyh Şimalî-Kafkasya da Cenubî-Kafkasya gibi suveren bir devlet halinde Sovyetler Birliğine alınabilirdi. Fakat öyle yapmadılar. Başlangıçta Lenin tarafından istiklâli bile tanınmış iken muhtelif “milliyetlere” taksim edilerek Rusyanın içerisine alınmıştı.

Maveray-ı Kafkasya federasyonuna alınmak suretiyle bir, Sovyetler Birliğine ithal edilmek suretiyle de iki defa hükümrânlık haklarından mahrum edilen Azerbaycan da durumdan memnun değildi.

Yâni bütün bu Türk müslüman memleketlerinin komünistleri Moskovanın parçala ve hükmet siyasetine karşı geliyor, İdil-Ural, Türkistanda, Şimalî-Kafkasyada, Kırım’da ve Azerbaycan’da Moskovaya karşı bir nevi vahit bir cephe kurulmuş gibi bulunuyordu. Klimoviç’in **tek bir müslüman devleti** dediği mesele bu vahit cephenin mevcudiyetinden çıkarılan bir mâna olsa gerektir. Yoksa Sovyetler Birliğindeki Türk cumhuriyet ve eyaletlerinin birliğinden ibaret tek bir devletin kurulması yolunda bir temayülden başka sarîh bir hareket mevcut değildi. Bununla beraber, Kremlin daha o zaman buna başka mâna vermiş ve bu harekete pantürkist damgası vurmuştu. Aynı 1923 yılının Haziranında Sovyetler Birliği Komünist partisi bu meseleye hususî bir celse hasretmişti. Millî cumhuriyet ve millî eyaletlerden gelen mümessillerle merkez komite âzâlarının katıldığı bu celsede, kodamanlardan Kuybuşev’in uzun bir raporundan sonra söz alan Frunze, Orconikidze, Manuelaşkiy ve diğerleri de beyanatta bulunmuş ve demiştiki:

...Sovyet hâkimiyetiyle mücadele için ihtilâl aleyhtarî gizli bir teşkilât kuran ve yabancı memleketlerdeki Sovyet düşmanlarıyla münasebet ve irtibat tesis eden burjuva milliyetçi Sultanaliyev’in işi, Tataristan ve Başkırdistan’daki duruma ait bir mesele olmaktan çıkmış, bu hudutları aşarak şümüllü bir mahiyet almış...

Bu hareketin şümülünü izam edenlerden **Russkiy Demokrat** dergisi şöyle yazıyordu:

...Sultanaliyev kendi pantürkist projesinde muvaffak olmuş olsaydı, hiç şüphe yok ki, ertesi günü Petersburg, Arkangelsk ve Vladvostok’a dayanmış olacaktı.

Bu hareketin ancak Kazan, Bakû ve Bahçesaray müsellesinde kazanacağı zafer, “bütün karşı koyan kuvvetlerin” imhası demek olacaktı.

Dergiye göre bahis mevzuu olan mesele “Kazandan Bakûye ve Kırımdan hemen hemen Buharaya kadar uzayan bir müslüman devleti kurmak” idi.

Fakat bu harekette mollaların ve din ulemasının ne alâkası olduğunu bir türlü anlıyamadık. Anlıyamadık ki, Sovyetler Birliğindeki Türklerin velev Sovyet sisteminde bile olsa, tek bir müslüman devleti ve yahut tek bir Türk devleti kurmak için sarfettikleri iddia edilen gayret neden “emekçileri aldatan bir fikir” olsun. Azerbaycan, Dağıstan ve Türkistan, Sovyet esaretinden kurtulup müstakil birer devlet olmakla, neden “emperyalistlerin esaretine verilmiş” sayılınsınlar? En mühimi ise, Klimoviç’in Kremlin için nazik sayılabilecek bu gibi meseleleri neden şimdi kurcaladığı da anlaşılmadan kalıyor.

Hücum edilen başka noktalar ve çıkarılan neticeler

Klimoviç’in son hücumlarında ekonomik mülâhazaların da mühim yer işgal ettiği göze çarpmaktadır. Bu ekonomik mülâhazaları, hatta endişeleri, her meseleye temasında sezmek mümkündür. İstihsâlin muhtelif sahaları ile sanayi, tevziat ve nakliyatta, harp hazırlığı gibi büyük ve muazzam bir plânın tatbikine çalışıldığı, fakat muvaffak olunamadığı anlaşılmaktadır.

Bundan dört yıl evvel, **Komsomolskaya Pravda** gazetesinde şikâyet mahiyetinde aşağıdaki fıkrayı okumuştuk:

Türkistan ve Azerbaycan kolhozlarında ekin işlerinin en hararetli zamanında, dinî bayramlar yapılmakta olduğu için devlet plânları ikmal edilemiyor. Bu dinî bayramlara ekseriya gençliğin, hattâ genç komünistlerin de iştirak ettiği görülmüştür.

Bugün, yani Sovyet rejiminin kuruluşunun 41 inci yılında aynı şikâyeti dinliyoruz. Klimoviç diyor ki:

Bugünkü müslümanlıkta mukaddes mahalleri ziyaret etmek adeti vardır. Büyük kitlelerin mukaddes mahalleri ziyaretleri ekseriya ziraî çalışmaların en sıkı olması gereken mevsimlere rastlamakta, bayramları, kurbanları ve tatilleri icap

ettirmekte ve bu yüzden büyük vakitler kaybolmakta, dolayısıyla de yurt iktisadiyatı zarar görmektedir.

Klimoviç sünnet ve kurban bayramı gibi islâmî-millî adetlere de şiddetle hücum etmiş, fakat kurban bayramı üzerinde bilhassa durması dikkat nazarından kaçmamıştır. Tasavvur buyurulsun, Sovyetler Birliğindeki 40 milyon müslümanın onda biri birer hayvan keserse dört milyon hayvan yapar, halbuki bu hayvanlar, dünyayı istilâya amade duran muazzam Sovyet Ordusunun iâşesini karşılamağa tahsis edilmiştir.

Klimoviç diyor ki:

Bugün bile İslama mensup bulunmak için Tanrının birliğine inanmaktan başka, diğer ayin ve merasimler meyanında, kurban kesmek dahi şarttır...

Kurban bayramı ve kurban kesmek merasimi zararlı adetlerden biridir.

Klimoviç kadın meselesine, kadının ailede ve cemiyetteki mevkiine dahi temas etmiş ve demiştir ki:

...Bir çok hurafatın, o cümleden islâmî bakiyelerin tesirinden kurtulmamış kadınlar mevcut olduğunu itiraf etmek lâzımdır. Bu gibi kadınlara, bütün aileye, bilhassa çocuklara eski adetleri müdafaa edenlerin tesiri çok büyük olmaktadır. 1957 yılının Nisanında vukubulan Azerbaycan kadınları kurultayında, Azerbaycan Komünist partisinin genel sekreteri Mustafayev, Nahçıvan, Lenkeran, Şeki ve diğer vilâyetlerde kadınların çarşaf taşımakta olduklarını, bunun da erkeklerin talebi üzerine vukubulduğunu söylemiştir. Bizim sosyalist devletimizde uzak mazinin bu bakiyelerine cevaz verilmemelidir.

Klimoviç'e göre kadınlara karşı bu derebeylik münasebeti İslâmdan ileri gelmektedir. İslâm ise, her hangi bir din gibi geride bırakılmış bir cemiyetin bakiyesidir.

Bu suretle Sovyetlerde İslâm dinini resmen tasfîye ve kanun dışı ilân etmeye hazırlanıldığı anlaşılmış oluyor. Bunun böyle olduğu ve İslâm dininin kanun dışı ilân edileceği, geride bırakılmış bir cemiyetin, yani derebeylik cemiyetinin bir bakiyesi olduğu hakkında verilen hükümden anlaşılmaktadır.

Klimoviç'in şahsî kanaatı olmaktan ziyade Sovyet hükûmetinin resmî görüşünü ifade eden bu konferans başka türlü de tefsir edilemez. Bunun hazırlığı çoktan yapılmıştır. Klimoviç'in 1956 da çıkan ve bugünkü konferansına kaynak teşkil eden İslâm, onun menşei ve sosyal mahiyeti adlı eseri mevzu itibariyle hurafat ve batıl itikatlarla mücadeleden ziyade İslâmın özü, ruhu ve mahiyeti ile mücadeleden ibarettir. Müellif, Kur'anın "son derece iptidai ve gayrı ilmî" fikirler istinat ettiğini iddia ettiği bu eserinde İslâmın derebeylik ve istismarcı sınıflara hizmet eden bir din olduğunu ileri sürmüştür.

Bu iddia ile "derebeyliğin geride bırakılmış olduğu" tezi mukayese edilirse, Sovyetler Birliğinde İslâm dinine mensup milletlere karşı, din başta olmak üzere, muhtelif cepheden yeni suikastler hazırlanmakta olduğu katıyetle iddia edilebilir.

7. MEHMET MİRZA BALA

ARAT, Ord. Prof. Dr. Reşit Rahmeti: S.85, Nisan 1959, s.10-11.

1898’de Bakû’de doğmuş olan Mirza Bala, babasını küçük yaşta kaybetmiş olduğundan, ailesinin geçimini kolaylaştırmak için, ilk mektep ve daha sonra girmiş olduğu san’at mektebine devam ettiği sıralarda hayatını kazanmak mecburiyetinde kalmıştır. Tahsil hayatında mektep malzemesini bile tedarikte müşkülât çekmiş ve ancak kabiliyetini takdir eden hoca ve arkadaşlarının yardımı ile bunları temin edebilmiştir.

1915’de matbuata intisap eden Mirza Bala, bir müddet sonra, Azerbaycan Türklerinin millî rehberi olan Mehmet Emin Resûlzâde’nin çıkardığı “AÇIK SÖZ” gazetesinin idaresinde vazife almıştır. Hayatının sonuna kadar bağlı kalacağı bu meslekte bir taraftan kendisini yetiştirirken, diğer taraftan içtimaî meseleleri müşahade etmek imkânını bulmuştu. Kendisini Resûlzâde’ye bağlayan münasebetler de bu zamanda başlamış ve hayatlarının sonuna kadar devam etmiştir. Emin Beyin rehberliği altında yavaş yavaş içtimaî ve siyasî meselelerin içine giren Mirza Bala, o günün en mühim siyasî teşekkülü olan “Müsavat” fırkasına yazılmıştır. İhtilâl yıllarında Bakû’de neşredilen “İTTİFAK-I MÜTEALLİMİN” ve “GENÇLER SEDASI” gazetelerinin neşrine faal bir şekilde iştirâk etmiştir.

1926’da İstanbul’a gelince, burada da hayatını kazanmak suretiyle Hukuk Fakültesi’ne devam etmiş ve artık tecrübe ve kalem sahibi olarak muhacirler tarafından İstanbul’da neşredilen “YENİ KAFKASYA”, “AZERÎ TÜRK”, “ODLU YURT” mecmuaları ve “BİLDİRİŞ” gazetesiyile Avrupa’da intişar eden “İSTİKLAL VE KURTULUŞ” mecmualarında geniş faaliyet gösterdiği gibi, bunlar dışında İstanbul matbuatında da memleket dışı Türkleri ilgilendiren değerli makaleler yazmıştır.

Hukuk Fakültesini bitirmek için ancak birkaç imtihanı kaldığı sırada, o günlerin havası içinde mühim olan türlü maddî ve manevî sebeplerle Lehistan’a gitmeyi tercih etti. Bu devirdeki faaliyetinin neticesi olarak en mühim kalemlerinden biri olduğu “İSTİKLÂL” ve “KURTULUŞ” mecmualarında çok sayıda çeşitli makalesi çıkmıştır. Daha önce yazmış olduğu “Azerbaycan Misak-ı Millisi” (1926)

ile “Ermeniler ve İran” (1927) eserlerine kattığı, en dikkate değer araştırmalarından biri olan “Millî Azerbaycan Hareketi, Millî Azerbaycan Halk Fırkası Tarihi” (1938) adlı eseri de bu devrin mahsulüdür.

İkinci Cihan Harbi esnasında İstanbul’a dönen Mirza Bala ile aynı çatı altında aynı eserin meydana gelmesinde, 1955 yılına kadar uzun bir müddet beraber çalıştık. “İSLÂM ANSİKLOPEDİSİ”nin bürosunda üzerine almış olduğu vazifeyi kendisine hâs bir ciddiyetle yapmaktan başka, telif ve ikmal suretiyle kaleme almış olduğu 50’ye yakın makaleyle, ansiklopedinin ilmî mesaisine de iştirak etmiştir.

1942-1943 yıllarında “Bakû ve Buhara” maddeleri, 1944-1945’de “Çufa”, “Çerkesler”, “Dağıstan”, 1946-1948’de “Halhal”, “Hamse”, “Hazer”, “Hemedan”, “Hisar”, “Hokand”, “Hoy”, “Huristan”, “Hümâyün”, “Işık-köl İli”, “İrtiş”, “İsfahan”, “İskender Bey”, “Münşî İşan”, 1951-1952’de “Kaçar”, “Kalmuklu”, “Karabağ”, “Karaçay”, “Balkır”; 1953’te “Kara Kurun”, “Kara Papak”, “Karasu”, “Bazar”, “Kaşkay”; 1954’te “Kazı-Kumuk”, “Kırım”, “Kızıl-Kum”, “Kızıl-Özen”, “Pipeki Kopuz”; 1955’te “Kuba”, “Kuban”, “Kumuklar” ve “Kür”.

Maddelerin tarih ve isimlerinden anlaşılacağı üzere, Mirza Bala yalnız asıl vatanı olan Kafkasya ve civarına değil, daha geniş bir Türk sahasına da ilgi göstermiş ve bunlar ile de ciddi bir şekilde meşgul olmuştur.

Herhangi bir şahsî emel beslemeden sessiz, iddiasız, fakat o nisbette sebat ve ısrarla inandığı yolda yürüyen Mirza Bala, kendisini daima arka saflara atmasına rağmen mesai arkadaşları tarafından takdir edilmiş ve Resûlzâde’nin ölümü ile Azerbaycan millî “Müsavat” partisinin başına getirilmiştir. Onun bundan bir iftihar vesilesi aramadığı, bilakis mes’uliyet yüklenmiş olmak ıstırabı içinde bulunduğu muhakkaktır. 1955’ten beri Münih’te aynı ciddiyetle çalışmış, “DERGİ”nin başlıca muharrirlerinden olduğu gibi, bu teşekkülün İlmî Şûrasına da reis seçilmiştir. İki yıllık müddet dolunca tekrar seçilmiş olması da kendisinin ne kadar sevilmiş ve takdir edilmiş olduğunu gösterir.

Son yıllarda sıhhi durumu bir hayli bozulmuştu. Memleketi özlüyor, onun güneşli havasını arıyordu. Sonradan yakınlarının anlattıklarına göre, memlekete gelir gelmez bütün rahatsızlığının ortadan kalkacağına inanıyormuş. İşleri yüzünden

İstanbul'a gelmesi biraz gecikti. Nihayet arzusuna kavuştu, fakat hakikatte onu vatanın toprağı çekmiş, dost ve arkadaşları ile görüşmek, güneşin sıcağından iyice ısınmak fırsatını bile bulamadan 8 Mart 1959 tarihinde, gelmek için bu kadar acele ettiği vatanın toprağına kavuşmuş oldu. Arkasında ciddi eserleri, örnek bir çalışma hayatı ile tertemiz bir adı kaldı.

“Yıldırım” gaz. Ankara, sayı 166.

8. HOCAMIZ SADRI MAKSUDÎ

A.V.Y. : S. 59, Şubat 1957, s. 5-6.

Daha lisenin son sınıflarında iken siyasete gözümüzü açtığımız zaman, Petersburg Devlet Dumasında Sadri Maksudî'nin Türk-İslam kavimlerinin millî-medenî haklarını müdafaa zımında söylediği güzel nutukları okuyarak, vatan ve millet sevgisinin bariz örneklerinden birine şahit oluyor ve gelecek çalışmalarımızda yeni bir ilham kaynağına kavuşuyorduk.

Kendisini ilk defa olarak 1940 senesinde Ankara Hukuk Fakültesinde hocamız olarak görmeye ve feyizli derslerinden faydalanmaya muvaffak olmuştuk. Uzun ve çetin yılların siyasî ve içtimaî çalışmaları, Sorbon Üniversitesinde görmüş olduğu mükemmel hukuk tahsili ve Üniversitede Türk hukukuna dair vermiş olduğu dersler, bütün bunlara, geniş ve derin tedkiklerinin, ilerlemiş yaş ve tecrübelerinin eklemiş olduğu vekar ve heybetli bir olgunluk talebe üzerinde kuvvetli bir tesir yapmakta idi. Sadri Maksudî her şeyden çok kuvvetli ve çok tecrübeli metod sahibi bir öğretmendi. Aynı zamanda hukukla ilgili bütün mevzular üzerinde dâimâ derin tedkiklerde bulunan çok titiz bir ilim adamı idi. Onun şahsî kütüphanesini görmüş olanlar, kitapları arasında Batıda ve Doğuda bilcümle hukukî mevzulara dair muhtelif lisanlarda çıkmış bulunan en yeni ve en şumullü eserlere rastlamış olacaklardır. Kendisi de Türk hukuk hazinesine çok kıymetli eserler mirâa bırakmıştır.

Hocamız Sadri Maksudî, yaşının ilerlemiş olmasına rağmen, kuvvetli bir hafızaya ve keskin bir zekâyâ sahipti. Derse hiç bir zaman hazır notlarla gelmezdi. Ders verirken daima ayakta durur ve ele aldığı mevzuu bütün incelikleri ile tahlil ve teşrih haddesinden geçirirdi. Hukukî formülleri selis ve sarîh bir şekilde ifade ederdi. Kaleme aldığı eserlerde dahi hukuk bakımından üslûbu, çok üstün bir selâset ve sarahat meziyetini haizdir. Sadri Maksudî ders verdiği zaman muazzam fakülte salonları hıncahınc dolmuş oluyordu. Talebe hocanın tek bir kelimesini kaçırmak istemezdi. Çünkü onun her cümlesinde her tabirinde istifadeye şayan bir çok yeni fikirler saklanmış bulunuyordu. Talebe onun derslerine hiçbir zaman doyamazdı.

İmtihanlarda Sadri Maksudî çok sert bir profesördü. Öğrettiklerini aynen talebesinden isterdi. Bir çoğumuzu lâf dinlemeden ikmale bırakırdı. Fakat buna rağmen, Sadri Maksudînin tarafsızlığından, dürüstlüğünden, hakikî bir öğretmen oluşundan daima emin olarak, tekrar imtihan vermek üzere, huzuruna çıkar ve eksiksiz hakkını alırdı.

Sadri Maksudînin Türkiye Büyük Millet Meclisinde ve encümenlerinde fikirleri, teklifleri ve tenkitleri ile seneler ve devreler boyunca yapmış olduğu hizmetler dahi, elbette, bu memleket tarihinde her zaman şükran ve minnettarlıkla anılacaktır. Fakat, her şeyden önce kendisi yüksek meziyetler sahibi bir ilim adamı olduğu için, bilhassa Ankara ve İstanbul Üniversitelerindeki tedrisatı ve kaleme almış olduğu eserlerle kültür hayatımızda unutulmaz bir iz bırakmış olmaktadır. Üstelik ahlâkî faziletleri de talebeleri ve arkadaşları üzerinde tesirler bırakmakta idi.

Sadri Maksudî İdil-Ural millî istiklâl hareketinin büyük önderi merhum Ayaz İshakî beyin çocukluk arkadaşı idi. Bu arkadaşlık ve bağlılıkları tâ Ayaz İshakî'nin son günlerine kadar devam etmişti.

Aynı zamanda Sadri Maksudî merhum Mehmet Emin Resulzâde'nin en yakın dostlarındandı. Sadri bey merhum Emin beyi Sakarya caddesindeki mütevazı evinde ziyaret ederdi. Her biri uzun bir devrin canlı tarihini teşkil eden bu iki büyük şahsiyet, İdil-Ural'dan tutunuz da, Türkiye'ye kadar bütün Türk kavimlerini ilgilendiren bilcümle siyasî, edebî ve kültürel meseleleri müzakere ederek, hem eski hatıralarını yenilendirir, hem de gençliğe ilham kaynağı teşkil eden bir çok yeni düşünceler ve tasarılar ortaya koyarlardı. Aralarında tam bir anlayış ve ahenk hüküm sürmekte idi.

Ayaz İzhaki'nin mezarı başında acı gözyaşları akıtarak söylediği sözler ve İstanbul'da merhum Resulzâde için yapılan ihtifallerde irad ettiği heyecanlı nutuklar hâlâ kulaklarımızda çınlamaktadır.

Ne yazık ki, Ayaz beyde ve Emin beyden sonra kendisini de toprağa teslim etmiş bulunuyoruz. Yegâne tesellimiz, diğer iki arkadaşımız gibi, kendisinin de uzun hayatı boyunca çalışarak ve didinerek bir sıra kıymetli eserler bıraktıktan sonra aramızdan ayrılmış olmasıdır. İnsanlar fanidir, eserleri ise ilelebed bakidir. İşte, biz

de, bu büyük eserlerine mukabil, unutulmaz hocamıza şükran duygularımızı ifade ederek kendisine Cenabı Haktan rahmet ve mağfiret dileriz. Ruhu şad olsun.

9. CEYHUN HACIBEYLİ'NİN VEFATI

AZERBAIJAN: S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 34.

Münih'ten aldığımız habere göre, Azerbaycan siyasî hayatının tanınmış simalarından Ceyhun Hacıbeyli 22 Ekim tarihinde Paris'te vefat etmiştir.

Azerbaycan'ın ünlü Hacıbeyli ailesine mensup bulunan merhum Ceyhun bey, dâhi musikişinas Üzeyirbey'in küçük kardeşi olup, 3 Şubat 1891 senesinde Şuşa şehrinde doğmuştur. Orta tahsilini Şuşa ve Bakü'de ikmal ettikten sonra, Petersburg Üniversitesine kaydolarak, hukuk fakültesinden diploma almıştır. Muhaceret hayatında Paris'teki Sorbonne Üniversitesine ve Yüksek Teknik Okuluna devam etmiştir.

Daha Birinci Dünya Savaşında, Bakü'de yayınlanan “Kaspi” ve “Bakü” gazetelerine Rusça yazılar yazan Ceyhun Hacıbeyli'nin bütün ömrü muharrirlik ve müelliflikle geçmiştir. Ağabeyisi Üzeyir Hacıbeyli gibi musiki sanatına şevk ve hevesi bulunduğu için, onunla birlikte “Leyli ve Mecnun” operasının telifinde mühim bir hissesi olmuştur.

1917 senesi ihtilâlden sonra “Rusya'da Müslümanlık Fırkası”na intisap ederek, bu partinin organı bulunan “İttihat” gazetesinin başyazarlığını yapmıştır.

Müstakil Azerbaycan Cumhuriyeti kurulduktan sonra Ceyhun Hacıbeyli, hükûmet sözcüsü Türkçe “Azerbaycan” gazetesinin başyazarlığına tayin edilmişti. Fakat, bir müddet sonra mustakil Azerbaycan'ı Versailles sulh konferansında temsil etmek üzere gönderilen Azerbaycan murahhas hey'eti ile birlikte Paris'e gittiği için, “Azerbaycan” gazetesinin başyazarlığı ağabeyisi Üzeyirbey Hacıbeyli'ye geçmişti.

1919 senesinden tâ vefatı gününe kadar Paris'te devam eden ikameti müddetince merhum Ceyhun Hacıbeyli, Fransız basınında bir çok yazılar yazarak Sovyet politikasının iç yüzünü açığa vurmuştur. Bundan başka Ceyhun Hacıbeyli: “İlk Müslüman Cumhuriyeti Azerbaycan”, “Karabağ Lehçesi ve Folkloru”, “Azerbaycan Basın Tarihi” ve “Azerbaycan'da İslâm Aleyhtarı Propaganda ve Onun Metodları” gibi bazı tetkik eserleri de vücuda getirmiştir.

Ceyhun Hacıbeyli Münih'te yayımlarda bulunan “Azatlık” radyosunun kurucularından biridir. Kendisi “Sovyetler Birliğini Öğrenme Enstitüsü”nün konferanslarına muntazam surette katılarak fikirleri ve konuşmaları ile onun çalışmalarına mühim hizmetlerde bulunmuştur. Aynı zamanda bu Enstitünün çeşitli yayın organlarına kıymetli yazılarıyla iştirâk etmiştir.

Elinden geldiği kadar memleketine hizmet etmeye çalışmış bulunan bu değerli muharririn ve emekli siyaset adamının kaybı elbetteki bütün Azerbaycan muhaceret muhitini derinden müteessir ve müteellim kılmaktadır.

Kendisine Cenabı Haktan gani gani rahmetler ve mağfiretler, kederdide oğluna ise teselliler dileriz.

10. MERHUM CİHANGİR BERKER'İ KAYBETTİK

BEHBUT, Baba: S. 76-77, Temmuz- Ağustos 1958, s. 40.

Merhum General Cihangir Berker 1894 de Azerbaycanın merkezi Baküde dünyaya gelmiştir. Babası Yusuf bey Nevruz oğludur. Milliyetçi olan bu soydan bir çok subay yetişmiştir. Bu aile mensuplarından Millî Azerbaycan Ordusunda General Teymur, Binbaşı Rüstem ve Yüzbaşı Cihangir beyler vazife görerek üstün başarılar göstermişlerdir. Cihangir Bey, 1920 senesinin Nisan ayında Azerbaycanın Rus Komünist kitaları tarafından işgali üzerine, kendi obüs bataryası ile Azerbaycan Süvari Alayına iltihak ederek, İran tariki ile Erzuruma geçmiş ve her fedakârlığa katlanarak Kazım Karabekir ordusu ile birleşmiştir. Dağlarda geçit bulunmamasına rağmen, bütün gayretini sarfederek, yüklü bir dağ bataryasını subay, er, koşum ve teçhizatı ile birlikte Türk Ordusuna ulaştırabilmiştir. Merhum, bataryasının başında Ermenistan ileri hareketine iştirak ederek, ecdadının kahramanlıklar yarattığı Benliahmet civarında vukubulan Berna meydan muharebesinde, toplarının isabetli ateşi ile düşman uçaklarını harp meydanlarından uzaklaştırmış ve üstlerinin takdirini kazanmıştır. Şeyh Sait ve Ağrı hareketlerine iştirâkten sonra 1928 de Harp Okulu ikmal tahsiline katıldı. 1929 da Topçu Okulunu bitiren Merhum, muntazaman terfi ederek, Albaylığa yükseldi ve Kütahyada topçu Alayı Kumandanı iken üstün başarısından dolayı tekamül kursuna alınmış ve 30 Ağustos 1948 de Tuğgeneralliğe terfi etmiştir.

İzmir Müstahkem Mevki ve Yurd İçi Bölge Komutanlıklarını muvaffakiyetle yapan merhum Tuğgeneral Cihangir Bey, 1953 de yaş haddinden emekliye ayrılmış ve Bornova'da yaptırdığı mütevazî evine yerleşmişti.

Merhum, Vasfiye hanım efendi ile evli olup, ikisi evli, biri tahsil çağında üç kız evlâdın babası idi. Çok kıymetli Generalin bütün hayatı mesleğine faideli olmakla geçmiş ve 17 Temmuz 1958 de saat 16,45 de kendi evinde kalp sektesinden vefat etmiştir.

Ulu Tanrıdan merhuma rahmet diler, kederli aile ve çocuklarına, hemşeri ve meslektaşlarına başsağlığı dilerim.

11. EŞREF DEMİRCAN

(Ölümünün 10 ncu Yıldönümü Münasebetiyle)

V.Y. : S. 62, Mayıs 1957, s. 14-15.

Bundan on yıl önce, 6 Mayıs 1947 de, en değerli savaş arkadaşlarımızdan Eşref Demircan'ı kaybetmiştik.

Bakü'nün asıl ailelerinden Kulubeylilere mensup bulunan merhum Eşref, lise tahsilini Almanya'nın Darmstadt şehrinde, hukuku Ankara'da ikmal etmişti.

Yine muhacerette siyasî hayata atılarak Millî "Müsavat" Partisinin ön saflarında yer almıştı.

Almanya'nın sabık Ankara Büyükelçisi von Papen'e karşı Rus ajanları tarafından girişilen suikast dolayısıyla 1942 de yapılan yargılamada Eşref Beyle birlikte tercümanlık vazifesini ifa etmiştik. İyi hukuk bilgisi ile rus ve Alman dillerine mükemmel vukufu birleştiren merhum Eşref, bu çetin memleket vazifesini meharetle başarak heyeti hâkimenin yüksek takdirini kazanmıştı.

İkinci Dünya Savaşının en hararetle devresinde, yâni 1943 te, merhum Emin Beyin dâveti üzerine, Eşref Demircan ile beraber Berlin'de bulunuyorduk. Esir kamplarından bâzılarını dolaşarak, Kızılordu saflarını terk edip Alman kıt'alarına teslim olan Azerbaycanlı askerler arasında millî istiklâl ülküsünü yaymaya ve kuvvetlendirmeye çalışıyorduk. Eşref Demircan, derin millî vazife aşkı ile kendisini bu eğitim işine hasretmişti.

Fakat ne yazık ki, nazilere milletlerin istiklâl haklarını tanıtmaya ve kabul ettirmeye imkân yoktu. Emin Beyin bu uğurda sarfettiği bütün gayretler netice itibariyle akîm kalmıştı. Ve bunun üzerine nazi yüksek makamlarına malûm tarihî muhtırasını tevdi ederek Almanya'yı terk etmiş ve bizim de geri dönmemizi istemişti.

Eşref Bey, uzun seneler boyunca çalıştığı ve muhasebe şef muavinliği ile zatişleri müdürlüğünü yaptığı Ankara Elektrik ve Havagazı İşletmeleri Müessesesinde ve sonra da İstanbul'daki Doğan Sigorta Şirketinde dâimâ temiz ve dürüst ahlâkı ile âmirlerinin ve iş arkadaşlarının derin takdir ve sevgisini kazanmış

bulunuyordu. Bilhassa, eski Ankara Valisi rahmetli Nevzat Tandoğan, her zamanki kadirşinaslığı ile, Eşref'i çok takdir ve himaye ederdi. Kezâ, Azerbaycan'ın büyük dostlarından merhum Memduh Şevket Esendal, Eşref Demircan'ın asıl ruhuna karşı dâima hayranlık duyardı.

Eşref Demircan, muhtaç her göçmen hemşehrisinin seve seve yardımına koşardı. Hattâ bu uğurda kendi rahatını refah ve saadetini feda ederdi.

Millî işlerde tam bir idealist zihniyetiyle çalışırdı.

Eşref Bey, Almanya'dan döndükten sonra, ötedenberi muztarip bulunduğu böbrek hastalığı bir kat daha şiddetlenmişti. Ankara ve İstanbul'da birkaç kere hastanelere girip çıkmış ve nihayet 6 Mayıs 1947 de İstanbul'daki Alman Hastanesinde hayata gözlerini kapamıştı.

Fakat, ölümünden tam on sene geçmiş olduğu halde, onun vatan aşkı ile yanan idealist şahsiyeti ve şefkat dolu aziz siması hâlâ kalblerimizde bütün câzibiyeti ile yaşamakta ve güzel bir örnek olarak hâtırâımızda canlanmaktadır.

Cenabı Haktan kendisine rahmetler niyaz eder ve ruhunun dâimâ şad olmasını dileriz.

12. ADİL HAN ZİYATHAN'IN VEFATI MÜNASEBETİYLE

KEYKURUN, Naki: S. 70, Ocak 1958, s. 17-18.

14 Aralık 1957 tarihinde İstanbul'daki ikametgâhında hayata gözlerini yuman Asil Han Ziyathan, müstevli Rus ordularına karşı Azerbaycan'ın GENCE Kalesini kahramanca müdafaa ederek, şehitlik payesine eren meşhur Cevat Han'ın torunu idi. 1877 yılında Gence'de dünyaya gelmişti. Hukuk tahsilini tamamladıktan sonra avukatlık mesleğine intisap ederek bir müddet Bakü'de, daha sonra Gence'de çalışmıştır.

Adil Han 1907 yılında Avrupa seyahatına çıkmış ve intibalarını “Avrupa’da üç aylık seyahatım” eserinde belirtmiştir.

1910 yılında Gence şehri Belediye Reisliğine seçilmiştir.

1918 senesi 28 Mayısında Azerbaycan'ın Millî Müstakil Cumhuriyet olarak ilânı üzerine hariciye müsteşarlığına getirilmiştir.

1919 yılında Azerbaycan'ın Tahran Sefiri olmuştur.

1933 senesinde ailesiyle birlikte İstanbul'a gelmiş ve 12 yıl kadar üniversitede rektörlük yapmıştır.

Hususî hayatında Adil Han halim selim ve mütediyyin bir zat idi. Gençlik hayatını millete vakfetmiş, muhtelif millî cemiyetlerimizde çalışmıştır.

Hayatının son anına kadar her görüşmemizde, Azerbaycan istiklâlini düşündüğünü söyler ve: “Ne yapalım, biz göremiyecek olsak bile, Azerbaycan gençliği o mutlu günü bir gün muhakkak ki görecektir!” diye tekrarlardı.

Merhum Adil Han kendinden sonra şu eserleri bırakmıştır:

1. Avrupa’da üç aylık seyahatım (Türkçe, 1908 de basılmıştır).
2. Azerbaycan hakkında tarihî, edebî ve siyasî malûmat (Türkçe ve Fransızca olarak 1919 da basılmıştır).
3. Teyeran-ı Kalem (Farsça, 1930).
4. Cevat Han (Türkçe, 1943).

Merhumun kederdide ailesine bütün hemşehrilerim adına başsağlığı dilerken, rahmetli önderimiz Mehmet Emin Resulzâde'nin İstanbulda neşrettiği "Odlu Yurt" dergisinin 27 Nisan 1929 tarihli sayısındaki "Ateşin Göz Yaşları" başlıklı yazımın Adil Han ile ilgili kısmını aynen aşağıya naklediyorum:

1903 senesi idi. Çarlık Rusyası Gence'nin yüz senelik işgal bayramını yapıyordu. O zamanlar herkes çarlıktan korkuyordu. İstibdat ve irticâın en müthiş bir zamanı idi. Gence Şehri baştan başa donatılmış, mağazalar kapatılmış, halk şehrin büyük meydanına toplanmıştı. Nutuklar söyleniyordu. Marûf Rus avukatı Feodorof, kürsüye çıkarak, Gence'nin alınmasından, Rusluğun azamet ve kuvvetinden bahsettikten sonra, Türklerin bu tezahürata iştirâk etmediğinden, Türk münevverlerinden kimsenin nutuk söylemediğinden, bundan dolayı da burada Rusça söylenen sözlerin Türklerce anlaşılmadığından bahsetmiş ve:

- Neden Cevat Han'ın torunu Adil Han buraya gelmemiş? Şimdi o gelmeli nutuk söylemelidir, demişti. Bunun üzerine polis müdürü Adil Han'ı getirtti. Adil Han pek müteessir ve mâtemli bir çehre ile kürsüye geldi ve dedi ki:

- Vatandaşlar! Yüzyıl bundan evvel, bugünkü günde, General Sisyanof'un kumandasında olan Rus ordusu, Gence şehrine hücum yaptı ve benim büyük babam Cevat Han son beş askerine kadar Ruslarla harbettir ve şehit düştü...

Adil Han bu sözlerden sonra ağladı, bunu gören Türk halkı da göz yaşları dökerek ağladı...

Azerî halkının için için akıttığı göz yaşları toprağı ıslattı ve orada intikam tohumlarını yeşertti. O göz yaşları idi ki, 1917 senesinde volkan gibi, topraktan fişkırlarak intikamını aldı. Azerî halkı istiklâl hazırlandı; millî varlığını, hürriyetini, hakimiyetini, millî bayrağını düşündü ve nihayet istiklâl ve hâkimiyetini ilân etti...

Hiç şüphe yoktur ki, bugünkü kızıl Rus tezahüratının sonu da istiklâl ve millî hâkimiyetimizin tekrar zaferi ile neticelenecektir.

Azerbaycan'daki Rus hakimiyeti mahv olacaktır. Müstevliileri Azerbaycan'dan çıkarmayacağız, hayır, onları orada şimdi göz yaşlarımızla ıslana vatan topraklarına gömeceğiz!

Şimâlin vatanımızı istilâ eden buzları, Azerbaycan'ın dâima yanar, o sönmek bilmeyen mukaddes ateşinde eriyecek, yok olacaktır...

Çünkü ateş ve ışık daimidir!

13. ABBAS MİRZA ŞERİFZADE

KURTULAN, İldeniz: S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s.34-37.

(İstanbul Şehir Tiyatrosunda sahneye konulan “Hamlet”, Türk sahnesinin büyük aktörü Abbas Mirza Şerifzade’yi anmamız için bize bir fırsat verdi.)

Toplum medeniyetini asırlarca var eden san’at ocakları, tiyatrolara borçludur. Tiyatro, kütlenin yüksek mektebidir ve aktör saygı değer mürşüdü.

Tarihi birer hazine olan eski kavim ve milletlerin medeniyeti tetkik edilirken, ister istemez tiyatrosu bahis konusu olur. Yine bir kütlenin millet olma azminde, bir medeniyetin inkişâf yolunda tiyatroların ve aktörlerin büyükçe bir pay iyesi oldukları aşikârdır.

Mart 1873 yılında Hasan Bey Zerdabî ve Necef Bey Vezirli’nin azimli hamlelerinin bünyesinde kurulan Millî Azerbaycan Tiyatrosu kendi gelişme seyrinde cesaretkâr adımlarıyla daima ilerlemiş ve Azerbaycan kültürüne gereken asrîleşme yönünü belletmiştir. Bu kültür kurumunun bilâhire vaki olan inkişâfı Hüseyin Araplinski ve halefi Abbas Mirza Şerifzade’nin yorulmaz çalışmalarının semeresidir.

1918 yılında ailevî bir ihtilâf kurşununa kurban giden Hüseyin Araplinski’den sonra bütün yükü kendi üzerine alan Abbas Mirza, başarılı sahne hayatında selefini aratmayacak bir kudretle tâ zirveye ulaşmışken, müstevliler tarafından menfaya gönderilmiştir.

Abbas Mirza meçhûl bir senenin meçhûl bir gecesinde hayat dramının son sahnesinde oynarken, sessiz sedasız ölüyor. Perdeler iniyor. Işıklar sönüyor o bugün Sibiryâ şehitlerimizin binlerinden biridir. Mütevazı fakat mukaddes...

İnsanlar birbirlerini sevdikleri için yaşarlar ve yaşadıkları için severler. Bir aktör bunu herkesten daha fazla hisseder. Onun insanlarla olan bağları, bağların en sağlamıdır. Nitekim aktörü yaşatan da, öldüren de seyircileri, yani insanlardır. Abbas Mirza ölebilecek bir tip değildi. Bir “Otello” idi; bir “Hamlet” idi başlı başına.

Azerî halkı Abbas Mirza’yı sevdiği ve alkışladığı kadar, aktörlerden kimseyi sevmiş ve alkışlamış değildir. Onun daima aralarında, daima sahnede, ba’zan elinde

zarif bir hançer “Olmak veya ölmek! İşte bütün mesele” diye duruksun düşünürken ve ba’zan aktris yetiştirmekte tereddüt gösteren o zamanki Azerî halkına : “Sahnesine kadın artisti yetiştiremiyen o millet kahr olsun! Ölsün!” diye bir öğretmen gibi sevdiğinden kamçılarken görmek arzusuyla yaşamıştır.

Abbas Mirza Şerifzade 1893 te Şamahi’de doğmuştur. Hayatı boyunca Bakü’de yaşamış, kültür merkezlerinin üyesiye başına geçmiştir.

Tâ çocukken “Şebih”e iştirâk etmekle, kendi ifadesine göre, sahne hayatına atılmıştır. Olayı kendisi şu şekilde anlatır:

“Atam Şamahi’deki Seyit azimle birlikte olan mektebini bırakıp Bakü’ye göçtükten sonra burada da muallimlik ederdi ve “Şebih” işlerine de karıştırdı. Emilerim de “Şebih”te iştirâk eyliyirdiler. Bir Muharremlik meni de kız patlarına giyindirdiler ve esir uşakların arasına kattılar. Rolüm ağlamaktan ibaret olmalı idi. Ancak “repetisyon”larda olmamıştım, bir de uşak idim. Bu 1902-03 üncü illerinin sözüdür. Onda benim 9-10 yaşımda ancak olardı. Oyunun şirin yerinde Şümür rolünü oynayan “Şümür Mehmet Ağa”nın mene taraf hücumuna karşı meydanın sağ tarafındaki damın üste avratların arasında oturan anama taraf götürüldüm. Aynı zamanda “ay meme” diyerek öyle bağırdım ki ağlatmak yerine bir çoklarını güldürdüm. İlk debyutum (debut- başlangıç) böyle muvaffakiyetsiz geçti. Ancak bu hadise mende bir uyanıklık yarattı.”

Abbas Mirza ikmâl edemediği tahsilini Bakü Gimnazyum’unda (lisesinde) yapmıştır. Onun ilk sahneye çıkışı, daha doğrusu tam mânasiyle tiyatro ailesine intisabı, 1908 yılında “Otello”da oynamasıyla olmuştur. “Otello”daki başarılı rolü onun, meşhur aktör-rejisör Hüseyin Araplinski ile tanışmasına sebebiyet vermişti. Abbas Mirza aynı senede Araplinski’nin talebesi olarak “Azerî Türk Tiyatro Kadrosu” çevresinde toplanan Azerbaycan san’at elemanlarının yetişmesinde mühim rol oynamıştır. Bu sahada elde etmiş olduğu verimli sonuçlar ve bilhassa halkın san’at severliği onu durmadan dinlenmeden çalışmağa sevketmişti. Bu şekilde ve âdeta insan üstü gücü ve gayretiyle çalışan san’atkarın zaman zaman sıhhatının bozulduğuna şahit oluyoruz. Fakat, buna rağmen, Azerbaycan tiyatro sahneleri onun gayretli çalışmalarından aslâ mahrum kalmamıştır.

Abbas Mirza 1910 da yeni tanışmış olduğu şair Samet Mansur'un tavassutuyla "Safa Maarif" Cemiyetine intisap ediyor ve bu cemiyetin tiyatro bölümünün müdürü olarak vazifeye başlıyor. Bu arada amacına adım adım yanaşan Abbas Mirza, "Mâ'nevi cihetten meni doyurabilecek ve razı bırakabilecek aktörlük faaliyetim de asıl bu ilden (yıldan) başlamıştır" der.

Burada 1910 da oynamış olduğu piyeslerin başlıcalarını kaydedelim: "Han Sarayı" piyesinde –Timur Ağa, "Dağılan Tifak"ta –Süleyman Bey, "Devlet-i Bisemer"de –Ağa Bala, "Dursun Ali ve Ballı Badi", "Kırt Kırt"ta –Saldat rollerinde.

Bu temsiller Nikitin adına sirk binasında oynanmıştır.

Büyük san'atkâr Abbas Mirza'yı halk, 6 Ocak 1912 de, onun ilk jübilesinde, Abdulkhak Hamid'in "Tarık bini Ziyad" piyesinde bol bol alkışlama fırsatı bulmuştur. Bu samimî tezahürlere karşı Abbas Mirza intiba ve duygularını şu şekilde açıklar: "Benefsimdeki hürmet meni şaşırttı. O gün halkın doğrudan da meni sevdiğini hisseyledim. Ona ve san'atıma inandım ve bugünden itibaren artık hemişelik bu yolun yolcusu oldum."

Çok yorucu geçen 1912 yılının faaliyetleri arasında Abbas Mirza'nın cesaretli hamleleri yer almıştır. Bu yılda, halkın mukaddesatını incitmeden, inançlarını zedelemeyen, Kerbelâ fâciasını ele alan "Yezid-ibni Muaviye" piyesinin temsiline uzun münakaşa ve keşmekeşlerden sonra muvaffak olmuştur. Aynı yılda şair Samet Mansur ile birlikte "Necat" cemiyetine davet edilip ilk defa olmak üzere maaşla çalışmağa başlamıştır. Bu cemiyetle çalıştığı iki yıl zarfında şu piyesleri sahneye koymuş ve oynamıştır:

"1812 nci Yıl" piyesinde –Barklay Detolli, "Kâveyi Ahenger"de –Perviz, "Dağılan Tifak"ta –Necef Bey ve "Otello"da –Kassiyö rollerinde.

Yine aynı yılın çalışmaları arasında 6 ay süren bir İran gezisi vardır. 7 kişilik bir kadro ile birlikte, Enzeli (şimdiki adıyle Pehlevi), Reşt, Kazvin ve Tahran'da "Nadir Şah", "Ağa Muhammed Şah", "Kâveyi Ahenger", "Yağıştan Çıktık Yağmura Düştük", "Daşım Daşım" vs. piyeslerini sahneye koymuş ve oynamıştır.

Büyük san'atkâr Abbas Mirza 1916-17 de kompozitör Uzeyir Hacıbeyli'nin turupuna katılmıştır. Ve nihayet 1918 yılında başlıyan İstiklâl Devrinin bahşettiği

hürriyet ve saadet dolu havasını teneffüs ederken artık beynelmilel bir şöhrat olmuş ve san'atının zirvesine ulaşmıştır. Bu devirde Abbas Mirza kurucusu olduğu “Türk Aktörleri İttifakı”nın başındadır. O artık esaret devri “Barbar Tatarlar”ın bir artisti değil, belki hürriyet ışığıyla parlayan Azerî Türk sahnesinin büyük yaratıcısıdır.

Son yıllarda sahneye koyduğu ve şahsen oynadığı piyesler şunlardır:

“Otello” piyesinde –Otello, “Hamlet”te –Hamlet, “Kaçaklar”da –Karl, “Merg ve Muhabbet”te –Ferdinand, “Yurtsuz İnsanlar”da –Baron, “Şahın Berberi”nde –Daguber, “Hayat-i Beşer”de –İnsan, “Donjuan”da –Donjuan, “Uriyel Akosta”da –Akosta, “Aydın”da –Aydın, “Oktay El-oğlu”nda –Oktay, “Od Gelini”nde –İlhan, “Şeyh San’an”da –Şeyh San’an, “İblis”te –İblis, “Uçurum”da –Celal vs. rollerinde.

20 yıllık san’at hayatı jübilesinde onun için şöyle demişlerdi:

“Yoğu var etmek, yoktan bir sahne yaratmak. İşte Abbas Mirza’nın gittiği yol böyle olmuştur.” (Cafer Cebbarlı)

“Abbas Mirza sahne tarihinde unutulmaz kahramanlıklar gösterdi. O bir hiçtir ki büyük varlıklara sebep oldu...”

Ben san’attan aldığım zevki hiçbir şeyden alamam. Buna göre de o ateşin zekâyâ karşı pek derin ve samimî hürmetler beslerim.” (Hüseyin Cavit)

“... Abbas Mirza Şerifzade, Türk sahnesinin bütün varlığını temsil eden bir isti’dât, ince san’atın heyet-i mecmuasıdır.” (Azerbaycan Halk Ressamı Azim Azimzade)

“İlim ve mektep yoluyla değil, sade cidd-ü cehdi ile, heves ve görüp götürmek kabiliyeti sayesinde. Abbas Mirza, Türk sahnesinin hâdimleri arasında mühim bir mevki kazanmış bulunuyor.” (Üzeyir Hacıbeyli)

“Abbas Mirza Türk sahnesini, Türk sahnesi de Abbas Mirza’yı yükseltti.” (T. Şahbazî)

“Dursunali-Hamlet” Ne büyük mesafe! Ne ağır yollar! Ne parlak nailiyyet!” (A. Hakverdiyef)

14. BÜYÜK KAYIP

ÜLKÜSAL, Av. Müstecip: S. 97, Nisan 1960, s. 6-10.

3 Nisan 1960 Pazar günü saat 22.10'da, mahkûm Türklerin tanınmış mücahitlerinden ve Kırım Türklerinin lideri olan Cafer Seyidahmet Kırimer, uzun zamandanberi rahatsızlığını çektiği damar sertliği ve tansiyon hastalıklarından iyileşemeyerek, beyin kanamasından 71 yaşındayken, İstanbul, Suadiye'deki evinde vefat etmiştir. Ölümü, yalnız sayın ailesini, yakın dost ve arkadaşlarını ve Kırım Türklerini değil, diğer illerden gelen Türkleri de ilgilendirmiş ve kederlendirmiştir. Çünkü, Merhum, Kırım Türklerinin istiklâl dâvalarının en kuvvetli müdafii olduğu kadar, diğer Türklerin de, dâva ve haklarının samimî ve kuvvetli bir tarafdarı ve müdafii idi. Cafer S. Kırimer'in en büyük ideali, bütün Türklerin serbest, rahat ve egemen yaşamaları idi. O, mukaddes tanıdığı bu emeli uğrunda tam elli sene, hiçbir güçlükten, yokluktan ve korkudan yılmayarak ve ürkmeyerek ruh ve şuurunun bütün temizliği ile çalıştı ve çırpındı. Tam elli sene süren siyasî hayatı, mahkûm Türklerin ve bilhassa mensub bulunduğu Kırım Türklerinin Rus esirliğinden kurtulmaları uğrunda düşünmek, yazmak, konuşmak, çalışmak ve yorulmakla geçti. O'nun varlığının hikmeti, yaşamasının sebebi ve çalışmasının mihveri bu kutsal ülküsüne hizmet edebilmektir. Kendisinde çalışma kudretinin azaldığını gördüğü gün, varlığının mânasızlaştığını sanarak çok sarsılmıştı. Cafer bey, hastalıklarının doğurduğu acı ve üzüntüye rağmen, idealini bir an unutmuyor, ondan kuvvet ve ilham alıyor, etrafındakilere bir mürşit sıfatıyla dâima bunu aşıliyordu. Onun hayatında en çok güvendiği ve dayandığı manevî kuvvet, Türklerin millî şuurlarını ve bilgilerini kuvvetlendirmeleri ve Türkcülük idealini millî imân haline getirmeleri idi. Millî şuur ve imândan yoksun olan; millî gelenek, ahlâk ve dayanışma duygularını kaybeden milletlerin, maddeten parlak ve kuvvetli olsalar da, büyük sarsıntılara ve dışardan sokulacak yıkıcı cereyanlara karşı duramayıp yıkılma tehlikesine uğrayacaklarına inanır ve buna tarihî olayları misâl gösterirdi.

Cafer S. Kırimer, Sovyet Rusya ve Kızıl Çin İmparatorluklarının zâlim esirliğinde yaşayan Türklerin ilk istiklâl mücahitlerinden, ilk kurtuluş hareket ve savaşlarını yaparak millî meclis ve hükûmetlerini kurmaya muvaffak olan bahtiyar Türklerden biri idi. O, Kırım, Azerbaycan, Türkistan, İdil-Ural ve Kuzey Kafkasya

gibi Türk ve Müslüman yurtlarında yapılan kurtuluş savaşlarında binlerce şehit ve kurbanlardan sağ kalıp yurtlarının dışında aynı mukaddes emelin çetin yolunda savaşa devam eden mücahitlerin son büyüklerinden ve önderlerinden idi. Mehmet Emin Resulzade, Ayaz İshakî, Mustafa Çokay gibi liderlerini kaybetmiş olan mahkûm Türk İllerinin mücahitleri zaman zaman ondan kuvvet ve ilham alıyorlardı. Bu itibarla O, daha büyük ve değerli bir önem kazanmıştı. Nihayet, diğerleri gibi, cisim ve madde olarak, bu ışık da söndü, bu kaynak da kurudu. Fakat, bütün mücahitler biliyorlar ki, vücutları toprağa karışan bu Büyüklerin ruhları, fikirleri, emelleri ölmemiştir; bir bayrak, bir meş'ale olarak idealist mücahitlerin önlerinde yürüyecek ve emeldaşları bunları takib edeceklerdir.

Cafer Seydahmet Kırimer 1889 senesinin 1 Eylül günü Yalta (KIRIM) civarında bulunan Kızıltaş köyünde zengin ve asil ruhlu bir ana ve babadan dünyaya gelmiştir. Çocukluk ve ilk tahsil çağını Kırım'da geçirmiş, orta tahsilini Vefa lisesinde yapmış, 1910 senesinde İstanbul Hukuk Fakültesine yazılmıştır. Bu sırada, (Şahab Nezihi) takma adıyla (Yirminci Asırda Tatar Milleti Mazlûmesi) ismiyle bir eser yayınladı. Cafer bey bu kitabında müstebit Çarlık idaresine şiddetle hücum ediyor ve Rusya'da yaşayan Türklerin haklarını talep ve müdafaa ediyordu. Rusya'nın İstanbul Sefiri Çarikof, kapitülasyonların verdiği imtiyaz sebebiyle, bu kitabı yazanın kendisine teslimini istedi. O zamanki İttihat ve Terakki hükûmeti, Türkcülüğü tervic ve himaye ettiğinden, Sefirin bu talebini (Tanin) gazetesinde havadis şeklinde neşrettirerek, eserin yazarını ikaz etti. Bunu duyan Cafer bey, emel ve can arkadaşı merhum Çelebican'ın yardımı ile, bir saat içinde hazırlanarak, gizlice Paris'e kaçtı. Orada Sorbon Üniversitesi'nin Hukuk Fakültesine yazıldı; bir taraftan da gazetecilik ve içtimaî ilimler derslerini takibetti. Bu arada meşhûr Fransız tarihçisi Senyebos'un Rusya aleyhinde yazdığı (Kamçı Saltanatı) eseri Türkçeye çevirdi ve İstanbul'a gönderip H. Z. remziyle neşrettirdi.

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla 1914 sonbaharında Kırım'a döndü. Bir sene sonra Moskova'ya gitti ve 1916 yılında Petersburg Hukuk Fakültesinin son sınıfına yazıldı. Bu sırada Rus İhtiyat Subay Okuluna alınan Cafer bey, Odesa'daki ihtiyat fırkasına gönderildi.

1917 Rus İhtilâli'nin patlamasından ve ordunun dağılmasından istifade ederek Kırım'a dönen Cafer S. Kırimer, Çelebican ve arkadaşları ile birlikte, Kırım'ın Rusya'dan ayrılarak Millî Kurultay ve hükûmetini kurmak hazırlık ve faaliyetine başladılar; 26 Kasım 1917 de Bahçesaray'daki meşhur (Han Saray) ına Gök Bayrak'ı dikip Kurultay'ı açtılar ve Çelebican'ın reisliği altında Kırım Türk idaresini ve hükûmetini kurdular. Bu kabinede Harbiye Müdürü olan Cafer S. Kırimer, Sivastopol Bolşevikleriyle kahramanca savaşan Kırım'ın küçük Türk Kıt'asına bizzat kumanda etti.

Kırım'ı işgal eden üstün silâhlı Bolşeviklere karşı kutsal kurtuluş savaşına devam edebilmek için, Cafer bey gizli ve çok tehlikeli yollardan Türkiye'ye geldi; bir müddet sonra Alman orduları tarafından geri alınan Kırım'a dönen Cafer S. Kırimer General Süleyman Sülkeviç tarafından teşkil edilen Kırım hükûmetinde Hariciye Vekili oldu; bu sıfatla Berlin'e gitti ve orada, büyük Türkcü ve idealist Sadriâzâm Tala'at Paşa'nın kıymetli tarihî yardımı ile, Kırım'ın Ukrayna'ya ilhakı üzerinde Alman Hükûmeti ile anlaşmaya çalışan Ukrayna Hetmanı Skoropatski'nin bu teşebbüsünü ve Kırım'a koydurduğu iktisadî ablukayı akim bıraktırdı.

1918 senesi sonlarında yenilen Almanlar'ın Kırım'ı terkinden sonra bu Türk Yurdu, Çarlığı temsil eden ve diriltmek isteyen ve Batılı Galiplerin yardım ve teşvikini gören General Denikin ve Vrangeli'nin işgaline düştü; kanlı fâcialar gördü. Bu devirde ve bilhassa 1920 de Kırım'ın son işgal ve istilâsına başlayan Bolşeviklerin kanlı rejiminden sonra, Cafer bey bir daha Kırım'a gidemedi ve hariçte çalışmaya başladı ve ölümüne kadar buna devam etti. Bir çok ecnebî mecmua ve gazetelerinde Kırım dâvasını savunarak siyasî makaleler yayınladı. O zamanki (Cemiyeti Akvam) a muhtıralar sundu. Bir çok memleketleri dolaşarak, devlet adamlarıyla, siyasî şahsiyetleriyle temaslarda bulunarak mahkûm Türklerin ve bilhassa Kırım Türklerinin istiklâl hak ve dâvalarını anlatmaya çalıştı. Bu meyanda, Polonya kurtarıcısı ve kahramanı Mareşal Pilsudski ile yakın ve samimî dostluk kurdu.

Cafer S. Kırimer, ince bir siyaset ve içtimaiyat adamı olduğu kadar da kuvvetli bir yazardı. Türkçe mecmua ve gazetelerde pek çok yazısı çıkmıştır. Bilhassa Rumanya'da çıkmış ve Kırım Türklerinin istiklâl dâvasını onbir yıl

muntazaman ve aralıksız yaymış ve savunmuş olan (EMEL) mecmuasında pek kıymetli siyasî, içtimaî, edebî yazıları hikâyeleri intişar etmiştir. Kırım'da yayınlanmış olan (Unutulmaz Göz Yaşları) ve (Emel) de basılmış olan (Nurlu Kabirler) hikâyeleri merhumun edebî kudretini ve yüksek ve temiz ruhunun millî ideal ile nasıl yandığını gösterir. Bunlardan başka, 1920 de Lozan'da Fransızca (La Crimée) eserini çıkardı. Bunu 1930 da Lehçe olarak ve daha geniş ölçüde Varşova'da bastırdı. Aynı yıl içinde İstanbul'da (Rus İnkılâbı) ve 1934 te (Gaspıralı İsmail Bey) eserlerini yayınladı. Merhum, bu arada, İstanbul, İzmir, Ankara, Eskişehir, Zonguldak gibi büyük şehirlerde müteaddit konferanslar vererek bilhassa gençliğin Türkçülük fikir ve imânını kuvvetlendirmeye çalışırdı. Hariçte, Rumanya'da, Polonya'da yaşayan Kırım Türklerine kıymetli konferanslar vermek ve bunlarla dâimî temasta bulunmak suretiyle geniş faaliyette bulunurdu. Bilhassa Rumanya'daki Kırım Türkleri O'nu asla unutamayacaklar, dâima minnet ve şükranla anacaklardır.

Cafer S. Kırimer'in elli senelik siyasî, edebî ve içtimaî faaliyet ve hizmetlerini ve kendisi ile tam otuz yıl beraber ve irşadı altında çalışmalarımız sırasında edindiğimiz ihtisas, intiba ve hatıralarımızı böyle küçük bir makaleye sığdırmak imkânsızdır. Burada yapmaya çalıştığımız, sadece, faaliyet ve hizmetlerinin ana hatlarından bazı önemli kısımlarına işaret etmekten ibarettir.

Cafer S. Kırimer, temiz ideali, kuvvetli imânı, yüksek karakteri; insanlık terbiyesi, incelik ve nezaketi, samîmiyeti ile bütün Türk gençlerine cidden örnek olarak gösterilebilecek büyük bir Türk ve insandır.

Kırım Türklerinin bu büyük kayıptan dolayı kederleri, acıları çok derindir. Bu liderin mücahitler safında bıraktığı boşluk çok büyüktür. Mücahitler bu boşluğu ancak onun idealine sarılmak, onun yolunda yürümek, kutsal emelini gerçekleştirmeye çalışmak suretiyle doldurmaya muvaffak olabilirler. Biz biliyor ve emin bulunuyoruz ki, Cafer Seydahmet Kırimer'in mefkûresini benimsemiş ve bıraktığı mukaddes emel gerçekleşinceye kadar, bunu görmeseler bile, ölümlerine kadar, savaşıma ant içmiş pek çok emeldaşı, arkadaşı, talebesi vardır ve bunlar hiçbir suretle kutsal Türkçülük idealinden, Kırım'ın ve mahkûm Türklerin kurtuluş savaşından vaz geçmeyecekler ve dönmeyeceklerdir. Kırım Türklerinin bu millî

savaşı bütün varlıklarıyla desteklemeleri, büyük önderlerinin kutsal vasiyeti ve emanetidir.

15. DR. KASIM KASIMZADE

VAHAP, A. : S. 90-91, Eylül-Ekim 1959, s. 45-46.

Tahran’da çıkan “Ettilaat” gazetesi, 20 Ekim 1959 tarihli sayısında, Azerbaycan’ın tanınmış simalarından Dr. Kasım Kasımkade’nin vefat ettiğini haber vermiştir.

Bakü’de doğmuş ve sivrilmiş bulunan merhum Kasımkade (Ağa Kasım), tüccardan “Türkmen” Hacı Mahmud’un oğlu ve tanınmış yazar ve “Basiret” gazetesi sahibi ve naşiri Hacı İbrahim Kasımkade’nin kardeşi idi.

Babasına “Türkmen” dediklerinin sebebi, Türkistan’dan gelen Türkmen tacirlerle ticaret yapması ve Türkmen kıyafetine benzer bir kıyafet taşıması idi.

Dr. Kasımkade Rusya’da hukuk tahsilini yapmış ve Bakü’de avukatlıkla iştigal etmişti. Kendi mesleği sahasında sür’atle şöhret kazanmış bulunan Kasımkade, aynı zamanda içtimaî işlere katılarak, İstiklâl devrimizde, Bakü Belediyesinin ve Cemiyeti Hayriyesinin başkanlığını yapmıştı.

Ben kendisini ilk defa olarak 1916 senesi Martının 21 inde “İsmailiye” hayır cemiyetinin muhteşem salonunda tertip edilen Nevruz bayramı şenliklerinde görebilmiştim. İleri gelen hemen bütün Azerbaycan aydınlarının iştirâk ettikleri bu toplantıda Avukat Kasımkade, Bakü Kadısı ve meşhur Kur’anı Kerim müfessiri merhum Mir Mehmet Kerim Mir Cafer Zade’nin, mahallî hükûmet âmirine hitaben söylediği nutku fesahatle Rusçaya tercüme ediyordu.

Sovyet istilâsından sonra Kasım Kasımkade, hemen Azerbaycan’ı terk ederek, İran’a geçmiş ve oradan da Paris’e giderek Sorbonne’da hukuk doktorasını yapmıştı. Müteakiben İran’a dönerek Tahran Hukuk Fakültesinde tedrise başlamıştı.

1934 senesi Mayısının sonunda arkadaşım Kerbelâyi Veli Mikâilzade ile birlikte Türkistan üzerinden İran’a iltica ettikten sonra, Haziran ayı içinde, Dr. Kasım Kasımkade ile Tahran’da buluşmuş ve 1938 yılı Ekim ayı sonlarına, yani İran’dan ayrıldığı güne kadar hemen her gün kendisiyle görüşerek sıkı ve samimî ahbablık yapmıştık.

Dr. Kasımcı her vechesi ile tam bir ilim adamı idi. Hukuk sahasındaki ilmî tetkik ve tettebülleri sayesinde Tahran muhitinde büyük bir şöhet kazanmıştı. Aynı zamanda avukatlıkla dahi meşgul oluyordu. Sonradan kendisine İran Hariciye Vekâletinin Hukuk Müşavirliği tevcih edildi. Bu sıfatiyle Dr. Kasımcı, İkinci Dünya Savaşından sonra, İran hey'eti âzâsı olarak, Birleşmiş Milletlerin Genel Kurul toplantılarına iştirâk etmiştir. Ben Tahran'da iken kendisine ayrıca Hariciye Vekâletinin Birleşmiş Milletler şubesi müdürlüğü teklif edilmişti. Bu teklifi kabul etmesi üzerinde ısrar ettiğim halde fazla mes'uliyet altına girmek istemiyen Kasımcı, bu işe yanaşmamıştı. Profesör olarak Dr. Kasımcı, gerek meslek arkadaşları, gerekse öğrencileri tarafından son derece sevilmekte ve sayılmakta idi.

Merhum Rıza Şah Pehlevi devrinde Dr. Kasımcı, bizzat Şah'ın arzusu üzerine, Ordu Yüksek Erkânı için milletlerarası duruma dair konferanslar vermekte idi. Bu konferansların metnini beraberce hazırlardık. Harpten sonra ise kendisine Senato âzâlığı Şah tarafından tevcih edilmişti. Böylece Dr. Kasımcı, İran'ın hem ilim çevrelerinde ve hem de siyaset sahasında mühim bir rol oynamıştı.

“Ettılaat” gazetesi Dr. Kasımcı'nın cenaze merasimine dair verdiği haberde şu tafsîlâtı zikretmektedir:

“Merhum Senatör ve Profesör Dr. Kasımcı'nın cenazesi bugün sabahleyin Sepeh Sâlâr camiinden ihtîşamla teşyi edilmiştir.

Saat dokuzdan itibaren senatörlerden birçoğu ve hükûmet âzâlarından birkaçı ve Meclis üyelerinden bir grup ve kezâ Hukuk Fakültesi öğrencileri ve muhtelif halk tabakalarına mensup zevat Sepeh Sâlâr Camii önünde toplanmışlardı. Cenaze camiin avlusunda çelenkler içerisine gömülmüştü. Ve hafızlardan biri Kur'anı Kerimden âyetler okuyordu. Saat 9.45 de cenaze omuzlar üzerine alındı. En önde muazzam çelenkler taşınmakta idi.

Merhum Dr. Kasımcı'nın ailesi cenazenin arkasından yürüyordu. Vekiller, senatörler, milletvekilleri, profesörler ve yüksek okul öğrencileri cenazeyi takip ediyorlardı.

Cenaze, merhumun yakınları, dostları ve meslektaşları tarafından bir mesafeye kadar takip edilmiş ve sonra hususî araba vasıtasıyla Hazreti Abdulazim’e nakledilmiştir.”

Defin merasiminde yukarıda zikredilen zevatın hepsi hazır bulunmuştur. Merhumun cenaze namazı tanınmış müçtehitlerden Ayetullah Koni tarafından muazzam bir kalabalığın iştirâkiyle kılınmış ve sonradan nâşı Alican bahçesindeki ebedi istirahatgâhına tevdi edilmiştir. Bütün bu merasimde Adliye Vekili Dr. Hidayetî şahsen hazır bulunmuştur.

Ertesi günü merhumu anmak üzere Sepeh Sâlâr Camiinde Senato Meclisi tarafından muhteşem bir ihtifal tertip edilmiştir. Ayrıca Senato’nun hususî bir anma oturumunda Dr. Kasımzade’nin hizmet ve meziyetleri bizzat Reis tarafından şerh edilmiştir.

Azerbaycan’ın yetiştirdiği güzide evlâtlardan biri olan merhum Dr. Kasımzade’yi milletçe şükranla ve iftiharla anarız. Ve kendisine Cenabı Haktan mağfiretler ve gani gani rahmetler dileriz.

16. BÜYÜK FİKİR ADAMI AHMET AĞAOĞLU

(Mütefekkirin ölümünün 18 nci yıldönümü münasebetiyle hayat ve yaratıcılığına kısaca bir bakış.)

KENGERLİ, Dr. Mehmet: S. 62, Mayıs 1957, s. 9-12.

Türk dünyasının, bilhassa Azerî Türklerinin dünyaca tanınmış gazetecisi ve mümtaz şahsiyeti olan büyük mütefekkir Ağaoğlu Ahmet, 1869 da Azerbaycanın Karabağ Eyaletinin Şuşa şehrinde doğmuştur. Karabağ muhitinde çok sevilen ve herkesin teveccühünü kazanmış bulunan ulemadan Mirza Hasan Efendi adlı bir zatın oğludur. İlk ve orta tahsilini doğduğu Şuşa şehrinde Rusça olarak bitiren merhum, aile muhiti tesiri ile Arapça, Farsçayı da layikiyle öğrendikten sonra, Tiflis'te lise tahsilini tamamlamış, 1888 de Petesburg'a giderek, "Politeknik" Enstitüsüne girmişse de gözlerinden rahatsızlanarak tekrar Azerbaycan'a dönmüştür. İyileşince tahsilini devam ettirmek üzere tekrar Paris'e gitmiş, 1889 dan itibaren Sorbon Üniversitesinin "Tarih ve Filoloji" şubesine başlamış, aynı zamanda Hukuk Fakültesi ile College de France'ı tamamlamıştır. Daha genç yaşlarında, Paris'te talaba iken, Fransız mecmualarına Şark Milletlerini ilgilendiren mevzularda makaleler yazmak ve Tiflis'te çıkmakta olan "Kafkas" gazetesine muntazam olarak yazılar yollamakla matbuat hayatına atılmış bulunan Ahmet Bey, aynı zamanda oradaki ilim ve fikir adamları ile temasta bulunmuş ve "İttihat ve Terakki Cemiyetinin" Paris'teki mensupları ile de ayrıca sıkı münasebetler kurmuştur.

1892 de "Şîf mezhebinin menabii" isimli bir etüdü ile Londra'da toplanmış bulunan Müsteşrikler Kongresine iştirâk etmiş, ilmî ve felsefî bakımlardan ciddi ehemmiyeti haiz olan bu incelemenin tab'ına Kongrece karar verilerek Cambridge Üniversitesi tarafından neşredilmiştir.

1894 de yüksek tahsilini bitiren Ahmet Ağaoğlu, Türkiye'ye gelerek dört ay kadar İstanbul'da kaldıktan sonra, memleketine dönerek Millî şuurun Azerî Türkleri arasında uyanması, gelişmesi ve temelleşmesi için münevver bir topluluk yetiştirmenin zarurî olduğunu tam zamanında idrâk etmiş ve bu maksatla kendisini tedrisata vererek, önce Tiflis'te sonradan Şuşa'da ve bilâhere Bakü'de öğretmenliğe ve muharrirliğe başlamıştır. Bu zamandan itibaren Ağaoğlu, Azerî Türklerinin

meşhur fikir adamlarından Hasan bey Zerdabî, Ali Merdan Topçubaşı, Ali bey Hüseyin-zade, Şahtahtlı Mehmet Ağa ve başkaları ile birlikte Millî Uyanış hareketine katılmıştır.

Bir taraftan geniş sahadaki bilgilerini okullarda anavatanının öz evlatlarına verir, onların millî şuurda yetişmesi için meşgul olurken, diğer taraftan da 1904-1905 Rus-Japon harbi hitamında sarsılan Çarlığın ilân etmek zorunda kaldığı meşrutiyetten istifade eden merhum, Hüseyin-zade Ali bey ile birlikte bir sene kadar “Hayat” gazetesinde çalıştıktan sonra, müstakil olarak “İrşad” gazetesini çıkarmaya başlamış, müteakiben Bakü zenginlerinden Mürteza Muhtar beyin yardımları ile “Terakki” gazetesini tesis etmiştir.

Bu gazetelerde durmadan millî ve siyasî mahiyette yazılar yazıyor, Azerbaycan’daki Çar idaresini tenkit ediyor, Azerî Türklerinin millî menfaatlerini müdafaa ediyor ve böylece rejimin Azerbaycandaki icraatına karşı koyuyordu. Bu arada bir de “Difaî” adında bir Cemiyet kurarak, keskin zekâsı, derin hukuk bilgisi ve yılmaz enerjisi ile Türk halkının hukukunu korumaya çalışmıştır. Çok geçmeden bu faal çalışmalardan endişeye düşen rus idarecilerinin dikkatini çekiyor, rus memurları tarafından sıkı bir tâkip ve tazyike marûz kalıyor ve 1908 Meşrutiyetinden sonra, çok sevdiği öz vatanı Azerbaycan’ı terkle dünya Türklüğünün sarsılmaz kalesi olan kardeş Türkiye’ye geliyor. İlk zamanlar Millî Eğitim Müfettişi ve “Süleymaniya Kütüphanesi” müdürü, sonra da uzun müddet “Tercümanı Hakikat” gazetesinin Başyazarı olmuştur.

1909 da İstanbul Darülfünununda Rusça öğretmenliğine, yine aynı sene tesis olunan Türk-Moğol kürsüsü Profesörlüğüne tayin edilmiş, 1912 de İttihat ve Terakki Partisinin genel meclis üyeliğine ve Karahisar Milletvekilliğine seçilmiştir.

“İttihat ve Terakki” fırkasına girdikten sonra, memuriyeti bırakarak “Jeune Turgue” gazetesinde Fransızca yazılar yazmaya başlamış, Türkçülük cereyanında başta Ziya Gökalp, Y. Akçura ve şair M. E. Yurdakul gibi zatlarla çalışmış ve “Türk Yurdu” mecmuası ile Türk Ocaklarını kuranlar arasında büyük rol oynamıştır.

1917 de, Birinci Cihan Harbi esnasında, merhum Nuri Paşa komutasında Kafkasya’ya gönderilen Altıncı Kolordunun (11 nci İslam Kurtuluş Ordusuna bağlı)

siyasî müşaviri sıfatıyla tekrar vatanı Azerbaycan’a giden ve 1918 de İstanbul’a dönüşünde İngilizler tarafından diğer “İttihat ve Terakki” mensupları ile birlikte Malta’ya sürülen Ahmet bey üç senelik bir sürgün hayatından sonra, 1921 de serbest bırakılmış, Millî Mücadeleye katılmak için Anadolu’ya geçmiş, Kuvay’i Milliye tarafından İstişare Heyetine tayin edilerek, şark vilâyetlerine gönderilmiştir. Geceli-gündüzlü Ana Vatanın düşman istilâsından kurtulması için yılmadan büyük bir enerji ile çalışan bu hakikî milliyetçi ve idealist mütefekkir, bir müddet sonra Ankara’ya dönüşünde Matbuat Umum Müdürü olmuş, büyük zaferden sonra II-III devre Büyük millet Meclisinde Kars Mebusu olarak layık olduğu şerefli vazifeler deruhte etmiş, Ankara Hukuk Fakültesinde Profesör ve Hükûmetin resmî organı “Hakimiyeti Milliye” resmi gazetesinin Başmuharriri olmuştur.

“Serbest Cumhuriyet” fırkasının kurucuları arasında bulunan merhum Ağaoğlu, bu fırka dağıldıktan sonra siyasî hayattan çekilerek, İstanbul Darülfünununda Profesörlük etmişve 1933 de tamamen emekliye ayrılmıştır; ilmî ve siyasî yazılarına ömrünün sonuna kadar devam etmiştir. Gazete ve Dergilerde çıkan yazılarından başka, aşağıda adları yazılı eserleri de kitap halinde basılmıştır:

1.- Ahund ve İslâmiyet, 2.- Türk Hukuk Tarihi, 3.- İslâmlığa göre ve İslâm âleminde Kadın, 4.- Türk Teşkilâtı Esasiyesi, 5.- Devlet ve Fert, 6.- Serbest İnsanlar arasında, 7.- Üç Medeniyet, 8.- İngiltere ve Hindistan, 9.- Malta Hâtıraları, 10.- Çeşitli mevzular üzerinde seri makalelerden mürekkep eserler, 11.- Etika (Kropatkinden terceme), 12.- Ben Neyim, 13.- Etrüskler, 14.- İran ve İnkılâbı, 15.- Gönülsüz Olmaz, 16.- İhtilâl mi? İnkılâp mı? 17.- Serbest Fırka Hatıraları, 18.- Şif Mezhebi ve menbaları.

19 Mayıs 1919 da yetmiş yaşında iken, bu fânî dünyaya gözlerini ebediyen kapayan Ahmet Ağaoğlu’nun vefatı bütün matbuatta büyük bir teessür ve acı ile karşılanmıştır.

“HAK” Dergisi: “Ahmet beyin şahsında biz, Türk tefekkür ve tahririnin pek canlı ve heyecanlı bir simasını ve Avrupa gazeteciliğinin şarkta çok kuvvetli bir mümessilini ve Yakın Şark’taki tarihî Avrupalılaşma hareketinin en samimî ideoloğunu kaybettik.” (M. E. Resul-Zade)

“Mayısın 19 nda İstanbul’da Ağaoğlu Ahmet bey 70 yaşında iken hayata gözlerini kapamıştır. Hayatının son günlerine kadar düşünmek, yaratmak ve yazmak kabiliyetini kaybetmemiş, enerjisini tüketmemiş olan Ahmet bey, Azerbaycan’ın bütün Türklük hizmetine vermiş olduğu büyük şahsiyetlerimizden biridir.”

(Mirza Bala)

“OLUŞ”ta: “Ağaoğlu merhun tepeden tırnağa kadar bir Azerî Türkü olarak yaşamış, düşünmüş ve söylemiştir. Hattâ, ölüceye kadar şivesini bile düzeltmemiştir. Her mecliste fikirlerini ve tenkitlerini söylemekten çekinmemiştir. Her daim kendisini hür ve serbest hissetmiş, ölümünün yaklaştığını hissettiği anda dahi fitrî zekâsını ve nüktesini kaybetmemiştir. Azerî Türklerinin dediği gibi (kişi gibi doğmuş, kişi gibi de ölmüştür).”

(Ahmet Caferoğlu)

“CUMHURİYET”te: “Onun kafa ve ruh mahremiyetine sokulanlar derhal iki büyük aşkla temas haline gelirlerdi. Bunlardan biri Türk aşkı, öteki insan aşkıdır. Ağaoğlu bunlardan birincisiyle koyu nasyonalist, ikincisiyle koyu demokrat ve liberal idi. Ahmet Ağaoğlu, Paris’te veya Londra’da doğmuş en büyük fikir adamı kadar zekâ çevikliğine ve müsamahasına sahipti. Erzurum’da veya Konya’da doğmuş en milliyetçi Türk kadar da Türktür.”

(Peyami Safa)

“ULUS”ta: Kafkasya’da hayata açtığı gözlerini İstanbul’da yuman Türk mütefekkirinin ölümü karşısında duyduğumuz teessürü, buracıkta ifadeye uğraşırken, onun hayatı ve eserleri gibi ölümünden de ders aldığımızı kaydetmeliyiz.”

(Nurettin Artam)

“TÜRKLÜK”te: “Üstad her biri ayrı ayrı kıymet zirveleri olan birçok meziyetleriyle, tabiatın nadir olarak toprağa hediye ettiği büyük şahsiyetlerden biri idi. Gerek Azerbaycan’da gerek yurdumuza geldikten sonra Türkçülük hareketlerinin başında bulunmuş ve yetmiş yıllık ömrünü bu uğurda harcamış mütefekkir bir idealist idi.”

(Şükûfe Nihal)

“Azerbaycan”da: Hayatını bütün Türklüğe vakfetmiş bulunan Ahmet Ağaoğlu kadar matbuat hayatında çok yazı yazmış. Muhtelif gazete ve mecmualar onun kadar makale vermiş, beş lisana vakıf bir muharrir nadir bulunur.”

(Azerbaycan Dergisi)

.... Evet, âciz kalemlerimizle lâîk olduğu kadar takdirine muktedir olamadığımız bu büyük insanın millî, fikrî, felsefî, içtimaî ve siyasî yaradıcılığı, Millî rutta yetişmekte olan bu günün gençliği için hiç şüphesiz ki en büyük bir örnektir, denebilir; onun Türk dünyasına yapmış olduğu büyük hizmetler ve memleketin mukadderatını istikbalde gözbebeği gibi elinde tutacak olan yüzlerce gencin yetiştirilmesinde sarfettiği gayretler, kendisini daima Türk Milletinin ve çelik iradeli Türk geçliğinin kalbinde Millî ideallerin zirvesine ulaşmış bir mücahit gibi yaşatacaktır. O, sönmez bir nur gibi gelecek neslin yolunu aydınlatmıştır.

Cenabı Haktan kendilerine gani gani rahmetler diler, manevî huzurunda eğilir ve Azerî Türk geçliğinin onun kadar azimli ve sebatkâr olmasını temenni ederiz...

17. ANA DİLİ

BABAOĞLU, Nebi: S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s. 24-25.

Seni şefek bildim bu cehanda men,
Bazen şimşek olup gazeple çahdın.
İlk defa dünyaya göz açanda men,
Kalbime güneşin özüyle ahdın.

Ana gözlerinden süzen nur kimi
Hopdun üregime sen gile, gile.
Her kelmen, her sözün bezenmeyip mi
Mehriban anamın tebessümüyle?

Sendeki kudrete vâlihdır insan,
Şöhretin en uzak ellere çatmış.
Sen Şahdağ'ndan mı vakar almışsan,
Kür de mi sesini sesine katmış?

Men nece sevmeyim seni ay dilim,
Ömrümün ziyneti, ahı, sen oldun!
Döğüşe yollanan koç Koroğlu'nun
Kolunun kuvveti, ahı, sen oldun!

Batmadın zamanın coşkun selinde,
Kök attın palıt tek doğma elinde.

Nizamî yazdıkça yadlar dilinde,
Kalbinin hasreti, ahı, sen oldun!

Seni Lermontov da heyran dinledi,
Çağladı kalbinde Umman, dinledi.
Sebuhî danışdı, cehan dinledi,
Onunu da şöhreti, ahı, sen oldun!

Sendedir Vakıf'ın kartal vüs'atı,
Gül açtı Vurgun'un büyük san'atı,
Cafer'in dostlara ilk muhabbeti,
Düşmene nefreti, ahı sen oldun!

...Ucalır bağçadan bülbütün sesi,
Çay susur, esmeyir çeşmende yel de,
Ne kadar doğmadır onun nağmesi,
Bülbül de, ele bil, ötür bu dilde.

Seninle en aziz dost olmuşam men,
Sen ki sazımdaki ince telimsen.
Hoşbahtem bu yerde doğulmuşam men,
Hoşbahtem, sen benim ana dilimsen!

18. AZERÎ KIZI

DÖNMEZ, Hamit: S. 65, Ağustos 1957, s. 10.

Söyle tekrar yine bir ağız, bir bent,
Ağlat tarı, sazı Âzerî kızı!..
Ekledin derdime yine yeni dert,
Okurken “Şehnaz”ı Âzerî kızı!..
Bilirsin ki benim derdim çok büyük,
Onsuz da hicranın bana ağır yük.
Hayalimden geçsin hep bölük-bölük
Canlansın da mâzi Âzerî kızı!..
Deli gönül dersin mi ki uslandı,
Zannetme kim bende heves paslandı,
Zim-zimeni duydun gözüm ıslandı,
Ağlatma beni bâzı Âzerî kızı!..
Senin o halinden ben de bezginim,
Dertliyim, içliyim, hayli üzgünüm.
İlgarında dersin.. evet üzgünüm,
Kasdim görmek yazı Âzerî kızı!..
Vefasız diyemem seni bilirim,
Senin hasretinden yanıp ölürüm,
Tesellini radyolarda bulurum,
Yurdumun âvâzı Âzerî kızı!..
İçlisin derdinden haberim vardır!
Meramım intikam aynı şıardır!..
“Dönmez” im ayarım hemen ayardır!
Yapma bana nâzı Âzerî kızı!..

19. AĞLAYAN MISRALAR

KAROĞLU, Süleyman Rüştü: S. 69, Aralık 1957, s. 11.

Azdır, bana gelse de hicran hicran üstüne...

Ruhum ağla, ey can ol kurban kurban üstüne...

Çarpma vijdansızca, dur, sen kalb-i harabım,

Geldi sana vijdandan ferman ferman üstüne...

Tarihe kim demişse âdildir, hakperettir,

Eylemiştir eminim bühtan bühtan üstüne..

Beni kahret, İlâhi! Ya da vahyeyle bana:

Fikrî susturmak için hicran hicran üstüne...

Bu ne korkunç kâbustur ki dağılmak bilmiyor

Hây gibi çöreklenmiş can-ü han-mân üstüne...

Gönlümdeki ateşi söndürmek için ey Hak,

İndir şimdi göklerden bârân bârân üstüne...

Haşredek ağlıyayım. Kuvvetim eksilmesin,

Ver bana Ulu Tanrım dermân dermân üstüne...

Bir ölüm ka'filesi hâlinde vusulunuz,

Hicran-hâneme oldu mihmân mihmân üstüne...

Ey Rüştü, bu nev-gazel bir kitâbe olsun da,

Okunsun bizim dertli Azerbaycân üstüne...

20. HASRET ÜSTÜNE ŞİİR

KAROĞLU, Süleyman Rüştü: S. 88-89, Temmuz –Ağustos 1959, s. 29.

Ya Rab! Nedir ruhumdaki bu sonsuz inhidam?
Bu ne bitmez karanlık, ne garib akşam!
Düştükçe hâtıra mâzideki dârâtım, debdebem;
Gülmez hiçbir şey artık bana,
Susuz çöller gibi çatlar dudaklarım,
Virâneye döndürür çevremibir hasret türküsü...

“Neden”, derim, “şimdi dünyamda berk-ü ber yok.
“Bu harâbe vücutta hayattan tek eser yok!”
Evet, gönül hürriyetin oldukça böyle zebun.
Gamdan âzâde olmak ne mümkün.
Ne mümkün hissetmemek gurbetin ne olduğunu...
Ağlamak ve inlemek... İşte: elimden gelen!
Gam doluyum baştanbaşa; dağ igbi hasretle
Akşamı dolduruyor feryadım, figanım
Mecraya birden akan coşkun nehirler gibi...

Ben neyim senden uzakta ey nazlı Vatan?
Elinden ağlamak gelen bir garipler garibi!
Yeşermez rûhum senden bir va'd olmazsa.
Perişan mısralar dökülmek gelmeseydi elimden,
Bu yalnızlık ortasında nasıl yaşardım,
Nasıl bu cılız ışığı beslemeye kâfi gelecektim ben?!...

Ah, ey biçâre gönlüm, bu hasretle yan ebedî,
Feryâd et, madem ki tek tesellin bu!
Vuslat kalmışsa eğer ölümden sonraki güne,
Varsın kıyamete-dek sürsün bu zâlim uyku!

21. ÜSTADIMA

ATEŞLİ, Teymur: S. 60, Mart 1957, s. 3.

Sinesi nur saçan âsimân idin,
Cihana sığmıyan bir cihan idin.
Ey gözümde güneş, gönlümde bahar
Sen hayat kaynağı bir umman idin.
Eşini tarihte gören olmadı,
Senin mertebene eren olmadı,
Çünkü yetmiş yıllık ömrünü yalnız
Bir ülkü uğruna veren olmadı.
Hayata idrâkla, imânla geldin,
Hayatın en derin sırrını bildin,
Dedin: dönmek nedir, ölmek var iken,
Şerefle yaşadın, şerefle öldün.
Ölümün cihanda elem yarattı,
Dünyamız en büyük acıyı tattı,
Çünkü hür âlemin ufuklarında
“Büyük bir istiklâl güneşi” battı.
Geçtikçe nesiller, geçtikçe devran,
Senden ders alacak iller her zaman,
Bir mektep bahşetti her günün bize,
Eserin olacak hür Azerbaycan!

22. BÜYÜK ATATÜRK'E

ATEŞLİ, Teymur: S. 80-81, Kasım-Aralık 1958, s.12.

Ey tarihin hocası, dünyamızın kemâli,
Zekâna ermez oldu insanlığın hayâli,
Senin yere saçtığın nurlu ışıkla insan,
Bin yıllık mesafeden görüyor istikbali.

Ata, senin yanında güneş gölgede kaldı,
Tarih körpe çocuktı dersini senden aldı,
Eğer sen gelmeseydin o günkü dünyamıza-
Bugünkü hür dünyamız kitaplarda masaldı.

Sen ey hak dünyasını yaratan Büyük Ata,
Can verdin Lokman gibi can çekişen hayata,
Hakikî istiklâli sen tanıttın âleme,
Sen bir eser yarattın bedeldir kâinata.

Esir illerde adın yükselir bayrak gibi,
Esarete karşı o, duruyor bir dağ gibi,
Türküm- diyen bir millet yaşadıkça dünyada-
Eserin yaşayacak muzaffer sancak gibi.

Sen öldün diye Atam, ölüm buldu şeref-şan,
Acı gelmiyor bize artık ölürken insan.
Bir teselli değildir, hakikattir sözlerim-
Şahittir sözlerime senden sonraki zaman.

23. KIBRIS TÜRKÜN GÖZÜDÜR

ASLANTÜRK, Abdullah: S. 61, Nisan 1957, s. 18.

Ey Kıbrıslı arkadaş! Gelir yakındır o gün,
Sana mutlak doğacak Anadolu'dan bir gün.
Bayrağımın altında Kıbrıs yapacak düğün,
Tarih kanımla yazsin: Kıbrıs Türk'n gözüdür!
Gökte uçan turnadan yalnız sesin sorağım,
İlk hareket emrinde Lefkoğe'dir durağım,
Aydınlatır ufkunu Ayyıldızlı bayrağım,
Mutlak tarih yazmalı: Kıbrıs Türk özüdür!
lsem gözüm kapanmaz sana kavuğamazsam,
Senin için dağlardan denizlerden ağmazsam,
Bütün dünyaya karşı gr sesle konuğmazsam,
Bilsin yine kâinatKıbrıs Türk'n gözüdür!
Senin gibi bizlerden ayrılmığ bir kaç lke,
Azerbaycan, Türkistan Hak'tan emanet Türke,
Tanrım fırsat verirse Abdullah Aslantürk'e
Anlatacak dünyaya: Kıbrıs Türkün gözüdür!

24. ERGENEKON BAYRAMI

ÖCAL, Fazlıoğlu Cemal Oğuz: S. 60, Mart 1957, s. 31.

Geldi bakın yeşil gözlü, güler yüzlü ilkbahar;
Tanımasın ruhlarımız ne kederi, ne gamı!
Yaşlımız da, gencimiz de bahtiyarız, bahtiyar;
Kutlu olsun cümlemize “Ergenekon Bayramı”!
Bu bayramın hasretiyle neler, neler çektik biz,
Uçan kuştan, esen yelden her dem onu sorardık!
Bozkurt’tan da, Özyurt’tan da yoktu aslâ nişan, iz;
Onlar için gece, gündüz ne hayaller kurardık!
Şükür Hak’ka oldu bugün hepsi birer hakikat,
Gözümüz yok ne Mısır’da, ne İran’da, ne Çin’de!
Hür insanlar diyarında oynatarak her gün at,
Yükselmektir mefkûremiz “Millî Birlik” içinde!..
Haydin dostlar! Bu imânla eylenelim, coşalım!
Şâha kalksın “Türküm” diyen erkeğimiz, kızımız!
Meriç gibi, Aras gibi kükrüyelim, taşalım:
Gelmektedir çünkü bizim “Ay-Yıldız”dan hızımız!
Oynadıkça şu zeybekler, şu efeler, dadaşlar;
“Ergenekon Bayramı”nın tadacağı zevkini!
Eleledir Türkistanlı, Kafkasyalı kardaşlar;
Seyredin siz şimdi artık Bozkurtlar’ın şevkini!..

25. HÜRRİYET

ATEŞLİ, Teymur: S. 98-99, Mayıs-Haziran 1960, s. 9.

Dünyaya hür gelmişim. Hürriyettir ilk sözüm,
Gözlerimi açarken seni aramış gözüm.

Canım Hürriyet benim, sensiz yaşanmaz bir an,
Sensiz bana bu dünya bir cehennemdir inan.

Babamın al kanından, annemin göz yaşından,
Bu cennet vatanımın toprağından, taşından

Doğan bir meleksin sen, şerefimiz, şanımız;
Ne mutluyuz yolunda aksa da al kanımız.

Hürriyet bağrımızdan yükselen bir hilâldir,
Hürriyet o...kanımdır bakın, rengi de aldır...

Her varlık bir fanidir, fakat Hürriyet ölmez,
Hürriyet bir güneştir, o toprağa gömülmez.

Gözlerde sönse bile gönüllerde yanacak,
Boğuldukça Hürriyet daha da canlanacak.

Ben insanım, Hürriyet insanlık nişanımdır,
Onsuz insanlık olmaz, o en büyük şanımdır.

Var mı öyle bir erkek Hürriyetimi boğsun,
Görülmemiş, görülmez güneş kap-kara doğsun.
Bu mukaddes hakkımı ben kolay kazanmadım,
Neler çektim bu yolda, ne ateşlere yandım.

Vazgeçtim ekmeğimden, her eşsiz nimetimden,
Fakat vazgeçmem aslâ canım Hürriyetimden.

Vazgeçtim cananımdan, evladımdan, canımdan...
Allahım... Hürriyetsiz bırakma beni bir an...

26. AZERBAIJAN ŞEHİTLERİNE

ATEŞLİ, Teymur: S. 66, Eylül 1957, s. 14.

Ey şehit kardeşlerim, ah sizin gibi ben de
Yansaydım, yakılsaydım o buzlu cehennemde.
Sizin gibi kalbime Kızık yara alsaydım,
Sizin gibi azapla, eziyetle ölseydim.
Bu ölümün şanına, şerafetine bir bak:
Böyle şerefle ölmek bize nasiptir ancak!
Milyonları doğurur çünkü döktüğümüz kan;
Bırak, aksın kanımız-yaşasın Azerbaycan!..
İstiklâl doğmadıkça vatan semalarında,
Hayat haramdır bize bu kos-koca dünyada.
Ey korkunç ibiriya, sen ey amansız diyar,
Söyle senin koynunda kaç milyon şehit Türk var?
İşte bak, toprağın yaş, Türkün kanı, göz yaşı
Senelerce üstünden bir nehir gibi aktı;
Dağlar, taşlar dil açtı böyle vahşete karşı,
Milyonlar kırılırken dünyada keyfine baktı.
Ne Cavit'ler, Cevat'lar burada mum gibi söndü,
Ne canlar ne cananlar soldu hazana döndü.
Ey insafsız dünyamız, artık kendine gel sen,
Ben sana soruyorum neden sağırsın, neden?
Biraz aç kulağımı, dinle bu figanları,
Kör olmasın gözlerin gör bu haksız kanları.
Hakkımız ölüm değil, istiklâldir-istiklâl!
Yüksel şiirim, kanatlan, dünyada seda sal...
Söyle ki ölmez aslâ tarih yaratan millet;
İstiklâl istiyoruz, istiklâl ve âdalet...
Azerbaycan – kemikten, kandan yaranmış kale,
Yanmış, yakılmış fakat baş eğmemiştir hele.

Verin onun hakkını, uğraşmayın boş yere,
O dönmez imânından kâinat dönse bile..

16/8/1957

27. VATAN HASRETİ

VOLKAN, Ali: S. 100-101-102, Temmuz-Ağustos-Eylül 1960, s. 34.

Sancağımın bir rengi gök Hazer,
Bir rengi yeşil otlı çimenler,
Üçüncü rengi kırmızı Azer,
Ne güzeldir sancağı ülkemin.

Ey kâinatı yoktan yaratan,
Cümle düşmanı kaldır aradan,
Gayretli, dürüst, cesur anadan
Doğmuştur her kuşağı ülkemin.

Bahar geldi, vatanım yazlanır,
Külek'inden hep halkı hız alır,
Onun için Od Yurdu adlanır,
Meşhurdur yanardağı ülkemin.

(Ali Usta) Adapazarı, 17/8/1960

28. VAHİT'TEN GAZELLER

KÜRŞAT: S. 63, Haziran 1957, s. 8.

Mûsiki neş'esi min sevgili cânana değer.
Eser-i naleyî ney ârif için cânâ değer.
Mûsiki ehline insaf ile kıymet koymak,
Lahn- i Davut ile min taht-ı Süleyman'a değer.
Bîhaberler ne bilir lehçeyi hanende nedir?
Ehl-i hâl olsa, bu söz kadr'de milyâna değer.
Perde-yi gam dağılır Tar'a değende mızrab,
Türeyi dilbere her dem nice kişâne değer.
Mûsikiyle olar her hastaya âlemde ilâc,
Bu tababet yinemin çareyi Lokmân'a değer.
Kıldı her yerde bina mûsiki mekteplerini,
Nağmenin faidesi indi her insâna değer.
Mûsikiyle beni defn'eyeseler, VAHİT, eğer,
Kabrimin toprağı min ravze-yi rıdvân'a değer.

29. HER NE VERSEN VER

SABİR, Ali Ekber: Hop-Hop Nâme'den Parçalar, S. 68, Kasım 1957, s. 15.

Her ne versen ver, mebâdâ verme bir dirhem zekât;
Koy acından ölse ölsün bî-nevâ kendli ve tât.
Her ne düz versen ver, amma borcunu verme tamam;
Her ne alsan al azizim, alma kâsîpden selâm.
Her ne etsen et ve lâkin etme meyden ictinâp,
Her ne tutsan tut ve lâkin tutma bir kâr-i sevâp.
Her ne çeksen çek, veli çekme hicalet kubhten;
Harda yatsan yat, ayrılma-durma hergez subhten.
Her yere gelsen gel, amma gelme derse, mektebe.
Her kese uysan uy, amma uyma dine, mezhebe.
Her ne çeksen çek, birader çekme düz mizânını;
Çekmesen millet gamın çekme, çek öz kalyânını.
Bahmasan eytama bahma, bahma bah lubetlere;
Gelmesen imâna gelme, gelme, gel lânetlere.
Olmasan bir heyre bâis olma, ol bâis şere;
Etmesen imdâd etme, et sitem âcizlere.

30. KIZ KALESİ

CEBBARLI, Cafer: S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 18-19.

Kuzgunun sahilinde pek kocaman
Bir yapı, eski sırrılar yuvası,
Sanki dalmış derin düşüncelere,
Duruyor sakinâne Kız Kalesi.
Bu yakın geçmişin güzel gelini,
Bakıyor, sanki gam büküp belini,
Kocalar tek hayatından doymuş,
Bakıyor devreye yarım uyumuş.
Her yan altın bezekli şen yapılar,
Dirilik dört yanında kaynamada.
Arkada bir gürültü, bir yenilik,
Önde çapkın vapurlar oynamada.
Kara, yüksek, şubay buruklardan
Neft atılğanları nöyüt serper.
Hep yarım milyon işçinin çekici
Öyle çarpar ki, yer esip titrer.
Gece sahil boyunda seyredesin,
Gezişirler yığın yığın kızlar;
Güneşin ists kanlı yavruları
Here bir canlı gül seçip izler;
Okşayıp güldürür, güler, dinler,
Söyleyer, yalvarır, diyer, inler.
Her taraf başka türlü bir yenilik;
He taraf sevgi, her taraf şenlik;
Dirilik tam gürültüsüyle özün
Gösterir sahilinde bir denizin...

31. BAHAR

ERBİL, Nesrin Ata: S. 127-128-129, Ekim-Kasım-Aralık 1962, s. 24.

Yaz ortası doğan bahar da varmış,
Yiğit sinelerde güller açarmış,
Taze fidanları dikenler sarmış,
Mevsimsiz baharlar doğmasın gayri.

Yurdum, güllerini yad eller derdi,
Kara rüzgâr nazik dalını kırdı,
Sana gonçaları emanet kaldı,
Ardında kalanlar solmasın gayri.

Baharda ötmüyor şen bülbüllerim,
Gönlüm gibi açmaz oldu güllerim,
Zannetme ki yalnız yaralı benim;
Tanrım, doğan şafak sönmesin gayri.

İşte yurdum, ben bahara hasretim,
Ona varmaya yetmez kudretim,
Sana kurban olsun canım, servetim,
Sinende al güller açmasın gayri.

32. LÂNET OLSUN SİZLERE...

(Azerbaycan'ın Millî İstiklâline Hıyanet Edenlere)

ATEŞLİ, Teymur: S. 82-83, Ocak-Şubat 1959, s.18.

O cennet vatanımı gömdünüz al kanlara,
Of -demedен- kıydınız nur yüzlü insanlara.
İşte Azerbaycanım bir viraneye dönmüş,
Göklerinde güneş de, ay da, yıldız da sönmüş.
Sattığınız o vatan, zindan iken bizlere,
Hangi şahlık, kırıllık bahş edildi sizlere?!.
İşte babalarımız Sibiriya çölünde,
Bir Rus var başlarında kızıl kamçı elinde,
Vuruyor cellât gibi aksaçlı başlarına,
Yerler, gökler ağlıyor bakıp göz yaşlarına.
İşte kardeşleriniz, sırtlarında ağır taş.
Atılıyor denize kanunsuz, mahkemesiz.
Eviniz talan olmuş, kalmamış taş üste taş.
Budur mükâfatınız... ölün, yere girin siz...
İşte, anneleriniz dileniyor acından.
İşte, bacılarınız asılıyor saçından.
Yarın sıra, sizdedir, zannetmeyin alçaklar,
Vatan sattınız diye sizin için hayat var.
Haberiniz olmadan uçacaktır kelleniz,
Budur mükâfatınız, yerden yere batın siz.
Siz değil vatanımı, kendinizi sattınız,
Kellenizi cellâdın kucağına attınız.
Ey ana katilleri lânet olsun sizlere,
Yer-gök tükürüyor bak, sizdeki pis yüzlere.
Kökünden mahf olurdu benim Azerbaycanım,
Hainler olmasaydı basılmazdı vatanım.
Erkekler yetiştirip bizim erkek ülkemiz,

Bilmem öyle vatana nerden sokuldunuz siz?
Azerbaycan satılmaz, dünyalar ödense de,
Vatan sahıpsız kalmaz Türklük var olan yerde.

Şubat 1959

Dördüncü Bölüm
AZERBAYCAN DERGİSİNDE YAZISI YAYIMLANAN
YAZARLAR HAKKINDA BİLGİLER

ABDULLAH BATTAL TAYMAS (1883-1969) ¹

Kazan Türklerinin önde gelenlerindendir. 1925 yılında Türkiye'ye gelmiştir. 1927 yılında Matbuat Umum Müdürlüğü'nde Rusça mütercimliği görevine getirilmiştir. 1947 yılında emekli olmuştur. Gazete ve dergilerde yazdığı makaleler dışında başlıca eserleri şunlardır:

1. Kazan Türkleri, Ankara 1925.
2. Rus İhtilâlinde Hatıralar, İstanbul 1947.
3. Ben Bir Işık Arıyorum, İstanbul 1952.
4. Kazanlı Türk Meşhurları, İstanbul 1958.

ABDÜLVAHAP YURTSEVER (1898-1976) ²

Ailesi Bakü'nün köklü ve varlıklı ailelerinden birisi olduğundan Abdülvahap, küçük yaşlardan itibaren özel hocalardan ders almıştır. Küçük yaşta Arapça ve Farsça öğrenmiştir. Dönemin cedit okullarında başlayan öğrencilik hayatı, 1911 yılında girdiği Rus Lisesi ile devam etmiştir.

1916 yılında Muhammediye adlı öğrenci derneği ile başlayan siyasî hayatı, 1976 tarihine kadar devam etmiştir. Muhammediye derneği, Millî Müsavat Halk Partisi'nin gençlik kolu gibi faaliyet gösterdiğinden, burada görev alanların bir müddet sonra partiye geçtikleri görülmektedir.

27 Nisan 1920 tarihinde Yurtsever, Azerbaycan'ın Ruslar tarafından işgali üzerine arkadaşları ile birlikte, Millî Müsavat Partisi'nin yeraltı İstiklâl Komitesi adlı teşkilatını kurmuşlar ve başkan yardımcılığı görevini üstlenmiştir. 1923 yılında ilk defa tutuklanan Yurtsever, üç yıl sürgün cezasına çarptırılmıştır. Sürgün cezası sonunda 1926 yılında döndüğü Bakü'de, kısa bir süre sonra tekrar tutuklanarak 12 yıla mahkûm edilerek, Rusya'nın kuzeyindeki Yağroslav şehrine sürgüne gönderilmiştir. Ancak o, zor şartlar altında bile, içinde bulunduğu durumdan en iyi şekilde faydalanmanın yollarını bulmuş ve burada sürgünde bulunan kimselerden İngiliz, Alman, Polonya, Fransız, Latin, İtalyan ve İspanyol dillerini öğrenmiştir.

¹ Dr. Sebahattin Şimşir, *Azerbaycanlıların Türkiye'de Siyasi ve Kültürel Faaliyetleri*, 2000, s. 103.

² Şimşir, a.g.e., s. 167-168.

Bir müddet sonra Sağratov şehrine nakledilen Abdülvahap Yurtsever, okul ve sürgün arkadaşı Veli Mikayılzade ile birlikte Türkmenistan'a gizlice geçmeyi başarmışlardır. Daha sonra Türkiye'ye gelerek 1935 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne girmiştir.

1936 yılında Mehmet Emin Resulzade'nin çağrısı üzerine Varşova'ya gitmiştir. Burada, Millî Müsavat Halk Partisi'nin yurt dışında yaptığı ilk kongreye katılarak partinin divan üyeleri arasında yer almıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın Avrupa'da başlaması üzerine Türkiye'ye gelerek Basın-Yayın Genel Müdürlüğü'nde göreve başladığı gibi Hukuk Fakültesi'ni derece ile bitirmiştir.

Yurtsever, Müsavat Partisi Ankara Komitesi Başkanlığı, Millî Merkez İcra Heyeti Üyeliği ve Başkanlığı'nı yapmış olup Mehmet Emin Resulzade'nin Türkiye'ye 1947 yılında gelmesi sonucu, 1949 tarihinde kurulan Azerbaycan Kültür Derneği İdare Heyeti'nin üyesi olarak görev almış olup derneğin kültürel faaliyetlerini de yönlendirmiştir. Ayrıca derneğin yayın organı olarak 1952 yılında yayın hayatına giren Azerbaycan dergisinin başredaktör ve başyazarlığı görevini de üstlenen Yurtsever, 7 Ekim 1976 tarihinde ölümüne kadar yazdığı makalelerle, Azerbaycan İstiklâli davasına ışık tutmaya çalışmış ve Azerbaycan edebiyat ve sanat adamları ile ilgili makaleler yazdığı gibi, hatıralarını da, Azerbaycan dergisinde "Azerbaycan İstiklâl Davasından Hatıralar" adı altında tefrika etmiştir.

Yurtsever'in basılmış kitapları ise şunlardır:

1. Mirza Fethali Ahundzade'nin Hayatı ve Eserleri, Ankara 1950.
2. Sabir'in Azerbaycan Edebiyatındaki Yeri, Ankara.
3. Azerbaycan Dram Edebiyatı, Ankara.
4. Vakıf ve Vidâdî'nin Yaratıcılığı, Ankara 1952.

AGÂH SIRRI LEVEND (1894-1978) ³

Cumhuriyet dönemi edebiyat tarihçilerinden olan yazar Agâh Sırrı Levend, Rodos'ta doğdu. 1919 yılında Edebiyat Fakültesi'ni bitirdi. Ardından öğretmen olarak İstanbul liselerinde görev aldı. Eminönü Halkevi Başkanlığı, Aydın milletvekilliği yaptı. Türk Ansiklopedisi çalışmalarında görev aldı. Türk Dil Kurumu'nda yazman

³ <http://www.sevgibahcesi.com>

ve başkan olarak bulundu. Edebiyata “Acılar” adlı bir roman çalışmasıyla giren Levend, dil ve edebiyat alanındaki inceleme ve araştırmalarıyla dikkat çekti. Bu alanda değerli hizmetler verdi.

Eğitim, toplumbilim ve edebiyat üstüne yazılarını Yeni Türk Dergi'sinde, ardından Türk Dili, Varlık gibi dergilerde sürdürdü.

Eserleri:

Divan Edebiyatı, Nabi'nin Surnamesi, Türk Dilinin Gelişme ve Sadeleşme Evreleri, Türk Edebiyatında Şehrengizler, Tarih Boyunca Türk Dili, Türk Edebiyatında Manzum Atasözleri ve Deyimler, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ali Şir Nevaî, Ahmet Rasim, Şemsettin Sami, Türk Edebiyatı Tarihi-I.

AHET URAL (1903-1977) ⁴

İlk tahsilini Kubatlı'da yaptıktan sonra, çıkan Birinci Dünya Savaşı nedeni ile öğrenimine ara vermek zorunda kalmıştır. 28 Mayıs 1918 tarihinden sonra Şuşa'da Pedagoji kurslarına devamla tahsilini tamamlayarak köylerde öğretmenlik yapmıştır. 1928-1930 yıllarında Ruslara karşı çete harbi ile karşı çıkanlardandır. Ancak, bu mücadelede Ruslara karşı daha fazla karşı koyamayarak önce İran'a oradan da Türkiye'ye gelmiştir. Zabıt kâtipliği ve Erkek Sanat Enstitüsü'nde muhasebeci olarak çalışmıştır. Millî Müsavat Partisi üyesi olarak mücadelesini ömrü boyunca sürdürmüştür.

ALİ AZERTEKİN (1905-1967) ⁵

Azertekin'in babası maruf takizadelerden İskender Bey'dir. Komünist Rusların Bakü'yü işgaline ve yaptıkları zalimliklere şahit oldu. Ailece Müsavatçı oldukları için, bu parti mensuplarının kurşuna dizilmeleri, Sibiry'a sürgüne gönderilmeleri, Ruslara ve komünizme duyduğu kını kamçılardı. İlk ve ortaokulu Bakü'de bitirdikten sonra Pedagoji Enstitüsü'ne girdi ve başarı ile tamamladı. Pedagoji öğrencisi iken gizli Müsavat teşkilatının üyesi oldu. 1928 tarihinde teşkilat mensuplarının tutuklanması, kurşuna dizilmesi üzerine bazı arkadaşları ile birlikte

⁴ Şimşir, a.g.e., s. 103.

⁵ Şimşir, a.g.e., s. 181.

İran'a iltica etti. Mehmet Emin Resulzade ve Mirza Bala beylerin daveti üzerine Polonya'ya gitti ve burada Mehmet Emin Resulzade'nin Özel Kalem Müdürlüğü görevini İkinci Dünya Harbi başlayıncaya kadar devam ettirdi. Polonya'nın Almanya ve Rusya tarafından işgali üzerine tekrar Tahran'a döndü. Azertekin ve bazı arkadaşları İran hükümeti tarafından tutuklandılar. Diğer tutuklularla birlikte Enzeli liman şehrine gönderildiler. Buradan Ruslara teslim edilecekleri sırada İran'da hükümet değişikliği yapıldı. Teslim edileceklerin listesini tetkik eden İran'ın yeni başbakanı, Ali Azertekin, Ejder Kurtulan gibi Müsavatçıların serbest bırakılmalarını sağladı. Azertekin harbin sona ermesi üzerine Türkiye'ye gelerek İstanbul'a yerleşti.

Rusça, Farsça, Lehçe ve Almanca bilen Ali Azertekin, "Azerbaycan Türk Kültür Dergisi"nde, Münih'te çıkan "Dergi" mecmuasının Türkçe, Rusça sayılarında yazılar yazdı. Hayatını kalemiyle kazandı. O, Müsavat ülküsüne sadık büyük bir idealisti.

ALİ VOLKAN ⁶

Azerbaycan Cumhuriyeti döneminde Gence'de bulunan Azerbaycan ordusunda marangoz olarak görev yapmıştır. Türkiye'ye gelince Bartın'a yerleşmiştir.

ELMAS YILDIRIM (1907-1952) ⁷

Azerbaycan'da Elmaszade Yıldırım olarak tanınan şair, 1907 yılında Bakü'de doğmuştur. Babası Abdülmuhammed ve annesi Nisa Hanım, Bakü'nün Kala köyündendir.

Yıldırım, ilk tahsil hayatını Bakü'de İranlıların açmış oldukları İttihat Mektebi'ne kaydolarak Farsça eğitimle başlamıştır. İlk ve orta tahsilini Birinci Dünya Savaşı ve Rus İhtilâli keşmekeşleri içinde ihmal eden Yıldırım, 1925 yılında Bakü Lisesi'ni bitirerek Bakü'de açılan Şark Edebiyat Fakültesi'ne 1927 yılında kaydolmuştur. Birkaç ay derslere devam ettikten sonra fakülteye vermiş olduğu beyannamenin incelenmesi neticesinde ailesinin tüccar sınıfına mensup bulunduğu ileri sürülerek fakülteye devamı tehlikeli görülerek uzaklaştırılmıştır.

⁶ Şimşir, a.g.e., s. 103.

⁷ Şimşir, a.g.e., s. 177.

Bakü’de Çığırdaş Yazarlar ekolüne katılan şair, İstanbul’da yayınlanan Hayat dergisinde çıkan “A Dağlar” adlı şiir yüzünden, millî edebiyat yaratmak amacı ile gamlı şiirler yazmak suçundan Dağıstan’a sürülmüştür. Bir müddet sonra bu kez bir başka şiiri yüzünden Aşkabat’a sürülmüştür. Burada evlenen Yıldırım, Sibiry’a sürüleceğine dair bazı emareler belirince önce İran’a sonra da Türkiye’ye kaçmıştır.

14 Ocak 1952 tarihinde böbrek hastalığından kurtulamayarak hayata gözlerini yummuştur.

Eserleri:

1. Boğulmayan Bir Ses, İstanbul 1936.
2. Elmas Yıldırım’ın Seçilmiş Şiirleri, Ankara 1953.
3. Yiğitlere Sesleniş, Ankara 1990.

FAZLIOĞLU CEMAL OĞUZ ÖCAL (1913-1971) ⁸

Cemal Oğuz Öcal, Seydişehir’de doğdu. Öğrenimini İstanbul Erkek Öğretmen Okulu’nda tamamladı. Öğretmen olarak yurdun birçok il ve ilçelerini gezdi. Gezdiği yörelerde yurdumuzun güzelliklerini şiirlerine yansıttı. Bu güzellikleri ulusal bir sevgiye dönüştürdü. Şiirlerinde ağırlıklı olarak Türkçülük yolundaki duygularına yer verdi.

Hece ölçüsünü başarıyla kullanan Cemal Oğuz Öcal, coşkulu şiirleriyle okul çağındaki çocukların aradığı bir şair oldu. Bir eserini bu yönde çocuk şiirleriyle oluşturdu.

Eserleri:

Yurttan Sesler, Türk Geliyor, Ata Sevgisi, Her Şey Vatan İçin, Türk Çocuklarına Millî Şiirler.

GALİP ERDEM (1939 - 1997) ⁹

10 Mart 1930’da Rize’nin Fındıklı ilçesinde doğan Galip Erdem, Fındıklı’da "Ofloğlu" adıyla bilinen bir ailedendir. Babası nahiye müdürlüklerinde bulunmuş Rasim Bey, annesi Pehlivanoğulları’ndan Zekiye Hanım’dır. Erdem, ailenin tek

⁸ <http://www.biyografi.net/kisiyrinti>

⁹ <http://www.biyografi.net/kisiyrinti>

çocuğudur. İlkokulu Fındıklı 11 Mart İlkokulu'nda bitiren Galip Erdem, babasının memuriyeti dolayısıyla, ortaokulu Bitlis ve Siirt gibi illerde tamamladı. Babası Erzurum Narman Nahiye Müdürlüğü'ne tayin edilince, Galip Erdem de Erzurum'da lise öğrenimine başladı ve 1949 yılında liseyi bitirdi. 8 Kasım 1951'de başlayan yedek subaylık görevini, 31 Ekim 1952'de teğmen rütbesiyle bitirdi. 27 Nisan 1953'te PTT Genel Müdürlüğü Ankara Yenişehir Merkezi'nde ilk olarak memuriyete adını attı. 7 Temmuz 1954 tarihinde memuriyetten istifa eden Erdem, Maliye Bakanlığı Milli Emlak Genel Müdürlüğü'nde tekrar işe başladı fakat 6 Ocak 1955 yılında bu görevinden ayrıldı. Daha sonra 7 Temmuz 1956'da, İETT idaresinde takip memuru olarak işe başladı. Ertesi yıl bu görevinden de ayrıldı ve Gima TAŞ'ye girdi, bu arada Ankara Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. 1958 - 1960 yılları arasında Türk Ocakları Merkez Heyeti'nin yayın organı Türk Yurdu Dergisi'nin Genel Yayın Müdürlüğü görevinde bulunan Erdem, 23 Kasım 1959'da Bayındırlık Bakanlığı'nda Tevfik İleri'nin müşavirliği görevine başladı fakat bu görevi uzun sürmedi. "Tercüman" imzasıyla fıkralar yazan Erdem, Yeni İstanbul Gazetesi'nde fıkra yazarlığına devam etti ve İzmir'de avukat İhsan Koloğlu'nun yanında avukatlık stajını 1963 yılında tamamladı.

10 Mart 1965'te Zafer Gazetesi'nde fıkra yazarlığını sürdürdü ve aynı çalışmaya Babiâli'de Sabah Gazetesi'nde devam etti. 1 Temmuz 1966 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları Müdürlüğü'ne müşavir oldu. 2 Nisan 1969'da tekrar fıkra yazarlığına başladı ve "Bizim Anadolu" Gazetesi'ndeki bu çalışması, 31 Aralık 1969'a kadar devam etti. Galip Erdem, daha sonra Başbakanlık Plan ve Prensipler Dairesi'nde danışman olarak görev aldı. 31 Aralık 1969'da, istifaen ayrıldığı 30 Haziran 1973 tarihine kadar, danışmanlık görevini sürdürdü. 1 Şubat 1974'te Ortadoğu Gazetesi'nde tekrar fıkra yazarlığına başladı. Bir yıl sonra da, 10 Eylül 1975'te Başbakanlık Müşaviri oldu. 22 Temmuz 1981 tarihinde Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nda Genel Müdürlük Müşavirliği'ne nakledildi ve 24 Şubat 1982'de, yirmi yıl üzerinden emekli oldu. Erdem daha sonra Avukatlığa başladı ve Mamak'ta görülen ünlü MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'nın avukatlığını üstlendi. 1987'de Meray'da (Merzifon Yağlı Tohumlar A.Ş.) yönetim kurulu üyeliği, Konya Şeker Fabrikası'nda denetçilik görevinde bulundu. 1987 yılında Sosyal Güvenlik

Eğitim Vakfı Başkanlığı görevini üstlendi. 15 Ağustos 1989'da Namık Kemal Zeybek'in başkanlığı döneminde Kültür Bakanlığı APK Başkanlığı'na APK uzmanı olarak tayin edildi. 17 Eylül 1990'da, üçlü kararname ile Bakanlık Müşavirliği'ne getirildi fakat daha sonra Fikri Sağlar tarafından müşavirlikten alınıp 7 Mayıs 1992'de aynı bakanlıkta tekrar APK uzmanlığına tayin edildi. Bu görevde iken 10 Mart 1995 tarihinde yaş haddinden emekli oldu. 1966'da evlenen ve 1974'de boşanan Galip Erdem'in 1969 doğumlu Bilge Erdem adında bir kızı vardır.

Ülkücü Hareket'in fikri ve siyasi gelişiminde büyük katkılar sağlayan Erdem, 12 Mart 1997'de Ankara Gazi Hastanesi'nde vefat etti ve cenazesi 14 Mart 1997 Cuma günü Ankara Kocatepe Camii'nde kılınan cenaze namazının ardından Cebeci Asri Mezarlığı'na defnedildi.

Galip Erdem; Karakedi (1950), Türk Yurdu (1959), Tercüman (1960), Ölçü (1960), Son Havadis (1961), Düşünen Adam (1962), Yeni İstanbul (1962-1963), Sabah (1965), Zafer (1966), Devlet (1969), Töre (1971), Bozkurt (1974), Ortadoğu (1974), Hergün (1977), Ocak (1978), Yeni Sözcü (1981), Bakış (1981) adlı gazete ve dergilerde köşe yazıları, fıkra ve makaleler yazdı.

HAMİT DÖNMEZ (1900-1996) ¹⁰

Azerbaycan'ın muhacerette yetiştirdiği önemli şairlerdendir. Tahsilini Gence'de tamamlayarak öğretmen olmuştur. 27 Nisan 1920 Rus işgaline karşı mücadele etmiştir. Bu dönemde bir müddet tutuklanmıştır. Daha sonra İran üzerinden Türkiye'ye gelerek, Resulzade'nin yanında yer almıştır. Türkiye'ye gelince Iğdır'a yerleşen Dönmez, maliyede çalışmış ve oradan emekli olmuştur. Dönmez, Azerbaycan Kültür Derneği Danışma Meclisi şeref üyesi ve Bakü'deki Azerbaycan Yazarlar Cemiyeti'nin fahri üyesidir.

HÜSEYİN CAVİD (1882-1941) ¹¹

Hüseyin Cavid, 24 Ekim 1882 yılında Nahçıvan'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Nahçıvan ve Tebriz'de tamamladı. Bu arada, klasik şiirler yazmaya

¹⁰ Şimşir, a.g.e., s. 103.

¹¹ <http://www.aygazete.com>

başladı. 1903 yılında İstanbul'a gelerek, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Şubesi'ne kayıt oldu. İstanbul'daki yıllarında Tanzimat ve Servet-i Fünun şairlerini ve onların eserlerini geniş bir şekilde inceledi. Avrupa ve özellikle de Fransız edebiyatını İstanbul'da öğrendi. Yine bu yıllarda "Genç Türkçüler"le tanıştı.

1917 Bolşevik ihtilali öncesinde Nahçıvan'a geri dönen Hüseyin Cavid, Azerbaycan'ın çeşitli şehirlerinde öğretmenlik yaptı. 1913 yılında "Geçmiş Günler" adlı ilk şiir kitabını yayınladı.

Azerbaycan edebiyatında ilk acıklı oyunları şiir diliyle yazan Hüseyin Cavid, şiirlerini yazarken, Türkiye Türkçesini kullanmıştır. 1919-37 yılları arasında Bakü şehrinde yaşayan Hüseyin Cavid, şiirlerinde kullandığı dille Azerbaycan Türkçesini ve Türkiye Türkçesini birbirine yakınlaştırarak, Türkçenin bir dil olması yönünde büyük hizmet yapmıştır.

Azerbaycan'a Bolşeviklerin hâkim olmasından sonra büyük eziyetler gören Hüseyin Cavid, Stalin'in zulmünden de nasibini alarak, Sibirya'ya sürgün edildi. 1941 yılında sürgün yerinde öldü. Belki de öldürüldü.

1980 yılında Azerbaycan'ın o dönemdeki baş yöneticisi ve bugünkü Cumhurbaşkanı Sayın Haydar Aliyev tarafından Hüseyin Cavid'in naaşı Sibirya'dan Nahçıvan'a getirildi. 1981 yılında kendi adına kurulan müzenin yanına defnedildi.

Hüseyin Cavid bir büyük şair ve oyun yazarıdır. Milletinin birliği yolunda verdiği mücadeleler yanında halkını da mücadeleye sevk eden bilgili ve bilinçli bir aydındır.

Eserleri:

Ana, Tiflis, 1913; Geçmiş Günler, Tiflis, 1913; Bahar Şebnemleri, Tiflis, 1914; Maral, Bakı, 1917; Şeyda, Bakı, 1917; Şeyh Se'nan, Bakı, 1917; Edebiyat Dereleri (Abdulla Şaik'le birlikte), Bakı, 1919; Peygamber, Bakı, 1922, 1926; Şeyh Se'nan, Bakı, 1926; Uçurum, Bakı, 1926; Topal Teymur, Bakı, 1926; İblis, Bakı, 1927; Siyavuş, Bakı, 1935; Seçilmiş Eserleri, Bakı, 1958; Piyesler, Bakı, 1963; Seçilmiş Eserleri, 3 ciltte, c. I-III, Bakı, 1968-1971; Seçilmiş Eserleri, 4 ciltte, c.I-IV, Bakı, 1982-1984.

İLDENİZ KURTULAN (1932-)¹²

1932'de İran'ın Enzeli kentinde doğdu. İstanbul Tıp Fakültesi'ni bitirdi ve halen doktorluk yapıyor. Farsçadan ve Azericeden çok sayıda yapıtı Türkçeye aktaran İldeniz Kurtulan'ın çeviri yapıtları arasında Behrengi'nin çocuk öykülerinin yanı sıra Anar'dan Ak Liman, Beş Katlı Binanın Altıncı Katı ve Seçilmiş Öyküleri ile Elçin'den Mahmud ve Meryem, Celil Memedguluzade'den Danabaş Köyünün Öyküsü ve Süleyman Rahimov'dan Aynalı da bulunmaktadır.

Eserleri:

Amcam Hamlet, Kurtulan'da Doktor Olmak.

İSMAİL HİKMET ERTAYLAN (1899-1967)¹³

20. yüzyıl yazarlarından, edebiyat tarihçisi. İsmail Hikmet Ertaylan İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni ve Mülkiye Mektebi'ni bitirdi (1911). Fransızca ve Edebiyat Öğretmenliği yaptı. Matbuat Umum Müdürlüğü'nde görev aldı. Ardından Bakü Üniversitesi'ne gönderildi. Orada dekan ve profesör oldu (1927-33). 1933 yılında Türkiye'ye döndü. Kıbrıs Lisesi, Cumhurbaşkanlığı Orkestrası ve Güzel Sanatlar Akademisi müdürlüklerinde bulundu. Son olarak İÜ Edebiyat Fakültesi'nde Eski Türk Edebiyatı dersleri verdi.

Basın hayatına Tanin gazetesinde Tevfik Fikret ile birlikte başlayan Ertaylan, döneminin iddialı araştırmalarına imza attı. “Kır Çiçekleri” adlı kitapta tüm çocuk şiirleri derlendi.

Eserleri:

Türk Edebiyatı Tarihi, Yunan Edebiyatı Tarihi, Latin Edebiyatı, Çağatay Edebiyatı.

KADİRCAN KAFLI (1899-1969)¹⁴

Gazeteci, yazar, toplum adamı. Türkiye'ye göç eden bir Dağıstan (Avar)

¹² <http://www.everestyayinlari.com>

¹³ <http://www.biyografi.net/kisiayrinti>

¹⁴ <http://www.bkd.org.tr/biyografiler/asp>

ailesinin çocuğudur. 1899'da Dağıstan'da doğdu. Asıl adı Abdülkadir'dir. İlk ve orta öğrenimini Adana ve Konya'da tamamladı. Konya Öğretmen Okulunu bitirdi (1921). Uzun yıllar ilkokul öğretmenliği yaptıktan sonra Ankara'da Gazi Eğitim Enstitüsünün Edebiyat Bölümünü bitirdi (1938). Daha sonraki yıllarda çeşitli okullarda öğretmenlik, 27 Mayıs ihtilali sonrasında Kurucu Meclis üyeliği, 1962-65 yıllarında Konya'dan bir dönem TBMM üyeliği yaptı. İstanbul'da bulunan "Kuzey Kafkas Türk Kültür ve Yardımlaşma Derneği"nin başkanlığında bulundu.

Bu derneğin de katıldığı "Türk Göçmen ve Mülteci Dernekleri Federasyonu'nun (1954) da başkanı ve kurucuları arasında idi. 1969 yılında İstanbul'da öldü.

1936'dan başlayarak İzmir ve İstanbul'da çıkan birçok gazetede yazıları yayımlandı. 1968'den ölümüne kadar "Tercüman" gazetesinde "Merhaba" başlığı altında günlük fıkralar yazdı. Bunlar arasında Kafkasya ve Kafkas diasporasıyla ilgili birçok yazısı da bulunmaktadır.

Eserleri: Şiir: "Köpüklü Deniz" (1933), Romanları: "Yağız Atlı" (1943), "Kösem Sultan" (1943), "Turhan Sultan" (1944), "Korsan Yuvası" (1946), "Diri Gömülenler" (1947), İncelemeleri: "Şimali Kafkasya" (1942), "Atatürk'ten Altın Yapraklar" (1943), "Osmanlı Devrinde Tarihi Fırtınalar" (1943), "Mithat Paşa" (1948), "Türkiye'nin Kaderi" (1965), "Hazreti Nuh ve Tufan" (1966), "Hazreti Âdem ve Havva" (1966), "Türkiye'ye Göçler" (1966)...

KERİM ODER (1899-1981) ¹⁵

Zeyneloğulları olarak tanınan tacir bir aileye mensuptur. İlk ve orta tahsilini Bakü'de tamamladı. Daha sonra Millî Müsavat Partisi'nin gençlik kollarına dönüşecek olan Azerbaycan Gençlik Hareketi'nin içinde yer aldı.

Azerbaycan Millî Hareket içinde yer alan gençlerin bir kısmı hükümet tarafından Avrupa ülkelerine, Türkiye'ye tahsile gönderildiler. Kerim Oder, Abdülvahap Yurtsever, Mirza Bala gibi gençler de vatanda kalarak yönetim ve Müsavat Partisi saflarında çalışmayı tercih ettiler.

¹⁵ Şimşir, a.g.e., s. 180-181.

Millî ve Demokratik Azerbaycan Cumhuriyeti döneminde Başbakanlık Özel Müdürlüğü görevinde bulunan Kerim Oder, bürokraside, politik hayatta böylece tecrübe sahibi oldu. 27 Nisan 1920’de komünist Rus ordusunun hududu geçerek Azerbaycan’ı işgale başladığı haberini Başbakan Nesip Bey Yusufbeyli’ye o ulaştırdı.

KERİM YAYCILI (1913-1979) ¹⁶

Alhanoğullarından Hacı Abdullah Efendi’nin oğludur. 1913 yılında Iğdır’ın Yayı köyünde doğdu. Çocukluğu Birinci Dünya Harbi’nin ıstırap ve faciası içinde geçti, 4-5 yaşlarında iken ailesi ile birlikte Rus-Ermeni saldırılarının en vahşi ve canavarca sahnelerine şahit oldu.

Mazinin bu acı sahneleri onu subay olarak vatana hizmet aşkını körükledi. Kâzım Karabekir Paşa’nın doğuda açmış olduğu askerî ortaokula kaydoldu. Subay olmayı çok arzu etmesine rağmen 1931 yılında ciğerlerinden rahatsızlanarak çürüğe çıkarıldı. 1934 yılına kadar süren hava tebdili sırasında Karaköse, Karakoyunlu ve Erzurum ilkokullarında öğretmen olarak çalıştı.

Kerim Yayı 1934 yılında yedek subay olarak 1937 yılında tamamlamasını müteakip Ankara’da Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne kaydını yaptırdı. İkinci Dünya Harbi’nin başlaması üzerine tekrar silah altına alındı. İki yıl süren bu ağır hizmet dolayısı ile hastalığı nüksetti, fakülteyi terk etmek zorunda kaldı ve memuriyete başladı.

Kerim Yayı çocukluğunda yaşadıklarını gördüklerini millî bir ruhla içli bir şekilde şiir kalıbı içinde yoğurdu. Millî ruhla yazdığı şiirlerini Berlin’de yayınlanan “Kurtuluş” dergisinde yayımlamaya başladı. Bundan itibaren Azerbaycan Millî neşriyatının hemen hepsinde Kerim Yayı’nın şiir ve yazıları yer aldı.

Kerim Yayı, Millî Müsavat Partisi ve Azerbaycan Millî Merkezi saflarında yer alarak bu kuruluşların çeşitli kademelerinde hizmet verdi. Azerbaycan Kültür Derneği’nin kurulması çalışmalarına katılan Kerim Yayı, yönetiminde de yer aldı. Azerbaycan dergisinin Genel Yayın Müdürlüğü görevini sürdürdü, şiir ve yazılarını

¹⁶ Şimşir, a.g.e., s. 182-183.

yayınlandı. 13 Temmuz 1939 tarihinde Ankara’da vefat etti. Doğduğu köyde toprağa verildi.

Kerim Yaycılı, şiirlerini “Anadolu-Kafkas-Azerbaycan” adlı bir eserde topladı.

MEHMET EMİN RESULZADE (1884-1955) ¹⁷

Tarihteki ilk Türk Cumhuriyeti olan Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı Mehmet Emin Resulzâde 1884'te Bakü'de dünyaya geldi. Çalışma hayatına 19 yaşında iken gazete yazarlığı ile başladı. Tiflis'te yayınlanan Şark-i Rus, Azerbaycan'da Hüseyinzâde Ali Bey Turan'ın “Hayat” ve “Füyuzat” ile Ahmet Ağaoğlu'nun “İrşat” ve “Terakki” gazetelerinde yazdı. Bakü'de haftalık “Tekâmül”, sonra “Yoldaş” dergilerini yayınladı. 1905'te siyasete atıldı. Çarlık yönetimine karşı gizli bir dernek kurdu. Takibata uğrayınca Türkiye'ye kaçtı. 1913'te Çarlık yönetimi af çıkarınca Bakü'ye döndü.

1917'de Bağımsız Azerbaycan fikrini savunan Müsavat Partisi'nin başkanı oldu. Türkistan'daki diğer Türk Cumhuriyetleri'nin de Rusya'dan ayrılması ve Türk Devletleri Federasyonu kurulması fikrini savunuyordu.

28 Mayıs 1917'de Azerbaycan Cumhuriyeti kuruldu ve ilk cumhurbaşkanı oldu. Cumhuriyet iki yıl yaşadı. Kızıl Ordu Azerbaycan'ı işgal edince Resulzâde önce Almanya'ya gitti. İkinci Dünya Savaşı sonunda Almanya teslim olunca Türkiye'ye geldi, Ankara'ya yerleşti. 6 Mart 1955'te vefat etti.

Eserleri:

Azerbaycan Cumhuriyeti (1922), İstiklâl Mefkûresi ve Gençlik (1925), Azerbaycan Misak-ı Milli (1927), Milliyetçilik ve Bolşevizm (1928), Azerbaycan Şairi Nizamî (1951).

DR. MEHMET KENGERLİ (1914-2006) ¹⁸

Dr. Mehmet Kengerli Ocak 1914'te Azerbaycan'ın Terter ilinde doğmuştur.

¹⁷ <http://www.biyografi.net/kisiyrinti>

¹⁸ <http://www.azerbaycankulder.org>

Yüksek tahsili sonrasında Sovyet ordusuna çağrılmış, 1941 yılında muharip birliklerle Hitler Almanyası'na karşı savaşa katılmıştır. 1942 yılında esir düşen Kengerli, bütün bu zorluklar içinde Azerbaycan'ın hürriyet ve istiklâl mücadelesinden vazgeçmemiştir. Almanyada "Azerbaycan" gazetesinin çıkarılmasına büyük katkıda bulunmuş, birçok kitabın yayınlanmasını da sağlamıştır. Savaştan sonra Türkiye'ye gelmiştir. 1950-1960 yılları arasında Türkiye Kızılay Derneği'nde çalışmıştır. Bu kurumdaki görevinin uzun bir dönemi Pakistan'da geçmiştir. Merhum Dr. Mehmet Kengerli, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kurucusu Mehmet Emin Resulzade'nin en yakın silah arkadaşlarından biridir. Resulzade tarafından kurulan Azerbaycan Milli Merkezi'nin Başkanlığını yapmış, Müsavat partisinin muhaceretteki liderlerinden biri olarak görev yapmış, Azerbaycan Kültür Derneği'nin kuruluşunda çalışarak uzun süre Başkanlık görevlerini ifa etmiştir.

Mehmet Kengerli Azerbaycan'ın işgal altındaki topraklarının kurtarılması yolundaki faaliyetine son nefesine kadar devam etmiştir.

Bütün ömrünü Türk Dünyası ve Azerbaycan Millî Davasına adan, uzun müddet Azerbaycan Millî Merkezi ve Azerbaycan Kültür Derneği Genel Başkanlığı, Kızılay Derneği Genel Müdür Yardımcılığı ve Türkiye Anıtlar Derneği Genel Başkanlığı görevlerini yapan Türk Devletleri ve Toplulukları Dostluk ve Kardeşlik Vakfı (TÜDEV) Kurucusu ve Dünya Azerbaycanlılar Kongresi (DAK) Onursal Başkanı olan Kengerli'nin cenazesi, 22 Ağustos 2006 (Salı) tarihinde Ankara Kocatepe Camii'nde kılınan öğle namazını müteakip Karşıyaka Mezarlığı'nda toprağa verilmiştir.

MİRZA ELEKBER SÂBİR (1862 -1911) ¹⁹

Azerbaycan ve tüm Şark edebiyatında, yeni mizahî şiirin, satirik akımın kurucusudur. Şairin asıl adı ve soyadı Elekber Tahirzâde'dir. Sâbir (sabreden, sabırlı) ise onun şiirlerinde kullandığı mahlas yahut takma addır. 30 Mayıs 1862'de Şamahı'da doğdu. Babası Hacı Zeynalabidin, tacirdi. Lâkin 1859 yılının korkunç depreminden sonra, onun ticaret işlerinde bir gerileme olmuştu ve kalabalık ailesini

¹⁹ <http://www.kultur.gov.tr>

zorlukla geçindiriyordu. Hacı Zeynalabidin, gençliğinde maceralarla dolu, çılgın bir hayat geçirmiş, sonraysa pişman olarak din ve şeriat yoluna dönmüştü. Bu açıdan, dindar Şamahı muhitinde bu aile, aşırı dindarlığı ile tanınmaktaydı.

Yedi yaşında mahalle mollahanesine verilen küçük Sâbir, burada Kur'an ayetlerini, Sadi'nin "Bostan" ve "Gülistan"ını ezberliyordu. İlk şiirini sekiz yaşında yazmıştı. 1874'te Seyid Ezim Şirvânî'nin (1835-1888) Şamahı'da açtığı yeni (Usûl-i Cedid) okula devam etmeye başladı. Talebesinin şairlik istidadını gören Seyid Ezim, onunla daha ciddi meşgul olur, yeni şiirler yazmaya teşvik eder. Sâbir'in ilk şiirlerinden birinden çok hoşlanan hocası ona, Nizamî'nin "Hemse"sini hediye eder. Sonraları, hayatının maddî açıdan ağır ve zor dönemlerinde, bir kitapçı "Hemse"yi ondan yüksek bir fiyata satın almak istediğinde, Sâbir vakarlı bir tarzda ona şöyle cevap vermişti: "Sâbir çöreksiz yaşar, ama Nizamî'siz yaşamaz". Seyid Ezim'in mektebinde geçirdiği yıllar, klasik şark şairlerinin eserleri ile tanışma, Sâbir'in şairlik istidadının meydana çıkmasına yardımcı olmuştur. Tabî ki, onun ilk şiirleri Divan Edebiyatı geleneklerine dayanıyor ve bazı hallerde taklitçi şiir örneklerinden pek de fark edilmiyordu.

Babası, artık 15-16 yaşlarına gelen oğlunun yeterli öğrenim gördüğünü düşünerek, onun ticaretle uğraşmasını istiyordu. Okuldan zorla geri alınarak can sıkıcı bir dükkânda oturmak zorunda kalan Sâbir, burada da şiir yazma ve kitap okuma meşguliyetinden uzaklaşmıyordu. Bir defasında babasının, onun şiir defterini yırtması üzerine, ailesinden ve doğduğu şehirden kaçarak Buhara'ya giden bir kervana katılmış, ancak yarı yolda akrabaları tarafından geri döndürülmüştü. Bu olaydan sonra babası bir daha oğlunun hayatına herhangi bir şekilde müdahale etmemiş ve aile içerisinde manevî bir özgürlük kazanan Sâbir daha büyük bir ihtirasla edebiyat çalışmalarına, yeni şiirler yazmaya başlamıştı. Bu alanda hocası Seyid Ezim Şirvânî, onun en büyük yardımcısı ve manevî babasıydı.

1883'te kutsal yerleri ziyaret bahanesiyle Şamahı'dan çıkan Sâbir, öğrenim yoluyla öğrenemediklerini geziler yoluyla öğrenmeyi tasarlar. İki yıla yakın bir sürede Horasan'ı, Nişabur'u, Buhara'yı ve Semerkand'ı gezip dolaşır. 1885 sonunda vatana döner. Ama Şamahı'da kısa bir süre yaşadktan sonra 1886 yılının başında bu defa da Kerbelâ ziyareti adı altında yeni bir seyahate çıkar. Birkaç ay sonra babasının

ölüm haberini alarak memleketine döner. Böylece gençlik hayatı biter ve ailenin bütün yükü omuzlarına biner. Çabucak evlenir, birbiri ardınca kızları doğar ve şair, ömrünün sonuna kadar bir hayat mücadelesi vermek zorunda kalır.

20. yy. başlarına kadar Sâbir, bir şair olarak Azerbaycan edebiyatında hâlâ tanınmamaktaydı. Şairin kaleminden çıkan gazel ve kasideler hiçbir yerde yayımlanmamıştı. Onun şiir yazdığını, yalnız arkadaşları bilirdi. 1901’de tahsilini bitirip Şamahı’ya dönen Abbas Sehhet’le, bu arada Naseh ve Terrah gibi şairlerle tanışma, yeni şiirin nasıl olması gerektiği hususundaki devamlı tartışmalar, Sâbir’in; edebiyatın sosyal hayattaki fonksiyonuyla ilgili tavrının değişmesine neden olur. 1903’te hayatının 30 yılını şiirle geçirmiş şairin ilk şiiri Tiflis’te, “Şark-i Rus” gazetesinde yayımlanır. Bu aynı zamanda Sâbir’in sosyal içerikli yazdığı ilk şiirdir.

1905’teki birinci Rus ihtilâli ve bütün Şark’ın uyanması, millî özgürlük mücadelelerinin yaygınlaşması, Sâbir’in şiirlerine de etkisiz kalmaz. 1905’te “Hayat” gazetesinde yayımlanan “Beynelmilel” adlı ve bir edebî program karakteri taşıyan şiiri, edebiyata yeni bir şairin geldiğini müjdelemektedir.

Ama Sâbir’in hakikî istidat ve edebî başarısının ortaya çıkması, aslında 1906’da Tiflis’te, Celil Memmedkuluzâde’nin başyazarlığında, “Molla Nesreddin” mizahî dergisinin yayınlanması ile gerçekleşti. Sâbir’in 1906-1911 yılları arasında bu dergide “Hop-hop” takma adı ile yayımlattığı mizahî şiirler tüm Azerî şiiri tarihinde yeni bir devrin, yeni bir dönemin başlangıcı oldu.

Bütün Şark’a sesini duyuran, kısa zamanda yalnız Azerbaycan’da değil, İran’da, Türkiye’de, Orta Asya’da devamecileri yetişen bu yeni şiir üslûbunun mimarı olan Sâbir ise, hayatını eyalet Şamahı’sında, küçük bir dükkânda, sabun pişirip satmakla geçiriyordu. Sosyal hayatın tüm alanlarını aydınlatan, din adamlarının ikiyüzlülüğünü, servet sahiplerinin acımasızlığını, aydınların halktan uzaklığını, bey ve hanların zulümlerini, millet namına konuşanların sahtekârlığını ve millî hislere yabancılığını açıklayan bu ateş gibi yakıcı, kamçılایıcı şiirlerin yazarının Sâbir olduğu bilindikten sonraysa, şairin hayatı, sözün hakikî manasıyla bir cehenneme dönmüştü.

1907’de, Şamahı’da bir okul açmak fikrine düşer. Ama bunun için ilk önce Maveray-ı Kafkas Müslümanları Dinî İdaresi’nde sınavlardan geçerek hocalık izni almak gerekti. Şairin maddî ve manevî sıkıntılarına kendi ve ailesinin geleceğinden endişe de eklenmişti. 1908’de Sâbir’in “Molla Nesreddin” mecmuasındaki mizahî şiirlerine kızan fanatik hemşehrilerinden birisi onu tabancayla vurup öldürmek istemişti.

Sınavlardan başarıyla çıkan ve öğretmenlik izni alan Sâbir, 1908’de Şamahı’da “Ümid” adlı bir okul açtı. Bu okulda hem eğitim, hem de şiir alanında hocası saydığı Seyid Ezim Şirvânî’nin geleneklerini devam ettirmeye çalışıyordu. Ama cahil ve fanatik hemşehrileri, şaire bu okulu işletme imkânı vermediler. Hiç kimse kendi çocuğunu bu okula vermek istemediğinden, kısa zamanda “Ümid” okulu kapandı. Sâbir, Bakû’ye göçerek, Bakû yakınlarında Balaham kasabasındaki “Seadet” okulunda öğretmenlik yapmaya başladı. Şiirlerini “Molla Nesreddin” dergisi ile bir arada Bakû’de yayınlanan çok sayıdaki gazete ve mecmuaların sahifelerinde okuyucularına takdim etti.

1910’da ağır hastalanan şair, tedavi için Tiflis’e gider. Burada Celil Memmedkuluzâde’nin evinde yaşar. Ondan ve hanımı Hemide Cevanşir’den büyük iyilikler görür. Celil Memmedkuluzâde, Tiflis’in en ünlü doktorlarını hasta şairin tedavisine celp etse de, artık geç kalındığından hiçbir şey yapamazlar. Sâbir ise, ameliyata razı olmaz. “Benim karnım sizin için para cüzdanı değil ki, açıp bakasınız, sonra da kapatasınız.” diye hayatının en ağır dakikalarında bile şakasından geri kalmaz.

Şamahı’ya getirilen şair burada hayatının son günlerini hasta yatağında geçirerek 12 Temmuz 1911’de, edebî külliyatını, geleceğini dostu Sehhet’e vasiyet ederek hayata gözlerini yumar.

49 yaşında hayattan göçen Sâbir’in, sağlığında hiçbir kitabı yayınlanmamıştı. Ölümünden bir yıl sonra Sehhet’in ve genellikle, yeni fikirli Azerbaycan aydınlarının müşterek çabalarıyla gün yüzü gören “Hophopnâme”, oldukça kısa bir süre içerisinde Azerbaycan Türklerinin en popüler kitabı oldu. Tüm Azerbaycan’da bu kitabın çalmadığı kapı, girmediği ev kalmadı. Sâbir’in “Hophopnâme”si; Nizamî’nin

“Hemse”si, Fuzûlî’nin “Divan”ı, Mirza Fethali Ahundzâde’nin “Temsilaf”ı gibi, Azerbaycan edebiyatında büyük bir merhale oluşturacak edebî olaylardan birine dönüştü. Sâbir, Azerbaycan edebiyatı tarihine ilk millî şair sıfatıyla dâhil oldu.

Sâbir; Nizamî, Fuzûlî, Seyid Ezim Şîrvânî gibi büyük sanatkârların etkisi altında bir şair olarak yetiştiyse de, ileri görüşlülükle 20. yüzyılın yeni, çağdaş ruhlu, çağdaş şekilli, hepsinden önemlisi halkı uyaran, ona dert ve belâlarını anlatan, bu dert ve belâlardan kurtuluş yolunu gösteren bedii eserler talep ettiğini gördü ve bu tür şiirin mükemmel örneklerini yarattı. Her bir büyük şairin devamcılarının, taklitçilerinin meydana çıkması için on yıllar, hatta bazen yüzyıllar gerektiği halde Sâbir, son derece verimli geçirdiği altı yılda, şiir alanında kendi devamcılarını ve taklitçilerini gördü. Bütün Doğu edebiyatını kapsayan yeni edebî mektebin üstadı ve kurucusu olarak şöhret kazandı.

Divan edebiyatının gelenekleri ile yetişen Sâbir, Azerbaycan edebiyatında tamamiyle yeni bir şiir üslûbunun temelini attı. Yüzyıllar boyu Nizamîlere, Nesîmîlere, Fuzûlîlere nazire yazan, ama çoğu zaman taklitçilikten ileri gitmeyen, halktan, onun fikir ve düşüncelerinden, sosyal hayat ve mücadelesinden uzak, gazel şiirinin yerine o, kılıç kadar sert ve keskin bir mizahî şiir getirdi. Hocası Seyid Ezim Şîrvânî gazel edebiyatının son büyük şairi olduysa, Sâbir de yeni şekil ve konulu, sosyal muhtevalı mizahî şiir mektebinin ilk büyük temsilcisi olarak şöhret kazandı.

Yurtseverlik, Sâbir mizahının en önemli öğelerindendir. O, halkını zarif gazellerle uyutmaya değil, acı gülüşlerle tedavi etmeye kalkıştı ve bunda da muvaffak oldu. Sâbir ve onun devamcıları, “Molla Nesreddin” dergisi etrafında birleşerek, 20. yy. Azerbaycan şiirini, o döneme kadar hayale bile gelmeyen bir yükseklığe kaldırdılar.

Eserleri:

Hophopnâme, Bakı, 1912; Hophopnâme, Bakı, 1914; Hophopnâme, Bakı, 1922; Müntehabat, Bakı, 1927; Şe'rler Mecmuesi, Bakı, 1929; Şe'rler, Bakı, 1934; Bütün Eserleri, Bakı, 1934; Din Eleyhine Şiirler, Bakı, 1938; Hophopnâme, Bakı, 1948; Hophopnâme, Bakı, 1954; Hophopnâme, Bakı, 1960; Hophopnâme, Bakı, 1961 (Arap alfabesi ile); Eserleri, 3 ciltte, c. I-III, Bakı, 1962–1965; Hophopnâme, Bakı,

1976; Hophopnâme, Bakı, 1980; Hophopnâme, Bakı, 1992; Hophopnâme, Bakı, 1940; Hophopnâme, Tebriz, 1941; Hophopnâme, Bellenville (ABD), 1977; Hophopnâme, İstanbul, 1976; Hophopnâme, Bakı, 1993 (Latin alfabesi ile), Hophopnâme, Satire ve Lirikâ (Rus dilinde); Seçilmiş Eserleri, Bakı, 1962 (Rus dilinde); Seçilmiş Satiraları, Moskova, 1962 (Rus dilinde); Satira Moskova, 1969 (Rus dilinde), Seçilmiş Eserleri, Leningrad 1983 (Şairin Kitabhanası, Büyük Seriya, Rus dilinde) vs.

MİRZA FETHALİ AHUNDZADE (1812-1878)²⁰

Azeri Türkleri içinde, yarattığı eserlerle Türk milliyetçiliğine hizmet eden Mirza Fethali Ahundzade, 1812'de Şeki'de doğmuştur. Ailesindeki huzursuzluk nedeni ile annesi tarafından Güney Azerbaycan'daki Erdebil şehrine, Ahund Hacı Alesger'in yanına götürülmüştür. Alesger, Fethali'yi evlatlığa kabul etmiş, Fethali de onu babası saymıştır. 1825 yılına kadar Erdebil'de yaşamış, ailesiyle önce Gence şehrine oradan 1826'da doğduğu yer olan Şeki'ye yerleşmişlerdir.

Güney Azerbaycan'da başladığı eğitimini burada tamamlamıştır. 1834'de Alesger'in yardımıyla Tiflis'e gitmiş ve şark dilleri tercümanı görevine başlamıştır. Ölümüne kadar Tiflis'te yaşayan Fethali, Azerî Türkçesi, Osmanlı Türkçesi, Rus, Fars ve Arap dillerini çok iyi öğrenmiştir. Rusya'nın doğu siyasetinin belirlenmesinde etkili olmuştur. Sanat hayatına, Azerî Türkçesi ve Farsça şiirler yazarak başlamıştır. Eserlerinin büyük bir kısmını çağdaşları olan sanatçılara yazdığı manzum mektuplar oluşturur. 1850-1855 yılları arasında drama yazmaya başlamış, Türk dünyasının ilk örnekleri olan altı komedi yazmıştır. Döneminin Azerbaycan hayatını usta bir dil ile yansıtan Fethali, 1857'de alfabe üzerinde çalışmaya başlamıştır. Arap alfabesinin ıslahı ve alfabe reformu için projeler hazırlamıştır. İlk proje Arap alfabesi, sonrakiler Latin alfabesi üzerine hazırlanmıştır. 1863 yılında İstanbul'a gelmiş, alfabe üzerine yaptığı çalışmalarını dönemin sadrazamına sunmuştur. Fethali'nin kullandığı dil, halka ve yüksek tabakaya, köylüye ve şehirliye rahatlıkla hitap etmiştir. Eserlerinde dilde Türkçülüğü yaşatmıştır. Gökalp'e göre

²⁰ <http://www.biyografi.net/kisiyrinti>

Fethali, Gaspıralı İsmail Bey kadar iyi bir Türkçüdür. Türk fikir ve edebiyatı alanındaki en önemli faaliyeti Türkçe tiyatroyu ilk yazan kişi olmasıdır. Azerî Türk lehçesi ile yazdığı eserlerle tanınmış ve edebî Türkçülüğe hizmet etmiştir. 1864'te "Kemalüt dövlé Mektupları" adlı eserini bitirmiş ancak yayınlamamıştır. 1878'de Tiflis'te vefat etmiştir.

Eserleri:

En önemli eserleri makaleleridir. Yanlışlıkları ortaya koymayı amaç edinmiş ve çağdaş ilmî tenkidin Azerî edebiyatında ilk örneklerini vermiştir. Temsilat (1859), Kemalüd dövlé Mektupları (1926), Hekayeti Hırs Gldurbsan (1938), Hekayati Molla, İbrahimelil Kimyager (1938), Seçilmiş Eserler (1938), Aldanmış Kevakib (1962) gibi eserlerinin yanında komediler ve piyesler yazmıştır.

MUSTAFA ZİHNİ HIZAL (1919-1964)²¹

Toplum adamı ve yazar. Büyük Çerkes sürgününde önce Makedonya'ya (1864), sonra da Anadolu'ya (1878) göç etmek zorunda kalmış olan "Xidzêtlv" adlı bir Adige ailesindendir. 1919 yılında Düzce'de doğdu. Babası Mehmet Refik, annesi Müslimet'tir.

İlk ve Ortaokulu Düzce'de okuduktan sonra Eskişehir Hava Lisesi'ni bitirdi (1939). Askerî pilot olarak 1951 yılına kadar Türkiye'nin çeşitli yörelerinde görev yaptı. Sonra ordudan ayrılarak Türk Hava Yolları'na girdi ve ölümüne kadar sivil pilot olarak burada çalıştı. Avrupa'ya ve Mısır, Sudan, Suudi Arabistan, Suriye, Ürdün, İsrail, Lübnan, Kıbrıs gibi ülkelere yaptığı görev uçuşları sırasında bu ülkelerdeki Kafkasyalılar ve onların örgütleri arasında ilişkiler kurulmasında yararlı oldu. 1960'lı yıllarda Avrupa ve Yakındoğu ülkelerinde yeniden örgütlenmeye çalışan "Kuzey Kafkasya Millî Merkezi"nin Genel Sekreteriydi. 1961'de Ankara'da oluşturulan "Kuzey Kafkasya Kültür Derneği"nin kurucusu ve ilk başkanıdır. "Paris Bloku" (Sovyet Mahkûmu Milletlerin Kurtuluş Birliği) adlı örgütün 1962 Temmuz'unda Münih'te toplanan kongresine Kuzey Kafkasya Millî Merkezi adına katılmış ve Kuzey Kafkasyalıların güncel sorunlarını ve davalarını başarıyla dile

²¹ <http://www.biyografi.net/kisiayrinti>

getirmişti. Tüm antikomünist kişi, örgüt ve yayınlarla sürekli bir ilişki içindeydi. Buna bağlı olarak, Türkiye'de milliyetçi-sağ kesimi destekleyen "Son Havadis", "Yeni İstanbul", "Yeni İstiklal", "Serdengeçti", "Düşünen Adam", "İslam", "Hilal", "Mücahit", "Ölçü", "Hür Söz", "Türk Yurdu", "Türk İzi", "Azerbaycan", "Kırım" vs. dergi ve gazetelerde Kafkasya ve Sovyetler Birliği ile ilgili çok sayıda yazıları yayımlanmıştı. 1964 yılında Almanya'ya yaptığı bir görev uçuşu dönüşünde, uçağının Ankara yakınlarında bir tepeye çarpması sonucu genç yaşta öldü.

Eserleri:

Kitap halindeki eserleri: "Şeyh Şamil-Şimalî Kafkasya İstiklâl Mücadeleleri" (Ankara 1958), "Kuzey Kafkasya Hürriyet ve İstiklâl Davası" (Oğlu A. Hazer Hızal'ın adıyla yayınlanmıştır, Ankara 1961), "Kuzey Kafkasya'da Sovyet-Rus Vahşeti-1944 Faciası" (Konferans Notları, Ankara 1964).

MÜSTECİP ÜLKÜSAL (1899-1996) ²²

1899 yılında Dobruca'da dünyaya gelen Müstecip Ülküsal, 19 yaşına kadar hiç görmediği Kırım'ın hürriyet ve istiklâline kavuşabilmesi için mücadele etmiştir. İlköğrenimini Dobruca'da, orta öğrenimini İstanbul'da yapmış; I. Dünya Savaşı başlayınca İstanbul'a dönemediği için iki yıl süreyle Köstence'de Mecidiye Müslüman Seminar'ına devam etmiştir. 1916'da Romanya'nın savaşa katılmasıyla Seminar kapanmış ve öğrenimi yarım kalmıştır. Bundan sonra üç Türk arkadaşıyla birlikte kendi köyünde öğretmenlik yapmaya başlamış, bu arada Tonguç adını verdikleri bir kültür ve spor derneği kurmuştur.

1918 yılında Kırım'daki Sulkiewicz hükümeti, Kırım kökenli aydınların yurda dönmeleri için çağrıda bulununca Ülküsal, bir Rus şilebiyle kaçak olarak Akyar limanına gitmiştir. Burada Almanlar tarafından yakalanmış ve kısa bir süre tutuklu kalmıştır. Serbest bırakılınca önce Bahçesaray'daki Kaytmaz Ağa Okulu'nda, daha sonra Fatisala İlkokulu'nda öğretmenlik yapmıştır. 1920 yılında Kırım'dan ayrılıp kaçak olarak bir Türk motoruyla Ereğli'ye geçmiştir.

Türkiye'de lise öğrenimini tamamladıktan sonra, 1922 yazında Romanya'ya

²² <http://www.biyografi.net/kisiyrinti>

dönerek Bükreş Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne kaydolmuştur. 1926 yılında mezun olup Avukatlık yapmaya başlayan Müstecip Ülküsal, derneklerde, okullarda "Türk Birliği ve Türkçülük" konularında konferanslar vermiş, Türk gazetelerinde makaleler yazmıştır. 1930 yılının başında ise, Emel Mecmuası'nı yayımlamıştır.

Kırım Kurultay Hükümeti'nin eski Dışişleri Bakanı ve Kırım Millî Merkezi Başkanı Cafer Seydahmet Kırimer'in önerisi ve önderliği ile Emel Mecmuası, Kırım Türklerinin ve Kırım İstiklâl davasının resmi yayın organı ilân edilmiştir. Dobruca'da, Türkiye'de, Polonya'da, Bulgaristan'da yaşayan ve bu davayı benimseyenler, Emel'in hem yardımcısı, hem de destekleyicisi olmuşlardır.

Bu gelişmelerden kuvvet alan avukat Ülküsal, arkadaşlarıyla birlikte Kırım Tatarlarının yaşadığı bütün şehir, kasaba ve köylerde Dobruca Türk Hars Birliği'ni kurmuş, Emel Mecmuası'nda birliğin tüzüğünü basarak, bütün şubelere göndermiştir. 29 Mayıs 1934'te birliğin ilk kurultayı toplanmış, Müstecip Ülküsal bu birliğin başkanlığına getirilmiştir. 1936 yılında evini ve matbaayı Köstence'ye taşıyan Müstecip Ülküsal, 20 Şubat 1936'da arkadaşlarıyla birlikte Dobruca'da yaşayan Kırım Türklerinin karşılaştığı zorlukların Romenler tarafından daha iyi anlaşılabilmesi için Halk-Poporul adıyla bir sayfası Türkçe, bir sayfası Romence haftalık küçük bir gazete çıkarmıştır.

1940 yılı Temmuz'unda maddî sıkıntıya düştüğü için eşi ve çocuğunu Çankırı'ya bırakarak geri dönmüş, Emel Mecmuası'nı çıkarmaya devam etmiştir. Aynı yılın Eylül ayında derginin kapanmasına karar vererek Türkiye'ye gelmiştir.

1941 yılında Ankara Hukuk Fakültesi'nde fark sınavlarını vererek diploma almış ve hâkim adaylığı stajına başlamıştır. Kırım Millî Merkezi Başkanı Cafer Seydahmet Kırimer ve arkadaşlarının aldığı karar uyarınca, Almanya'da Kırım Türk Millî Teşkilatı kurmak, Kırım kökenli mülteci, işçi ve esirlerin Kırım'a dönmesini sağlamak, Kırım'da yeniden kurulacak Millî Hükümet ile işbirliği yapmak üzere görevlendirilen Ülküsal, Dr. Edige Kırimal ile birlikte Berlin'e gitmiş ve 9 ay orada kalmıştır. Yaptığı girişimler neticesinde Kırım'a gitme izni alamayınca Türkiye'ye dönmüştür. 1960 yılında Ankara'da yayın hayatına yeniden başlayan Emel

Dergisi'nde 1986 yılına kadar yazdığı makaleleriyle Kırım Türklerinin millî davasını dünya kamuoyuna duyurmaya çalışmıştır.

Müstecip Ülküsal, vatansever, hürriyet aşığı gerçekçi bir yazar, hukukçu ve fikir adamıdır. Hayatı boyunca dil ve din birliğinin önemini vurgulamış, birlik ve beraberlik olmadıkça hiçbir yere ulaşamayacağını görmüş, hürriyet ve istiklâl ancak kültür bütünlüğünü korumakla ulaşılacağına inanmış, öğrenim ve eğitimde yeniliği hedef göstermiş, dürüstlüğü, bilgiyi, erdemi, inancı ve çalışkanlığı rehber edinmiştir.

Romence, Fransızca, Almanca bilen, Kırım ve Kazan Tatarcası ile Türkçenin birçok lehçesine vakıf olan Müstecip Ülküsal'ın Emel Mecmuası'nda, Romanya'da 103; Türkiye'de 214 makalesi yayımlanmıştır. 1993 yılında kitaplığını Emel Kırım Vakfı'na bağışlayan Müstecip Ülküsal, 1996 yılında vefat etmiştir.

NESİP BEY YUSUFBEYLİ (1881-1920) ²³

1881 yılında Gence'de doğdu. Odessa'da Hukuk eğitimi görmüş, öğrencilik yıllarından itibaren Azerbaycan'ın bağımsızlık mücadelesine katılmıştır. Okulun 1907'de kapatılması üzerine Kırım'a giderek, büyük mütefekkir İsmail Gaspıralı'nın çıkardığı Tercüman gazetesinde makaleler yazmıştır. Aynı zamanda İsmail beyin kızı ile evlenmiş bir süre sonra Gence'ye gelmiştir. 1917'de Gence'de Türk Âdem-i Merkeziyet Partisi'ni kurmuş, bu partinin aynı yıl Müsavat Partisi ile birleşmesi sonucu Müsavat Partisi'ne katılmıştır. Siyasi mücadelesinde Kafkasya Seyminde Azerbaycan temsilciliği ve Transkafkasya Federasyonunda Eğitim Bakanlığı yapan Nesipbeyli, Azerbaycan Cumhuriyetinde 2 Hükümetin Başbakanlığı, diğer 3 Hükümetin de çeşitli bakanlık görevlerinde bulunmuştur. Azerbaycan'ın işgalini takiben 1920 yılı Mayıs'ının ilk günlerinde Yevlak bölgesinde şehit edilmiştir.

NESRİN ATA ERBİL (1934-) ²⁴

Irak Türklerinin yetiştirdiği kadın şairlerimizden biri olan Nesrin Ata Erbil,

²³ Azerbaycan Sanat ve Edebiyatı-1. (2007). <http://www45.brinkster.com/canazerbaycan/sanat&ed.1>

²⁴ <http://www.biyografi.net/kisiayrinti>

1934 yılında Erbil şehrinde doğdu. Bugün Irak Türklerinin önemli kadın şairlerinden olan Nesrin Hanım, nezih bir ailenin çocuğu olarak, ilim ve irfan ile dolu ve bin yıldan fazla Türkmen diyarı olan bu şehirde dünyaya gözünü açar. Daha ilkokuldayken yakalandığı bir hastalık nedeniyle çok sevdiği okulunu terk etmek zorunda kalır. Yinede bu acı durum onun ileride büyük bir şair olmasına engel teşkil etmez, çünkü Nesrin'in babası Ata Reşit bey ve ağabeyleri, zamanın tanınmış edip ve şairlerindendi.

Babasının binlerce kitap ve dergilerden meydana gelen büyük bir kütüphaneye sahip olmasından dolayı değişik dillerde her türlü ilmî, edebî ve de sanat ile ilgili kitap bulmak şairimiz için çok kolaydı. Çocuk Nesrin daha buluş çağına varmadan, yaşadığı ortamdan da etkilenererek kitaplarla haşır neşir olmuş, büyüdükçe merakı artmış yaşına göre öğrenme ve araştırma yeteneğini azami dereceye ulaştırmıştır.

İlk olarak babasının da yardımıyla ana dili olan Türkçe okuyup yazmaya başlar, ondan sonra Arapça eğitimi alır bu kadarı da yetmez kütüphanelerinde bulunun İngilizce kitapçıları sözlük aracılığıyla çevirip içeriğini öğrenmeye çalışır, sözcüklerin telaffuzunu da yabancı radyolarda yayınlan İngilizce dil derslerini takip ederek öğrenir. Bununla da yetinmez, Bağdat'a gider İngiliz Kültür Merkezinde İngilizce kurslarına başlar ve iyi dereceyle belge (sertifika) alarak buradan mezun olur.

Küçük yaştan beri serbest şiire ve resme merakı olan şairimiz önceleri babasının düzeltmeleriyle kısa şiirler yazar, bu arada Yahya Kemal Beyatlı, Cahit Sıtkı Tarancı ve Orhan Veli'nin şiirlerini incelemeye başlar. Başlangıçta bu şairlerden etkilense de, kendi üslubunu ve saf şiir anlayışını yakalar. Usta bir şair olarak Irak Türkleri'nin şairleri arasında en önde yerini alır.

İngiliz dilini unutmamak için yabancı radyolardan müzik ve sohbetleri kaçırmayan şair, 1956 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan "Music City" adındaki kuruluşun uluslararası bir şiir yarışması düzenlediğini duyar duymaz heyecanlanır, ilham perileri bu sefer İngilizce olarak şairin kulaklarına bir şeyler fısıldar, her zaman yanında kalem bulunduran şairimiz bunu ihmal etmez. İlham

perisinden duyduklarını not eder ve nihayet ortaya “Her Şey Sevgi İçin” (All For Love) başlıklı güzel mi güzel bir şiir çıkar ve ailesinin desteğiyle yarışmaya gönderir.

Beklenmeyen haber nihayet kapısını çalar, şairimiz birincilik ödülü olan 10 bin Amerikan dolarını “üç bin Irak Dinarı” kazanır. California’daki “Nordic” adlı büyük bir plak şirketi söz konusu şiiri bestelemek ve de telif hakkını ödemek için şairimizin kapısı çalar.

Bu olumlu sonuç şair Nesrin Erbil’e büyük güven vererek İngilizce çalışmalarını iyi yönde etkiler ve şairimiz İngilizce şiir yazmaya devam eder, sonuç olarak, İngilizce yazmış olduğu “Yalnız” ile “Bana Geri Dön” (“Lonly”, “Come Back To Me”) bu iki şiiri bestelenmek üzere aynı plak şirketi tarafından satın alınır.

İngilizceden sonra Almanca dilini de öğrenen Nesrin Erbil’in 1968 yılında “Deniz Rüyası” adlı eseri Ankara da yayınlanır. 1991 yılında yine Ankara’da “ Irak Türkleri şairlerinden Nesrin Erbil” (Hayatı, Kişiliği, Şairliği ve Şiirleri) kitabı Doç. Dr. Ekrem Pamukçu tarafından hazırlanır.

Nesrin hanım şiirlerinin çoğunu Bağdat menşeli “Kardaşlık” dergisinde yayınlattı. 1969 yılında annesin vefatı şairimizi çok üzer, bir süre daha şiir yazmaya devam eder, ama 1980’den sonra, şiir ve edebiyat dünyasından uzaklaşarak eşi ve oğlu ile Bağdat’a yerleşir.

ORHAN SEYFİ ORHON (1890-1972)²⁵

23 Ekim 1890'da İstanbul'da doğdu. 22 Ağustos 1972'de İstanbul'da öldü. Hukuk Mektebi'ni bitirdi. Meclis-i Mebusan'ın Kavanin Kalemi'nde memurluk, ardından gazetecilik ve öğretmenlik yaptı. 1950'de gazeteciliğe döndü. Hayatının son döneminde Son Havadis gazetesinde yazarlık yaptı. 1917'de Yeni Mecmua'da çıkan şiirleriyle adını duyurdu. Türk şiirinde "5 Hececiler" diye bilinen şairlerimizdendir. Kurtuluş Savaşı sırasında İstanbul Hükümeti'ni destekleyen "Aydede" dergisinde çalıştı. Yusuf Ziya Ortaç'la birlikte Papağan, Güneş, Ayda Bir, Çınaraltı dergilerini çıkardı. Aruzla başladığı şiirde, Millî Edebiyat ve Genç Kalemler akımlarının etkisinde kalarak hece veznine döndü.

²⁵ <http://www.biyografi.net/kisiyayrinti>

Şiir kitapları:

Fırtına ve Kar (1919), Peri Kızı ile Çoban Hikâyesi (1919), Gönülden Sesler (1922), O Beyaz Bir Kuştu (1941), Kervan (1946), İşte Sevdiğim Dünya (1965).

REŞİT RAHMETİ ARAT²⁶

Yazar, İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı profesörü, Türkiyat Enstitüsü Müdürüdür. Ord. Prof. Reşit Rahmeti Arat Kırım kökenlidir.

Reşit Rahmeti Arat, Dr. Rabia Rahmeti Arat ile evlidir. Bu evlilikten Aysu R. Arat ve Süyüm Lucas doğmuştur. Osman Bankoğlu ve Seden Edepoğlu, Aysu R. Arat'ın çocuklarıdır. Aysu R. Arat Şermin Kenneth'in teyzesi, Emine Bankoğlu ve Ahmet Edipoğlu'nun kayınvalidesi. Aysel Ernart ve Fikret Balaban'ın dünürleridir.

SERVET MEHTERBAŞIOĞLU (1927-1987)²⁷

Hayatı gazete ve matbaa çevrelerinde geçmiş bir şairdir Mehterbaşıoğlu. Yazıları sadece mahalli gazetelerde değil İstanbul gazete ve dergilerinde de yayınlanmıştır. Van'da İki Nisan gazetesi ile sürdürdüğü gazeteciliği yanında birkaç İstanbul gazetesine de muhabirlik yapmıştır. Şiirlerinin bir kısmını "Gurbet Akşamları" isimli kitabında toplayan Mehterbaşıoğlu, hazırlığını yaptığı "Azaba Sesleniş" isimli şiir kitabını yayınlamadan vefat etmiştir. Daha önceki soyadı "Tekel" olan Mehterbaşıoğlu bazı şiirlerinde bu mahlası kullanılır.

Mehterbaşıoğlu'nun şiirinde tefekkürî bir derinlik vardır. Fanilik duygusu, insanın aczi, maddeden manaya yükselmek, tarihteki şeref levhalarını terennüm, onun şiirinin özünü oluşturur. Tarihi şiirlerinde hamaset hâkimdir.

ŞERAFETTİN EREL (1882-1989)²⁸

1882 yılında Kafkasya'nın Dağıstan yöresinde Büyük Sugrat köyünde doğdu. Lak (Gazikumuk) boyundandır. Kuzey Kafkasya'nın Bolşevikler tarafından işgalinden sonra Türkiye'ye göç etmek zorunda kaldı (1921). Samsun ve İstanbul'da kuyumculuk yaptı. Nümizmatik (eski paralar) konusunda uzmandı. Bu konuda

²⁶ <http://www.gulum.net/biyografi/bolumler>

²⁷ <http://www.van.bel.tr/van.php?sekil=sanat>

²⁸ <http://www.bkd.org.tr/biyografiler/asp>

yayınlanmış broşürleri mevcuttur. Anayurdu Dağıstan ile ilgili eseri (çeşitli yanlışlar ve değerlendirme hataları da içermekle birlikte) Türkiye'de bu konuda yayınlanmış en kapsamlı monografidir.

Erel'in "Tarih Dünyası", "Cumhuriyet", "Yeni Sabah", "Tercüman", "Azerbaycan Yurt Bilgisi", "Tarih-Coğrafya Dünyası" gibi gazete ve dergilerde tarih ve nümizmatik konusunda yayınlanmış çeşitli makaleleri bulunmaktadır. 1989 yılında İstanbul'da ölmüştür.

Basılmış kitap ve broşürleri: "Dağıstan ve Dağıstanlılar" (İstanbul 1961), "Nadir Birkaç Sikke" (3 Kitap, İstanbul 1963-70), "Azerbaycan Politikacılarının Yanlışları" (İstanbul 1968), "Önemli Birkaç Kitabe" (İstanbul 1971)...

TAHİR ÇAĞATAY (?- 1984) ²⁹

Türkistan Millî Birliği Başkanlığı yapan ve sosyolog olan Tahir Çağatay, uzun yıllar Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi öğretim üyesi olarak görev yapmıştır.

TEYMUR ATEŞLİ (1923-1976) ³⁰

Azerbaycan'da Alman Filolojisi Fakültesi son sınıf öğrencisi iken İkinci Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine, Rus ordusu saflarında savaşmak üzere alınmıştır. Savaşın ilk yıllarında Alman ordusu tarafından esir alınmış, daha sonra da Almanlar tarafından Ruslara karşı savaşacak orduya katılan Teymur Ateşli, üsteğmen rütbesi ile uzun yıllar mücadele vermiştir. Almanların mağlubiyeti sonrası hayatını kurtarmak amacı ile Almanya'da evlenmek zorunda kalmıştır. 13 Şubat 1949 tarihinde eşi ile birlikte Türkiye'ye gelerek Adapazarı'na yerleşmiştir. Şiirleri ile dikkat çeken Ateşli'nin hatıraları, "Stalingrad Cehenneminde 95 Gün Çarpışan Türk" adı ile Hürriyet gazetesinde tefrika edilmiştir.

ZİYA GÖKALP (1876-1924) ³¹

Türk toplumbilimci ve düşünür Ziya Gökalp, 23 Mart 1876'da Diyarbakır'da

²⁹ Şimşir, a.g.e., s. 131.

³⁰ Şimşir, a.g.e., s. 103.

³¹ http://tr.wikipedia.org/wiki/Ziya_Gökalp

doğdu, 25 Mart 1924'te İstanbul'da öldü. İlk ve orta öğrenimini Diyarbakır'da yaptı. Genç yaşta şiirle ve kültürel konularla ilgilenmeye başladı. Diyarbakır'da tanıştığı Abdullah Cevdet'in etkisinde kaldı. Abdullah Cevdet'ten İstanbul'da meşrutiyeti geri getirmeyi amaçlayan gizli etkinliklerde bulunulduğunu öğrenince ailesinin karşı çıkmasına karşın 1895'te İstanbul'a gitti. Mülkiye Baytar Mekteb-i Âlisi'ne girdi. Buradaki öğrenciliği sırasında İbrahim Temo ve İshak Sükûti ile ilişki kurdu. II. Abdülhamid yönetimine karşı gizli etkinliklerde bulunduğu için 1899'da tutuklandı. On ay kadar hapis yattıktan sonra gözaltında tutulmak koşuluyla 1900'de Diyarbakır'a sürgün edildi. 1908'e kadar bazı küçük yerel memurluk görevlerinde bulundu, daha çok okumaya zaman ayırarak kendisini yetiştirmeye çalıştı. 1908'de II. Meşrutiyet' in ilanı üzerine İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Diyarbakır şubesini kurarak siyasi çalışmalara başladı. Peymân ve Diyarbakır gazetelerinde şiirler, yazılar yayımladı. 1909'da Selanik'te toplanan İttihat ve Terakki kongresine Diyarbakır delegesi olarak katıldı. 1910'da İttihat ve Terakki Cemiyeti genel merkez üyeliğine seçilince yeniden Selanik'e gitti. İttihat ve Terakki İdadisi'nde sosyoloji hocalığı yaptı. Bir yandan da Genç Kalemler dergisinde önemli yazılar, şiirler yayımladı. Selanik'te 1910-1912 arasında yayımlanan Genç Kalemler dergisi çevresinde toplanan şair ve yazarlar Milli Edebiyat akımını ve 'Türkçülüğü' benimsemişlerdi; Ziya Gökalp' in "Turan" adlı şiiri bu dergide Tevfik Serdar takma ismiyle yayımlanmış ve büyük yankı uyandırmıştı (22 Şubat 1910). 1912'de Ergani Madeni Sancağı'ndan milletvekili seçildi ve İstanbul'a yerleşti. Bu dönemde gittikçe artan bir etkinlikle görüşlerini yaymaya başladı. Türk Ocağı'nın kurucuları arasında yer aldı. Derneğin yayın organı olan Türk Yurdu başta olmak üzere Halka Doğru, İslâm Mecmuası, Milli Tetebbular Mecmuası, İktisadiyat Mecmuası, İçtimaiyat Mecmuası ve Yeni Mecmua'da düşünsel ve bilimsel yazılar yayımladı. Bir yandan da Darülfünun'da ilm-i içtimai muallimi (sosyoloji profesörü) unvanıyla sosyoloji dersleri verdi. I. Dünya Savaşı'nın yenilgiyle bitmesi ve İttihat ve Terakki yönetiminin son bulması üzerine tüm görevlerinden alındı. 1919'da da Malta Adası'na sürüldü. 1921'de sona eren sürgünlükten sonra Diyarbakır'a giderek 1922'de Kurtuluş Savaşı'nı destekleyen Küçük Mecmua'yı çıkardı. 1923'te Maarif Vekâleti Telif ve Tercüme Encümeni başkanlığına atanınca Ankara'ya gitti. Aynı yıl ikinci

dönem TBMM'ye Diyarbakır milletvekili olarak katıldı. Kısa süren bir hastalığın ardından İstanbul'da öldü.

Eserleri:

Kızıl Elma (1914), Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak (1918), Yeni Hayat (1918), Altın Işık (1923), Türk Töresi (1923), Doğru Yol (1923), Türkçülüğün Esasları (1923), Türk Medeniyet Tarihi (1926, ölümünden sonra), Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler (ölümünden sonra).

ZİYAEDDİN FAHRİ FINDIKOĞLU (1902-1974)³²

1902 yılında Erzurum'da doğdu. Toplumbilimci. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi'nin Felsefe Bölümü'nü bitirdikten sonra, çeşitli liselerde öğretmenlik yaptı. 1930'da Strasbourg Üniversitesi'nin Felsefe Bölümü'ne girdi. 1934'te yurda dönünce içtimaiyat ve ahlak doçenti olan Fındıkoğlu, 1941'de sosyoloji profesörü, 1958'de ordinaryüs oldu. 1934-1970 yılları arasında yayınladığı İş ve Düşünce adlı dergideki yazılarında, özel ve toplumsal mülkiyeti uzlaştıracak bir sosyo-ekonomik modeli savundu. 1974 yılında öldü.

Eserleri:

İçtimaiyat (1958), Hukuk Sosyolojisi (1958), Le Play Mektebi ve Prens Sabahattin (1962), İktisat Sosyolojisi Açısından Sosyalizm (1965), İçtimaiyyat Dersleri (1971).

³² <http://www.biyografi.net/kisiayrinti>

SONUÇ

1 Nisan 1952 tarihinde okuyucuları ile buluşan “Azerbaycan Türk Kültür Dergisi”, kuruluş amacına uygun olarak bütün faaliyet döneminde Azerbaycan Türklerinin sorunlarını gündeme getirme ve çözümü ile ilgili çabaların yanında, bütün Türk Dünyası’nın güncel sorunları ile ilgili çalışmalarda da bulunmuştur.

Yayın hayatına atıldığı 1952 yılından itibaren aralıksız olarak yayımlanan Azerbaycan Türk Kültür Dergisi’nin, incelediğimiz Ocak 1957 tarihli 58. sayısından, Ekim-Kasım-Aralık 1962 tarihli 127-128-129. sayısına kadar olan nüshalarında, 537 yazı yayımlanmıştır. Yayımlanan 395 yazı, çeşitli yazarların imzası altında, 27 yazı “Azerbaycan” imzası ile, birer yazı “Azerbaycan Millî Merkezi”, “Türk Yurdu” ve “Caucasian Review” imzası ile yayımlanmış; 110 yazı ise imzasız olarak yayımlanmıştır. Dergide çeşitli yazılar altında toplam 98 yazarın imzası bulunmaktadır. Bu yazarlar arasında zaman zaman oldukça tanınmış isimler yer almış olduğu gibi, yurt sevgisi ve hasreti ile yanıp tutuşan birçok genç yazarın ismi de yer almaktadır.

36 nüshadan oluşan 57 sayıda (kimisi nüshalar iki ve üç sayılıdır), derginin yönetmeni olan değerli mücahit ve millî yazar A. Vahap Yurtsever’in, devrin konuları üzerine 36 başmakalesi vardır. Dergilerde yayımlanan başmakaleler imzasız olarak neşredilmiştir. Biz bu başmakalelerin A. Vahap Yurtsever’e ait olduğunu, 100. sayı olması dolayısıyla dergiyi tanıtan yazıdan öğrenmekteyiz. Başka yazılarıyla birlikte A. Vahap Yurtsever’in dergide, imzalı ve imzasız, toplam 70 yazısı basılmıştır. Dergide yayımlanan millî konular ve memleket meseleleri üzerine yazılan yazıların başlıcalarını en yetkili imzalardan; yani Mehmet Emin Resulzade ve Mirza Bala’dan okumaktayız.

Bunların dışında, birçok tanınmış imzanın değişik konularda yazılmış yazılarıyla karşılaşırız: Mirza Fethali Ahundzade, M. Azer Aran, Hamit Ataman, Teymur Ateşli, Ali Azertekin, Hüseyin Baykara, Hüseyin Cavit, Ahmet Cevat, Hamit Dönmez, Cengiz Gökgöl, Süleyman Rüştü Karoğlu, Mehmet Kengerli, Salih Keykurun, Naki Keykurun, Ejder Kurtulan, İlideniz Kurtulan, Mirza Elekber Sabir, İslâm Seferli, Sait Şamil, Abdullah Battal Taymas, Süleyman Tekiner, Ali Volkan,

Kerim Yayıcı, Elmas Yıldırım gibi Azerbaycan Edebiyatı ve Azerbaycan Muhaceret Edebiyatı şair ve yazarları, Azerbaycan ve Kafkasya'nın istiklâl mücadelesini dergi sayfalarından tüm dünyaya duyurmak için haykırılmışlardır. Mehmet Emin Buğra gibi, Doğu Türkistan mücadelesinin önemli ismi; Şerafettin Erel, Kadircan Kafıl gibi, Dağıstan kökenli olup Orta Asya Türk illerinin istiklâli uğruna mücadele eden yazarlar; Hazer Hızal, Mustafa Zihni Hızal gibi, Adige kökenli olup Rus mahkûmu Türk yurtlarının güncel sorunlarını ve davalarını başarıyla dile getiren, bu uğurda başarıyla ve azimle çalışan dava adamları; Av. Müstecip Ülkusal gibi Kırım, Nesrin Ata Erbil gibi Irak Türklerinden olan ve hayatlarını tüm Dünya Türklerinin bağımsızlık mücadelesine adayan yazarlar, gayet mühim yazıları ve şiirleri ile dergi sayfalarını süslemişlerdir. Ayrıca Türkiye'den de Galip Erdem, Prof. İsmail Hikmet Ertaylan, Prof. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Ziya Gökalt, Agâh Sırrı Levend, Servet Mehterbaşoğlu, Fazlıoğlu Cemal Oğuz, Orhan Seyfi Orhon, Kırım kökenli Prof. Reşit Rahmeti Arat gibi önemli kalemler de, düşünceleriyle ve çalışmalarıyla Türk Dünyası'nın bu istiklâl mücadelesinde soydaşlarının yanında yer alarak bu mücadeleye destek veren isimlerdir.

Azerbaycan dergisinin incelenen sayılarında, beş yabancı yazarın birer yazısıyla karşılaşmaktayız. Münih'te çıkan "Problems of The Peoples of The USSR" dergisinde yayımlanan söylevi münasebetiyle "Sovyetler Birliği Milletlerini Kurtarma Cemiyeti" Başkanı Mikola Abramçik; "Bakinsky Raboçiy" gazetesinde yayımlanan bir makalesiyle Rus yazar V. Borysenko; Pakistan'da neşredilen "Tercüman-ı Efkâr" dergisinde, vefatı münasebetiyle Mirza Bala hakkında yazdığı makalesiyle Pakistanlı yazar Sabir İhsanoğlu; "New York Times" gazetesinden tercüme ve iktibas edilen bir mektubu münasebetiyle Amerikalı Edward M. O'Conner; yine mühim bir makalesi münasebetiyle Fred J. Zusy; Azerbaycan dergisinde yazıları yayımlanan yabancı isimlerdir.

Azerbaycan coğrafyasında yetişmiş, bütün ömrünü Türk Dünyası ve Azerbaycan Millî Davasına adayan, Azerbaycan'ın işgal altındaki topraklarının kurtarılması yolundaki faaliyetlerine son nefeslerine kadar devam eden ve bu yolda millî ruh ve bilinci işleyen birçok Azerbaycanlı şairin şiiri Azerbaycan Türk Kültür Dergisi'nin sayfalarını süslemiştir: Teymur Ateşli, Mirza Bala, Ahmet Cevat, Hamit

Dönmez, Cafer Cebbarlı, Süleyman Rüştü Karoğlu, Mirza Ali Ekber Sabir, Kerim Yayıcı, Ali Volkan, İldeniz Kurtulan, Yaşar Kömek, Abay Mirza, İslâm Seferli, Elmas Yıldırım, Ahmet Tekin, Abbas Güven Dikicioğlu, Nedret Bernâ, Hasan Bayrı, Nebi Babaoğlu, Abdullah Aslantürk, Alptekin... Bu şairlerin yanında, Erbil Türklerinden olan ve Irak Türklerinin nezdinde bütün dünya Türklerinin duygularına tercüman olan Nesrin Ata Erbil'in bir şiiri; işgal altındaki Türk illerinin yaşadığı zulmü bilfiil yaşamasalar bile soydaşlarının yaşadığı bu acıları yüreklerinde en derin ve en acı şekliyle hisseden Türkiye Cumhuriyeti şairlerinden Prof. İsmail Hikmet Ertaylan'ın, Fazlıoğlu Cemal Oğuz Öcal'ın ve Ziya Gökalp'in şiirleri de dergi sayfalarında yer alarak okuyucuların ruhuna seslenmiştir.

Azerbaycan dergisinin incelediğimiz 36 sayısında 170 şiir yer almıştır. Bu şiirlerden 48 tanesi, Azerbaycan Muhaceret Edebiyatı şairlerinden Teymur Ateşli imzası ile; 27 tanesi, halkı uyarmayı ve halk için faydalı olmayı kendisine ülkü olarak seçen Azerbaycan millî şairlerinden Mirza Ali Ekber Sabir imzası ile; 26 tanesi, Süleyman Rüştü Karoğlu imzası ile yayımlanmıştır. Dramatik şiir olarak ele alınan 16 şiir, 20. yüzyıl Azerbaycan edebiyatında büyük romantik şair, dram yazarı ve inançlı bir Türkçü-milliyetçi yazar namıyla tanınan Hüseyin Cavit imzasını taşımaktadır. 10 tanesi, Kerim Yayıcı imzası ile; 7 tanesi, Hamit Dönmez; 5 tanesi, Ali Volkan; 3 tanesi Kürşat imzası ile yayımlanmıştır. Ayrıca Cafer Cebbarlı, Yaşar Kömek, Abay Mirza gibi şairlere ait ikişer şiir yayımlanmıştır. Bunun yanında 2 şiir G. T. imzası ile, 2 şiir de imzasız olarak yayımlanmıştır. Birer şiir de Alptekin, Abdullah Aslantürk, Nebi Babaoğlu, Mirza Bala, Hasan Bayrı, Nedret Bernâ, Ahmet Cevat, Abbas Güven Dikicioğlu, Nesrin Ata Erbil, Prof. İsmail Hikmet Ertaylan, Ziya Gökalp, Ahmet M. Karaca, İldeniz Kurtulan, R. Ö. Otaylı, Fazlıoğlu Cemal Oğuz Öcal, İslâm Seferli, Ahmet Tekin ve Elmas Yıldırım imzası ile neşrolunmuştur.

Azerbaycan Türk Kültür Dergisi'nde yer alan 170 şiirden 97'si; derginin Azerbaycan istiklâl mefkûresine hizmet etmesi hasebiyle bağımsızlık yolunda verilen mücadeleyi, bu mücadele sırasında gösterilen kahramanlıkları, hürriyet ve vatan hasretini, yurt sevgisini dile getiren epik şiir türündedir. Geriye kalan şiirlerden 35'i, çeşitli duyguları dile getiren lirik şiirlerdir. 16 şiir, Azerbaycan edebiyatının büyük romantik şairi ve dramatik yazarı Hüseyin Cavit tarafından manzum piyes olarak

kaleme alınan dramatik şiir türündedir. 11 şiir; gençlere ve toplumun diğer kesimlerine, millî, ahlâkî ve çeşitli konularda öğütler veren didaktik şiir türünde kaleme alınmıştır. Yine 11 şiir; kişisel ve toplumsal aksaklıkları yeren, toplumun bozulan yanlarını dile getiren satirik şiir türündedir. Dergide ayrıca, aşk konulu lirik bir Azerbaycan halk türküsü, Kürşat imzasıyla yayımlanmıştır.

Yalnız asıl vatanı olan Kafkasya ve civarına değil, daha geniş bir Türk sahasına ciddi bir şekilde ilgi göstererek bütün Türk yurdunun bağımsızlığı için çalışmış; bağımsızlık yolunda verdikleri gayretlerle ve kaleme almış oldukları eserlerle kültür ve toplum hayatında unutulmaz izler bırakmış; seneler boyunca yapmış oldukları hizmetler Azerbaycan ve bütün Türk tarihinde her zaman şükran ve minnettarlıkla anılacak olan birçok büyük şahsiyetin biyografisine de dergide yer verilmiştir. Dergide mühim şahsiyetlere ait 14 adet biyografi yer almaktadır. Bu biyografilerden 5 tanesi, herhangi bir şahsî emel beslemeden sessiz, iddiasız, fakat o nisbette sebat ve ısrarla inandığı bağımsızlık yolunda yürüyen, kendisini daima arka saflara atmasına rağmen mesai arkadaşları tarafından takdir edilen ve Resûlzâde'nin ölümü ile Azerbaycan millî "Müsavat" partisinin başına getirilen Mirza Bala hakkında kaleme alınmıştır. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi hocalarından Prof. Dr. Sadri Maksudî; Azerbaycan siyasî hayatının tanınmış simalarından Ceyhun Hacıbeyli; Millî Azerbaycan Ordusu'nda vazife görerek üstün başarılar gösteren ve daha sonra askerlik vazifesine Türkiye'de devam ederek vazifesini muvaffakiyetle yapan Tuğgeneral Cihangir Berker; Bakû'de dünyaya gelen ve muhacerette siyasî hayata atılarak Millî Müsavat Partisi'nin ön saflarında yer alan, millî istiklâl mücadelesine katılarak istiklâl ülküsünü yaymaya ve kuvvetlendirmeye çalışan Eşref Demircan; hayatını milletine vakfetmiş, muhtelif devlet ve millî cemiyet vazifelerinde çalışarak hayatının son anına kadar Azerbaycan istiklâlini düşündüğünü söyleyen Adil Han Ziyathan; dergi nüshalarında biyografileri yayımlanan önemli isimlerdendir. Bunların yanında, hayatı boyunca Bakû'de yaşayan, Azerbaycan sanat elemanlarının yetişmesinde mühim rol oynayan, Azerbaycan Türk tiyatrosunun büyük oyuncusu ve büyük sanatkâr Abbas Mirza Şerifzade; Kırım Türklerinin istiklâl davalarının en kuvvetli müdafii olduğu kadar, diğer Türklerin de, dava ve haklarının samimi ve kuvvetli bir müdafii olan, esaret altındaki mahkûm Türklerin

tanınmış mücahitlerinden ve Kırım Türklerinin lideri Cafer Seydahmet Kırimer; Azerbaycan'ın tanınmış simalarından hukukçu bilim adamı Prof. Dr. Kasım Kasımlı; büyük fikir adamı Ahmet Ağaoğlu; dergide biyografileri yer alan diğer isimlerdir. Daha sonraki çalışmalara kaynaklık etmesi hususunu da göz önünde bulundurarak, incelenen sayılarda bulunan biyografi türündeki bütün yazılara çalışmamızın “Seçilmiş Yazılar” bölümünde yer verdik.

Dergide çeşitli kalemlerden çıkmış, siyaset, bilim, sanat, edebiyat, tarih, toplum, kültür gibi çeşitli konularda kaleme alınmış 135 makale ve güncel konularda yazılmış 29 köşe yazısı ile karşılaşmaktayız. Bu makalelerin 95 tanesi siyasî ve siyasî şahsiyetler, 13 tanesi tarihî, 11 tanesi fikrî, 5 tanesi edebî, 4 tanesi güncel, 3 tanesi içtimaî, 2 tanesi edebî şahsiyet, 1 tanesi askerî şahsiyet ve 1 tanesi de ilmî konular üzerine kaleme alınmıştır. Azerbaycan Türk Kültür Dergisi'nin, istiklâl mefkûresine hizmet etmesi, derginin edebî olmaktan ziyade siyasî ve fikrî bir dergi çehresine bürünmesini gerektirmiştir. Bunun içindir ki dergide yer alan makalelerin çoğunluğunun konusunu, siyasî ve fikrî zeminde Azerbaycan'ın bağımsızlık mücadelesi teşkil etmektedir. Dergide yer alan 29 köşe yazısından 27 tanesinin konusunu, Azerbaycan Kültür Derneği'nin düzenlemiş olduğu ve Azerbaycan Cumhuriyeti'nin tarihî ve önemli günlerini; edebiyat, sanat, bilim ve siyaset dünyasının önemli şahsiyetlerini anma toplantıları oluşturmaktadır. Diğer 2 köşe yazısı ise güncel konularda kaleme alınmıştır.

Mirza Bala ve Mehmet Emin Resulzade'nin ulvî şahsiyeti, ulu önder Atatürk'ün 19. ölüm yıldönümü, Rus esareti altındaki Azerbaycan, Bolşevik zindanlarında yapılan işkenceler, Azerbaycan'ın istiklâli, istiklâl uğruna verilen şehitler, Türklük ülküsü, Nevruz'un Türk kültüründeki yeri, millî ve ferdî istiklâl gibi konuları ele alan 25 deneme yazısı, Azerbaycan dergisinde yer alan diğer yazılardandır.

Azerbaycan Türk Kültür Dergisi'nde, 40 adet anı türünde yazı yayımlanmıştır. Bu anılardan 22 tanesi A. Vahap Yurtsever'e, 13 tanesi Naki Keykurun'a aittir. Diğer anı türündeki yazılar ise birer tane olmak üzere Tahir Çağatay, Ejder Kurtulan, İlideniz Kurtulan, Abdullah Battal Taymas ve Ali Volkan imzası ile neşredilmişlerdir. Anı türündeki bu yazılardan 32 tanesi, Ruslara karşı

yapılan bağımsızlık mücadeleleri üzerine kaleme alınmıştır. Diğer 8 anı ise, millî mücadele saflarında fikirleri, eserleri ve gayretleri ile mühim bir yer teşkil eden şahsiyetler üzerinedir.

Dergi, zaman zaman bilimsel değerlerin mühim çalışmalarından da yararlanmışır. Prof. Dr. İsmail Hikmet Ertaylan'ın, "Azerbaycan Kültür Derneği" adına verdiği "Nesimî" konulu konferansı ve bu konferansın dergide yayımlanması kayda değer olaylardandır. Dergide toplam 6 konferansın neşri yapılmış, bu konferansların 4 tanesini "Nesimî" hakkında verilen konferans oluşturmuştur. Prof. Dr. İsmail Hikmet Ertaylan tarafından verilen bu 4 konferanstan biri, "Azerbaycan" imzası ile neşredilmiştir. Diğer konferanslardan biri, "Sovyetler Birliği Milletlerini Kurtarma Cemiyeti (Paris Bloku)"nin 28 Temmuz – 6 Ağustos 1957 tarihleri arasında Münih'te düzenlenmiş olan yıllık konferansının metni olup imzasız olarak neşredilmiştir. Diğer konferans ise, 7–11 Kasım 1957 tarihleri arasında Şam'da düzenlenen "Asyalı ve Afrikalı Hukukçular Konferansı" olup Sait Şamil imzasıyla neşredilmiştir.

Dergide 14 adet söylev metni yayımlanmış; bunlardan 6 tanesi Süleyman Tekiner, birer tane olmak üzere, Azerbaycan, Mikola Abramçik ve İlideniz Kurtulan imzası ile yayımlanmıştır. 5 tane söylev metni de imzasız olarak yayımlanmıştır. Dergide yer alan bu söylevlerden büyük çoğunluğu oluşturan 11 tanesinin konusunu Azerbaycan'ın Ruslar tarafından istilâsı, Rus sömürgeciliği, Sovyet esareti altındaki Türk illerinin maruz kaldığı işkenceler, Sovyet katliamlarının "ihtilâl" kisvesiyle maskelenmeye çalışılması gibi siyasî konular teşkil etmektedir. Diğer 3 söylev metni ise, Azerbaycan Türklüğüne yapmış oldukları üstün hizmetlerle anılan mühim şahsiyetlere dairdir.

Azerbaycan dergisinin incelediğimiz sayılarında 39 haber yer almıştır. Bu haberlerden 25 tanesi imzasız olarak yayımlanmış; 6 tanesi "Azerbaycan", 2 tanesi İlideniz Kurtulan imzası altında, birer tane olmak üzere diğerleri Caucasian Review, Hamit Dönmez, Ejder Kurtulan, Abdullah Battal Taymas, A. Vahap Yurtsever ve Kerim Yayıcı imzası altında yayımlanmıştır. Yayımlanan bu haberlerden 14 tanesi, Türkiye'de ve dünyanın muhtelif yerlerinde neşredilen yayın organlarında, Azerbaycan'ı yakından ilgilendiren meseleler ve Azerbaycan dergisinde yayımlanan

bazı yazılar hakkındadır. 15 tane haber, Azerbaycan Kùltür Derneği'nin faaliyetleri, çeşitli derneklerin dũnyanın muhtelif yerlerindeki etkinlik ve kutlamaları gibi haberlerden oluşmaktadı. Yayınlanan haberlerden 2 tanesi, Azerbaycan dergisinin yayın hayatına başlamasının 6. ve 10. yıldönümleri hakkındadır. Haber türündeki yazılardan 3 tanesini de, Azerbaycan Türklüğü ve ÷lküsü için önemli bir yere sahip şahsiyetlerin ölüm haberleri oluşturmaktadır. Bunlardan ilki, Azerî milliyetçisi ve vatanperveri olan Mehmet Sönmez'in; bir diğeri Almanya'da yaşayan ve istiklâl mefkûresine bağlı hayırsever bir Azerî vatandaşı olan Mirza Ağaoğlu'nun ölüm haberi, sonuncusu da Azerbaycan'ın tanınmış şairlerinden olan Abdullah şaik'in ölüm haberinden oluşturmaktadır. Yine haberlerden 2'si, Birleşik Amerika Kongresi'nin 17 Temmuz 1959 tarihinde kabul ettiği Esir Milletler Haftası Beyannamesi'ne dair haberlerdir. Diğeri 3 haber metni de, güncel olaylara dair yayımlanmış olan haberlerden oluşmaktadır.

Dergide, Azerbaycan edebiyatının önemli kalemlerinden çıkmış olan 4 tiyatro eseri yayımlanmıştır. 1850'lerden sonraki modern Azerbaycan edebiyatının en büyük temsilcisi, tiyatro yazarı, şair, yenilikçi bir mütefekkir olan Mirza Fethali Ahundzade'nin, "Sergüzeş-i Merdi Hasis (Hacı Kara)" adlı tiyatro eseri, 5 sayı boyunca yayımlanmıştır. Devrinin en kudretli şairi, dramları ile de en önemli tiyatro yazarı olan, eserleri Azerbaycan sahnelerinde senelerce oynanan, Türkiye Türkçesine çok yakın ve sade bir dil kullanan, kendi başına bir mektep sayılan şair ve tiyatro yazarı Hüseyin Cavit'in de dergide "şeyh San'an", "Meral" ve "Siyavuş" adlı üç önemli tiyatro eseri neşrolunmuştur. Manzum bir tiyatro olan ve incelemeye başladığımız 58. sayıdan önceki sayılarda neşrine başlanmış olan "şeyh San'an" adlı eser, inlemeye başladığımız sayıdan itibaren, önceki sayıların devamı olarak 5 sayı boyunca neşredilmiştir. Hüseyin Cavit'e ait bir başka tiyatro eseri olan "Meral" adlı eser, 9 sayı boyunca neşredilmiştir. Yine Hüseyin Cavit'in kaleminden çıkmış olan "Siyavuş" adlı manzum tiyatro ise, 7 sayı boyunca neşredilmiştir.

Azerbaycan Türk Kùltür Dergisi'nde, esaret altındaki Türk yurtlarının bağımsızlık mücadelesine hizmet eden, Türk yurtlarının yanında Sovyetler Birliği esareti altındaki diğeri milletlerin de meselelerinin gündeme getirildiği, Azerbaycan tarihinin anlatıldığı, Türk yurtlarında ve dũnyanın muhtelif ÷lkelerinde yayımlanan

önemli kitap ve dergilerin tanıtımı ile ilgili 15 yazı kaleme alınmıştır. “Yayın Tanıtımları” başlığı altında topladığımız bu yazılardan 6 tanesi, “Azerbaycan”; 5 tanesi, İlideniz Kurtulan; birer tanesi de, Kerim Yaycılı, Toktamışoğlu ve A-T imzası ile kaleme alınmıştır. Bir tane yayın tanıtım yazısı da imzasız olarak neşrolunmuştur.

Dergide, Azerbaycan Kültür Derneği’ne, Azerbaycan Türk Kültür Dergisi’ne hitaben yazılmış ve muhtelif konuların dile getirildiği, çeşitli şahıs ve dergilere cevaben çeşitli konularda yazılmış 7 mektup yayımlanmıştır. Mektupların ikisi imzasız olarak yayımlanmış; diğer mektuplar Azerbaycan Millî Merkezi, Mirza Bala, Edward O’Conner, Kerim Yaycılı ve Ahmet Yener imzasıyla yayımlanmıştır.

Esir Türk milletlerinin hürriyet mücadelelerini dünyaya duyurmak amacıyla hazırlanmış bildiri, Sovyetler Birliği Milletlerini Kurtarma Cemiyeti tarafından düzenlenen protesto toplantılarında alınan karar bildirileri, Azerbaycan Cumhuriyeti’nin bağımsızlık bildirisi, “Esir Milletler Haftası”nın ilân edilmesi hususunda yayımlanan bildiri gibi, hepsinin konusunu bağımsızlık ve bu uğurda verilen mücadelelerin oluşturduğu 6 bildiri metni, dergi sayfalarında yer almıştır. Yayımlanan bu bildirilerden iki tanesi, Azerbaycan Cumhuriyeti Millî Hükümeti’nin bağımsızlık bildirisi olup biri Nesip Bey Yusufbeyli imzası ile, diğeri imzasız olarak yayımlanmıştır. Bildirilerden diğeri iki tanesi, Sovyetler Birliği Milletlerini Kurtarma Cemiyeti (Paris Bloku) tarafından düzenlenen protesto toplantısı ve konferans sonunda alınan kararların bildirileridir. Bu bildirilerin ikisi de imzasız olarak yayımlanmıştır. Bildirilerden biri, Türkistan Türk gençliğinin, esir Türk milletlerinin hürriyet mücadelelerini dünyaya duyurmak amacıyla hazırladığı bir bildiri olup Ziyaeddin Babakurban imzası altında yayımlanmıştır. Yayımlanan son bildiri ise, Amerika Birleşik Devletleri Senatosu ve Mümessiller Meclisi tarafından ilân edilen “Esir Milletler Haftası” bildirisidir. Bu bildiri de imzasız olarak yayımlanmıştır.

Derginin incelediğimiz sayılarında, büyük çoğunluğunu abonelik ücretlerinin ve aidatların ödenmesi, Azerbaycan Kültür Derneği tarafından gerçekleştirilen faaliyetler, dernekle ve dergiyle yakın ilişkisi bulunan kişilerle ilgili duyurular gibi, toplam 25 tane duyuru yayımlanmıştır. Duyuruların 4 tanesi Azerbaycan, 11 tanesi Azerbaycan Kültür Derneği İdare Heyeti, 3 tanesi Yönetim Kurulu imzasıyla yayımlanmıştır. 6 tane duyuru da imzasız olarak yayımlanmıştır. “Birleşik Amerika

Cumhurbaşkanının Emirnamesi” adıyla çıkan “Esir Milletler Haftası”nın ilân edilmesine dair duyuru, Dwight D. Eisenhower imzasıyla yayımlanmıştır.

Azerbaycan dergisinde yer alan 7 adet rapordan 5 tanesi, Azerbaycan Kültür Derneği tarafından muhtelif tarihlerde düzenlenen kongrelerin faaliyet raporundan oluşmaktadır. Raporlardan birini, Azerbaycan Gençlik Derneği’nin, diğerini de Azerbaycan parlâmentosunun toplantı raporu oluşturmaktadır. Azerbaycan parlâmentosunun toplantı raporu, Ejder Kurtulan tarafından yayımlanmış; diğer 6 rapor da imzasız olarak dergideki yerlerini almıştır.

Bağımsızlık üzerine söylenmiş bazı vecizelerin bulunduğu iki ayrı yazıdan biri Hamit Dönmez imzasıyla, diğeri imzasız olarak yayımlanmıştır. İmzasız olarak neşredilen vecizeler, Mirza Bala tarafından söylenmiş vecizelerden oluşmaktadır.

Ayrıca dergide, imzasız olarak çıkan 2 tane eleştiri yazısı, Azer Volkan imzasıyla çıkan 1 tane söyleşi yazısı ve Zeynel Akkoç imzasıyla çıkan 1 tane efsane metni yer almıştır.

Dergide işlenen konularla yakın ilgisi olan ve birinci derecede kaynak vazifesi gören bazı eserlere ilişkin bibliyografyalar, birbirinin devamı niteliğinde olan 4 dergide, Mustafa Zihni Hızal imzası altında neşrolunmuştur.

Bunların yanında 5 düzeltme yazısı, 4 tebrik, 3 teşekkür, 1 tekzip yazısıyla, 9 tane taziye yazısı ve 3 adet telgraf, dergide yer alan diğer yazı türleridir.

Azerbaycan dergisinde, 60 adet reklâm yayımlanmış olup yayımlanan bu reklâmların tamamı, Türkiye Cumhuriyeti’nin resmî kurum ve kuruluşlarına aittir. Reklâmların resmî kurumlara ait olması, Azerbaycan Türklüğü ile kan bağıımız olması hasebiyle Türkiye Cumhuriyeti’nin, Azerbaycanlı soydaşlarımızın bağımsızlık mücadelesini desteklediğinin açık bir göstergesidir. Bu reklâmlardan 19 tanesi Ziraat Bankası, 18 tanesi Sümerbank, 17 tanesi Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu, 6 tanesi de Türkiye İş Bankası reklâmıdır.

Fotoğrafların fazla yer almadığı Azerbaycan dergisinde, 30 adet fotoğraf basılmıştır. Dergilerde basılmış olan fotoğrafların 13 tanesi, Rus esareti altındaki mahkûm Türk illerinin ve Azerbaycan’ın millî istiklâl mücadelesinde ön saflarda yer alarak istiklâl ülküsünü yaymaya çalışmış olan önemli şahsiyetlerin fotoğraflarıdır. 9

adet fotoğraf, Azerbaycan Kùltür Derneği'nin muhtelif tarihlerde Ankara'da düzenlediği “Azerbaycan Balosu”nda çekilmiş fotoğraflardan oluşmaktadır. Fotoğraflardan 4 tanesini, 8 Mart 1959 tarihinde vefat eden Azerbaycan millî önderlerinden Mirza Bala'nın, cenaze merasiminde çekilmiş fotoğraflar oluşturmaktadır. Diğer 4 fotoğraf ise, muhtelif zamanlarda çeşitli yerlerde çekilmiş fotoğraflardır.

Azerbaycan dergisinde ayrıca, 8 adet resim yayımlanmıştır. Bu resimlerin 5 tanesi, yine Türk Dünyası ačíndan mühim bir yere sahip olan şahsiyetlerin resimleridir. 15 Eylül 1918 tarihinde Bakù'ye giren kardeş Türk ordusunun resmi, iki farklı nüshada yer almıştır. Dergide bulunan son resim, Bolřevikler tarafından 1918 senesinde ateşe verilen eski şemahı Mescidi'nin resmidir.

Derginin 50 sayısını oluşturan 32 nüshasının arka dış kapaklarında, Millî Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası yer almıştır. Ayrıca, Azerbaycan istiklâlinin 40. yıldönümü münasebetiyle derginin Mayıs-Haziran 1958 tarihli 74-75 sayılı nüshasının ve onu takip eden Temmuz-Ağustos 1958 tarihli 76-77 sayılı nüshasının ön kapaklarında, renkli olarak basılmış Azerbaycan bayrağı yer almıştır. Azerbaycan bayrağının ilk kez yer aldđı 74-75 sayılı nüshasında gečen bir yazıda, bu sayıdan itibaren Azerbaycan bayrağının, derginin bütün nüshalarının ön kapaklarını süsleyeceği belirtilmişe de bu gerçekleşmemiştir. Ancak bunu takip eden nüshasında da yer alarak Azerbaycan bayrağı sadece iki nüshanın ön kapağında basılmış, bundan sonraki nüshalarında yer almamıştır. Bunun nedenine ilişkin ise, herhangi bir ačíklama yapılmamıştır.

Azerbaycan Türk Kùltür Dergisi, yayın hayatına, bağımsızlık mefkûresi yolunda mücadele eden Azerbaycan Kùltür Derneği'nin yayın organı olarak başlamış; yayın hayatını edebî zeminden ziyade, fikrî ve siyasî bir zeminde sürdürmüştür. Bundan dolaydır ki, dergide ele alınan konular, yazının türü değişe bile genellikle değişmemiş, derginin ve bağlı olduğu derneğin fikrî zeminine paralel olarak yazıların muhtevisyatını siyasî konular teşkil etmiştir. Sovyet Rusya'nın esareti altında inleyen, bağımsızlık fikrini dile getirmek bir yana bunu düşünmenin dahi ağır cezalara neden olduğu esir bir ùlkede, Azerbaycan şair ve yazarları, bağımsızlık yolundaki düşüncelerini ve bu uğurdaki

faaliyetlerini gerçekleştirmek imkânını, ancak esaret altındaki öz yurtlarını terk ederek bulabilmişlerdi. Kimi aydınlar yurdunu terk etmek istemese bile bağımsızlık fikrini taşımaları nedeniyle Sovyet idaresine muhalif olmaları gerekçe gösterilerek öz yurtlarından sürülmüşlerdir. Bu sürgün ve kaçışlar yıllar sonra Azerbaycan dışında gelişen “Muhaceret Edebiyatı”nı meydana getirmiştir.

Ruslar işgal ettikleri her yerde yerli halkı sindirebilmek için, o çevrede nüfuz sahibi olan aydınları, âşıkları, mollaları ve zengin tüccarları Rusya’nın içlerine sürgün etmiştir. Bu durum XX. asrın ilk yarısında son haddine ulaşmıştır. Sürgünler Azerbaycan aydınlarının, özellikle şairlerinin alinyazısı olmuştur.

Gurbette yaşayan Azerbaycan ziyalıları, bulundukları ülkelerde Azerbaycan’ın millî, edebî, medenî, siyasî ve içtimaî fikirlerini yorulmadan temsil ve tebliğ etmişlerdir. Orta Asya’nın, Kafkasya’nın bilhassa Azerbaycan’ın düştüğü faciaların kamuoyuna taşınması için dikkat göstermişlerdir. Azerbaycan muhacir edebiyatının önemli isimleri arasında; Alibey Hüseyinzade, Ahmet Ağaoğlu, Samed Ağaoğlu, Mehmet Emin Resulzade, Mirza Bala, Alimerdan Bey (Topçubaşov), Ceyhun Hacıbeyli, Ahmet Caferoğlu, Abdülvahap Yurtsever, Elmas Yıldırım, Banin (Ummülbanû), Mehmed Sadık Aran, Hüseyin Cemal Yanar, Teymur Ateşli, Musa Zeyem, Nağı Şeyhzamanlı, İbrahim Arslan, Ali Azertekin ve onlarca diğer simalar sayılabilir. Bu şahsiyetlerden Mehmet Emin Resulzade, Mirza Bala, Abdülvahap Yurtsever, Elmas Yıldırım, Teymur Ateşli, Ali Azertekin gibi birçok önemli isim, “Azerbaycan Muhaceret Edebiyatı”nın Türkiye’deki teşekkülünün bir neticesi olan “Azerbaycan” dergisi etrafında toplanmış, fikirleri ve yazıları ile bağımsızlık mücadelesine destek vermiş isimler olmuştur.

Azerbaycan dergisinin Türkiye’de yayımlanması münasebetiyle derginin dili, neredeyse tamamen, Türkiye Türkçesi olmuştur. Derginin, Türkiye Türkçesi ile neşrinin nedeni olarak Azerbaycan dergisinin Türkiye’de yayımlanmasının yanında, derginin temsilcisi olduğu istiklâl mefkûresine tez zamanda daha çok taraftar toplamak olduğu da düşünülebilir. Her ne kadar Türkiye Türkçesi kullanılsa dahi dergide, tamamı Azerbaycan Türkçesiyle yazılmış şiirlere ve yer yer Azerî sözcüklere rastlanmaktadır. Azerbaycan Türkçesinin özellikle şiirlerde

kullanılmasının nedeni, millî ruh ve duyguların tam manasıyla yansıtılmak istenmesi olarak düşünülebilir.

Azerbaycan dergisinde, yazım ve noktalama yanlışlarına sıkça rastlanmaktadır. Bu durumun nedenleri, dergide yine sıkça rastlanan basım hatalarının yanında, Azerbaycan Türkçesinin getirdiği imlâ kuralları ve Türkiye Türkçesinin o dönemdeki yaygın imlâ anlayışı olarak kabul edilebilir.

Türkçe sözcük ve eklerin yazımında yapılan yanlışlar bir hayli fazladır. Özel adlarda ilk harf zaman zaman küçük harfle de yazılmıştır: Ali Merdan bey, bolşevik, islâm, islâmiyet, rus, Rusya cumhuriyeti, sovyet, sovyet cumhuriyeti... Aynı zamanda özel adlara getirilen çekim ekleri de kimi zaman kesme işareti ile ayrılmadan yazılmıştır: Ali Merdan bey Topçibaşının, Avrupaya, Azerbaycanla, Baküde, Enver Paşaya, Finlandiyanın, Moskovada, Rusyanın, Türkistanla, Türkiyeye... Tarihlerle eklenen ekler de çoğu yerde kesme işaretiyle ayrılmadan yazılmıştır: 12 Martında, 25 Martta, 28 Nisanda, 1920 senesinin 27 Nisanında...

Özel adlara getirilen yapım eklerinin kimi yerlerde kesme işaretiyle ayrılarak yazılmasına rastlıyoruz: Azerbaycan'lıların...

Sayılarla getirilen eklerin de çoğu zaman kesme işaretiyle ayrılmadığı görülür: 1905 te, 1916 da, 1918 de, 1920 yi, 16 sında, 1959 un, 405.000 inin, 634.000 inin, 1917 nci, 9 uncu, 20 nci... Sayılara eklenen “-(I)ncI” ekleri çoğu yerde, sayı ünsüz harfle bitse dahi ünsüz harfle başlayan “-ncI” şekliyle sayıya eklenmiştir: 9 ncu, 10 ncu, 14 ncü, 25 nci, 39 ncu, 40 ncı, 73 ncü... Bunun aksine, ünlü ile biten sayıya, ekin ünlü ile başlayan şeklinin getirildiği de olmuştur: 6 ıncı, 20 inci... Kimi yerde de “-(I)ncI” eki, yerini tuttuğu nokta ile birlikte kullanılmıştır: 7.inci, 11.inci... Bazı metinlerde, sayıya eklenen bu ek, sadece “-cI” şeklinde ve nokta ile birlikte kullanılmıştır: 11.ci, 40.cı gibi.

İyelik 3. teklik ve 3. çokluk eklerinden sonra sözcüğe eklenen “ile” edatının sesli harfi, kalın sesliye sahip heceye eklendiğinde de değişmemiş, yine ince sesli olarak eklenmiştir: duasıyle, kararıyle, komşularıyla, sıfatıyla, tamamiyle, taraftarlarıyla, yardımlarıyla, ikinci yarısıyla...

Birçok sözcükte “-y” bağlayıcı ünsüzünün etkisiyle, “ünlü daralması” olmaması gereken, bağlayıcı ünsüzden önceki ünlünün de gereksiz yere darlaştırıldığı görülür: anlamıyacak, başlıyan, çıkarmıya, göremiyecek, kalmıyacak, olamıyacaktır, yaşıyan...

Sert ünsüzle biten sözcüklere, sayılara eklenen ve “-c, -d, -g” hafleri ile başlayan ekler, kimi yerlerde “sertleşme (ünsüz benzeşmesi)”ye uğramadan kullanılmıştır: bu işde, Lehce, milliyetci, Müsavatçı, Taşkent’de, Türkcülük, 1905 den, 1915’de...

Süreksiz sert ünsüzle biten bazı sözcüklerde, ünlüyle başlayan bir ek aldığında, “yumuşama (ünsüz değişimi)” olmadığı görülür: grupun, prensipine...

Günümüz imlâsında birleşik yazılan sözcükler, Azerbaycan dergisinde çoğu kez ayrı yazılmıştır: bir çoğu, göz yaşları, hanım efendi, her hangi, hiç birinde, kahr olsun, mahv olacaktır, ve yahut... Buna mukabil, ayrı yazılması gereken bazı sözcükler de bunun aksine birleşik yazılmıştır: arzedən, gasbederken, gaspettiklerinden, icabeden, menedememişlerdi, sarfetmekte, sevketmişti, terkederek, vaadettiği, vukubulmuştu, elbetteki, gözönünde, yanyana, ayındanberi, ötedenberi, senedenberi, zamandanberi...

Dergide, belirtilmek istenen ve tırnak işareti içerisine alınması gereken sözcüklerin de parantez işareti içerisine alındığı görülür: (Azerbaycan) 7 Yaşında, (Esir Milletler Haftası) ile ilgili yazı ve Haberler, (Bund Freiheit)in Mitingi, Bir sabah çağında (Hazır ol!) borusu çalındı, (Unutulmaz Göz Yaşları) ve (Emel) de basılmış olan (Nurlu Kabirler) hikâyeleri...

Dergide bir yazar tarafından kaleme alınan aynı yazı içerisinde aynı sözcüğün farklı şekillerde yazıldığına ve noktalama işaretlerinin farklı şekillerde kullanıldığına da rastlanmaktadır: Ali Merdan bey, Ali Merdan Bey; Gaspıralı İsmail Bey, Gaspıralı İsmail bey, Devlet Duması, Rusya Devlet Duması’nda... (Bala, Mirza, Rusya İhtilâlinde Türkler, S. 63, Haziran 1957, s. 5-8.), Bakû, Bakü, ıztırıp, ıztırıp... (Resulzade, Mehmet Emin, Ne Büyük Bayram, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 7-8.), Bakûde, Bakûde, Rusya’daki, Rusyada, Azerbaycanda, Azerbaycan’ın, sürünclü, sürünclü... (Bala, Mirza, S. 64, Temmuz 1957, s. 3-14.), gaspettiklerinden, gasp

etmeleri, bolşevik, Bolşevik... (Bala, Mirza, Kafkasya Memleketleri İstiklâl İlânının 40 ncı Yıldönümü Münasebetiyle, S. 74-75, Mayıs-Haziran 1958, s. 9-28.)

Aynı yazar ve yazı adlarının imlâsının da farklı sayılarda farklı şekillerde karşımıza çıktığını görürüz: Hüseyin Cavid/Cavit; Hazar/Hazer Hızal; Mustafa Zihni Hızal/Hızaloğlu; Mirza Ali Ekber/Elekber Sabir; Müstecib/Müstecip Ülküsal; Kemallerin/Kemal'lerin İzinde; Hâza Kitab-ü Âsâril-Cemal/Hâzâ Kitabü Asâril Cemâl...

Yabancı sözcüklerin kullanımında görülen yanlışlıklar da bir hayli fazla olup bunlar genellikle sözcüğün Türkçe kurallara göre değil yabancı dildeki kullanımına göre çevrilmesinden doğan yanlışlıklardır: galib, geopolitik, harb, isbat, ısrar, istipdat, ittihad, iztirap, kalb, mensub, muztarip, sened, takib, tesbit, vaitler... Yabancı sözcüklere getirilen ekler hususunda yapılan yanlışlara da sıkça rastlanmaktadır: cemaatları, gamler, inkılâbçı, kanaatımıza, menfaatları, seyahatına, vücade getirmek...

Azerbaycan dergisini olabildiğince iyi tanıtabilmek için, dergide yapılan bütün bu ve buna benzer yazım ve noktalama yanlışlarını hiç değiştirmeden olduğu gibi çalışmamıza yansıttık. Dergiden alınmış tüm yazıları, bütün yanlışlarıyla birlikte aldık.

Azerbaycan bağımsızlık mücadelesinin, tarihinin ve kültürünün her Türk insanı tarafından yeterince tanınması ve anlaşılabilmesi, bu mücadeleyi yaşayan ve tarihin şanlı sayfalarına tanıklık eden şahsiyetlerin kalemıyla şekillenmiş olan “Azerbaycan Türk Kültür Dergisi” gibi yayınların okunması ile gerçekleşecektir. Bu vesileyle Anadolu Türklüğü’nün, Azerbaycan Türklüğü ile münasebetlerinin daha da güçlendirilmesi sağlanacaktır.

KAYNAKÇA

<http://www.aygazete.com>, 25.12.2006.

<http://www.azerbaycankulder.org>, 24.12.2006.

<http://www.biyografi.net/kisiayrinti>, 24.12.2006.

<http://www.bkd.org.tr/biyografiler/asp>, 07.01.2007.

<http://www.everestyayinlari.com>, 24.12.2006.

<http://www.gulum.net/biyografi/bolumler>, 25.12.2006.

<http://www.kultur.gov.tr>, 24.12.2006.

<http://www.resulzade.org>, 21.12.2006.

<http://www.salihokumus.com>, 25.12.2006.

<http://www.sevgibahcesi.com>, 07.01.2007.

<http://www.surgun.org>, 23.12.2006.

<http://www.van.bel.tr/van.php?sekil=sanat>, 07.01.2007.

http://tr.wikipedia.org/wiki/Ziya_Gökalp, 18.01.2007.

<http://www45.brinkster.com/canazerbaycan/sanat&ed.1>, 02.11.2006.

ŞİMŞİR, Dr. Sebattin (2000), *Azerbaycanlıların Türkiye’de Siyasi ve Kültürel*

Faaliyetleri, Ankara: Azerbaycan Kültür Derneği Yayınları.

Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, Azerbaycan Türk Edebiyatı (1993),

Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

1978 yılında Antalya’da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Antalya’da tamamladı. Önlisans eğitimini Ankara Üniversitesi Adalet bölümünde 2000 yılında tamamlayarak lisans eğitimi için aynı yıl girdiği Niğde Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 2004 yılında mezun oldu.

2004 yılında Niğde’de özel bir eğitim kurumunda Türkçe öğretmeni olarak çalıştı. 2005 yılından beri Hatay’ın Kırıkhan ilçesinde yine özel bir eğitim kurumunda Türkçe öğretmeni olarak çalışmaktadır.